

188957
(813724)

ΚΕΡΚΥΡΑΪΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ

ΣΥΜΒΟΛΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΑΝ ΤΗΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ

ΚΑΙ

ΕΙΣ ΕΡΜΗΝΕΙΑΝ

ΤΟΥ

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΚΑΙ ΔΙΟΔΩΡΟΥ

ΥΠΟ

BERNHARD SCHMIDT

Ἐξελληνισθεῖσαι

ὑπὸ

ΣΠΥΡ. Κ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

(Δαπάνη τοῦ Πετρεῖου Κληροδοτήματος)

ΕΝ ΚΕΡΚΥΡΑ:

Τυπογραφείον

Ι. ΝΑΧΑΡΙΔΗ

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

1891

ΚΕΡΚΥΡΑΪΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ

ΣΥΜΒΟΛΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΑΝ ΤΗΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ

ΚΑΙ

ΕΙΣ ΕΡΜΗΝΕΙΑΝ

ΤΟΥ

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΚΑΙ ΔΙΟΔΩΡΟΥ

ΥΠΟ

BERNHARD SCHMIDT

Ἐξελληνισθεῖσαι

ὑπὸ

ΣΠΥΡ. Κ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

ΕΝ ΚΕΡΚΥΡΑ:

Τυπογραφεῖον Ἰ. Ναχαμιόλη

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΘΟΥΡΙΟΥ 1891

ΤΗ.

ΜΑΚΑΡΙΑ ΨΥΧΗ.

ΦΕΡΔΙΝΑΝΔΟΥ ΤΟΥ ΓΡΗΓΟΡΟΒΙΟΥ

ΤΟΥ

ΤΗΝ ΚΕΡΚΥΡΑΝ ΠΑΓΚΑΛΩΣΙΣΤΟΡΗΣΑΝΤΟΣ

ΙΕΡΟΝ

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

ΤΟΙΣ ΕΝΤΕΥΞΟΜΕΝΟΙΣ

Τὸ ἔργον τοῦτο τοῦ σοφοῦ ἐν Λειψία γερμανοῦ καθηγητοῦ ἐπέγραψε μὲν αὐτὸς ὁ συγγραφεὺς λίαν μετριοφρόνως « Beiträge zur Erklärung des Thucydides. Xenophon und Diodoros », εἶναι ὁμῶς πλέον τι ἢ ἀπλῆ Συμβολαὶ εἰς ἐρμηνείαν τῶν συγγραφεῶν ἐκεῖνων. Ἐπὶ τῇ βίβσει ἀναμφισβητήτων δεδομένων ἀναπαρέστησε τὴν ἀρχαίαν πόλιν τῆς Κερκύρας καὶ ἔδωκε πλήρη καὶ ἀκριβῆ εἰκόνα αὐτῆς κατὰ τὴν ἐν τοῖς ἱστορικοῖς χρόνοις ἀκμὴν αὐτῆς. Ὁ ἐπισταμένως ἀναγινώσκων τὸν Schmidt νομίζει ὅτι βλέπει πρὸ αὐτοῦ καθαρῶς τὴν πάλαι ἱστορικὴν πόλιν τῶν ἀποίκων τῶν Κορινθίων.

Καὶ αὕτη εἶναι ἀληθῶς ἡ ἀρχαία πόλις τῆς Κερκύρας, ἣν ὀφείλει ν' ἀναζητήσῃ καὶ δύνῃται ν' ἀνεύρῃ ὁ ἐπιστήμων. διότι τὸ νὰ θέλῃ τις, αἰωρούμενος διὰ τῆς φαντασίας ἐπὶ τὸ μυθιστορικώτερον, ἐπὶ τῇ βίβσει μύθων τῶν ὁμηρικῶν ποιημάτων, καὶ τῇ βοηθείᾳ μόνον ἀπηρχαιωμένων ἤδη νεωτέρων συγγραμμάτων, νὰ ὀρίσῃ χώραν ἐντελῶς μυθολογουμένην, οἷα ἡ τῶν Φαιάκων, σήμερον μάλιστα, ὅτε τὸ περὶ Ὀμήρου καὶ ὁμηρικῶν ποιημάτων ζήτημα ἔλαβε νέαν ὅλως τροπὴν, ἀνατραπεισῶν ἀρῶν πολλῶν παλαιότερων θεωριῶν, διὰ τῶν ἐμβριθῶν ὄντως μελετῶν ἰδίως τῶν γερμανῶν, τοῦτο, λέγομεν, εἶναι οὐδὲν ἔτερον ἢ ματαιοπονία, εἰ μὴ καὶ τι ἄλλο.

Ἄλλὰ τὸ σύγγραμμα τοῦτο τοῦ Schmidt δὲν παρέχει μόνον πλήρη καὶ βεβαίαν εἰκόνα τῆς παλαιᾶς πόλεως Κερκύρας κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀκμῆς αὐτῆς, ἀλλὰ εἶναι καὶ πολύτιμον βοήθημα, ἰδίως διὰ τῶν πολλῶν καὶ ἐκτενῶν ἐπιτελεί: σημειώσεων του, πρὸς ὀρθὴν ἐρμηνείαν τοῦ κειμένου πρῶτιστα μὲν τοῦ Θουκυδίδου, εἶτα δὲ καὶ τοῦ Ξενοφῶντος καὶ τοῦ Διοδώρου.

Τοιούτης οὔσης τῆς ἀξίας τοῦ βιβλίου, δὲν ἀκνήσασμεν νὰ μεταφράσωμεν αὐτὸ, ἰδίᾳ μὲν χάριν τῶν Κερκυραίων, τῶν ἐπιθυμούντων νὰ ἔχωσιν ἀληθῆ εἰκόνα τῆς ἀρχαίας ἐνδόξου πατρίδος των, εἶτα δὲ καὶ χάριν παντὸς φιλομούσου.

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ Σπ. Κ. Παπαγεωργίου.
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΣΟΥΡΙΟΥ

Ἐν Κερκύρα κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1891.

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Α'. Εισαγωγή.	3.
Β'. Ἡ ἀφήγησις τοῦ Θουκυδίδου.	6.
Γ'. Ὅρη καὶ ἀκτὰ τῆς Κερκύρας. Θέσις τῆς σημερινῆς πόλεως.	19.
Δ'. Θέσις τῆς ἀρχαίας πόλεως. Κέρκυρα καὶ Συρακοῦσαι. Οἱ λιμένες τῆς Κερκύρας. Ἀριστοκρατικὸν καὶ δημοκρατικὸν τμήμα τῆς πόλεως. Ἀγορά. Ἀκρόπολις.	22.
Ε'. Ἀρχαῖα λείψανα ἐν τῇ Παλαιοπόλει. Ναὸς τοῦ Καρδαίου. Ἡ ἐκκλησία τῆς Παναγίας τῆς Παλαιοπόλεως καὶ τὰ περὶ χωρὰ αὐτῆς.	31.
ΣΤ'. Τὰ παρὰ τοῦ Θουκυδίδου ἀναφερόμενα ἱερά τῆς Κερκύρας. Ἡραῖον. Νῆσος πρὸ τοῦ Ἡραίου. Νῆσος Πτυχία.	35.
Ζ'. Ἐκτασις τῆς ἀρχαίας πόλεως. Νεκρόπολις.	50.
Η'. Πολιορκία τῆς Κερκύρας ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν διὰ τοῦ Μνασίππου. Ἐπιχειρήσεις τοῦ Ἰφικράτους κατὰ τῆς συρακουσίας ἐπικουρικῆς μοίρας. Τοπογραφικὴ ἐρμηνεία τῶν γεγονότων.	54.
Θ'. Γενικὴ ἀποψις τῆς ἀρχαίας πόλεως. Προάστειον ζωρόν. Αἱ πρὸς βορρᾶν καὶ νότον τῆς πόλεως ἐκταί. Λείψανα ρωμαϊκῆς ἐπαύλεως.	62.
Ι'. Ἡ Ἰστώνη.	63.
Σημειώσεις.	73.

Εἰσαγωγή

Ὅτε κατὰ τὸν Δεκέμβριον τοῦ ἔτους 1878 ἠδυνήθην νὰ διατρέψω ἐπὶ τινὰς ἐβδομάδας ἐν τῇ νήσῳ Κερκύρα, ἣν πάντοτε ἐν προηγηθείσαις περιηγήσεσιν ἐπιπολαίως μόνον ἐπεσκέφθην, ἠσθάνθην οὐχὶ μικρὸν γόητρον νὰ μελετήσω, ἔχων ἀνά χειρας τὸν Θουκυδίδην, τὸ θέατρον τοῦ ἐμφυλίου κερκυραϊκοῦ πολέμου, ὅστις διεδραματίσθη κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου, καὶ προσεπάθησα ἐπὶ τῇ βάσει ταύτῃ, τῇ συνδρομῇ καὶ τῶν λοιπῶν βοηθητικῶν μέσων, νὰ διαγράψω ὅσον τὸ δυνατὸν εὐκρινῆ εἰκόνα τῆς πάλαι ποτὲ πλουσίας καὶ ἰσχυρᾶς ἐμπορικῆς πόλεως. Εἰς τὰς τοπογραφικὰς μου ἐρεῦνας τὰ μάλιστα με ἐβοήθησεν ὁ ἀξιόλογος Ἰωάννης Ρωμανὸς ὅστις τὴν μετ' ἀγάπης καὶ ζήλου συνδρομὴν του εἰς οὐδένα ἠρνήθη ἐκ τῶν κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους χάριν ἐπιστημονικῶν σκοπῶν ἐπισκεφθέντων τὴν νῆσον. Χάρις εἰς τὴν βοήθειαν τοῦ γνώστου τῶν τοποθεσιῶν καὶ λογίου τούτου φίλου πιστεύω ὅτι ἔφθασα εἰς συμπέρασμα, ὀρθὸν ἐν τοῖς γενικοῖς τοῦλάχιστον. Οὐχὶ πολὺ βραδύτερον μετὰ τὴν ἐκεῖ διαμονήν μου ἐδημοσιεύθησάν αἱ «Recherches archeologiques sur les Iles Ioniennes» τοῦ γάλλου Ὁθ. Ρεΐμαν, ἐν τῷ α'. μέρει τῶν ὁποίων ὁ λόγος εἶναι περὶ Κερκύρας (Bibliothèque des écoles francaises d'Athènes et de Rome, fascicule huitième. Paris 1879). νεωστὶ δὲ ὁ καθηγητὴς τῆς γεωλογίας ἐν τῇ πανεπιστημίῳ τῆς Βρεσλαύτας, Ἰωσήφ Πάρτς ἐδημοσίευσεν γεωγραφικὴν μονογραφίαν περὶ τῆς νήσου (Petermauns Mittheilungen, Ergänzungs-band XIX, 1887 1888, N.° 88). Ἐνῶ ὁ Ρεΐμαν μετ' ἐπιμελείας συνήγαγε τὸ ἀρχαιολογικὸν ὕλικόν, χωρὶς νὰ πραγματευθῆ ὀριστικῶς περὶ τῶν ζητημάτων τῆς ἀρχαίας τοπογραφίας, ὁ Πάρτς ἀποπειρᾶται ἰ-

δαιτέρως ἐν τῇ σπουδαίῳ καὶ ἐπαγωγῇ συγγράμματι του, τὸ ὅποιον χωρεῖ καὶ μέχρι τῶν ἑλληνικῶν χρόνων, νὰ λύσῃ τοπογραφικὸν πρόβλημα λίαν ἐνδιαφέρον. Ἄλλ' ἀκριβῶς ἐν τῇ σημείῳ τούτῳ, ὡς καὶ ἐν ἄλλοις τισίν, ἡ γνώμη μου διαφέρει τῆς ἐκείνου· προσέτι ὁ Πάρτς ἐπεξετάθη εἰς κύκλον τόσον εὐρύν, ὥστε δὲν ἠδύνατο ὡς γεωγράφος νὰ λάβῃ ὑπὸ πλήρη ἔποψιν πᾶν ὅ,τι ὁ ἀρχαιολόγος ὀφείλει νὰ ἐρευνήσῃ.

Ἐὰν δὲ διὰ ταῦτα, ἔτι καὶ νῦν, προβαίνω εἰς δημοσίευσιν τῶν κερκυραϊκῶν μελετῶν μου, ἔχω καὶ ἕτερόν τινα λόγον πείθοντά με εἰς τοῦτο. Μεταξὺ τῶν συγγραφέων, οἵτινες μετέδωκαν ἡμῖν τοπογραφικὰς εἰδήσεις περὶ τῆς ἀρχαίας Κερκύρας, ὁ Θουκυδίδης ἔχει τὴν πρώτην θέσιν. Ἄλλ' ἡ ἀξιοπιστία τῶν περὶ τῶν κερκυραϊκῶν ἔργων εἰδήσεών του ἐπ' ἐσχάτων ζωηρῶς ἠμφισβητήθη. Ὁ Μύλλερ Στούρβιγκ, ἀφοῦ ἐν τοῖς Jahrbücher für classische Philologie 1885, σ. 289 κε. ἐκήρυξε τὴν παρὰ τοῦ Θουκυδίδου περιγραφομένην πολιορκίαν τῶν Πλαταιῶν ὡς ἐντελῶς ἀνιστόρητον, ἐξέφρασεν ἤδη νῦν ἐν τῷ αὐτῷ περιοδικῷ 1886, σ. 585, τὴν αὐτὴν καταδίκην περὶ τῶν Κερκυραϊκῶν τοῦ αὐτοῦ ἱστορικοῦ. Καθὼς ἐν τῷ πλαταικῷ ἐπεισοδίῳ διαδίδεται ἀπλῶς ζωηρὰν περιγραφὴν τῆς ἐν τοῖς ὄχυράμασι μάχης, ἣτις περιεβλήθη τὸ σχῆμα ἀληθῶς συμβάσης πολιορκίας, οὕτω διεΐδεν ἐν τῇ περιγραφῇ τῆς κερκυραϊκῆς στάσεως τρομακτικὴν εἰκόνα, προελθοῦσαν ἐκ τῆς τάσεως τοῦ συγγραφέως ὅπως παραστήσῃ σκηναὶς φοβερᾶς καὶ συναναμίξῃ ἠθικὰς αὐτοῦ θεωρίας, εἰκόνα, ἣτις ἐλάχιστα ἀνταποκρίνεται εἰς τὰ ἀληθῆ συμβάντα· πιστεύει δὲ ὅτι ἀνεκάλυψεν ὅτι ἡ ἀφήγησις περὶ τῆς πτώσεως τῶν κερκυραίων ὀλιγαρχικῶν ἐν τῷ Δ'. βιβλίῳ τοῦ Θουκυδίδου οὐδὲν ἄλλο εἶναι εἰμὴ ἐπεξεργασία τῶν ἐν τῷ Γ'. βιβλίῳ αἰματηρῶν συμβάντων, ἣτις κατὰ τὸν σκοπὸν τοῦ ἱστοριογράφου ἐμελλε ν' ἀντικαταστήσῃ τὴν πρώτην ἐκείνην περιγραφὴν, καὶ ἦν κατόπιν ὁ ἐκδοὺς τὰ χειρόγραφα τοῦ Θουκυδίδου, παραγνωρίσας τὸν ἀληθῆ αὐτῆς προορισμὸν, παρεῖσήγαγεν εἰς ἄλλο μέρος τῆς ἱστορίας, φανέν αὐτῷ κατάλλη-

λον. Ἄλλ' οὐ μόνον τῆς σφαγῆς ἐκείνης τὴν ἀλήθειαν ἀρνεῖται ὁ Μύλλερ-Στούρβιγκ, ἀλλὰ καὶ ἀπανταχοῦ τῶν κερκυραϊκῶν ἀνευρίσκει ἀπιθανότητας, ἀνοῦσια πράγματα καὶ ἀντιφάσεις ἀπεύρους, χωρὶς νὰ δύνηται τις νὰ διακρίνῃ ἐν μιᾷ ἐκάστη περιπτώσει, τίς εὐθύνεται διὰ τοῦτο, αὐτὸς ὁ ἱστορικός, ἢ αἱ ἱστορικαὶ αὐτοῦ πηγαι, ἢ ὁ ἐκδότης του, ἢ τέλος μεταγενέστερός τις συμπληθῆς. Ἡ θεωρία τοῦ Μύλλερ περὶ τῆς περιγραφῆς τῆς πολιορκίας τῶν Πλαταιῶν ἐκίνησεν ὁμολογουμένως πολὺ τὸ ἐνδιαφέρον. Οὕτω π. χ. ὁ Μὰξ Δούγκερ ἐν τῇ Geschichte des Alterthums IX, σ. 491. Α', ἐδήλωσεν, ὅτι ἐν τοῖς γενικοῖς συμφωνεῖ πρὸς αὐτόν. Καὶ ὁ W. Christs ἐν τῇ Geschichte der Griech. Literatur σ. 2942 ἀποφαινεται, ὅτι ὁ Θουκυδίδης, ἐπειδὴ ἠρέσκετο εἰς δραματικὰς περιγραφὰς, ἐνιαχοῦ τῆς συγγραφῆς του, ὡς ἐν τῇ ἀφηγήσει τῶν περὶ Πλάταιαν μαχῶν, παρεσύρθη ἀπὸ τῆς αὐστηρᾶς κριτικῆς παραστάσεως εἰς φαντασιώδη καὶ ἐν μέρει μυθιστορικὴν ἐπεξεργασίαν τῆς εἰκόνας. Εἶναι διὰ τοῦτο εὐκόλον νὰ εὕρῃ ἡχῶ καὶ ἡ περὶ τῶν Κερκυραϊκῶν τοῦ Μύλλερ πραγματεία, ἣν διακρίνει ἡ ὅλως ἰδία τοῦ συγγραφέως ζωηρότης, ἡ ὅποια βεβαίως, εἰρήσθω ἐν παρόδῳ, οὐχὶ σπανίως φθάνει εἰς ἀσέδειαν. Ἐὰν τὰ συμπεράσματα ἅτινα ἐξήγαγεν ἦσαν ὀρθὰ, μόλις θὰ ἦτο ἄξιον τοῦ κόπου τὸ ν' ἀσχοληθῆ τις μὲ τὴν τοπογραφίαν τῆς παλαιᾶς Κερκύρας, ἣτις κατ' ἀνάγκην πρέπει νὰ ἔχῃ ὡς βᾶσιν τὰς εἰδήσεις τοῦ Θουκυδίδου. Καὶ θὰ ἠγνόει τις ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην, ἐὰν καὶ κατὰ πόσον ἴσταται ἐπὶ στερεοῦ ἐδάφους. Ἀντιστρόφως, ἐὰν αἱ τοπογραφικαὶ σημειώσεις τοῦ ἱστορικοῦ, παραβαλλόμεναι πρὸς τὰς σημερινὰς τοποθεσίας καὶ, τῇ βοήθειᾳ παντὸς ἄλλοθεν διδομένου ἡμῖν ὀλικοῦ, συναρμολογῶνται εἰς καθαρὴν τινα εἰκόνα, πρέπει ἡ περίπτωσης αὕτη νὰ ἦναι βεβρυτήμαντος καὶ ἐν τῷ γενικῷ ζητηματι περὶ τῆς ἀκριβείας τῆς περιγραφῆς τῆς κερκυραϊκῆς στάσεως. Αἱ ἐπὶ εὔπω ἐρευνᾶί μου μοὶ ἀπέδειξαν, ὅτι αἱ τοπογραφικῆς φύσεως εἰδήσεις τοῦ Θουκυδίδου περὶ τὴν πόλιν καὶ τῆς νήσου, καὶ κατ' ἐκτελῆ, καὶ ὡς πρὸς τὰ γεγονότα, εἶναι ἐν

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
 ΛΑΚΟΒΑΤΕΙΟΥ
 ΑΓΡΟΓΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
 ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΑΗΘΟΥΡΟΥ

πλήρει ἁρμονίᾳ, καὶ θεωρῶ λίαν πιθανὸν ὅτι ἡ Κέρκυρα εἶνε ἐκ τῶν πολεμικῶν ἐκείνων θεάτρων, ἅτινα αὐτὸς προσωπικῶς ἐ- γνόρισε, τοῦθ' ὕπερ ἄλλως τε ὅστις εἶναι πεπεισμένος περὶ τῆς ἐλευσεως αὐτοῦ εἰς Σικελίαν ὀφείλει νὰ παραδεχθῆ ὡς αὐτο- νοούμενον. Ἦθελον ἀπομακρυνθῆ τοῦ σκοποῦ μου, ἂν ἐν τῇ πα- ρόντι συγγράμματι ὑπέβαλλον καθόλου καὶ ἐν μέρει τὰς σκέψεις τοῦ Μύλλερ-Στούρβιγκ εἰς κριτικὴν δοκιμασίαν. Τινὲς μάλιστα αὐτῶν δὲν εἶναι ἀντάξια σοβαρᾶς ἀναιρέσεως. Ἄλλ' ὅμως, ἐπειδὴ ἵνα παρασκευάσω τὸ ἔδαφος εἰς τοπογραφικὰς ἐρεῦνας δὲν δύναμαι παρὰ νὰ καθυποβάλω τῇ ἀναγνώστῃ τὴν ἑλλην πε- ριγραφὴν τοῦ Θουκυδίδου, ἐν μέρει μὲν κατὰ γράμμα, ἐν μέρει δὲ ἐν συνόψει, διὰ τοῦτο θέλει μοι δοθῆ εὐκαιρία νὰ ἐπιθεωρή- σω πολλὰς τῶν παρὰ τοῦ Μύλλερ γενομένων προσβολῶν, ἐξ οὗ θέλει ἀρκούντως ἀποδειχθῆ, ὅτι αἱ προσβολαὶ του καὶ αἱ ἐνστάσεις του, πλησιέστερον ἐξεταζόμεναι, ἐκμηδενίζονται. Αἱ περὶ τῶν κερκυραϊκῶν γεγονότων ἐρευναὶ του μαρτυροῦσιν, ὡς πάντα τὰ ἔργα τοῦ λογίου τούτου, εὐφυῶν καὶ δξύνιοιαν προθύμως ἀνα- γνωρίζω ὅτι αὐταί, ἀποκαλύπτουσαι ἀληθῶς δυσκολίας, ἃς οἱ ἐρμηνευταὶ τοῦ Ἱστορικοῦ παρήλθον ἀφροντίστως, δὲν εἶναι ἄ- μοιροὶ ἀξίως. Ἄφ' ἐτέρου πρόκειται κυρίως ἐνταῦθα περὶ γνώ- μης πηγαζούσης ἀπὸ καθαρῶς ἐξ ὑποκειμένου κριτικῆς, αἱ δὲ ἐλλείψεις, αἵτινες ἀντιτίθενται πρὸς τὴν ὁμολογουμένως μεγά- λην εὐφυῶν τοῦ Μύλλερ, προπάντων ἡ ἀδυναμία αὐστηρᾶς αὐ- τοχαλιναγωγῆσεως. γίνονται παρ' αὐτῷ λίαν ἐπαισθηταί.

Α'.

Τὰ ἀποσπάσματα τῆς Ἱστορίας τοῦ Θουκυδίδου, ἅτινα μέλλομεν νὰ ἐπιθεωρήσωμεν, εὐρίσκονται ἐν τῇ Α'. Γ'. καὶ Δ'. βίβλῳ.

Α'. 24. Ὁ δῆμος τῆς Ἐπιδάμνου, πόλεως μεγάλης καὶ πολυκνηρώπου, ἦν ἀπὸ Κερκυραίων καὶ τῆς οἰκιστῆς ἐ- γένητο ὁ Κορίνθιος Φαλίας, ἐξετάξας τοὺς ἀρχαρχικοὺς μετὰ μα-

κρὰν στάσιν, ὀλίγα ἔτη πρὸ τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου. Οὗ- τοι δὲ ἐνωθέντες μετὰ τῶν γειτόνων βαρβάρων ἐλεηλάτου τὴν πόλιν. Ἐν τῇ στενοχωρίᾳ των οἱ ἐν τῇ πόλει ὄντες Ἐπιδάμνιοι πέμπουσιν εἰς τὴν Κέρκυραν πρέσβεις, ὡς οὖσαν μητρόπολιν, δεόμενοι νὰ μὴ παρίδωσιν αὐτοὺς καταστροφόμενους ἀλλὰ νὰ συμφιλώσωσι πρὸς αὐτοὺς τοὺς φυγάδας καὶ νὰ θέσωσι τέρ- μα εἰς τὸν πρὸς τοὺς βαρβάρους πόλεμον. Οἱ πρέσβεις ἐδέοντο ταῦτα καθήμενοι ἐκέται εἰς τὸ Ἡραῖον 1). Ἄλλ' οἱ Κερκυραῖοι δὲν ἐδέχθησαν τὴν ἰκεσίαν. 2).

Α'. 25. Οἱ Ἐπιδάμνιοι διὰ τοῦτο καὶ κατὰ συμβουλήν τοῦ ἐν Δελφοῖς μαντείου ἐλθόντες εἰς τὴν Κόρινθον παρέδωσαν τὴν ἀποικίαν τοῖς Κορινθίοις καὶ ἐζήτησαν παρ' αὐτῶν βοήθειαν. Οὗ- τοι ἐδέχθησαν τὴν πρότασιν, νομίζοντες ὅτι ἡ ἀποικία οὐχ ἤτ- τον ἀγῆκεν εἰς αὐτοὺς ἢ εἰς τοὺς Κερκυραίους, συνάμα δὲ καὶ ἐκ μίσους κατὰ τῶν Κερκυραίων, οἵτινες ἐν τῇ συναισθήσει τῆς δυνάμεώς των καὶ τοῦ πλοῦτου των ἀλαζωνικῶς καὶ περιφρο- νητικῶς παρημέλουν τὰ πρὸς τὴν μητρόπολιν νόμιμα καθήκον- τά των.

Α'. 26. Κατὰ ταῦτα οἱ Κορίνθιοι ἀσμένως ἐπεμφαν εἰς τὴν Ἐπιδάμνον ἐπικουρικὴν φρουρὰν καὶ νέους οἰκήτορας. Οὗ- δὲ Κερκυραῖοι, ἅμα ἔμαθον τὴν ἐκεῖσε ἀφίξιν τούτων καὶ τὴν πα- ράδοσιν τῆς ἀποικίας των τοῖς Κορινθίοις, πλεύσαντες εὐθὺς μετὰ στόλου διέταξαν τοὺς Ἐπιδάμνιους ἀπειλητικῶς 3) νὰ δεχθῶ- σι τοὺς φυγάδας (διότι ἦλθον εἰς τὴν Κέρκυραν οἱ τῶν Ἐπιδά- μνίων φυγάδες καὶ ἐπεκαλοῦντο τὴν ἀρωγὴν τῶν Κερκυραίων ὅπως ἐπανέλθωσι, προτείνοντες τὴν συγγενείαν των καὶ ἐπιδεικνύοντες τοὺς ἐκεῖ τάφους τῶν προγόνων των) καὶ νὰ ἀποπέμψωσι τοὺς φρουροὺς καὶ ἀποίκους, οὓς οἱ Κορίνθιοι ἐπεμφαν. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Ἐπιδάμνιοι δὲν ὑπήκουσαν οἱ Κερκυραῖοι ἤρξαντο πολιορκούν- τες τὴν πόλιν των.

Συνεπῶς οἱ Κορίνθιοι παρεσκευάζον στρατιὰν καὶ πρᾶσε- κέλευσαν τὸν ἀρχαρχικόν των. Ματαιωθείσων τῶν διαπραγματεῦ- σεων τῶν εἰς Κόρινθον ἐλθόντων κερκυραίων πρέσβων συνήφθη- ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΑΘΕΟΥΡΙΟΥ

ναυμαχία μεταξύ Ἀκτίου καὶ τῆς μεσημβρινῆς ἄκρας τῆς Κερκύρας, καθ' ἣν οἱ Κερκυραῖοι ἐνίκησαν παρὰ πολὺ». Αὐθημερὸν παρεδόθη ἡ Ἐπίδαμος τοῖς πολιορκηταῖς (κεφ. 27—29). Μετὰ δὲ τὴν ναυμαχίαν οἱ Κερκυραῖοι ἔστησαν τρόπαιον ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς νήσου Λευκίμμης 5) καὶ ἀπέκτειναν οὖς συνέλαβον αἰχμαλώτους, ἐξαιρέσει τῶν Κορινθίων, οὓς ἐκράτησαν δεσμίους. Ὑστερον δὲ οἱ Κερκυραῖοι, κύριοι γενόμενοι τῆς κατ' ἐκεῖνα τὰ μέρη θαλάσσης, ἐξεδικοῦντο τοὺς συμμάχους τῶν Κορινθίων, οὓς ἔνεκα οὗτοι ἠναγκάσθησαν περὶ τὰ τέλη τοῦ θέρους ν' ἀποστείλωσι πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν καταπιεζομένων στρατιᾶν καὶ ναῦς εἰς τὸ Ἀκτιον καὶ τὸ Χειμέριον τῆς Θεσπρωτίδος. Ἀντεστρατοπεδεύθησαν δὲ καὶ οἱ Κερκυραῖοι ἐπὶ τῆς Λευκίμμης διὰ τε ναυτικῆς καὶ πεζικῆς δυνάμεως· οὐδέτεροι ἕμως ἐπετέθησαν κατ' ἀλλήλων· τὸν δὲ χειμῶνα ἀπέπλευσαν ἐκότεροι οἴκαδε. (κεφ. 30).

Τὰ δύο μετὰ τὴν ναυμαχίαν ἐπόμενα ἔτη οἱ Κορίνθιοι παρεσκευάζοντο πάλιν μετὰ μεγάλου ζήλου, τοῦθ' ὕπερ ἠνάγκαζε τοὺς Κερκυραίους νὰ καταφύγωσιν εἰς τὴν συμμαχίαν τῶν Ἀθηναίων. Ὅπως ματαιώσωσι τὴν συμμαχίαν ταύτην οἱ Κορίνθιοι πέμπουσι πρεσβεῖαν εἰς Ἀθήνας. (κεφ. 31).

Τὰς ἀγορεύσεις τῶν Κερκυραίων καὶ Κορινθίων πρέσβεων ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῶν Ἀθηναίων (κεφ. 32—43) δυνάμεθα νὰ παρίδωμεν. Οἱ Ἀθηναῖοι συνήψαν ἐπιμαχίαν πρὸς τοὺς Κερκυραίους, καὶ μετ' ὀλίγον ἀπέστειλαν πρὸς αὐτοὺς δέκα ναῦς βοηθούς, παραγγεῖλαντες τοῖς ναυάρχοις, πρὸς τοὺς Κορινθίους νὰ μὴ ναυμαχήσωσιν, ἐὰν οὗτοι δὲν πλεύσωσι κατὰ τῆς Κερκύρας καὶ μέλλωσι νὰ κάμωσιν ἀπόδασιν ἐπ' αὐτῆς ἢ ἐπὶ τινος χωρίου ἀνήκοντος τοῖς Κερκυραίοις (κεφ. 44—45). Οἱ δὲ Κορίνθιοι, ἀποπερατωθεῖσάν τῶν παρασκευῶν αὐτῶν, ἔπλεον κατὰ τῆς Κερκύρας μετὰ 150 νηῶν καὶ ἠγκυροβόλησαν πρὸ τοῦ Χειμερίου τῆς Θεσπρωτίας καὶ ἐπὶ τῆς ἀπέναντι ξηρᾶς ἔστησαν στρατόπεδον (κεφ. 46). Ὅτε οἱ Κερκυραῖοι ἔμαθον τὴν προσέγγισιν τοῦ ἐχθροῦ, ἐστρατοπεδεύθησαν μετὰ 110 νηῶν ἐν μιᾷ

τῶν νήσων, αἵτινες καλοῦνται Σύβοτα, ὅπου προσήλθον καὶ αἱ δέκα ἀττικαὶ νῆες· ὁ δὲ πεζὸς στρατὸς αὐτῶν ἐστρατοπεδεύσεν ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου Λευκίμμη. Ἀλλὰ καὶ οἱ Κορίνθιοι εἶχον πολλοὺς βαρβάρους βοηθοῦντας ἐπὶ τῆς ἀπέναντι ἠπείρου (κεφ. 47).

Ἀπολεύσαντες διὰ νυκτὸς οἱ Κορίνθιοι ἐκ Χειμερίου πρὸς τὴν Κέρκυραν, ἅμα τῇ πρώτῃ εἶδον τὰς κερκυραϊκὰς νῆας πλεούσας κατ' αὐτῶν. Ἀμφότεροι οἱ στόλοι ἀντιπαρετάχθησαν (κεφ. 48). Ἐπεταὶ ἡ περιγραφή τῆς ναυμαχίας παρὰ τὰ Σύβοτα κεφ. 49—51), τῆς μεγίστης τῶν πρὸ αὐτῆς Ἑλλήνων πρὸς Ἑλλήνας. Οἱ Κερκυραῖοι ἐνίκησαν μὲν τὸν ἐχθρὸν ἐν τῇ δεξιᾷ πτέρυγι, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀριστερὰν πτέρυγα, ἐν ἣ ὁ Κορίνθιοι εἶχον παρατάξῃ τὰς ἀρίστας τῶν νεῶν αὐτῶν, ἠττώντο καὶ ἐν τέλει ἐτράπησαν ἐντελῶς εἰς φυγὴν. Τότε δὲ καὶ οἱ Ἀθηναῖοι, οἵτινες μέχρι τοῦδε εἶχον περιορισθῆ εἰς τὸ νὰ ἐκφοβίζωσι διὰ τῶν κινήσεων τῶν τοὺς ἐναντίους, συνεπλάκησαν πρὸς τοὺς Κορινθίους. Ἀφοῦ δὲ οἱ Κορίνθιοι συνήγαγον καὶ μετέφερον εἰς τὰ Σύβοτα τὰ ναυάγια καὶ τοὺς νεκροὺς τῶν, ἐπέπλευσαν ἐκ νέου κατὰ τῶν Κερκυραίων· ἀλλ' αἰφνης ἔκρουσαν πρῦμναν, ἰδόντες ὅτι προσήλθον βοηθοὶ τῶν Κερκυραίων περὶ τὸ ἔσπερας εἰκοσι νῆες ἀνέπαφοι.

Τῇ δὲ ὑστεραίᾳ ἐπέπλευσαν αἱ τριάκοντα ἀττικαὶ νῆες καὶ ἔσαι κερκυραϊκαὶ ἦσαν πλώϊμοι πρὸς τὸν ἐν Συβότοις λιμένα, ἐν ᾧ οἱ Κορίνθιοι ἦσαν ἠγκυροβολημένοι, διὰ νὰ ἴδωσιν ἐὰν αὐτοὶ θὰ ναυμαχήσωσι. Καὶ ἀντιπαρετάχθησαν μὲν οἱ Κορίνθιοι ἀλλὰ δὲν ἐπετέθησαν· ἀφοῦ δὲ ἐβεβαιώθησαν παρὰ τῶν Ἀθηναίων ὅτι δὲν θὰ προσβάλωσιν αὐτοὺς ἐὰν ἀπέλθωσιν οἴκαδε, παρεσκευάσθησαν εἰς ἀπόπλουν καὶ ἔστησαν τρόπαιον ἐπὶ τῆς ἀπέναντι τῶν Συβότων ἠπείρου· καὶ οἱ Κερκυραῖοι δὲ ὁμοίως ἔστησαν τρόπαιον ἐπ' αὐτῆς τῆς νήσου Σύβοτα· διότι ἀμφότεροι ἀντεποιοῦντο τῆς νίκης (κεφ. 52—54). Ἀποπλέοντες δὲ οἱ Κορίνθιοι οἴκαδε κατέλαβον δι' ἀπάτης τὸ Ἀνακτόριον, ἐν τῇ εἰσόδῳ τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου, τὸ ὅποιον ἦτο κοινὸν αὐτῶν καὶ

τῶν Κερκυραίων. Οἴκαδε δὲ ἐλθόντες ἀπέδωσαν μὲν ἐπὶ χρήμασιν ὀκτακοσίους αἰχμαλώτους τῶν Κερκυραίων, διακοσίους δὲ πεντήκοντα, ὧν οἱ πλείστοι ἦσαν ἐκ τῶν προϋχόντων τῆς πόλεως, δεσμεύσαντες ἐφύλασσαν αὐτοὺς καὶ περιεποιούντο, ὥπως δι' αὐτῶν, ἐπιστρεψάντων οἴκαδε, κατορθώσωσι νὰ κερδίσωσιν ὑπὲρ ἑαυτῶν τὴν Κέρκυραν (κεφ. 55).

Ἐνταῦθα διακόπτει ὁ ἱστορικὸς τὰς εἰδήσεις του περὶ τῶν κερκυραϊκῶν πραγμάτων, ὥπως συνεχίσῃ αὐτὰς ἐν τῷ Γ'. βιβλίῳ κεφ. 70. Ἐν τοῖς μεταξὺ χωρίοις τῆς συγγραφῆς του μόνον παρεκβατικῶς ἀναφέρει τὴν νῆσον ἢ τοὺς κατοίκους αὐτῆς. Ἐκ τοῦ Β'. 7 μανθάνομεν ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι μετὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν Θηβαίων εἰς Πλάταιαν, ὥπως βεβαιωθῶσι περὶ τῶν συμμάχων των, ἐπεμφαν πρέσβεις καὶ εἰς Κέρκυραν. Εἶτα ἐν κεφ. 9 ἐν τῇ ἀπαριθμῆσει τῶν συμμάχων τῶν Λακεδαιμονίων καὶ τῶν Ἀθηναίων, οἱ Κερκυραῖοι τάσσονται μετὰ τῶν δευτέρων, παρέχοντες νῆας. Καὶ ἐν κεφ. 25 ἀναφαίνονται 50 νῆες τῶν Κερκυραίων ἠνωμέναι μετὰ τῶν 100 ἀθηναϊκῶν, αἵτινες ἐν τῷ πρώτῳ ἔτει τοῦ πολέμου ἐλεηλάτουν τὰς ἀκτὰς τῆς Πελοποννήσου. Κατόπιν γίνεται μνεία τῆς Κερκύρας μόλις ἐν βιβ. Γ'. 69 κεφ. κατὰ τὸ πέμπτον ἔτος τοῦ πολέμου. Ἐνταῦθα ἱστορεῖ ὁ Θουκυδίδης ὅτι αἱ τεσσαράκοντα νῆες τῶν Πελοποννησίων ὑπὸ τὸν Ἀλκίδα, αἵτινες ἔμελλον νὰ βοηθήσωσι τὴν Λέσβον, ἀλλ' ἐπὶ τῇ ἀγγελίᾳ τῆς πτώσεως τῆς Μυτιλήνης ἐπέστρεψαν, εὗρον ἐν Κυλλήνῃ 13 λευκαδίας καὶ ἀμπρακιώτιδας τριήρεις καὶ τὸν Βρασίδαν, ὅστις ἤδη εἶχεν ἔλθῃ ὡς σύμβουλος τοῦ Ἀλκίδου· καὶ εἶτα ἐξακολουθεῖ λέγων «ἐδούλοντο γὰρ οἱ Λακεδαιμόνιοι, ὡς τῆς Λέσβου ἡμαρτήκεσαν, πλέον τὸ ναυτικὸν ποιήσαντες ἐς τὴν Κέρκυραν πλεῦσαι στασιάζουσιν». Οἱ Ἀθηναῖοι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ὡς προστίθησιν ὁ ἱστορικὸς, παρῆσαν ἐν Ναυπάκτῳ μὲ δώδεκα μόνον νῆας. Ἦθελον λοιπὸν νὰ ἐπιταχύνωσι πρὶν ἢ ἔλθῃ ἐξ Ἀθηνῶν μείζων ἐπικουρικὸς στόλος, καὶ διὰ τοῦτο ὁ Βρασίδης καὶ ὁ Ἀλκίδας παρεσκευάζοντο.

Μετὰ ταῦτα, ἐν κεφ. 70—81, ἔπεται ἡ αἰτία τῆς ἐν Κερκύρᾳ ἐκραγείσης στάσεως καὶ ἡ περιγραφή αὐτῆς.

Οἱ Κερκυραῖοι, ὡς ἀφηγεῖται ὁ Θουκυδίδης, ἐστασίαζον ἀφότου ἐπανῆλθον οἱ αἰχμάλωτοι οἱ ἐκ τῶν περὶ τὴν Ἐπίδαμνον ναυμαχιῶν, ὑπὸ τῶν Κορινθίων ἐλευθερωθέντες, λόγῳ μὲν διότι οἱ ἐν Κορίνθῳ πρόξενοί των ἠγγυήθησαν 800 τάλαντα ὑπὲρ αὐτῶν, πράγματι ὁμοῦς διότι εἶχον πείσῃ αὐτοὺς οἱ Κορίνθιοι νὰ προσελκύσωσιν ὑπὲρ ἑαυτῶν τὴν Κέρκυραν. Οὗτοι λοιπὸν ἐπεχείρησαν τοῦτο, ἀποτεινόμενοι πρὸς ἕνα ἕκαστον τῶν πολιτῶν ὥπως κατορθώσωσι ν' ἀποστήσωσι τὴν πόλιν ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων. Καὶ ὅτε ἀφίκοντο μία ἀττικὴ ναὺς καὶ μία κορινθιακὴ, ἀμφότεραι φέρουσαι πρέσβεις, οἵτινες ἦλθον ἀμέσως εἰς διαπραγματεύσεις πρὸς τοὺς Κερκυραίους, ἀπεφάσισαν μὲν οἱ τελευταῖοι οὗτοι νὰ μείνωσι σύμμαχοι τῶν Ἀθηναίων κατὰ τὴν ὑπάρχουσαν συνθήκην, ἀλλ' ἤθελον νὰ ἦναι καὶ φίλοι τῶν Πελοποννησίων, ὡς πρότερον (10). Καὶ τὸν Πειθίαν (11) ὅστις ἦν ἐθελοντῆς Πρόξενος τῶν Ἀθηναίων καὶ πρόστατο τοῦ Δήμου (12) κατηγόρησαν ἐπὶ τοῦ δικαστηρίου οἱ ἐκ Κορίνθου ἐπανακάμψαντες ἄνδρες, ὡς θέλοντα νὰ ὑποδουλώσῃ τὴν Κέρκυραν εἰς τοὺς Ἀθηναίους (13). Ἀθωωθείς οὗτος ἀντικατηγόρησε πέντε ἐξ αὐτῶν, τοὺς πλουσιωτέρους, ὡς κόψαντας πασσάλους τινὰς τῶν ἀμπελώνων ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἄλσους τοῦ Διὸς καὶ τοῦ Ἀλκίνου (14)· ἡ δὲ ποινὴ διὰ πάντα κοπιόμενον πάσσαλον ἦτο εἰς στατήρ (15). Ὅτε λοιπὸν οὗτοι κατεδικάσθησαν καὶ διὰ τὸ βάρος τῆς ποινῆς κατέφυγον ἰκέται εἰς τοὺς ναοὺς, ὥπως ἐπιτύχωσι προθεσμίας τινὸς πρὸς ἀπότισιν, (16) ἔπεισε τοὺς Κερκυραίους ὁ Πειθίας, ὅστις ἔτυχεν ὦν καὶ βουλευτῆς, νὰ ἐφαρμόσωσι τὸν νόμον. Ἐπειδὴ δὲ οὗτοι ἔβλεπον ὅτι ὁ νόμος ἀπέκλειεν εἰς αὐτοὺς πᾶσαν προθεσμίαν πληρωμῆς καὶ συγχρόνως ἐπέλεσθησαν ὅτι, ἐνόσφ ὁ Πειθίας ἦτο βουλευτῆς, ἔμελλε νὰ πείσῃ τὸν δῆμον νὰ συνάψῃ συμμαχίαν καὶ ἐπιμαχίαν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, συνώρισαν οἱ ἐκ Κορίνθου καὶ ἐκ Πελοποννήσου ἐπικουρικὸν στόλον εἰς τὴν Κέρκυραν καὶ ἐφόνησαν τὸν Πει-
 ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΛΗΣΟΥΡΙΟΥ

θίαν και άλλους βουλευτάς και ιδιώτας περι τους εξήκοντα· ὁ λίγαι δέ τινες τῆς μερίδος τοῦ Πειθίου κατέφυγον εἰς τὴν ἀττικὴν τριήρη, τὴν ἐτι ἐκεῖ ὑπάρχουσαν. (κεφ. 70). Μεθ' οὗ συγκαλέσαντες τὸν δῆμον, εἶπον ὅτι ἡ πράξις των ἦτο τὸ ἄριστον μέσον ὅπως ἀποφύγωσι τὴν ὑποδούλωσιν τῶν Ἀθηναίων, και ὅτι ὤφειλον εἰς τὸ ἐξῆς οἱ Κερκυραῖοι νὰ μένωσιν οὐδέτεροι, νὰ μὴ δέχωνται δὲ οὐδένα ἐκ τῶν δύο μερίδων, εἰμὴ μόνον ὅτα καταπλέωσι μὲ μίαν νῆα, τοὺς δ' ἐρχομένους μετὰ μεζονος δυνάμεως νὰ θεωρῶσιν ἐχθροὺς. Τοὺς ὅρους τούτους ἠγάγκασαν αὐτοὺς νὰ παραδεχθῶσι. Πέμπουσι δὲ εὐθύς και πρέσβεις εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπως ἐκθέσωσι τὰ πράγματα ὅπως συνέφερον αὐτοῖς, και πείσωσι τοὺς ἐκεῖ καταφυγόντας Κερκυραίους νὰ μὴ πράξωσι τι ἀσύμφορον αὐτοῖς (κεφ. 71). Ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι, συλλαβόντες τοὺς πρέσβεις ὡς νεωτερίζοντας, και τοὺς πεισθέντας εἰς αὐτοὺς, τοὺς περιώρισαν ἐν Αἰγίῃ (17).

Ἐν τούτοις οἱ Κερκυραῖοι οἱ ἔχοντες εἰς χεῖράς των πᾶσαν ἐξουσίαν, μετὰ τὴν ἀφίξιν μιᾶς τριήρεως κορινθιακῆς και πρέσβειων Λακεδαιμονίων, ἐπιτίθενται κατὰ τοῦ δήμου και μαχόμενοι ἐνίκησαν. Ἐπελοῦσης δὲ τῆς νυκτός, ὁ μὲν δῆμος καταφεύγει εἰς τὴν ἀκρόπολιν και τὰ ὑψηλότερα μέρη τῆς πόλεως· ἐκεῖ συνεπυκνώθησαν και καταλαμβάνουσι τὸν Ὑλλαϊκὸν λιμένα· οἱ δὲ ἐναντίοι κατέλαβον τὴν ἀγορὰν, ὅπου οἱ πλείστοι αὐτῶν κατήκουν, και τὸν λιμένα τὸν πλησίον αὐτῆς και ἀπέναντι τῆς Ἡπείρου κείμενον (19) (κεφ. 72).

Τῆ ἐπομένῃ ἐγένοντο ἀκροβολισμοὶ τινες και ἀμφότερα τὰ μέρη ἔπεμψαν εἰς τὰ περὶχωρα προσκαλοῦντες τοὺς δούλους και ὑποσχόμενοι αὐτοῖς ἐλευθερίαν. Και τὸ μὲν πλείστον αὐτῶν συνεμάχησαν πρὸς τὸν δῆμον, ἐνῶ πρὸς τοὺς ἀντιθέτους ἤλθον ὀκτακόσιοι ἐπίκουροι ἐκ τῆς Ἡπείρου (κεφ. 73). Μετὰ μίαν ἡμέραν ἐγένετο πάλιν μάχη ἐν ᾗ ἐνίκησαν οἱ τοῦ δήμου. διότι κατεῖχον ἐπικαίρους θέσεις και διότι ἦσαν περισσότεροι· και αἱ γυναῖκες δὲ αὐταὶ ἐβοήθουν αὐτοὺς τολμηρῶς ρίπτουσαι ἀπὸ τῶν ῥιγῶν κεράμους και παρὰ φύσιν ὑπομένουσαι τὸν θόρυβον. Οἱ

ὀλιγαρχικοὶ, περι τὴν νύκτα τραπέντες εἰς φυγὴν και φοβηθέντες μὴ ὁ δῆμος γίνῃ κύριος τοῦ ναυστάθμου και ἐφορμήσας τοὺς καταστρέψῃ (20), πυρπολοῦσι τὰς οἰκίας, ἀδιακρίτως ἰδίας και ξένας, τῆς ἀγορᾶς και τῶν πέριξ συνοικιῶν, ὅπως ματαιώσωσι πᾶσαν ἔφοδον εἰς τὸν ναύσταθμον· ὥστε και ἐμπορεύματα πολλὰ ἀπετεφρώθησαν και ἡ πόλις πᾶσα ἐκινδύνευσε νὰ καταστραφῇ, ἐὰν ἤθελεν ἐγερθῆ ἄνεμος ἐπίφορος (21). Μετὰ τὸ τέλος τῆς μάχης ἐκάτεροι ἠσύχασον και παρεφύλαττον ἀλλήλους τὴν νύκτα. Ἡ κορινθία ναὺς, νικήσαντος τοῦ δήμου, ἀπῆρεν ἠσύχως και οἱ πλείστοι τῶν ἐπικούρων λαθραίως ἀπεβιδάσθησαν εἰς τὴν ἠπειρον (κεφ. 74). Τὴν ἐπομένῃ ἡμέραν προσήλθε βοηθὸς Νικόστρατος ὁ Διτρέφους, στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων μετὰ 12 νηῶν και 500 ὀπλιτῶν Μεσσηνίων, και ἀπεπειράθη νὰ συμβιδάσῃ τοὺς διαμαχομένους και ἔπεισεν αὐτοὺς νὰ συμφωνήσωσιν ὥστε ἐξ ἐκατέρας μὲν μερίδος νὰ καταδικασθῶσι δέκα ἄνδρες, οἱ πρωταῖτιοι (οἵτινες ὅμως εἶχον ἤδη ἐξασφαλισθῆ ἀποκρυφέντες), οἱ δὲ λοιποὶ νὰ ἐξακολουθήσωσι μένοντες ἐν Κερκύρα, ἀφοῦ κάμωσι πρὸς ἀλλήλους και πρὸς τοὺς Ἀθηναίους συμμαχίαν και ἐπιμαχίαν. Και ἐκεῖνος μὲν ταῦτα πράξας ἐμελλε ν' ἀποπλεύσῃ, οἱ δὲ προῦχοντες ἐκ τῶν δημοκρατικῶν πείθουσιν αὐτὸν νὰ ἐγκαταλίπῃ μὲν εἰς αὐτοὺς πέντε ναὺς ἐκ τῶν ἑαυτοῦ, ὅπως ἐλαττωθῇ ἡ προθυμία τῶν ἐναντιῶν πρὸς ἐχθροπραξίας, λάβῃ δὲ μεθ' ἑαυτοῦ εἰς ἀντικατάστασιν πέντε κερκυραϊκὰς νῆας. Οὕτως ἐκεῖνοι ἤρχισαν νὰ στρατολογῶσι διὰ τὰς ναὺς τοὺς ἐχθροὺς των· οἵτινες φοβηθέντες μὴ ἀπαχθῶσιν εἰς Ἀθήνας κατέφυγον ἰκέται εἰς τὸ ἱερὸν τῶν Διοσκούρων (23). Ὁ Νικόστρατος προέτρπεν αὐτοὺς νὰ ἐξέλθωσιν ἐκεῖθεν, ὑποσχόμενος αὐτοῖς ἀσφάλειαν (24). Ἐπειδὴ δὲ δὲν ἐπείθοντο, ὁ δῆμος ἀνέλαβε τὰ ὅπλα (26), ἀφήρπασε δὲ και τὰ ὅπλα ἐκείνων ἀπὸ τῶν οἰκιῶν των (26), και ἤθελε φονεύσῃ τινὰς αὐτῶν, εἰ μὴ ἐκώλυε τοῦτο ὁ Νικόστρατος (27). Βλέποντες δὲ οἱ ἄλλοι τὰ γενομένα καταφεύγουσιν εἰς τὸ Ἡραῖον (28) ἰκέται, οὐχὶ ἐλάσσονες τῶν τετρακοσίων (29). Ὁ δὲ δῆμος φοβηθεὶς μὴ νεωτερίσῃ τι,

ἔπεισαν αὐτοὺς νὰ φύγωσιν ἐκεῖθεν καὶ μετακομισθῶσιν εἰς τὴν πρὸ τοῦ Ἡραίου νῆσον (30), ὅπου ἀπέστελλον εἰς αὐτοὺς τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα (κεφ. 75).

Τὰ ἱστορούμενα ἐν κεφ. 76—78 συντόμως ἔχουσιν ὡς ἑξῆς:

Τῇ τετάρτῃ ἢ πέμπτῃ ἡμέρᾳ μετὰ τὴν μεταβίβασιν τῶν ὀλιγαρχικῶν εἰς τὴν νῆσον ἐπεφάνη ὁ πελοποννησιακὸς στόλος ἐκ 35 νηῶν ὑπὸ τὸν Ἀλκίδα, ἠγκυροβόλησεν ἐν Συδότοις καὶ τῇ ἐπομένῃ πρωΐα διηυθύνθη πρὸς τὴν Κέρκυραν (κεφ. 76). Οἱ Κερκυραῖοι φοβηθέντες καὶ τὸν ἔσω καὶ τὸν ἔξω ἐχθρὸν σὺν πολλῇ θορόδῳ ἐπλήρωσαν 60 ναῦς καὶ ἐξέπεμψαν αὐτάς πρὸς τοὺς ἐναντίους, τῶν Ἀθηναίων παραινούντων νὰ ἀφίσωσι πρῶτον αὐτοὺς νὰ ἐκπλεύσωσι καὶ ὕστερον νὰ ἀκολουθήσωσι καὶ ἐκεῖνοι μετὰ πασῶν τῶν νηῶν των. Ἐκ τῶν κερκυραϊκῶν νεῶν, αἵτινες μεμονωμέναι ἐκάστη ἐπλησίαζον τοὺς Πελοποννησίους, δύο μὲν εὐθὺς ἠτύχισαν πρὸς τὸν ἐχθρὸν, ἐπὶ ἄλλων δὲ οἱ ἐπιπλέοντες ἐμάχοντο πρὸς ἀλλήλους, καὶ οὐδεμία τάξις ἐπεκράτει (κεφ. 77). Οὕτως οἱ Κερκυραῖοι δεινῶς ἔπασχον ἐν τῇ συμπλοκῇ, καὶ μόνον διὰ τῆς ἀνδρείας καὶ τῶν τεχνικῶν ἐλιγμῶν τῶν Ἀθηναίων ἐσώθησαν ἀπὸ παντελοῦς καταστροφῆς καὶ ἠδυνήθησαν νὰ ὑποχωρήσωσιν. Ἡ ναυμαχία αὕτη ἐτελείωσε μὲ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου (κεφ. 78).

Οἱ Κερκυραῖοι φοβούμενοι μὴ οἱ νικηταὶ ἐχθροὶ ἐπιπλεύσωσι κατὰ τῆς πόλεως καὶ ἀναλάβωσι τοὺς ἐκ τῆς νήσου ὀλιγαρχικοὺς ἢ καὶ πράξωσιν ἄλλο τι νεώτερον (31), μετέφερον πάλιν τοὺς ἀνδρας ἐκ τῆς νήσου εἰς τὸ Ἡραϊον καὶ ἐφύλαττον τὴν πόλιν. Οἱ δὲ Πελοποννήσιοι δὲν ἐτόλμησαν, καίτοι νικηταί, νὰ πλεύσωσι κατὰ τῆς πόλεως, ἀλλ' ἐστράφησαν, μετὰ δεκατριῶν νηῶν, ἃς ἐκυρίευσαν παρὰ τῶν κερκυραίων, πρὸς τὴν ἠπειρον, ὅπουθεν εἶχον ἔλθῃ. Οὐδὲ τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν ἔπλευσαν κατὰ τῆς πόλεως, καίτοι ἐν αὐτῇ ἐπεκράτει πολλὴ ταραχὴ καὶ φόβος καὶ ὁ Βρασίδης, ὡς ἐλέγετο, παρεκίνησε ματαίως τὸν Ἀλκίδα· ἀλλ' ἀποδόντες ἐπὶ τὴν Λευκίμμη ἐπὶ ἄρθου τοὺς ἀγροὺς (κεφ. 79). Ὁ δὲ δῆμος τῶν Κερκυραίων, φοβούμενος μὴ ἐπιπλεύσω-

σιν αἱ ἐχθρικαὶ νῆες, συνεβιάσθησαν πρὸς τοὺς ἱκέτας καὶ τοὺς ἄλλους (32) ὅπως σωθῇ ἡ πόλις, καὶ ἔπεισαν τινὰς αὐτῶν νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὰς ναῦς, ἃς, καίτοι κακῶς ἐχούσας, ὤπλισαν. Οἱ δὲ Πελοποννήσιοι μέχρι τῆς μεσημβρίας λεηλατήσαντες τὴν γῆν, ἀπέπλευσαν.

Κατὰ δὲ τὴν νύκτα ἀνηγγέλθησαν αὐτοῖς 60 ἄττικαὶ νῆες ἐρχόμεναι ἐκεῖσε ἀπὸ Λευκάδος (33), ἃς οἱ Ἀθηναῖοι, ἐπὶ τῇ ἀγγελίᾳ τῆς στάσεως καὶ τοῦ μέλλοντος ἐπίπλου τοῦ Ἀλκίδου (34), ἀπέστειλαν ὑπὸ στρατηγὸν τὸν Εὐρυμέδοντα (κεφ. 80). Διὰ τοῦτο οἱ μὲν Πελοποννήσιοι τὴν αὐτὴν νύκτα ἔσπευσαν νὰ ἀπομακρυνθῶσι, παραπλέοντες δὲ τὴν παραλίαν καὶ ὑπερβάντες τὸν ἰσθμὸν τῆς Λευκάδος, ὅπως μὴ ὀφθῶσιν ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ, ἀπήλθον οἴκαδε (35). Ὅτε οἱ Κερκυραῖοι ἐνόησαν τὴν φυγὴν τοῦ ἐχθροῦ καὶ τὴν προσέγγισιν τῶν ἄττικῶν νηῶν ἔφερον εἰς τὴν πόλιν τοὺς πρότερον ἐκτὸς αὐτῆς μένοντας Μεσσηνίους (36), διέταξαν τὰς πληρωθείσας ναῦς νὰ περιπλέωσι περὶ τὸν Ἰλλαϊκὸν λιμένα (77) καὶ ἐφόνευσαν, ἐνόσῳ αὐταὶ περιέπλεον (38), ὅσους συνελάμβανον ἐκ τῶν ἐχθρῶν (39)· καὶ ἀποβιάσαντες ἐκ τῶν νεῶν εἰς τὴν γῆν ὅσους εἶχον πείσῃ νὰ εἰσέλθωσιν εἰς αὐτάς τοὺς ἐφόνευσαν ἐπίσης· ἐλθόντες κατόπιν εἰς τὸ Ἡραϊον ἔπεισαν περὶ τοὺς 50 ἐκ τῶν ἱκετῶν νὰ ἐξέλθωσιν, ὑποσχόμενοι νὰ τοὺς κρίνωσιν· ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς ἀπέκτειναν. Οἱ πλείονες ὅμως τῶν ἱκετῶν, οἵτινες δὲν παρεπέσθησαν, ἰδόντες τὰ γενόμενα, προὔτιμησαν νὰ φονεύσωσιν ἀλλήλους ἐν τῇ ἱερῇ (40), καὶ τινες ἀπηγγονίσθησαν ἐκ τῶν δένδρων, ἄλλοι δὲ ἠτύχισαν ὅπως ἠδύναντο. Ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας, καθ' ἃς παρέμενον ἐκεῖ μετὰ τῶν νεῶν ὁ Εὐρυμέδων, οἱ Κερκυραῖοι ἐφόνευσον τοὺς συμπολίτας των ὅσους ἐνόμιζον ἐχθροὺς των, κατηγοροῦντες αὐτοὺς ὅτι ἠθελον δῆθεν νὰ καταλύσωσι τὴν δημοκρατίαν (42)· ἀληθῶς ὅμως ἔπεσον καὶ πολλὰ θύματα προσωπικῆς ἐχθρας καὶ ἄλλοι δανείσαντες χρήματα ἐφονεύθησαν παρὰ τῶν ὀφειλετῶν. Πᾶσα εὐλοία θανάτου παρουσιάσθη ἐκεῖ καὶ πᾶν ὅτι θύματα νὰ συμβῇ εἰς ὁμοίας περιστάσεις ἔλαβε χώραν, καὶ ἔτι

περισσότερον. Διότι και πατήρ παῖδα απέκτεινε και από τῶν «εἰρῶν τινες ἀπεσπῶντο και ἐν αὐτοῖς ἀπεκτεινόντο· τινες δὲ «εὖρον τὸν θάνατον περιοικοδομήντες ἐν τῇ ναφί «τοῦ Διονύσου» (κεφ. 81) !

Μετὰ γενικήν τινα ἐπιθεώρησιν ἐν κεφ. 82—83 τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν ἐμφυλίων πολέμων ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς πόλεσιν, ὁ Θουκυδίδης ἐξακολουθεῖ ἐν κεφ. 85 (διότι τὸ κεφ. 84 εἶναι, ὡς γνωστὸν, νόθον), συνεχίζων τὰς ἐν κεφ. 81 ὁμότητες, ὡς ἐξῆς: «Οἱ μὲν λοιπὸν ἐν τῇ πόλει Κερκυραῖοι τοιαύτην πρώτην μανίαν ἐπέδειξαν ἐν τῇ ἐμφυλίῳ αὐτῶν πολέμῳ, και ὁ Εὐρυμέδων και οἱ Ἀθηναῖοι ἀπέπλευσαν μετὰ τῶν νηῶν· ὕστερον δὲ οἱ φυγάδες Κερκυραῖοι, (διότι διεσώθησαν ἐξ αὐτῶν περίπου πεντακόσιοι) καταλαβόντες τὰ ἐν τῇ ἀπέναντι ἡπειρῳ τείχη, ἦσαν κύριοι τῶν μερῶν ἐκεῖνων (44), και ἐκεῖθεν ὀρμώμενοι ἐλεηλάτουν και ἔδραπτον τοὺς ἐν τῇ νήσῳ, και λιμὸς ἰσχυρὸς ἐγένετο ἐν τῇ πόλει (45). Ἐπεμφθῆσαν δὲ πρέσβεις και εἰς τὴν Λακεδαίμονα και εἰς Κόρινθον ὑπὲρ τῆς ἑαυτῶν ἐπανόδου· και ἐπειδὴ δὲν ἐπετύγχανον τούτου, προετοιμάσαντες πλοῖα και ἐπικούρους διέδησαν εἰς τὴν νήσον, πάντες περίπου ἑξακόσιοι· και ἀφοῦ ἔκαυσαν τὰ πλοῖα, ὅπως οὐδεμία ἄλλη ἐλπίς πλην τῆς νίκης ἀπομείνη αὐτοῖς (46), ἀναβάντες εἰς τὸ ὄρος τὴν Ἰστώνην, τείχος ἐκεῖ οἰκοδομήσαντες, ἔδραπτον δεινῶς τοὺς ἐν τῇ πόλει και ἦσαν κύριοι τῆς περιχώρου (47) (κεφ. 85).

Ἐνταῦθα ἐγκαταλείπει ὁ Θουκυδίδης τὴν Κέρκυραν και ἐπαναλαμβάνει τὰς περὶ τῆς νήσου εἰδήσεις του ἐν τῷ Δ'. βιβλίῳ. Καὶ πρῶτον μανθάνομεν ἐκ τοῦ κεφ. 2, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι (τὸ θέρος τοῦ 425 ἔτους) διέταξαν τὸν στρατηγὸν Εὐρυμέδοντα και τὸν Σοφοκλῆν, οἵτινες ἔμελλον νὰ πλεύσωσιν εἰς Σικελίαν μετὰ 40 νηῶν, νὰ βοηθήσωσι, παραπλέοντες τὴν Κέρκυραν, και τοὺς ἐν τῇ πόλει, οἵτινες ἐληστεύοντο ἀκόμη ὑπὸ τῶν ἐν τῷ ὄρει φυγάδων, και ὅτι οἱ Πελοποννήσιοι εἶχον ἤδη προαποστείλῃ εἰς Κέρκυραν 60 νῆας, ὅπως βοηθήσωσι τοὺς ἐν τῷ ὄρει (48) σὺν τῇ ἐλπίδι ὅτι ἔνεκα τοῦ ἐπικρατοῦντος μεγάλου λιμοῦ θὰ γίνωσιν

εὐκόλως κύριοι τῶν πραγμάτων. Μαθόντες οἱ Ἀττικοὶ στρατηγοὶ κατὰ τὸν περίπλου τῆς Λακωνικῆς ὅτι ὁ πελοποννησιακὸς στόλος ἀφίκετο ἤδη εἰς Κέρκυραν, εἶχον μέγιστα λόγον νὰ ἐπιταχύνωσι τὸν ἐκεῖσε πλοῦν, ἀλλ' ἐκωλύθησαν κατ' ἀρχὰς παρὰ τὴν Πύλον ὑπὸ τρικυμίας και ἠναγκάσθησαν ἔπειτα, μόλις φθάσαντες εἰς Ζάκυνθον, νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς Πύλον, ὅπως βοηθήσωσι τὸν ἐν τῇ μεταξὺ ὑπὸ τῶν πολεμίων ἀποκλεισθέντα Δημοσθένην. Εὐτυχῶς διὰ τὸν Κερκυραϊκὸν δῆμον τὰ ἐν Πύλῳ συμβάντα ἐπήνεγκον τὸν ἐκεῖσε πλοῦν τοῦ πελοποννησιακοῦ στόλου (κεφ. 3, 1. 5, 2. 8, 2—4. 15, 2).

Μόλις δὲ τρεῖς μῆνας (παρ. Δ'. 39, 1) μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν τῶν Σπαρτιατῶν ἐν Σφακτηρίᾳ ἡδυνήθησαν ὁ Σοφοκλῆς και ὁ Εὐρυμέδων νὰ ἐκτελέσωσι τὰς περὶ Κερκυραίων παραγγελίας τῶν Ἀθηναίων. Τοῦτο ἐκτίθεται ἐν κεφ. 46 ὡς ἐξῆς. Καθ' ὃν χρόνον ταῦτα ἐγένοντο, ὁ Εὐρυμέδων και ὁ Σοφοκλῆς, ἀναχωρήσαντες ἐκ τῆς Πύλου πρὸς τὴν Σικελίαν και προσορμισθέντες εἰς τὴν Κέρκυραν, ἐστράτευσαν μετὰ τῶν ἐκ τῆς πόλεως κατὰ τῶν ἐν ὄρει τῆς Ἰστώνης (50) Κερκυραίων, οἵτινες μετὰ τὴν στάσιν ἐγκαθιδρυθέντες ἐκεῖ ἦσαν κύριοι τῶν περιχώρων και ἐλεηλάτουν τὴν γῆν. Προσβαλόντες δὲ αὐτοὺς, τὸ μὲν τείχος ἐκυρίευσαν, οἱ δὲ ἄνδρες καταφυγόντες ἀθρόοι εἰς ὑψηλὸν τι μέρος (51) συνεβιάσθησαν, ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ παραδώσωσι μὲν τοὺς ξένους ἐπικούρους, περὶ αὐτῶν δὲ, ἀφοῦ παραδώσωσι τὰ ὄπλα, νὰ ἀποφασίσῃ ὁ δῆμος τῶν Ἀθηναίων. Καὶ οἱ μὲν στρατηγοὶ μετεβίβασαν αὐτοὺς πρὸς φυλακὴν εἰς τὴν νήσον Πτυχίαν (52), ἕως οὗ πεμφθῶσιν εἰς Ἀθήνας, ὑπὸ τὸν ὄρον ὅτι ἐάν τις δραπετεύσῃ νὰ θεωρηθῶσιν αἱ σπονδαὶ παρ' ἀπάντων παραβιασθεῖσαι.

Οἱ δὲ προϊστάμενοι τοῦ δήμου τῶν Κερκυραίων, φοβούμενοι μὴ οἱ Ἀθηναῖοι δὲν τοὺς φονεύσωσιν, ἐμηχανεύθησαν τοιοῦτόν τι· πέμφαντες κρυφίως τινὰς φίλους τῶν πρὸς τοὺς ἐν τῇ νήσῳ πεψουσιν αὐτοὺς ὅτι τὸ ἄριστον ὅπερ θὰ ἡδύναντο νὰ πράξωσιν εἶναι, νὰ δραπετευσῶσιν ὄσον τάχιστα (53), και ὅτι αὐτοὶ θέλουσι τοὺς ἐτοιμάσῃ πρὸς τοῦτο πλοῖαριον (54). διότι ἄλλως οἱ στρα-

ΙΑΚΟΒΑΤΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟΝ ἈΘΗΝΩΝ

τηγοί τῶν Ἀθηναίων ἀφεύκτως θά παραδώσωσιν αὐτοὺς εἰς τὸν Δῆμον τῶν Κερκυραίων (κεφ. 46). Ἐκείνων κατὰ ταῦτα δραπετευσάντων, ἀλλὰ καὶ ἀμέσως συλληφθέντων (55), αἱ συνθήκαι ἐθεωρήθησαν ὡς παραβιασθεῖσαι καὶ οἱ φυγάδες πάντες παρεδόθησαν εἰς τοὺς Κερκυραίους. Συνετέλεσε δὲ εἰς τὸ νὰ ἐπιτύχη τὸ μηχανήμα καὶ οἱ δράσται αὐτοῦ νὰ μὴ ἀποκαλυφθῶσι τὸ ὅτι καὶ οἱ στρατηγοὶ τῶν Ἀθηναίων προφανῶς δὲν ἐπεθύμουν, ἐπειδὴ αὐτοὶ ἐμελλον νὰ πλεύσωσιν εἰς Σικελίαν, νὰ ἀφήσωσιν εἰς ἄλλους τὴν τιμὴν ταύτην, νὰ μεταφέρωσι δῆλα δὴ εἰς Ἀθήνας τοὺς ἄνδρας (56). Παραλαβόντες δὲ αὐτοὺς οἱ Κερκυραῖοι ἔκλεισαν εἰς οἴκημα μέγα καὶ ὕστερον ἐξάγοντες αὐτοὺς ἀνὰ εἴκοσι δεδεμένους πρὸς ἀλλήλους ὠδήγουν ἀνὰ μέσον δύο στοιχῶν ὀπλιτῶν, οἳτινες παρατεταγμένοι ἑκατέρωθεν ἔτυπτον καὶ κέντων αὐτοὺς, ὡς αἰετὸς διέκρινον μεταξὺ αὐτῶν ἕνα προσωπικὸν ἔχθρὸν των. Ἄλλοι δὲ μαστιγοφόροι ἐμαστίζον αὐτοὺς ὅπως πορευόμενοι ταχύτερον (57) (κεφ. 47). Ἐξήκοντα περίπου ἄνδρας ἐξήγαγον τοιοῦτοτρόπως καὶ τοὺς ἐφόνευσαν, χωρὶς οἱ ἐν τῷ οἰκήματι ἀπομένοντες νὰ νοήσωσιν τι, διότι ἐνόμιζον ὅτι τοὺς μετέφερον ἀπλῶς εἰς ἄλλο μέρος. Ἄλλ' ὅτε ἐνόησαν ἦτις ἐφάνερωσεν αὐτοῖς τὰ συμβαίνοντα (58), τότε ἐπεκαλοῦντο τοὺς Ἀθηναίους ὅπως αὐτοὶ μᾶλλον τοὺς φονεύσωσιν, ἐκ τοῦ οἰκοδομήματος δὲ δὲν ἤθελον νὰ ἐξέλθωσι καὶ ἠπειλοῦν νὰ φονεύσωσι πάντα ἀποπειρώμενον νὰ εἰσέλθῃ. Οἱ δὲ Κερκυραῖοι ἀπέσχεον μὲν τοῦ νὰ εἰσέλθωσι διὰ τῆς θύρας, ἀναβάντες δὲ ἐπὶ τὴν στέγην τοῦ οἰκήματος καὶ ποιήσαντες ῥῆγμα εἰς τὴν ὄροφην, προσέβαλλον αὐτοὺς διὰ βελῶν καὶ κεράμων ἑκείνοι δὲ προεφυλάσσοντο ὅπως ἠδύναντο, καὶ οἱ περισσότεροι ἀπέκτειναν ἑαυτοὺς, διατρυπῶντες διὰ τῶν ριπτομένων βελῶν τοὺς λάρυγγάς των καὶ ἀπαγχονίζόμενοι διὰ τῶν σχοινίων τῶν κλινῶν, ὡς ἔτυχε νὰ ἔχωσι καὶ διὰ λωρίδων ἐκ τῶν ἐνδυμάτων των (59). Καὶ οὕτω διὰ παντὸς τρόπου πάντες θανατώθησαν κατὰ τὴν ἐπελθούσαν τῷ παθήματι νύκτα, τινὲς μὲν αὐτοκτονοῦντες, τινὲς δὲ τοξευόμενοι ἄνωθεν. Καὶ ἅμα ἐξημέρωσεν, οἱ Κερκυραῖοι ἐπισωρεύσαντες σταυροειδεῖς τὰ

πτώματά των ἐπὶ ἀμαξῶν τὰ ἐξέφερον ἔξω τῆς πόλεως· τὰς δὲ γυναῖκας, ὅσας ἠχμαλώτισαν ἐπὶ τοῦ τειχίσματος, ἐξηγδραπόδισαν (60). Τοιοῦτοτρόπως οἱ ἐπὶ τοῦ ὄρους Κερκυραῖοι κατεστράφησαν ὑπὸ τοῦ δήμου, καὶ ἡ στάσις, ἣτις τόσον πολὺ διήρκεσε, κατέπαυσε, καθόσον ἀφορᾷ τὰ γενόμενα ἐν τῷ πελοποννησιακῷ πολέμῳ (61). Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι, ἀποπλεύσαντες εἰς Σικελίαν, ὅπου καὶ ἀρχῆθεν διηυθύνοντο, ἐξηκολούθησαν ἐκεῖ μετὰ τῶν συμμάχων των τὸν πόλεμον (κεφ. 48).

Γ.

Πρὶν ἢ εἰσέλθωμεν μετὰ τὰς ἀνωτέρω εἰδήσεις τοῦ Θουκυδίδου εἰς τὸ εἰδικὸν τοπογραφικὸν ζήτημα, ἀνάγκη νὰ προτάξωμεν γενικὰς τινὰς παρατηρήσεις περὶ τε τῶν ὁρέων καὶ τῶν ἀκτῶν τῆς Κερκύρας καὶ περὶ τῆς θέσεως τῆς νῦν πόλεως.

Διακριτικαὶ τῆς νήσου καὶ τῶν μερῶν αὐτῆς εἶναι δύο μεγάλαι σειραὶ ὁρέων, ὧν ἡ μία εἰς τὸ βόρειον τμήμα αὐτῆς κειμένη, ἐκτείνεται ἀπὸ τῆς ΒΑ πλευρᾶς πρὸς τὴν ΝΔ, ἐνῶ ἡ ἑτέρα, συνεχομένη νοτιοδυτικῶς μὲ τὴν πρώτην, παρακολουθεῖ πρὸς τὸ ΝΑ μέρος εἰς ἰκανὴν ἔκτασιν τὴν δυτικὴν παραλίαν τῆς νήσου, εἶτα δὲ περὶ τὸ μέσον σχεδὸν τῆς Κερκύρας ἐγκαρσίως καὶ κατὰ πλάτος αὐτῆς ἐκτεινομένη, φθάνει μέχρι τῆς ἀνατολικῆς παραλίας. Τὸ ὑψηλότερον σημεῖον τῆς πρώτης ὁρεινῆς σειρᾶς κεῖται ἐν τῷ ΝΑ ἡμίσει αὐτῆς, ἐν τῷ ὄρει τοῦ Παντοκράτορος, ἔχοντι ὕψος 914 μέτρων (κατὰ τὸν Πάρτσ ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 9). Τὸ ὄνομά του προέρχεται ἀπὸ τῆς μονῆς τοῦ Παντοκράτορος, κειμένης ἐπὶ τῆς ΝΑ κορυφῆς, ἀποδίδεται δὲ εἰς τε τὴν κορυφὴν καὶ εἰς ὄλον τὸ ὄρος. Ὁ Παντοκράτορας ἀπολήγει δυτικῶς εἰς ἀποτόμους βράχους μέχρι τῆς θαλάσσης. Ἡ μορφή αὐτοῦ, θεωρουμένη ἀπὸ τῆς σημερινῆς πόλεως, ἀποτελεῖ λίαν χαρακτηριστικὴν γραμμὴν ὀριζόντιον, εἰς ἀμφότερα τὰ ἄκρα τῆς ὁποίας προέχει κωνικὴ κορυφή. Ἡ δὲ ΝΑ σειρά δὲν ἔχει ὄρη πολὺ ὑψηλά, ἀλλὰ

ΤΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΙΘΟΥΣΙΟΥ

ποικίλα καὶ λίαν χαρακτηριστικὰ κατὰ τὰ σχήματα. Τὸ ὕψιστον αὐτῶν σημεῖον ἀπαντᾷ μετὰ τὴν δυσμικὴν ἀκτὴν ἐν τῶν Ἁγίων Δέκα, ὅπερ κεῖται ἐν τῷ μέσῳ τοῦ πλάτους τῆς ὄλης νήσου, καὶ οὐ συνέχεια εἶναι τὸ ταπεινότερον ὄρος Σ τ α υ ρ ὀ ς, διήκον μέχρι τῆς ἀνατολικῆς παραλίας.

Διὰ τῶν δύο τούτων σειρῶν ὁρέων διαιρεῖται φυσικῶς ἡ Κέρκυρα εἰς τρία τμήματα, τὸ βόρειον ὄρεινόν, τὸ μεσαῖον καὶ τὸ πρὸς μεσημβρίαν τμήμα τῆς νήσου τὸ ἐκείθεν τῶν ὁρέων, τῶν ἐκτεινομένων ἀπὸ τῶν δυσμικῶν μέχρι τῶν ἀνατολικῶν ἀκτῶν. Καὶ πράγματι ὁ λαὸς διακρίνει τὰ τρία ταῦτα μέρη, ὀνομάζων αὐτὰ στὸ Ὅρος (62) (κατ'ἐξοχὴν) (62) Μέσην καὶ τ' Ἀλεύκι (63). Ἀλλὰ εἰς ταῦτα προστίθεται καὶ τέταρτον, δηλαδὴ τὰ Γύρου, δι' οὗ ὀνόματος δηλοῦται τὸ βορειοδυτικὸν τμήμα τῆς νήσου, ἐκείθεν τῆς ὄρεινῆς σειρᾶς τῆς ἐκτεινομένης βορειο-ανατολικῶς καὶ νοτιοδυτικῶς. Διότι ἐνῶ ἡ σειρὰ αὕτη ἐκτείνει τὴν ὀγκώδη ἀνατολικὴν πλευρὰν τῆς μέχρι τῆς παραλίας, ἀφί-νει, βαθμηδὸν στενομένη, πρὸς τὰ ΒΔ ἰκανὸν χωρὸν εἰς σχηματισμὸν λεκανοπεδίου, οὗ ἡ περιφέρεια προδήλως ἔδωκεν ἀφορρὴν εἰς τὸ ὄνομα τοῦτο (64). Τὸ μέρος τοῦτο καὶ ἡ Μέση εἶναι τὰ καρποφορώτερα καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὰ μᾶλλον κατωκνημένα τῆς νήσου τμήματα.

Ἡ ἐπιμήκης καὶ δραπανοειδῆς νήσος πλησιάζει πρὸς τὰ ΝΑ τόσον πολὺ πρὸς τὴν ἀπέναντι Ἡπειρον, ὥστε στενὸς μί-αξ ὥρας πορθμὸς χωρίζει αὐτὰς, καὶ ἐπειδὴ καὶ ἡ νοτιοανατολικὴ ἄκρη τῆς νήσου πάλιν πλησιάζει πρὸς τὴν Ἡπειρον, ἢ μεταξὺ τῶν δύο ἀπέναντι ἀκτῶν θάλασσα λαμβάνει σχῆμα κυκλοτερές. ἀντιθέτως πρὸς τὸν κεκλεισμένον τοῦτον κόλπον ἡ ἀνοικτὴ πρὸς Δ θάλασσα τῆς Κερκύρας καλεῖται ὑπὸ τῶν κατοίκων ἄ γ ρ ι ο - π ἔ λ α γ ο ἢ ἄ γ ρ ι ο θ ἄ λ α σ σ α.

Ἡ πρὸς τὴν Ἡπειρον ἐστραμμένη ἀκτὴ τῆς νήσου δεικνύει περὶ τὸ μέσον περίπου τῆς ὄλης αὐτῆς γραμμῆς προεξοχὴν ἀ-ξιοπαρατήρητον διὰ τὴν ποικιλίαν τῶν σχημάτων αὐτῆς. Ἡ ἀκ-τὴ διαιρεῖται διὰ ἡμικυκλίου κόλπου, τοῦ λιμένος τῶν Καστρά-

δων, εἰς δύο χερσονήσους, μίαν βορεινὴν καὶ μίαν μεσημβρινήν. Ἡ τελευταία, ἣν μετὰ τοῦ Πάρτε ὀνομάζομεν χ ε ρ σ ὀ ν η - σ ο ν τῆς Ἀναλήψεως ἀπὸ τῆς ἐπὶ μιᾶς κορυφῆς αὐτῆς ὀμωνύμου Ἐκκλησίας, εἶναι στενὴ κατ' εὐθείαν πρὸς Μ ἐστραμμένη λοφώδης γλῶσσα γῆς, ἣτις πρὸς Α μὲν ἀπολήγει ἀποτόμως εἰς τὴν θάλασσαν, ἐνῶ πρὸς Δ ἡρέμα κατέρχεται πρὸς τὴν λί-μνην τοῦ Χαλικιόπουλου, λαβούσης τὸ ὄνομα ἀπὸ παλαιοῦ τινος κυρίου αὐτῆς, ἣτις τόσον βαθέως εἰσδύει πρὸς Μ εἰς τὴν ξηρὰν, ὥστε μεταξὺ τῆς βορείας αὐτῆς ἀκτῆς καὶ τοῦ λιμένος τῶν Καστράδων ἀπομένει στενὸς τις ἰσθμὸς, ὁ μόνος δεσμὸς ὁ συνδέ-ων τὴν Ἀνάληψιν πρὸς τὴν λοιπὴν νήσον. Πρὸ τῆς στενῆς εἰ-σόδου τῆς λίμνης ἐκείνης ὑψοῦται ἐν τῇ θαλάσῃ σκόπελος, ὁ λεγόμενος Π ο ν τ ι κ ο ν ἡ σ ι, ἐφ' οὗ ὑπάρχει μικρὸν, ἀσυνήθως γρα-φικώτατον, μεταξὺ εὐθυτενῶν κυπαρίσσων προβάλλον, μονιδριον ἀνδρῶν τὸ τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος. Ὀλιγώτερον πρὸς Β καὶ πλησιέστερον πρὸς τὸ στόμιον τῆς λίμνης ὑπάρχει ἕτερος ἔτι μικρότερος καὶ ταπεινότερος σκόπελος μετὰ μονιδρίου γυναι-κείου ἐπ' αὐτοῦ, τῆς Π α ν α γ ί α ς Β λ α χ ἔ ρ ν α ς, συνδεόμενος μετὰ τῶν προπόδων τοῦ λόφου τῆς Ἀναλήψεως διὰ δυσδάτου λιθί-νης προκυμαίας. Ἡ ἕτέρα πρὸς βορρᾶν χερσονήσος τῆς ἀνα-τολικῆς προεξοχῆς ἔχει πλατυτέραν βᾶσιν καὶ στρέφει βαθμηδὸν ἐλαττουμένη τὴν κορυφὴν τῆς πρὸς τὰ ΝΑ, προεκτείνει ὁμῶς συνά-μα ἐντὸς τοῦ κόλπου πρὸς Α στενὴν γλῶσσαν μὲ δύο βραχῶδεις κορυφάς, ἀποτόμως ληγούσας καὶ συνδεδεμένας παρὰ τὴν βᾶσιν. Ἡ χερσονήσος αὕτη εἶναι ἡ τοποθεσία τῆς σημερινῆς πόλεως, ἣτις εἰς τὰς δύο ἀνωτέρω ρηθείσας κορυφάς, μακρόθεν εὐδιακρί-τους εἰς τὸν ναυτίλον, ὀφείλει τὸ ὄνομα Κ ο ρ φ ο ἰ, τὸ ὁποῖον ἔπειτα ἀπεδόθη εἰς τὴν ὄλην νήσον (65).

Ἡ πρὸς Α προέχουσα γλῶσσα μετὰ τῶν δύο κορυφῶν εἶναι ὀχυρωμένη ἀπὸ τῶν βυζαντινῶν ἡδὴ χρόνων καὶ καλεῖται «πα-λαῖον φρούριον» κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ν ἔ ο ν, τὸ κείμενον πρὸς τὸ δυτικὸν μέρος τῆς πόλεως, τὸ ὁποῖον ἤρχισαν μὲν κατασκευά-ζοντες οἱ Ἐνετοὶ ἐπεξέτενον δὲ καὶ ἀπεπεράτωσαν οἱ Ἀγγλοὶ.

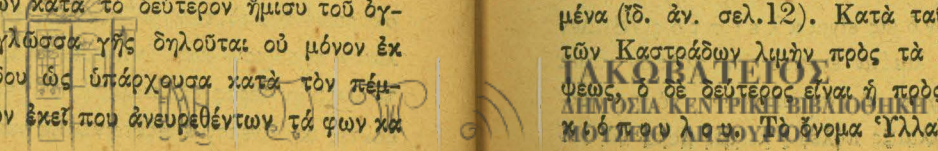
Ἡ πόλις εἶναι ἐστραμμένη ἀνατολικῶς πρὸς τὸ παλαιὸν φρούριον ἀφ' οὗ χωρίζεται δι' εὐρείας πλατείας, τῆς Σ π ι α ν ἄ δ α ς, ἐφ' ἧς γίνεται ὁ περίπατος τῶν πολιτῶν. Πρὸς τὰ Μ αὐτῆς ἐκτείνεται παρὰ τὴν ἀκτὴν μέχρι τοῦ λόφου τῆς Ἀναλήψεως τὸ προάστειον Γαρίτσας ἢ Καστράδες (66), ἐνῶ πρὸς Β κεῖται τὸ ἕτερον προάστειον Μαντοῦκι. Πρὸς τὰ ΒΑ τῆς πόλεως κεῖται τὸ νησιδίου Βίδο (67), ἐφ' οὗ οἱ Ἀγγλοὶ εἶχον ἀνεγείρη ἰσχυρώτατον φρούριον, ὃ κατὰ τὴν ἀναχώρησίν των κατηδάφισαν ὡς ἐπίσης τὸ νέον φρούριον. Μεταξὺ τοῦ νησιδίου τούτου καὶ τῆς πόλεως εἶναι ὁ ἀσφαλῆς ὄρμος τῆς Κερκύρας. Ἀμέσως ἔπειτα σχηματίζεται κολπίσκος τις μεταξὺ τῆς βορείας ἀκτῆς τῆς νοτίου χερσονήσου καὶ τοῦ πλαισίου τοῦ βράχου τῆς ἀκροπόλεως. Εἰς ἱκανὴν ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ Βίδου πρὸς τὰ ΒΔ κεῖται ἐν τῇ θαλάσῃ ἕτερον νησιδίου, ἐκτάσεως ἡττονος τοῦ ἡμίσεως ἐκείνου, τὸ Λαζαρέτο (Lazzaretto), ἐφ' οὗ ὑπάρχει τὸ λοιμοκαθαρητήριον.

Δ'.

Ἡ παλαιὰ πόλις, εἰς τὴν ἐπιθεώρησιν τῆς ὁποίας ἤδη μεταβαίνομεν, δὲν κατεῖχε τὴν θέσιν τῆς σημερινῆς, ἀλλ' ἐκεῖτο εἰς ἀπόστασιν τινα ἀπ' αὐτῆς ἐπὶ τῆς πρὸς Δ χερσονήσου τῆς Ἀναλήψεως, πρὸς ἣν ἔτι καὶ νῦν συνδέεται τὸ ὄνομα Παλαιόπολις. Τρόντι εἶναι ἀναμφισβήτητον ὅτι ἡ χερσόνησος αὕτη ἦτο ποτὲ νήσος. Διότι ὁ στενὸς καὶ ταπεινότητος ἰσθμὸς, δι' οὗ μόνου συνδέεται μετὰ τῆς λοιπῆς νήσου, ἐσχηματίσθη, κατὰ τὰ φαινόμενα, βαθμηδὸν διὰ προσχώσεως (68). Ἀλλ' ἡ συνένωσις αὕτη μετὰ τῆς ὄλης νήσου ἐγένετο ἐν ἐποχῇ ἱστορικῶς ἀρχαιότερα, ἴσως καὶ πρὸ αὐτῆς τῆς ἀποικίσεως τῆς Κερκύρας ὑπὸ τῶν Κορινθίων κατὰ τὸ δευτέρον ἡμισυ τοῦ ὀγδόου αἰῶνος. Διότι ἡ νῦν γλῶσσα γῆς δηλοῦται οὐ μόνον ἐκ τῶν εἰδήσεως τοῦ Θουκυδίδου ὡς ὑπάρχουσα κατὰ τὸν πέμπτον αἰῶνα, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ἐκεῖ που ἀνευρεθέντων τὰ φων κα

ἐπιγραφῶν (69) ὡς ἤδη καὶ κατὰ τὴν προηγουμένην ἑκατονταετηρίδα ὑφισταμένη, καίτοι τότε ἴσως ὁ ἰσθμὸς ἦτο κατὰ τι στενότερος. Ἀξιοπαρατήρητος εἶναι ἡ μεγάλη ὁμοιότης ἡ ὑφισταμένη ὡς πρὸς τὰς τοπικὰς σχέσεις μεταξὺ τῶν δύο ἀδελφῶν πόλεων, Κερκύρας καὶ Συρακουσῶν· ἐνταῦθα, ὡς ἐκεῖ, στενὴ χερσόνησος προεξέχουσα εἰς ἱκανὸν διάστημα πρὸς Δ, ἤδη μὲν ποτε νήσος καὶ ἔπειτα συνδεθεῖσα διὰ στενοῦ δεσμοῦ μετὰ τῆς ὄλης νήσου, μὲ ἓνα κόλπον ἐκατέρωθεν, καταλληλότερον πρὸς λιμένα· μετὰ τὴν μόνην διαφορὰν ὅτι ἐν Συρακούσαις ὁ σύνδεσμος τῆς Ὀρτυγίας μετὰ τῆς περαιτέρω χώρας ἐγένετο διὰ τεχνητοῦ προχώματος (70) ἐνῶ ἐν Κερκύρα φαίνεται ὅτι αὕτη ἡ φύσις παρήγαγε τὸ ἔργον. Ἀρχαία παράδοσις, διασωθεῖσα παρὰ τῷ Στράβωνι, στ' σελ. 269, συνδέει τὴν ἴδρυσιν τῶν δύο τούτων ἀποικιῶν τῶν Κορινθίων, λέγουσα ὅτι Ἀρχίας, ὁ οἰκιστῆς τῶν Συρακουσῶν, κατὰ τὸν πρὸς Σικελίαν πλοῦν ἀφῆκεν ἐν Σχερία, τῇ μετὰ ταῦτα Κερκύρα τὸν Ἡρακλείδην Χερσικράτην μετὰ μέρους τινὸς τῶν μεθ' ἑαυτοῦ ἀνδρῶν, ὅπως κατοικήσωσιν ἐν τῇ νήσῳ. Ὁ σταθμίζων τὴν ὀφθαλμοφανῶς ὁμοιότητα τῆς θέσεως τῶν δύο πόλεων καὶ περαιτέρω συλλογίζόμενος ὅτι ἡ σικελικὴ ἀποικία τότε ἠδύνατο νὰ ἔχη διὰ τοῦς Κορινθίους τὴν ἀληθῆ αὐτῆς ἀξίαν ὅτε ἡ ἀμοιβαία συγκοινωνία ἤθελεν εὐρῆ ἐν Κερκύρα ἀσφαλὲς ὑποστήριγμα (71), θὰ θελήσῃ νὰ προτιμήσῃ τὴν παράδοσιν ταύτην παρὰ τὴν ἄλλην, καθ' ἣν ὁ Χερσικράτης, μόνος καὶ μόλις τὸν τρίτον αἰῶνα μετὰ τὴν ἴδρυσιν τῶν Συρακουσῶν, ἤγαγεν ἀνδρας πρὸς ἀποικίαν εἰς Κέρκυραν (72).

Οἱ δύο παρὰ τοῦ Θουκυδίδου ἀναφερόμενοι λιμένες τῆς Κερκύρας ὠρίσθησαν ἤδη ἀπὸ πολλοῦ. Ὁ ἱστορικὸς λέγει ὅτι ὁ εἰς κεῖται ἀπέναντι τῆς Ἠπείρου· τὸν ἕτερον καλεῖ Ἰλλαικὸν λιμένα (ἴδ. ἀν. σελ. 12). Κατὰ ταῦτα ὁ πρῶτος εἶναι ὁ σήμερον τῶν Καστράδων λιμὴν πρὸς τὰ ΒΑ τῆς χερσονήσου Ἀναλήψεως, ὁ δὲ δευτέρος εἶναι ἡ πρὸς Δ τανῦν Λίμνη Χαλιπέριον ἢ Χαλιπέριον. Τὸ ὄνομα Ἰλλαικὸς ἀπεδόθη ἀναμφισβητήτως

ἀπὸ τῆς δωρικῆς φυλῆς τῶν Ὑλλέων, καὶ δύναται τις μετὰ τοῦ Δούγκερ (Ges. d. Alterth. V. 5 σελ. 404) νὰ συμπεράνη ὅτι ἐκ τῆς φυλῆς ταύτης ἦσαν τινες ἐκ τῶν κορινθίων ἀποίκων, ὡς τοιοῦτοι Ὑλλεῖς ἀπαντῶσι καὶ ἐν τινι κερκυραϊκῇ ἐπιγραφῇ (73). Παρ' Ἀπολλωνίῳ, Ἀργοναυτ. Δ'. 1125 καλεῖται ὁ λιμὴν Ὑλλικός. Κατὰ δὲ τὸν Εὐστάθιον, εἰς Διονυσ. Περιηγ. 492 (Georg. Gr. min. II, p. 310 M.) εἰς τῶν δύο λιμένων τῆς Κερκύρας ὠνομάζετο τοῦ Ἀλκινόου, (74), καὶ τὰ Σχόλια ἐνταῦθα, ἀκριβέστερόν πως τῶν ὑπομνημάτων τοῦ Εὐσταθίου, διακρίνουσι ρητῶς τὸν λιμένα τοῦ Ἀλκινόου ἀπὸ τοῦ Ὑλλαϊκοῦ (75). Ὁ πρῶτος λοιπὸν εἶναι ὁ παρὰ τῷ Θουκυδίδῃ ἀνώνυμος λιμὴν πρὸς τὰ ΝΑ τῆς χερσονήσου. Ὁ ὑπερήφανος ἰσχυρισμὸς τῶν Κερκυραίων, ὅτι ἦσαν οἱ διάδοχοι καὶ κληρονόμοι τῶν ὁμηρικῶν Φαιάκων (76), ὅστις ὑπῆρξεν ἀφορμὴ νὰ ἀπονεύμωσι τῷ βασιλεῖ αὐτῶν τιμὴν ἥρωος καὶ ἀφιερώσωσιν αὐτῶν ἄλλος (σλ. 11) ἤγαγεν αὐτοὺς καὶ εἰς τοῦτο, νὰ ἀποδώσωσι δῆλα δὴ εἰς τὸν ἕτερον τῶν λιμένων τὸ ὄνομα ἐκεῖνου. Ἄγεται τις νὰ ὑποθέσῃ ὅτι ἐφαντάστησαν τὰ ἀνάκτορα τοῦ πάλαι ἀνακτος κείμενα ἐπὶ τῶν δύο ἐκείνων ὑψηλῶν καὶ τολμηρῶς ἐπὶ τῆς θαλάσσης προεξεχουσῶν κορυφῶν, τῶν πλησιέστατα τῇ ἑαυτῶν πόλει κειμένων, ὅτινες, ὡς πολλάκις παρετηρήθη, παρίστανται καὶ ἐνώπιον τοῦ ποιητοῦ τῆς Αἰνείαςδος, ὅτε ποιεῖ τὰς αἰθερίας ἄκρας τῶν Φαιάκων ἀποκρυπτομένης μακρὰν ἀπὸ τῶν βλεμμάτων τοῦ εἰς Ἰταλίαν πλέοντος ἤρωος του (77)· καὶ ἐντεῦθεν νοεῖται σχεδὸν ἀφ' ἑαυτοῦ ὅτι αὐτοὶ ἐχαρρακτήρισαν ὡς λιμένα τοῦ Ἀλκινόου τὸν κόλπον ἐκεῖνον, οὗ τὰ κύματα διαβρέχουσι τοὺς πρόποδας τῆς διπλῆς ἐκείνης κορυφῆς.

Ὁ Σκύλαξ ἐν Περιπλ. 29 (Geogr. Gr. m. p. 34 M) ἀναφέρει τρεῖς λιμένας παρὰ τὴν πόλιν, ὧν ὁ εἰς εἶναι κλειστός (78). Δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι ὑπὸ τὸν τρίτον λιμένα ἐνόησε τὸν κόλπον παρὰ τὴν βορείαν παραλίαν τοῦ βράχου τῆς ἀκροπόλεως, ὅστις ἰσχυρῶς πλησίον τῆς θέσεως τῆς παλαιᾶς πόλεως κεῖται ὥστε νὰ δύ-

νηται νὰ ὀνομάζηται λιμὴν κατὰ τὴν πόλιν. Τὴν αὐτὴν γνώμην εἶχεν ἤδη καὶ ὁ Μαρτίνος Λήκ, ὡς φαίνεται ἐκ τῆς τοῦ Bloomfield ἐκδόσεως τοῦ Θουκυδίδου ἐν ἔτε. 1842 τόμ. I, σελ. 502. (παράβαλ. καὶ τὸ τοῦ Λήκ Σχέδιον τῆς πόλεως, ἐνθ. ἀν. σ. 392) καίτοι αὐτὸς στηρίζει ἐπ' αὐτοῦ ἀπαράδεκτόν τινα ὑπόθεσιν. Τοῦναντίον οἱ πλεῖστοι παραδέχονται τὸν μέγαν, ὑπὸ τοῦ νησιδίου Βίδου προστατευόμενον λιμένα τῆς σημερινῆς πόλεως, ὅστις ἀπέχει πολὺ τῆς θέσεως τῆς παλαιᾶς πόλεως καὶ ὅστις δυσκόλως θὰ ἠδύνατο νὰ ἦναι λιμὴν κατὰ τὴν ἀρχαίαν σημασίαν. Ὑπὸ τὸν κλειστόν ὅμως λιμένα βεβαίως οὐδεὶς ἄλλος δύναται νὰ νοηθῇ εἰμὴ ὁ Ὑλλαϊκός, οὗ ἡ στενὴ εἰσόδος ἠδύνατο καὶ δι' ἀλύσεως νὰ κλεισθῇ.

Οὐδεμία ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι ὁ λιμὴν οὗτος, ὅστις πλὴν τούτου προφυλάσσεται καὶ παρὰ τῶν δύο πρὸ τῆς εἰσόδου βράχων (ἴδ. ἀν. σ. 21), κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους ἦτο ὁ κύριος καὶ μόνος πολεμικὸς λιμὴν τῆς Κερκύρας. Ἄλλ' ἤδη τὸν Ε'. αἰῶνα π. X. ὑπελείπετο κατὰ τὴν σπουδαιότητα τοῦ λιμένος τοῦ Ἀλκινόου, ὡς ἐξάγεται ἐκ πολλῶν χωρίων τοῦ Θουκυδίδου. Ὁ ὑπ' αὐτοῦ ἀναφερόμενος ναύσταμος ἦτο ἐν τῷ δευτέρῳ τούτῳ. Διότι οἱ ὀλιγαρχικοί, ὅτινες κατέλαβον τὴν ἀγορὰν καὶ τὸν ἐγγύτατα αὐτῇ κείμενον λιμένα τοῦ Ἀλκινόου καὶ ἐξ αὐτοῦ ὀρμώμενοι ἐπετέθησαν κατὰ τοῦ Δήμου, ἐπεχείρησαν ἠττηθέντες τὸ μᾶλλον ἀπελπιστικὸν διάδημα, νὰ ἀποτεφρώσωσι πάσας τὰς περὶ τὴν ἀγορὰν οἰκίας, ἵνα οὕτω ματαιώσωσι τὴν ἐπιδρομὴν τῶν νικητῶν εἰς τὸ νεώριον, ἣν ἐφοβοῦντο (79). Κατὰ τὸ ἕτερον στάδιον τοῦ ἐμφυλίου πολέμου μετὰ τὴν ἀδοξον ναυμαχίαν τῶν Κερκυραίων κατὰ τοῦ στόλου τοῦ Ἀλκίδου αἱ 30 νῆες, αἵτινες ἠδύνατο ἀκόμη νὰ ἀντιπαραταχθῶσιν, ἐὰν ἀμέσως ἠπειλείτο ἡ πόλις, ἐξωπλίστησαν ἐν τῷ λιμένι τοῦ Ἀλκινόου, ὡς ἐξάγεται ἐκ τοῦ ὅτι οἱ δημοκρατικοί, ἅμα ἔμαθον τὸν αἰφνίδιον ἀπόπλουν τῶν Πελοποννησίων καὶ τὴν προσέγγισιν τοῦ στόλου τοῦ Εὐρυμέδοντος, διέταξαν τὰς νῆας ταύτας, ἐφ' ὧν ἦσαν καὶ ἄνδρες ἐκ τῆς ὀλιγαρχικῆς μερίδος, νὰ πλεύσωσι περὶ

ΤΑΚΤΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΛΕΞΟΥΡΙΟΥ

τὸν Ὑλλαϊκὸν λιμένα, ἵνα κατὰ τὸν περίπλου αὐτῶν δυνηθῶσιν ἀσφαλέςτερον νὰ ἐκτελέσωσι τὴν σκοπούμενην σφαγὴν ἐν τῇ πόλει. Ὁ πλοῦς οὗτος διήρκεσεν ἐπὶ τινὰς ὥρας, διότι βεβαίως ὅπως φθάσωσιν ἀπὸ τοῦ ἐνὸς λιμένος εἰς τὸν ἕτερον ἔπρεπε νὰ περιπλεύσωσιν ὅλην τὴν παραλίαν τῆς χερσονήσου· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Θουκυδίδης ἐνταῦθα καταλλήλως μετεχειρίσθη τὰς λέξεις περιπλεῦσαι καὶ περιχομίζεσθαι (Γ'. 81, 2).

Ὅθεν κατὰ τὰ εἰρημένη εἶναι θετικὸν ὅτι ὁ λιμὴν τοῦ Ἀλκινόου δὲν ἦτο μόνον ἐμπορικὸς ἀλλὰ καὶ πολεμικὸς, ἀκριβῶς ὅπως ἐν Ἀττικῇ ὁ μέγας λιμὴν τοῦ Πειραιῶς περιελάμβανε τὸ τε ἐμπόριον (=ἐμπορικὸν λιμένα) καὶ τὸν Κάνθαρον τὸ ναυπηγεῖον. Ἦτο ἱκανῶς εὐρύχωρος ὥστε ν' ἐπαρκῆ εἰς ἀμφοτέρους τοὺς σκοπούς. Ἐκ λόγων, ὅτινες θὰ ἐρμηνευθῶσι κατωτέρω, θεωρῶ λίαν πιθανὸν, βέβαιον μάλιστα, ὅτι ὁ πολεμικὸς λιμὴν κατεῖχε τὸ μεσημβρινόν, ὁ δὲ ἐμπορικὸς τὸ μεγαλύτερον πρὸς βορρᾶν μέρος τοῦ κόλπου τῆς Γαρίτσας. Ὁ ἐκεῖθεν τῆς ἀκροπόλεως κόλπος, ὁ τρίτος λιμὴν κατὰ τὴν πόλιν τοῦ Σκύλακος, ἐχρησίμευεν ἐπίσης εἰς τὸ ἐμπόριον, καὶ ἐὰν αὐτὸς συνεικοινῶναι ἀμέσως πρὸς τὸν λιμένα τοῦ Ἀλκινόου διὰ μιᾶς διώρυγος, ζήτημα τὸ ὁποῖον ἐλπίζω νὰ λύσω βραδύτερον καταφατικῶς, ἠδύνατο νὰ θεωρῆται καὶ ὡς ἀπλῆ συνέχεια ἐκείνου. Οὕτως ἀπλούστατα ἐξηγεῖται πῶς εἶναι δυνατόν τινὲς μὲν νὰ ἀναφέρωσι τρεῖς, τινὲς δὲ δύο μόνον λιμένας τῶν Κερκυραίων. Ἀλλὰ τοιοῦτοτρόπως τὸ Ἐμπόριον (ὁ ἐμπορικὸς λιμὴν) τοῦ Ἀλκινόου ἔχει μείζονα ἔκτασιν ἀνάλογον πρὸς τὴν ζωηρὰν ναυτικὴν ἐν Κερκύρα συγκοινωνίαν (80).

Εἶναι δύσκολον νὰ ἀνεύρη τις τοὺς λόγους, δι' οὓς ὁ λιμὴν τοῦ Ἀλκινόου ἐνωρὶς ἤδη ὑπερετιμῆθη ὑπὲρ τὸν Ὑλλαϊκόν. Ὁ Ὑλλαϊκὸς ἐξησφάλιζεν εἰς τὰς νῆας βέβαιον καταφύγιον, καὶ τοῦτο ἦτο σπουδαῖον προτέρημα, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀπομάκρυνσίν του ἀπὸ τῆς ἀνοικτῆς θαλάσσης, διὰ τὴν στενὴν εἰσοδὸν του καὶ διὰ τὰ δύο βραχύδη νησίδια δὲν ἦτο πολὺ κατάλληλος εἰς μεγάλην ναυτικὴν συγκοινωνίαν. Τοῦναντίον δ' τοῦ Ἀλκινόου λι-

μὴν ἔκειτο ἀμέσως παρὰ τὴν ἀνοικτὴν μεταξὺ Κερκύρας καὶ Ἡπείρου θάλασσαν, καὶ παρεῖχεν ἄνετον εἰς αὐτὸν εἴσπλου καὶ ἀπὸ βορρᾶ καὶ ἀπὸ νότου. Πλὴν τούτου περιεκυκλοῦτο ὑπὸ παραλίᾳ κατὰ τὸ πλείστον ἐπιπέδου, ἀρμολίας ὅπως πρὸς τὸ μέρος αὐτῆς ἐπεκταθῆ ἡ πόλις, ἐνῶ ὁ Ὑλλαϊκὸς λιμὴν προσέκρουεν ἐπὶ τῆς καίτοι οὐχὶ πολὺ ἀποκρίμνου, ἱκανῶς ὅμως ἀνωφεροῦς δυτικῆς πλευρᾶς τῶν λόφων τῆς χερσονήσου. Διὰ τοῦτο εὐρίσκομεν τὴν ἀγορὰν πλησιέστατα τοῦ λιμένος τοῦ Ἀλκινόου, καὶ ἐν αὐτῇ οὐ μόνον τὰς μεγάλας ἀποθήκας, ἀλλὰ καὶ τὰς οἰκίας τῆς ἀριστοκρατίας, ἧτις ἀκριβῶς διὰ τοῦτο χαρακτηρίζεται, κατὰ τὴν ὁρθὴν τοῦ Busolt (Griech. Gesch. I. σελ. 306) ὡς ἐμπορικὴ καὶ πλούτου ἀριστοκρατία. Ὁ Δῆμος τοῦναντίον κατόκει πέραν τοῦ διακρινομένου τούτου τμήματος τῆς πόλεως, κατὰ τὸ πλείστον ἐπὶ τῆς μεσημβρινῆς πλευρᾶς τῶν λόφων. Ἐκεῖσε ὑπεχώρησε μετὰ τὴν πρώτην ἀτυχῆ αὐτοῦ πρὸς τοὺς ὀλιγαρχικοὺς συμπλοκῆν, ὅπως ἐκεῖθεν ὀρμώμενος καταλάβῃ τὰ ἐν τῇ κύκλῳ αὐτοῦ κείμενα σπουδαιότερα σημεῖα, τὴν Ἀκρόπολιν, τὴν ἀμέσως ὑπεράνω αὐτοῦ κειμένην, καὶ τὸν Ὑλλαϊκὸν λιμένα, τὸν παρ' αὐτῆ εὐρισκόμενον, καὶ ἡ φυσικὴ ἰσχὺς τῆς θέσεώς του ἦτο κυρίως ἐκείνη ἧτις τὴν νέαν ἐπίθεσιν τῶν ἐναντίων ἐματαίωσεν. Ἐὰν δὲ τῆς δευτέρας ταύτης μάχης μετέσχον καὶ αἱ γυναῖκες τοῦ δήμου, καταρρίπτουσαι ἀπὸ τῶν στεγῶν τῶν οἰκιῶν κατὰ τῶν ὑποχωρούντων ὀλιγαρχικῶν χάλαζαν κεράμων, ἔπεται ἐντεῦθεν ὅτι ὁ δῆμος οὐ μόνον κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν εἶχε τοποθετηθῆ εἰς τὸ ὑψηλότερον ἐκεῖνο μέρος τῆς πόλεως, ἀλλὰ καὶ διαρκῶς ἐκεῖ κατόκει (πρβλ. ἀνωτ. σελ. 13).

Ἐπειδὴ ὅτε πολιτικὸς βίος καὶ τὸ ἐμπόριον τῆς Κερκύρας συνεκεντροῦντο κάτω παρὰ τὸν ἀνατολικὸν λιμένα, ὅπου κατόκει οἱ πλουσιώτεροι καὶ διακεκριμένοι πολῖται, οὐδὲν θαυμάσιον ἂν ἐκεῖ καίτοι παρουσιάζετο κλειστὸς λιμὴν πρὸς τὸ ἕτερον μέρος τῆς πόλεως, ὑπῆρχεν ἐπὶ τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου καὶ τὸ ναυπηγεῖον καὶ ὁ κύριος σταθμὸς τῶν πολεμι-

κῶν νηῶν. Ἡ ἐν Κερκύρα ἀποικία τῶν Κορινθίων εἶχε ταχέως τὰ μάλιστα ἀναπτυχθῆ. Ἡδὴ κατὰ τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ ἑξοδίου π. Χ. αἰῶνος ἠδύνατο νὰ ἀντιπαραταχθῆ εἰς μάχην πρὸς τὴν μητροπόλιν αὐτῆς (81), καὶ ἐν ἀρχῇ τοῦ πέμπτου ἔθεωρεῖτο μία τῶν σπουδαιοτέρων ναυτικῶν δυνάμεων τῆς Ἑλλάδος (82). Ἐν τῇ συναισθήσει τῆς δυνάμεώς των ἠδύνατο οἱ Κερκυραῖοι νὰ τολμήσωσι νὰ μεταθέσωσι τὸν ναυσταθμὸν των εἰς τὸν λιμένα τοῦ Ἀλκινόου, ἐλάχιστα μὲν προστατευόμενον ἐκ φύσεως κατὰ ἐχθρικής ἐπιθέσεως, κατὰ τὰ ἄλλα ὅμως παρουσιάζοντα μεγάλα προτερήματα· δύσκολον δὲ εἶναι ν' ἀπατώμεθα παραδεχόμενοι ὅτι τοῦτο συνέβη κατὰ τοὺς χρόνους τῆς μεγίστης ἀκμῆς τῆς νήσου, ἦτοι τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ πέμπτου αἰῶνος. Καὶ ἐν Σικελίᾳ ἔλαβε χώραν μεταθέσις τοῦ ναυστάθμου ἀπὸ τοῦ ἐνὸς λιμένος εἰς τὸν ἕτερον (83). Δὲν εἶναι ἀπίθανον ὅτι εἰς προτίμησιν τοῦ λιμένος τοῦ Ἀλκινόου, οὐ μόνον ὡς Ἐμπορίου ἀλλὰ καὶ ὡς σταθμοῦ τοῦ στόλου, συνετέλεσε καὶ ἄλλος λόγος. Ὁ Ἑλλαϊκὸς λιμὴν εἶναι τανῦν ἐντελῶς ἀπεστενωμένος καὶ τόσον ἀβαθῆς, ὥστε μόλις ἐπίπεδα ἀλιευτικὰ πλοίαρτα δύνανται νὰ εἰσπλέωσι· τὸ βάθος του οὐδ' ἐν τῇ ἀρχαιότητι πιθανῶς ἦτο ἄξιον λόγου. καὶ διὰ τοῦτο ὑπεχώρησεν εἰς τὸν ἕτερον τὸν παρὰ τὴν ἀνοικτὴν θάλασσαν λιμένα (84).

Ἡ κυκλωτερῆς ἀγορᾶ πρέπει νὰ τεθῆ ὀλίγον ἐσωτέρω τῆς μεσημβρινῆς ἀκτῆς τοῦ λιμένος τοῦ Ἀλκινόου, ὑπὸ τὰς βορειοδυτικὰς πλευρὰς τοῦ λόφου, ἐφ' οὗ κεῖται νῦν ἡ μονὴ τῆς Ἀγ. Εὐφρημίας. Εἰς τὸ μέρος τοῦτο (85) ἀνευρέθη ἡ ἐκ τῆς συλλογῆς τοῦ πρῶην ἄγγλου ταμίου J. Woodhouse εἰς τὸ βρετανικὸν μουσεῖον μετενεχθεῖσα ὀρειχαλκίνη πλάξ, ἐφ' ἧς εἶναι γεγλυμμένον ψήφισμα τῆς κερκυραϊκῆς ἀλίας, καθ' ἣ ἀπενέμετο τῷ ἀθηναίῳ Διονυσίῳ, υἱῷ τοῦ Φρυνίχου, καὶ τοῖς ἀπογόνοις αὐτοῦ ἡ προξενία καὶ τὸ κληρονομικὸν δικαίωμα ἐπὶ κτήματός τινος (86). Τὸ ψήφισμα τοῦτο, τὸ ἀρχαιότατον τῶν μέχρι τοῦδε γνωστῶν ἡμῖν προξενικῶν τῆς Κερκύρας ψηφισμάτων καὶ πιθανὸν ἀνήκον εἰς τὸν τέταρτον π. Χ. αἰῶνα (87), ἦτο,

ὡς δεικνύουσιν αἱ παρὰ τὰ ἄνω ἄκρα καὶ ἐκατέρωθεν τῆς βάσεως ὅσαι, προσηρμοσμένον ἐπὶ δημοσίου τινὸς οἰκοδημηματος· καὶ ὅτι τοῦτο ἴστατο ἐν τῇ ἀγορᾷ δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν τόσῳ δικαίως καὶ βασιμῶς, ὅσῳ ἡ θέσις ἐν ἣ ἀνευρέθη συμφωνεῖ πληρέστατα μὲ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Θουκυδίδου περὶ τῆς θέσεως τῆς ἀγορᾶς. Ὁμοία προξενικὴ πλάξ ἐκ Ῥηγίου, περιέχουσα ψήφισμά τι περὶ ρωμαίου τινὸς πραιτορος Γν. Ἀουφιδίου, ἀνευρέθη ἐκεῖ ἐν τῷ βουλευτηρίῳ (88). Αἱ σημεριναὶ τοπικαὶ σχέσεις δεικνύουσιν ἐνταῦθεν ὅτι ἡ κερκυραϊκὴ ἀγορᾶ, ὁμοία τῇ ἐν Ἀθήναις, ἀπετέλει ὁμαλὴν πεδιάδα.

Ἐὰν δὲ ὁ ἀνωτέρω προσδιορισμὸς τῆς ἀγορᾶς εἶναι ἀκριβῆς, πρέπει τὸ ναυπηγεῖον τοῦ λιμένος τοῦ Ἀλκινόου νὰ κατεῖχε τὸ μεσημβρινὸν μέρος αὐτοῦ, διότι οἱ ὀλιγαρχικοὶ ἀπεφάσισαν νὰ πυρπολήσωσι τὰς ἐν τῇ ἀγορᾷ καὶ τὰς γειτνιαζούσας αὐτῇ οἰκίας, ὅπως ματαιώσωσιν ἐφοδὸν τινὰ τοῦ Δήμου ἐπὶ τοῦ ὑπ' αὐτῶν κατεχομένου ναυστάθμου· ἐὰν οὗτος ἔκειτο ἐν τῷ βορείῳ ἡμίσει τοῦ εἰρημένου λιμένος, τὸ μέτρον ἐκεῖνο θὰ ἦτο ἀσκόπον (89). Πρὸ τῆς δυτικῆς ἄκρας τοῦ λιμένος τοῦ Ἀλκινόου ὑπάρχουσι χθαμαλοὶ τινες σκόπελοι, καὶ ἐνταῦθεν δὲν εἶναι ἀπίθανον ὅτι αὕτη ἄλλοτε ἐξετείνετο ἀκόμη περισσώτερον ἐν τῇ θαλάσῃ, ἐξ οὗ μεῖζων ἀσφάλεια παρείχετο εἰς τὸ μέρος τοῦτο τοῦ λιμένος, καὶ ὅτι λωρὶς τις γῆς σὺν τῷ χρόνῳ διὰ τῆς τῶν κυμάτων συγκρούσεως ἀπεκόπη. Ἀπὸ τοῦ Ἐμπορίου ἐχωρίζετο ἴσως ὁ ναυσταθμὸς διὰ πετρίδους τινὸς γλώσσης, ὅπως καὶ ἐν τῷ μεγάλῳ λιμένι τοῦ Πειραιῶς (90).

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀκρόπολιν εἶναι βέβαιον αὕτη ἔκειτο ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς πρὸς δυσμὰς ἐκτεινομένης γλώσσης γῆς, τῆς ἐπικειμένης τῷ Ἑλλαϊκῷ λιμένι. Ἀλλ' ἀκριβῶς νὰ ὀρισθῆ ἡ θέσις τῆς εἶναι πλέον ἀδύνατον. Ὁ λόφος τῆς χερσονήσου ἄρχεται ἀμέσως μετὰ τὴν μεσημβρινὴν ἀκτὴν τοῦ λιμένος τοῦ Ἀλκινόου διὰ λοφίσκου τινὸς προκειμένου, ἐφ' οὗ νῦν ὑπάρχει ἡ μονὴ τῆς Ἀγ. Εὐφρημίας, προχωρεῖ δὲ μέχρι τοῦ λόφου, ὅπου κεῖται ἡ ἐπαυλὶς τοῦ πρῶην ἄγγλου Λόρδου Ἀρμοστοῦ, τανῦν

δὲ βασιλικὸν ἀγροκήπιον μετὰ τοῦ θαυμασίου αὐτοῦ δάσους, καὶ φθάνει εἰς τὸ ἀκρότατον σημεῖον ἐπὶ τοῦ λόφου, ἐφ' οὗ κεῖται ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἀναλήψεως καὶ τὸ ὁμώνυμον μικρὸν προάστειον. Ἡ θέσις, ἐν ἣ ὑπάρχει ἡ Ἐκκλησία μετὰ τῆς περὶ αὐτὴν μικρᾶς κώμης, δὲν εἶναι ἀκριβῶς τὸ ὑψιστὸν σημεῖον τοῦ λόφου, ἀλλὰ τοῦτο εὐρίσκεται μεσημβρινώτερον, ἐπὶ δύο ἄλλων συνηνωμένων πρὸς ἀλλήλας κορυφῶν, ἐπὶ τῆς μιᾶς τῶν ὁποίων ὑπάρχουσι νῦν τὰ ἐρείπια τοῦ ναοῦ τῆς Ἀγ. Μαρίνης. Κατὰ τὰς ἐπανειλημμένας τοπικὰς ἐρεῦνας μου ἐξήγαγον ὡς πιθανώτατον ὅτι τὰ δύο ταῦτα ὑψιστα σημεῖα τῆς ὅλης ἀλύσεως τῶν λόφων μετὰ τῶν μεταξὺ κρημνῶν δηλοῦσι τὴν θέσιν, ἐφ' ἧς ποτὲ ὑψοῦτο ἡ ἀκρόπολις. Ὁ ναυτικὸς χάρτης τοῦ W. H. Smyth ἀπὸ τοῦ ἔτους 1818 (Corfu Road, London Hydrographic Office of the Admiralty, 1842) ἀναφέρει ὅτι εἰς δύο ἐκεῖ τοποθεσίας ἀνευρέθησαν λείψανα οἰκοδομῶν. Ἐγὼ αὐτὸς εἶδον ἐπὶ τῆς μεσημβρινῆς κλιτύος τοῦ λόφου τεμάχιον τοίχου ἐκ μεγάλου λελαξευμένου λίθου, δὲν δύναμαι ὅμως μετ' ἀκριβείας νὰ εἶπω, ἂν προέρχεται ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος ἢ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους μετηνέχθη ἐνταῦθα ἀπὸ ἀρχαίου ὕλικου πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ κρημνοῦ. Πρὸς Μ τὸ ὕψωμα τοῦτο ἀποπερατοῦται πολὺ κρημνωδῶς εἰς φάραγγα, περαιτέρω τῆς ὁποίας ἐκτείνεται ἄλλη ταπεινότερα σειρὰ λοφίσκων μέχρι τῶν παρὰ τὴν θάλασσαν τερμάτων. Ἀμέσως ὑπὲρ τὴν ἄκραν τῆς ἐνταῦθα προεξεχούσης γῆς, συνεχόμενον πρὸς τὸν λόφον τὸν πρὸ τῆς εἰσόδου τοῦ παλαιοῦ λιμένος ὑπάρχει τὸ περιφημον Κανόνι, τὸ ὁποῖον πάντες οἱ ξένοι εὐχαρίστως ἐπισκέπτονται ὡς ἔχον ὡραίαν ἀποψιν (91) πρὸς τὸ ἐκ τῆς θαλάσσης ἀποτόμως προβάλλον νησίδιον Ποντικονῆσι καὶ τὴν θαυμασίως ἀναπτυσσομένην σειρὰν τῶν ἐκεῖθεν παρατεινομένων ὁρέων. Ἀμαξίτη δὸδὸς ἄγει πάντοτε ἀπὸ τῆς πόλεως μέχρι τῆς δυτικῆς ταύτης ἄκρας τῆς χερσονήσου ὑπεράνω τοῦ ἀρχαίου λιμένος.

Ε'.

Τὸ ἔδαφος τῆς Παλαιόπολεως σήμερον εἶναι ἐξ ἐλοκλήρου σχεδὸν κατεληγμένον ὑπὸ ἐλαιῶνων καὶ κήπων, οὕτως ὥστε δύσκολος λίαν ἀποβαίνει πᾶσα κατὰ σχέδιον ἀνασκαφὴ πρὸς διαφώτισιν τῆς ἀρχαίας τοπογραφίας. Ἐκεῖ νῦν τὰ λείψανα τῆς ἀρχαιότητος εἶναι μικρὰ τὸν τε ἀριθμὸν καὶ τὸ περιεχόμενον. Ἡ πλασίασις τῆς νέας πόλεως ἀπέβη ὀλεθρία εἰς τὰ λείψανα τῆς παλαιᾶς, καὶ ἰδίᾳ ἡ ἰδρυσις φρουρίων κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς καὶ ἐνετικούς χρόνους πολὺ ἐδλαψαν αὐτά. Ἐν τούτοις μέχρι τῶν μέσων τοῦ παρόντος αἰῶνος ἠδύνατό τις πάντοτε νὰ ἴδῃ ἱκανὰ θεμέλια οἰκοδομῶν εἰς διαφόρους τοποθεσίας τῆς Παλαιόπολεως, ὡς δεικνύουσιν ἰδίως αἱ εἰδήσεις τοῦ καθηγητοῦ Ὀριόλη ἐν τῇ Gazzetta Jonia degli Stati Uniti delle Isole Jonie, 1843 καὶ 1846, ὧν ἀποσπάσματα ἐδημοσίευσαν ὁ Μουστοξύδης καὶ ὁ Ρεῖμαν. Ἄλλ' αἱ εἰδήσεις αὐταὶ διὰ τὴν ἀνακρίθειάν των ὡς πρὸς τὰς τοποθεσίας καὶ τὴν ἔλλειψιν σχεδιογραφημάτων τινος εἶναι κατὰ μέγα μέρος τοπογραφικῶς ἀσήμενοι. Ἡ καταστροφὴ τῶν ὀλίγων λειψάνων τῆς ἀρχαίας πόλεως ἐξακολουθεῖ καὶ σήμερον καταρρίπτουσι τὰ πέριξ ὑπάρχοντα ἀρχαῖα ἐρείπια οἰκοδομῶν, ὅπως ἀνακαινίσωσι τὰς ὁδοὺς καὶ τοὺς τοίχους τῶν κήπων!

Ἰπὸ πολλὰς ἐπόψεις σημαντικὰ εἶναι τὰ τὸ πρῶτον κατὰ τὴν παρούσαν ἑκατονταετηρίδα ἀνασκαφέντα ἀλλὰ διαρκῶς εἰς καταστροφὴν παραδιδόμενα λείψανα δωρικοῦ τινος ἐξαστήλου περιπτέρου, ἀπὸ τῶν παλαιότερων ὡς φαίνεται ἑλληνικῶν χρόνων, εὐρισκόμενα εἰς βράθρον τι παρὰ τὸν ἀνατολικὸν κρημνὸν τοῦ λόφου, ὅστις φέρει τὴν ἄνω ρηθεῖσαν Ἐκκλησίαν τῆς Ἀναλήψεως, εἰς 100 ποδῶν ὕψος ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης (92). Τὸ μέρος αὐτὸ λέγεται Καρδάκι καὶ εὐμοιρεῖ πλουσίας πηγῆς ὑδάτων, ἅτινα ἀφθονα ρέουσι παρὰ τὰ ἐ-
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ
 ἀναφέρονται κάτω ἐν τῇ ἐπὶ τοῦ κρημνοῦ κρημνῆς ἀποψίνου καὶ τῆς κρημνῆς ταύτης (κατὰ τὸ φθινόπω-
 ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΑΘΕΟΥΡΙΟΥ

ρον τοῦ 1822), ἥτις ἐχορήγει ὕδωρ εἰς τὸν ἀγγλικὸν στόλον, προὐκάλεσεν ἀνασκαφὰς τοῦ ἄγγλου μηχανικοῦ, διὰ τῶν ὁποίων προσήλθον εἰς φῶς τὰ ἐρείπια τοῦ ναοῦ. Τὸ πρόσθιον μέρος τοῦ οἰκοδομήματος εἶχεν ἤδη καταπέσει εἰς τὴν θάλασσαν. Ἄλλ' ἐνθ' κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν εὐρίσκοντο ἀκόμη εἰς τὴν θέσιν των πᾶσαι αἱ στήλαι τῆς δυτικῆς πλευρᾶς καὶ ἱκαναὶ τῶν ἐτέρων δύο πλευρῶν, ἔστω καὶ ἐν μέρει ἠκρωτηριασμένα, σήμερον μία μόνη σώζεται (93). Τμημά τι στήλης καὶ ἄλλα τινὰ ἀρχιτεκτονικὰ τεμάχια, ἡμιτεθαμμένα ἐν τῇ γῆ, κεῖνται ἐκεῖ που πλησίον. Οἱ τοῖχοι τοῦ σηκοῦ πρὸς τὰ ΒΔ σώζονται κατὰ τὴν βᾶσιν. Ἀξιοπαρατήρητος εἶναι ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τοῦ σηκοῦ χώρος τις κατηρειπωμένος, κατέχων ὄλον σχεδὸν τὸ πλάτος αὐτοῦ, ὑπὸ ἰδιαιτέρου τοίχου ὀριζόμενος, εἰς δύο δὲ ἴσα μεγάλα τμήματα χωριζόμενος καὶ συνδεόμενος πρὸς κατωφερές τι ἐν τῷ βράχῳ κοίλωμα· πρὸς δυσμὰς ὁ ἱερὸς χώρος ἀποκλείεται διὰ τείχους, ἔπερ, σχηματίζον ἀμβλείαν γωνίαν, ἐσκόπει προφανῶς νὰ ἐμποδίσῃ τὴν διατράξιν τοῦ ναοῦ ὑπὸ τοῦ ἐπικρεμαμένου βράχου. Κατὰ τὴν ἐκεῖ ἀφιξίνμου ἠδυνήθη νὰ παρακολουθήσῃ τὸ τεῖχος τοῦτο τεσσαράκοντα περίπου βήματα· περὶ τὸ μέσον αὐτοῦ ἐδείκνυεν ὕψος ἱκανὸν (94).

Καὶ τοι εἶναι δύσκολον, ἔνεκα ἐλλείψεως σταθερᾶς ἀφετηρίας δι' ἐπιγραφῆς τινος, νὰ ἐκφέρῃ τις γνώμην περὶ τοῦ ποτὲ προορισμοῦ τοῦ ναοῦ τούτου, ὑπάρχουσιν ὅμως λόγοι πολλοί, οἵτινες ὁμοῦ λαμβανόμενοι, κατ' ἐμὲ, καθιστῶσι πιθανὸν ὅτι ἦτο καθιερωμένος εἰς ἱατῆρά τινα θεόν. Καὶ πρῶτον πρέπει νὰ θεωρηθῇ ἀναμφίβολον ὅτι ἡ πηγὴ τοῦ Καρδακίου συνδέετο ἀμέσως πρὸς τὴν λατρείαν τῆς ἐνταῦθα τιμωμένης θεότητος. Πρὸς ἀπόδειξιν τούτου ἀρκεῖ μόνον τὸ ὅτι ὁ ναὸς παρὰ τὴν συνήθειαν ἴστατό παρὰ φάραγγα ὑδάτων, ὑπὸ κρημνώδη κατωφέρειαν, ἥτοι εἰς θέσιν, ἀφ' ἧς δὲν ἀπέχεον ὁ κίνδυνος τῆς καταπτώσεως τοῦ ἐδάφους ἢ τῆς καταπλημμυρίσεως τῶν θεμελίων του. Ἡ ποιότης τοῦ πηγαιῶ ὕδατος μοι ἐπηνέθη πολὺ παρὰ τῶν περιαικίων (95), καὶ ἐγὼ ὁ ἴδιος ἐπέειπην περὶ τῆς ἀληθείας τῆς καλῆς φήμης του. Ἐπι

τῆς ἀρίστης ποιότητος του στηρίζεται καὶ δημώδης τις παράδοσις, ἣν μοι διηγήθη ὁ καθηγητῆς Ῥωμανός, κατ' ἣν δεστis πίνει ἀπὸ τὸ νερὸ τοῦ Καρδακίου δὲν ἐγκαταλείπει τὴν νῆσον. Ἡ ἰδιόρρυθμος ἐσωτερικὴ οἰκοδομὴ τοῦ σηκοῦ τοῦ ναοῦ, συνδεομένη μὲ ὑπόγειον ὄχετον, δύσκολον εἶναι νὰ ἐχρησίμευεν ὡς βωμὸς, ἀλλὰ πρέπει μᾶλλον νὰ ἐχρησίμευεν ὡς λουτήρ, ὡς εἰκάζει τις ἐκ τῆς καθόλου διατάξεως αὐτῆς (96), τοῦθ' ἔπερ ἤδη ὑπέθεσε καὶ ὁ Βούρσιαν (Geogr. v. Griech. II. σ. 360). Γενομένων ἀνασκαφῶν ἀνευρέθησαν ἐκεῖ πλὴν πολλῶν γυναικείων κεφαλῶν καὶ μικρὸς μῆρὸς ἐξ ὀπτῆς γῆς (97), ἀντικείμενα ἄτινα, κατ' ἔθος ἐν τῇ ἀρχαιότητι λίαν διαδεδομένον καὶ ἐξ αὐτῆς εἰς τὴν χριστιανικὴν ἐκκλησίαν εἰσαχθὲν (98), θεωροῦνται βεβαίως ὡς ἀναθήματα τῶν ἐνταῦθα ἱαθέντων. Ἡ φάραγξ ἐκείνη, ἀπομακρυσμένη ἀπὸ τοῦ θορύβου τῆς ζωηρᾶς πόλεως, ἐπιχειμένη τῆς θαλάσσης, ἐκτεθειμένη εἰς τὴν ἐπίδρασιν τῆς θαλασσίας αὔρας, ἦτο βεβαίως κατάλληλος πρὸς ἴδρυμα θεραπευτήριον. Ἀρχαία τις ἐπὶ λίθου κερκυραϊκῆ ἐπιγραφὴ ἀποκειμένη ἐν Βερώνῃ (C. I. G. II, n. 1838—Μουστοξύδου Delle Cose Corci. n. XI. σ. 200), ἥτις δυστυχῶς εἶναι λίαν βεβλαμμένη καὶ ἡ θέσις τῆς ἀνευρέσεως τῆς ὁποίας εἶναι ἄγνωστος, περιέχει ἐν τῷ πρώτῳ αὐτῆς μέρει σημεῖωσιν χρημάτων, ἄτινα ἠναλώθησαν ἐν τινι ναῷ, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ ψήφισμα ἀναφερόμενον, κατὰ τὰ φαινόμενα, εἰς δικαστικὴν τινα ἀπόφασιν ἐπὶ τοῦ ζητήματος, τί ἐμελλεν ἡ πόλις νὰ ἀνοικοδομήσῃ καὶ τί δὲν ἐμελλεν (99). Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη ἀπεδόθη παρὰ τοῦ Whitmore εἰς τὸν ἡμέτερον ναὸν, μετὰ βεβαιότητος τοιαύτης, ἥτις ἴσως δὲν δικαιολογεῖται πληρέστατα ἔνεκα τῆς κατηρειπωμένης καταστάσεως, ἐν ἣ εὐρίσκεται. Ὁ αὐτὸς ἀνέγνωσε καὶ τινα ἐν αὐτῇ, ἄτινα διὰ τὸν αὐτὸν λόγον πρέπει νὰ μείνωσιν ἀμφίβολα. Ἀφ' ἐτέρου ὅμως δὲν δύναται ν' ἀμφισβητηθῇ ὅτι ἄλλοι λόγοι συντελοῦσιν εἰς τὴν κρίσιν τοῦ Whitmore, ὅς καὶ ὁ O. Müller παρεδέχθη (100). Ἡ ἀνωτέρω περιγραφὴ τῆς θέσις τοῦ ναοῦ ἐν φάραγγι πληρεῖ ὑδά-

των, παρὰ κρημνὸν ἀπότομον, καθίστα βεβαίως καὶ ἐν αὐτῇ ἤδη τῇ ἀρχαιότητι τὴν διατήρησίν του ἐπισφαλῆ. Ἄλλ' ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ἐκείνῃ ὁ λόγος εἶναι περὶ βλάβης τοῦ περιβόλου ἢ τῶν τοίχων τοῦ ναοῦ ἐπελθούσης ἕνεκα βρόντων ὑδάτων (101). Προσέτι γίνεται λόγος περὶ ἐργασίας τινὸς ἐν τῷ τείχει τοῦ Μητροδώρου (102), τὸ ὅποσον εὐνόητον ὅτι δὲν δύναται νὰ ἦναι ὁ τοίχος τοῦ ναοῦ οὕτως ὥστε δύναται τις νὰ ὑποθέσῃ ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ ἔτι νῦν σωζομένου προπυργίου τοῦ ναοῦ πρὸς Δ. Τέλος γίνεται ἐπαυελιημένως λόγος—καὶ τοῦτο εἶναι κατὰ τὴν κρίσιν μου τὸ σπουδαιότερον—περὶ χαλκοῦ ὄφους ἀνατεθειμένου ἐν τῷ ἱερῷ (103), τοῦθ' ὅπερ δεικνύει τιμὴν τινὰ τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἢ θεότητος τινος ὁμοίας φύσεως, καὶ ἐντεῦθεν ἐφαρμόζεται κάλλιστα εἰς τὸν ἐν Καρδάκι ναὸν, ὃν ἐξ ἄλλων λόγων ἀπεδόσαμεν εἰς ἱαματικὸν τινα θεὸν (104).

Πρὸς Δ. τῆς ἀλύσεως τῶν λόφων εἶναι ἡ περίχωρος τῆς ἀπὸ παλαιᾶς χριστιανικῆς ἐποχῆς χρονολογουμένης Ἐκκλησίας Παναγίας Παλαιοπόλεως, ἣτις δεικνύει ἀκόμη τὰ σπουδαιότερα ἔχνη τῆς ἀρχαιότητος. Αὐτὴ ἡ Ἐκκλησία, ῥυθμοῦ Βασιλικῆς, κειμένη ἐν δεξιᾷ τῷ ἀνερχομένῳ τὴν ἀμαξιτὴν ὁδὸν τὴν ἄγουσαν εἰς Κανόνι, 100 περίπου βήματα μετὰ τὸν λοφίσκον τῆς μονῆς τῆς Ἀγ. Εὐφημίας, καθ' ἕλα τὰ φαινόμενα εἶναι ναὸς ἐθνικὸς μεταβεβλημένος. Δύο κορινθιακαὶ στῆλαι μετὰ τῶν κιονοκράνων τῶν ἐκ λευκοῦ μαρμάρου κοσμοῦσι τὴν δυτικὴν πύλην αὐτῆς, ἐν ἐπιγραφῇ δὲ ἐξαμέτρῳ γεγλυμμένη ἐπὶ τοῦ ἐπιστυλίου δηλοῦται ὅτι ὁ Ἰοδιανὸς ἔδρυσεν τὸν ναὸν τῷ Θεῷ τῶν χριστιανῶν, καταρρίψας τὰ ἑλληνικὰ τεμένη καὶ τοὺς βωμοὺς (105). Πρὸ τῆς εἰσόδου τοῦ ναοῦ ἐν ἔτει 1846 ἀνευρέθη τὸ μέγα, ἀλλὰ εἰς μεταγενεστέραν ῥωμαϊκὴν ἐποχὴν ἀνήκον, μωσαϊκὸν μετὰ παραστάσεων πτηνῶν, ἰχθύων, ὀστράκων, ἀγρίων θηρίων καὶ κυνηγετικῶν κυνῶν (106), φυλαττόμενον νῦν ἐν τῷ τῆς πόλεως ἀρχαιολογικῷ μουσεῖῳ. Ὀλίγον πρὶν ἢ φθάσῃ τις εἰς τὴν Βασιλικὴν ταύτην, ἀνερχόμενος τὴν ἀπὸ τῆς πόλεως εἰς Κανόνι ἄγουσαν ἀμαξιτὴν ὁδὸν, βλέπει κείμενα ἐπὶ τῆς ὁδοῦ πολλὰ λεί-

ψανα στύλων, ἐν κήπῳ δέ τινα πρὸς τ' ἀριστερὰ, πλουσίῳ ἐν γένει εἰς ἀρχαιότητος, προεξέχει ἱκανοὺς ὑπὲρ τὸ ἕδαφος πύδας εἰς στύλος δωρικοῦ ῥυθμοῦ· ἐν τῷ αὐτῷ κήπῳ ἀριθμοῦνται καὶ ὄχι ὀλιγώτερα τῶν δώδεκα παλαιῶν φρεάτων· ἐνταῦθα λοιπὸν πρέπει νὰ ἦσάν ποτε οἰκίαι, ἢ μία παρὰ τὴν ἄλλην (107).

ΣΤ'.

Διὰ τὴν ἔλλειψιν θετικῶν τιμῶν δεδομένων καὶ σχέσεων καθίσταται ἐκ τῶν προτέρων ματαία πᾶσα ἀπόπειρα τοῦ νὰ προσδιορισθῶσι τοπογραφικῶς τὰ παρὰ τοῦ Θουκυδίδου ἀναφερόμενα ἱερὰ τῆς ἀρχαίας πόλεως. Καὶ πράγματι ἡ θέσις τῶν πλείστων ἐξ αὐτῶν διὰ τὴν ἔλλειψιν ἱκανῶν ἀποδείξεων πρέπει νὰ μείνῃ ἀπροσδιόριστος.

Τὸ τέμενος τοῦ Διὸς οὐδὲ κατὰ προσέγγισιν δύναται νὰ ὀρισθῇ· περὶ δὲ τοῦ ἱεροῦ τοῦ Ἀλκινόου μόλις δύναται τις νὰ ἐκφράσῃ τὴν ἀβεβαίαν ὑπόθεσιν ὅτι δὲν ἔκειτο μακρὰν τοῦ λιμένος, τοῦ φέροντος τὸ ὄνομα τοῦ ἀνακτος τῶν Φαιάκων (πρὸς ἀν. σλ. 24).

Ποῦ ἴστατο τὸ ἱερὸν τοῦ Διονύσου εἶναι οὐχ ἤττον ἀβέβαιον. Διότι θὰ ἦτο τολμηρὸν νὰ συμπεράνῃ τις περὶ τῆς θέσεως τοῦ ναοῦ τούτου ἐκ τῆς εἰδήσεως τοῦ Ὀριόλη, ὅτι ἐν ταῖς περὶ τῆς μονῆς τῆς Ἀγ. Εὐφημίας ἀνευρέθησαν τεμάχια ἀγγείων, φέροντα μελανὰς βακχικὰς παραστάσεις καὶ πωγωνοφόρος προσωπίς τοῦ Διονύσου (108). Καὶ ἡ μεγάλη ἀρχαία ἐπιγραφὴ (C. I Gr .II, π. 1845. ἴδε Μουστοξύδ. ἀρ. I. σλ. 162 κ. ἐξ) ἢ ἀναφερομένη εἰς δωρεάν τινα δύο ἀστῶν κερκυραίων πρὸς τὸν δῆμον, ὅπως τελῶνται τὰ Διονύσια, καὶ ἣτις πιθανῶς ἄλλοτε ἔκειτο ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ θεοῦ, οὐδόλως δικαιοῖ ἡμᾶς νὰ καταλήξωμεν εἰς ὅμοιον συμπέρασμα, διότι οὔτε ἡ προέλευσις αὐτῆς εἶναι γνωστὴ οὔτε ποῦ ὑπάρχει γινώσκομεν.

Ἰακώβος Βεβαλιώτης γινώσκωμεν περὶ τοῦ ναοῦ τῶν Διοσκουρωνίων ἐν τῷ κήπῳ τῆς Κερκυράς· τοῦτο δὲ τῶν ἀρχαιοτήτων σώζεται
 ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΑΘΕΟΥΡΙΟΥ

λιθίνη τις στήλη μετὰ δύο ἐπιγραφῶν, ὧν ἡ μία φέρει τὴν λέξιν Δεξιείατας ἢ Δηξειάτας, γεγλυμμένην πλαγίως ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἄνω, ἐπὶ δὲ τῆς ἐτέρας φέρεται ἡ λέξις Διοσκούρων ὀριζοντίως ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ. (109). Προφανῶς ἔχομεν ἐνταῦθα στήλην τινὰ προσδιορίζουσαν τὰ ὄρια, ἧς ἐγένετο χρῆσις δις πρὸς δύο διαφόρους σκοποὺς, καὶ δὴ τὴν δευτέραν φοράν ὅπως δηλώσῃ τὰ ὄρια τοῦ τῆ Διονύσῳ καθιερωμένου χώρου· διότι ἡ ἐπιγραφὴ, ἡ ἀναφέρουσα τὸ ὄνομά των, εἶναι νεωτέρα, ὡς δεικνύουσιν ἡ διεύθυνσις τῆς καὶ τὰ γράμματα. Κατὰ τὸν Roehl ἀνευρέθη ἡ στήλη αὕτη παρὰ τὸ μνημεῖον τοῦ Μενεκράτους, περὶ οὗ πλείονα κατωτέρω. Ἄλλ' ἡ παρατήρησις του στηρίζεται βεβαίως ἐξ ὀλοκλήρου ἐπὶ τῆς εἰδήσεως τοῦ Σαμουήλ Birch ἐν τῇ Archäol. Zeitung, ἔτος 1846, σλ. 378, ὅστις ἀκριδῶς ἐν τῇ περιγραφῇ τῆς ἡμετέρας ἀρχαιότητος τόσον εἶναι ἀόριστος καὶ ἀνακριδῆς (110), ὥστε καὶ τὸ θέμα περὶ τῆς τοποθεσίας ἐν ἣ εὐρέθη ὑποβάλλει εἰς δεδικαιολογημένην ἀμφιβολίαν, τόσῳ μᾶλλον ὅσῳ ὁ Μουστοξίδης ἐντελῶς σιωπᾷ περὶ τῆς προελεύσεως τοῦ λίθου. Ἄλλὰ καὶ ἂν ἡ ὑπόθεσις του ἦτο ὀρθή, πάλιν δὲν θὰ ἠδύνατό τις νὰ πορισθῇ οὐδὲν κέρδος διὰ τὴν τοπογραφίαν, διότι ὤφειλε νὰ παραδεχθῇ μετατόπισιν τινὰ τῆς στήλης. Ἐπειδὴ, πλὴν τοῦ ὅτι οὐδεὶς βεβαίως θὰ θελήσῃ νὰ τοποθετήσῃ τὸ ἱερὸν τῶν διδύμων ἀδελφῶν ἐν μέσῳ τῆς νεκροπόλεως τῆς Κερκύρας, ἀλλὰ καὶ ἡ σειρά τοῦ λόγου, καθ' ὃν ἀναφέρει ὁ Θουκυδίδης τὸν ναὸν τῶν Διοσκούρων, δεικνύει μᾶλλον ὅτι αὐτὸς ἔκειτο ἐντὸς τῆς πόλεως, πλησίον τοῦ τόπου ἐν ᾧ ἐστρατολογήθησαν οἱ ἄνδρες τῶν τῆ Νικοστράτῳ παραδοθεισῶν κερκυραϊκῶν νηῶν (ἴδ. ἀν. σλ. 13), οὐχὶ μακρὰν λοιπὸν τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τοῦ λιμένος τοῦ Ἀλκινόου (πρὸλ. ἀνωτ. σλ. 26 κ. 29) καὶ τῆς παρακειμένης ἀγορᾶς. — Δευτέρα τις κερκυραϊκὴ ἐπιγραφὴ, μνημονεύουσα τῶν Διοσκούρων (C. J. Gr. II. n. 1874. Ὅρα Μουστοξ. n, LXVII. σλ. 231) δὲν πρέπει ν' ἀποδοθῇ εἰς τὸ ἐν τῇ πόλει ἱε-

ρὸν τῶν θεοτήτων τούτων, ἀλλ' εἰς ἕτερον ἐγχώριον, περὶ οὗ ὁ λόγος κατωτέρω ἐν κεφ. Γ'.

Εὐνοϊκώτεροι προφανῶς εἶναι αἱ σχέσεις αἱ ἀναφερόμεναι εἰς ἕτερον ναὸν, οὗ μνείαν ποιεῖται ἐπανειλημμένως ὁ Θουκυδίδης ἐν τῇ περὶ τῶν κερκυραϊκῶν πραγμάτων τμήματι τῆς ἱστορίας του, ἧτοι εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἑρας. Ἐπειδὴ ὁ ἱστορικὸς λέγει ἡμῖν ὅτι πρὸ αὐτοῦ ἔκειτο μία νῆσος. (ἴδ. ἀν. σλ. 14). Ἀνάγκη λοιπὸν πρὸ παντὸς ἄλλου νὰ ὀρισθῇ αὕτη· καὶ εἰς τοῦτο ἔστρεψαν τὰς προσπάθειάς των ἀνέκαθεν οἱ λόγιοι. Πολλοὶ παρεδέχθησαν τὴν νῆσον Βίδο, ἧτις φράττει πρὸς βορρᾶν τὴν σημερινήν, ἰκανῶς ἐκτενῆ, παραλίαν τῆς πόλεως Κερκύρας (111)· καὶ τὴν ὑπόθεσιν ταύτην ἐπ' ἐσχάτων ἐπανέλαβε καὶ ὁ Πάρτς καὶ μετὰ πολλοῦ ζήλου ὑπεστήριξεν. Ὁ αὐτὸς συνεπῶς τοποθετεῖ τὸ Ἑραῖον ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου τῆς σημερινῆς ἀκροπόλεως (112).

Εἶναι γενικῶς παραδεδεγμένον, καὶ λίαν δικαίως, ὅτι τὸ σημερινὸν Βίδο εἶναι ἡ πάλαι νῆσος Πτυχία, ἐφ' ἧς ἐφονεύθησαν οἱ κερκυραῖοι ὀλιγαρχικῶς, οἵτινες μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ ἐπὶ τῆς Ἰσθμῆς ὀχυρώματος εἶχον παραδοθῆ τοῖς Ἀθηναίοις στρατηγοῖς Εὐρυμέδοντι καὶ Σοφοκλεῖ (σλ. 17). Διότι ὁ Πτολεμαῖος (III. 9. σλ. 531 ἐκδ. M.) λέγει ὅτι ἡ Πτυχία κείται μετὰ τῆς ἐν τῇ βορείῳ τμήματι πόλεως Κασσιώπης (113) καὶ τῆς κυρίως πόλεως, καὶ δὴ πλησίον τῆς δευτέρας (114). Καὶ τὸ ὄνομα δὲ Πτυχία, ἧτοι νῆσος μεπτυχᾶς, ἀρμόζει ἀριστα εἰς τὸ νησιδίον καὶ τὴν λίαν ὀδοντωτὴν ἀκτὴν αὐτοῦ. Ἀλλὰ ἡ Πτυχία ἀδύνατον νὰ ἦναι συγχρόνως καὶ ἡ νῆσος ἡ πρὸ τοῦ Ἑραίου. Διότι πῶς θὰ ἠδύνατο ὁ Θουκυδίδης μίαν καὶ τὴν αὐτὴν νῆσον ἐν μὲν τῇ Γ' βιβλίῳ γὰρ ἀναφέρει αὐτὴν μόνον ἐν τῇ τοπικῇ σχέσει αὐτῆς πρὸς τὸ Ἑραῖον, ἐν δὲ τῇ Δ' βιβλίῳ νὰ τὴν ὀνομάσῃ διὰ τοῦ ἰδίου αὐτῆς ὀνόματος; Ὁ Μύλλερ-Στούρβιγκ εὐκόλως δι' ἀπλῆς ἀπαντήσεως ἔλυσε τὴν ἀπορίαν λέγων (ἐνθ. ἀν. σλ. 606) ὅτι ὁ συγγραφεὺς ἐν τῇ μετὰ τὸ ἔμαθε τὸ ὄνομά της. Ὁ τοιοῦτος τρόπος

τοῦ λύειν τὰς δυσκολίας δύναται νὰ ἱκανοποιήσῃ μόνους ἐκείνους, οἵτινες πιστῶς παραδέχονται τὴν θαυμασίαν ὑπόθεσίν του, ὅτι ὅπλα δὴ τὸ δράμα τῆς κερκυραϊκῆς στάσεως ἐν τῷ Δ'. βιβλίῳ οὐδὲν ἄλλο εἶναι εἰμὴ ἐπεξεργασία τῶν ἐν τῷ Γ'. βιβλίῳ περιγραφέντων. Ἄλλὰ καὶ ὁ Πάρης εὐχερῶς ἀπαλλάσσεται τῶν σκέψεων, ὡς ἀναγκαιῶς διεγείρει ἢ διαφορὰ τοῦ ὀρισμοῦ, παρατηρῶν ὅτι ὁ ἐν τῷ Γ'. βιβλίῳ προσδιορισμὸς τῆς θέσεως τοῦ νησιδίου ἐν σχέσει πρὸς τὸ Ἡραϊον προήλθε φυσικῶς ἐκ τοῦ συνδέσμου πρὸς τὰ ἄλλα γεγονότα, ἅτινα ἔλαβον χώραν ἐν αὐτῷ τῷ ἰδίῳ ἱερῷ τῆς Ἡρας. Ὁμολογῶ ὅτι δὲν νοῶ διατὶ τὸ γεγονός τῆς μετακομίσεως τῶν ὀλιγαρχικῶν ἀπὸ τοῦ τεμένους ἐκείνου, εἰς ὃ εἶχον καταφύγη ἰκέται, εἰς μίαν παρακειμένην νῆσον, ἢ δύνατο νὰ προαγάγῃ τὸν Ἱστορικὸν νὰ ὀνομάσῃ αὐτὴν «νῆσον πρὸ τοῦ Ἡραίου» ἐὰν αὕτη ἔφερὲν ἴδιον ὄνομα τὸ, Π τ υ χ ί α. Ὅτι ἡ νῆσος ἔκειτο πρὸ τοῦ Ἡραίου, ἦτοι πλησίον αὐτοῦ, δὲν ἔχει οὐδεμίαν σημασίαν· ἐὰν οἱ ὀλιγαρχικοὶ τέλος ἐπεισθῆσαν εἰς τὸν Δῆμον νὰ ἐγκαταλίπωσι τὴν ἀσφάλειαν τοῦ ἱεροῦ, οὐδὲν ἠδύνατο νὰ ὠφελήσῃ αὐτοὺς τὸ νὰ μείνωσιν εἰς τὰ πλησιόχωρα αὐτοῦ. Ἄλλὰ καὶ ἂν ὁ Θουκυδίδης ἤθελε νὰ τὸνίσῃ τὴν γειννίασιν τῶν δύο θέσεων, τί ἐκίωλουεν αὐτὸν νὰ εἴπῃ «ἐς τὴν πρὸ τοῦ Ἡραίου νῆσον, τὴν Πτυχίαν καλουμένην»; Ἡ παρ' αὐτοῦ λοιπὸν προτιμηθεῖσα ἔκφρασις πρέπει κατὰ ταῦτα νὰ ἔχη ἄλλον λόγον. Καὶ διὰ τοῦτο ὀφειλομένη νὰ παραδεχθῶμεν τὸ ἀπλοῦστατον, ὅτι ἡ νῆσος δὲν καλεῖται ὀνομαστὶ, ἀλλὰ μόνον ὀρίζεται ἢ θέσις αὐτῆς, διότι ἀκριβῶς οὐδὲν εἶχεν ὄνομα.

Κατωτέρω θέλω ἐνισχύσῃ τὸ ὀρθὸν τῆς γνώμης ταύτης δι' ἀρχαίας τινὸς μαρτυρίας· θέλω ἕμως προηγουμένης νὰ ἀναφέρω τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Βούρσιαν, ὅστις τείνει νὰ παραδεχθῇ, ὅτι ἡ ζητουμένη νῆσος εἶναι τὸ Ποντικόν ἡσί, καὶ ὅτι συνεπῶς τὸ Ἡραϊον ἔκειτο ἐπὶ τῆς δυτικουμαθραϊνῆς ἄκρας τῆς ὄλης ἐκείνης γλώσσης γῆς (115). Εἰς τὴν ἀνεπιτυχῆ ταύτην ἰδέαν αὐτὸς ὁ Βούρσιαν δυσκόλως ἤθελεν ἔλθῃ, ἂν ἰδίους ὀμμάσιν εἶχεν ἴδῃ τὴν νῆσον. Ἡ ἕκτασις αὐτῆς εἶναι λίαν μικρά, ὥστε νὰ

δύνανται νὰ διαμένωσιν ἐκεῖ 400 ἄνδρες—διότι τοσοῦτοι ἦσαν οἱ εἰς τὴν νῆσον μετακομισθέντες ὀλιγαρχικοὶ—Ἡ ἐπιφάνεια τοῦ ἐκ πάντων τῶν μερῶν ἀποτόμῳς ἐκ τῆς θαλάσσης ἀναδύοντος σκοπελοειδοῦς νησιδίου ἐπλατύνθη κάπως βραδύτερον τεχνητῶς δι' ἐπιχύσεως χωμάτων, πρὶν ἢ δυνηθῆναι νὰ οἰκοδομηθῇ ἢ ἐπιστέφουσα αὐτὸ μὴ (116). Ἄλλ' ἤδη καὶ προσεκτικῆ ἔρευνα πάντων τῶν χωρίων τοῦ Θουκυδίδου, ἐν αἷς ἀναφέρει τὸ Ἡραϊον, ἔπρεπε νὰ ἀπομακρύνῃ τὴν ὑπόθεσιν ἐκείνην· διότι ὀπωσδήποτε ἀποδεικνύεται μετὰ θετικότητος ὅτι τὸ ἱερὸν τοῦτο δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἔκειτο τόσῃ μακρὰν τοῦ κέντρου τῆς ἐν τῇ πόλει ζωῆς.

Ἄλλας, ἔτι μᾶλλον ξιψοκινδύνους εἰκασίας, ἀπαντώνσας ἐσπαρμένας παρὰ τοῖς παλαιοῖς ἀρχαιολόγοις καὶ ἐρμηνευταῖς τοῦ Θουκυδίδου, δυνάμεθα ἀφόδῳς νὰ ἀφίσωμεν ἀνεξετάστους· δὲν ἀξίζουσιν οὐδὲ μιᾶς λέξεως πρὸς ἀνασκευήν.

Οὕτως ἀπομένει παρὰ τὸν κύκλον τῆς παλαιᾶς πόλεως μόνῃ ἢ βραχύδῃς ἄκρα τῆς νῦν ἀκροπόλεως, ἣτις σπουδαίως δύναται νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψει. Οὐδεὶς ἀσημότερος ἢ ὁ Μαρτίνος Λήκ (117) παρεδέχθη αὐτὴν ὡς τὴν «πρὸ τοῦ Ἡραίου νῆσον». Ἡ λωρὶς αὕτη γῆς, ἢ ἱκανῶς πρὸς Α ἐν τῷ κόλπῳ προεξέχουσα, εἶναι ἔτι τὴν σήμερον πράγματι μία νῆσος· διότι χωρίζεται ἀπὸ τοῦ τέρματος τῆς ἀκτῆς τῆς Κερκύρας διὰ διώρυγος οὕτως, ὥστε γέφυρα τίθησιν εἰς συγκοινωνίαν τὴν πόλιν πρὸς τὸ φρούριον. Βεβαίως ἢ σημεσινὴ διώρυξ, ἔχουσα βᾶθος 15 μ. καὶ πλάτος 25—40 (118), συνδέεται τανῦν μὲ τὰς τοῦ φρουρίου ὀχυρώσεις, καὶ ὁ Πάρης ἐντεῦθεν παραδέχεται ὅτι πρῶτον οἱ βυζαντινοὶ ἢ οἱ ἐνετεὶ πρὸς μεῖζονα ἀσφάλειαν τοῦ βράχου τῆς ἀκροπόλεως κατασκευάσαν τάφρον, ἣτις μετεποίησε τὸ φρούριον εἰς νῆσον. Ἄλλὰ δυνατόν νὰ ὑπῆρχεν ἐνταῦθα ἀρχῆθεν φυσικὴ τις διώρυξ, ἣτις βραδύτερον συμπεριελήφθη εἰς τὸ ἔργον τῆς ὀχυρώσεως. Ἐὰν αἱ εἰδήσεις τοῦ Νικήτα Χωνιάτου σλ. 104 καὶ τοῦ Ἰωάννου Κιννάμου σλ. 99 (τῆς ἐν Βόννη ἐκδόσεως) περὶ τῶν μαχῶν πρὸς ΚΑΤΡΑΚΑ ΤΟΥ ΓΕΡΟΥ ἐν ἔτει 1081—1154 ἐγκωμιάζουσι μὲν διὰ λόγων κότερολοικῶν κατὰ ἀπόταμον τῶν βράχων ἀλλὰ

δὲν ἀναφέρουσι ῥητῶς τὴν νησιωτικὴν θέσιν αὐτοῦ, τοῦτο δὲν δύναται νὰ ἔχη σπουδαιότητα ἕνεκα τοῦ μικροῦ πλάτους τῆς διώρυγος· καὶ δικαίως μετὰ δυσκολίας ὁ Πάρις ἐξάγει ἐκ τούτου (σλ. 60) ὅτι τὸ φρούριον τότε δὲν ἦτο ἀκόμη νήσος. Εἰς πόσων τὸν νοῦν σήμερον, διερχομένων τὴν γέφυραν, ἐπέρχεται ἡ ἰδέα, ὅτι μεταβαίνουσιν εἰς νῆσον; Ὅστις ὅμως ἀπό τινος σημείου τοῦ πρὸς Μ ἀπέναντι κειμένου ὑψώματος ῥίψῃ ἐν βλέμμα ἐπὶ τῶν βράχων τοῦ φρουρίου, οὗτος λαμβάνει βεβαίως τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἀρχαίῳθεν οὗτοι ἀπετέλουν νῆσον· τὸσον ὑψηλὰ ἐξέχουσιν, ὅπως μεταχειρισθῶμεν κατάλληλόν τινα ἔκφρασιν αὐτοῦ τοῦ Πάρις, ὅπερ τὴν γραμμὴν τῶν ἀκτῶν τῆς νήσου Κερκύρας. Ἐπίσης λαμβάνει τις τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἡ χωρίζουσα θαλασσία αὐλαξ ἀρχῆθεν ἦτο πλατυτέρα· διότι φαίνεται ἀκριβῶς ὡς ἐὰν ἡ ἀνατολικὴ πλευρὰ τῆς Σπιανάδας ἐσχηματίσθῃ διὰ βαθμιαίας κατακλύσεως, ὡς ὁ μεταξὺ τοῦ λιμένος τοῦ Ἀλκινόου καὶ τοῦ Ὑλαϊκοῦ ἰσθμοῦ, ἡ διὰ προσχώσεως. Πρὸς τὰς παραστάσεις ὅμως ταύτας τὰς ἀλλεπαλλήλους καὶ ἀκουσίως ἐπερχομένας τῇ παρατηρητῇ ὁ Πάρις ἀντιτίθεται παρατηρῶν, ὅτι αἱ ὑψηλαὶ ἀκταὶ τῆς τάφρου τοῦ φρουρίου δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα νεωτέρας ἐν ἱστορικῇ ἐποχῇ κατακλύσεως ἢ προσχώσεως, ἀλλὰ σύγκεινται ἐκ στοιχείων τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως τῆς γῆς ἅτινα προφανῶς στενωῶς συνέειχοντο ἀπὸ τῆς Πλατεῖς μέχρι τῆς σημερινῆς ἀκροπόλεως, πρὶν ἢ κατασκευασθῇ ἡ τάφος.

Φοβοῦμαι μὴ μοι προσάψωσι τόλμην, ἐὰν ἐγὼ, φιλόλογος, δὲν παρέχω ὅλως ἀναμφισβήτητον πίστιν εἰς τὸν ἰσχυρισμὸν ἀνδρὸς, εἰς ὃν ὀφειλομέν τὴν λαμπρὰν ἐπεξεργασίαν τῶν μαθημάτων τοῦ Νόυμαν περὶ τῆς φυσικῆς γεωγραφίας τῆς Ἑλλάδος. Ἀλλὰ νομίζω ὅτι τὸ σημεῖον τοῦτο ὑπὸ τὰς διδομένας σχέσεις δὲν δύναται νὰ διαφωτισθῇ μετλήρη βεβαιότητα. Διότι ἀμφότερα τὰ χεῖλη τῆς διώρυγος εἶναι περιβεβλημένα διὰ τειχῶν, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Πάρις ἀναγνωρίζει ἐν σλ. 34 ὅτι ἡ ἐπέκτασις τῶν ὀχυρωματικῶν ἔργων ματαίωσεν τὴν μελέτην τῆς φύ-

σεως τοῦ ἐδάφους ἐπὶ εὐμεγέθους μέρους τῆς πόλεως. Ἐντούτοις καὶ ἐκ προθύμως πρὸς ἀδεχθῶμεν τὸν στενὸν σύνδεσμον τοῦ βράχου τοῦ φρουρίου μετὰ τῆς κυρίως νήσου ὑφιστάμενον καὶ κατὰ τὴν ἱστορικὴν ἐποχὴν μένει ἐντούτοις πιθανὸν ὅτι ἤδη οἱ ἀρχαῖοι Κερκυραῖοι ὤρουσαν ἐνταῦθα διώρυγα, ὅπως συνδέσωσιν ἐσωτερικῶς τὸν βόρειον αὐτῶν λιμένα πρὸς τὸν τοῦ Ἀλκινόου. Ἀφοῦ ὁ κυρίως ναύσταθμος μετετέθη ἀπὸ τοῦ Ὑλαϊκοῦ εἰς τὸ μεσημβρινὸν τμήμα τοῦ λιμένος τοῦ Ἀλκινόου καὶ ἐντεῦθεν ὁ ἐμπορικὸς λιμὴν περιωρίσθη ἐνταῦθα, νεωτερισμὸς, ὅστις ἐξετέλεσθη πιθανῶς μὲν κατὰ τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ ε' αἰῶνος, ὅπως δὴποτε ὅμως πρὸ τῆς πρώτης ἐμφυλίου στάσεως (ἐνθ. ἀν. σλ. 25—28), ἐφάνη ἴσως σκόπιμον νὰ συνενωθῶσι δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου οἱ δύο πρὸς Α. λιμένες τῆς νήσου, οἵτινες ἐχωρίζοντο διὰ τῆς προβαλλούσης λωρίδος γῆς. Ἦτο ἐν μικρῇ ἢ αὐτῇ ἐργασίᾳ περίπου ὅποιαν ἐν μείζονι μέτρῳ οἱ Κορίνθιοι ἐξετέλεσαν, ὅτε μετέβαλον τὴν τῆς Ἀκαρνανίας χερσόνησον Λευκάδα εἰς νῆσον δι' ἀποκοπῆς τοῦ ἰσθμοῦ, τοῦ συνδέοντος αὐτὴν πρὸς τὴν στερεὰν (119). Ἡ παραδοχὴ τοῦ ὅτι ὁ βράχος τῆς ἀκροπόλεως ἦδη ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἦτο νῆσος, εἴτε φυσικῇ εἴτε τεχνητῇ, ἤθελε μένει πάντοτε ἀβεβαία γνώμη, ὅσην καὶ ἂν ἦναι καθ' ἑαυτὴν πιθανὴ καὶ ἂν ἀνταποκρίνηται εἰς τὴν παράστασιν τοῦ Θουκυδίδου, γνώμη, ἣν θὰ ἠδύνατό τις κατ' ἀρέσκειαν νὰ παραδεχθῇ ἢ ἀπορρίψῃ, ἐὰν δὲν ἐπῆρχετο εὐτυχῶς βεβαιούσα ἢ μαρτυρία ἀρχαίας τινὸς εἰδήσεως.

Σπουδαιότατη κερκυραϊκὴ ἐπιγραφή (C. I. Gr. II. n. 1840—Μουστοῦ. n. V σλ. 184—Dittenberger, Syll. inscr. Gr. n. 320) περιέχει κατάλογον τῶν κτημάτων, ἅτινα ἡ πόλις ἠγόρασε χάριν προξένων τινῶν αὐτῆς πρὸς ἐπικαρπίαν αὐτῶν. Πλὴν δύο οἰκιῶν καὶ ἐνὸς σιτοφόρου ἀγροῦ, τὰ λοιπὰ εἶναι ἀμπελώνες. Εἶναι ἀφ' ἑαυτοῦ φανερὸν ὅτι πρὸς τοιοῦτον σκοπὸν παρὰ τῆς πολιτείας ἀποκτηθέντα κτήματα δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐκείντο ἐν ἀπομεικρυσμένῳ μέρει τῆς πόλεως, ἀλλὰ ἐντὸς αὐτῆς καὶ ἐν τοῖς περιχώροις αὐτοῖς, τοῦτο δὲ βεβαιούσθαι.

ΙΑΚΩΒΑΤΙΔΗΣ
ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΟΥ

καὶ αἱ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τοποθεσίαι, ἐφ' ὅσον αὐταὶ δύνανται νὰ προσδιορισθῶσιν. Ἐκ τῶν οἰκιῶν ἡ μία ἔκειτο ἐν τᾷ Ἡραϊδί (π. 16) ἡ δ' ἑτέρα [ἐν] τᾷ Ἀλλανίδι κ[ώ]μᾳ. (π. 23). Ἡ Ἡραϊς ἔλαβε τὸ ὄνομα ἀναμφιβόλως ἀπὸ τοῦ Ἡραίου, καὶ ἐδήλου τὸ τμήμα τῆς πόλεως, ἐν ᾧ ἔκειτο ὁ ναὸς οὗτος. Εἰς τὴν πόλιν αὐτὴν ἐπίσης φαίνεται ὅτι ἀναφέρεται καὶ ἡ τοποθεσία «πο[τ]τᾶ Κωμικοῦ» (π. 17) («ποῖ τᾶ Κωμικοῦ» κατὰ τὸν Δίττενδέργερ συμφώνως πρὸς τὸ κείμενον). «Ἐξ ἀμπελώνες ἔκειντο ἐν τῷ πεδίῳ, ὑφ' ὃ πρέπει νὰ νοήσωμεν τὰς ἀμέσως πρὸς δεξιὰς τῆς σημερινῆς πόλεως πεδιάδας, αἵτινες καὶ σήμερον ἔτι εἶναι πεφυτευμέναι δι' ἀμπέλων. Ἀπροσδιόριστοι μένουσιν αἱ τοποθεσίαι Μολοκᾶς (120) Μινωῖα (121), Λιπάρα (122), Σχινούρις (123). Τέλος ἀναφέρεται καὶ ἀμπελών τις ἐν τῇ νήσῳ (π. 14).

Ἐνταῦθεν λοιπὸν βλέπομεν, ὅτι πρὸ τῆς ἀκτῆς τῆς Κερκύρας, καὶ μάλιστα, ὡς ὀφείλομεν μετὰ τ' ἀνωτέρω νὰ παραδεχθῶμεν, ἀμέσως ἐγγύτατα τῇ πόλει ὑπῆρχε νησίδιον, τὸ ὁποῖον ὠνομάζετο ἀπλῶς «ἡ νῆσος», ἀκριβῶς ὅπως οἱ Συρακούσιοι τὴν νῆσον Ὀρτυγίαν, τὴν ἀποτελοῦσαν τὸ ἀρχαιότατον τμήμα τῆς πόλεως των, συνήθως ὠνόμαζον ἀπλῶς νᾶσος (124), καὶ ὡς οἱ κάτοικοι τῆς Οἰνιάδος ἐν Ἀκαρνανίᾳ ἀπέδιδον τὴν ὀνομασίαν ταύτην εἰς τὸ ἐν τῇ λίμνῃ Μελίτῃ φρούριόν των (125). Ποία λοιπὸν εἶναι ἡ νῆσος αὕτη; Ἐχομεν πλήρες δίκαιον, νομίζω, ταυτίζοντες αὐτὴν μετὰ τὴν «πρὸ τοῦ Ἡραίου νῆσον», ἣν ὁ Θουκυδίδης, ὡς ἀνωτέρω παρατηρήθη, προφανῶς διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἐχαρακτήρισεν ἀπλῶς ἐν σχέσει πρὸς τὸ περιφανὲς ἐκεῖνο ἱερὸν, διότι οὐδὲν ἴδιον ὄνομα ἔφερε. Καὶ ὁ Πάρις ταυτίζει οὕτω παραδέχεται ὅμως τὴν Πτυχίαν ὡς τὴν νᾶσον τῆς ἐπιγραφῆς, καὶ διαβλέπει ἀκριβῶς ἐν τῷ γεγονότι ὅτι ἐνταῦθα ἀναφέρεται ἀπλῶς «ἡ νῆσος» μίαν τῶν μεγαλητέρων ἀποδείξεων ὑπὲρ τῆς ὀρθότητος τῆς γνώμης του. Ἡ σύντομος αὕτη ὀνομασία, λέγει ἐν σλ. 67, θὰ ἦτο, καθὼς ἡ νεώτερα ὀνομασία «il scoglio» (126) μόνον δυνατὴ, ἐὰν δὲν ὑπῆρχε οὐδεμία ἄλ-

λη νῆσος πρὸ τῆς παραλίας τῆς πόλεως. Ἀλλὰ τὸ συμπέρασμα τοῦτο εἶναι σφαλερόν. Ἐὰν ὑπῆρχον ἀπέναντι τῆς πόλεως δύο νῆσοι, ὧν ἡ μία ἔφερε τὸ ἰδιαιτέρον ὄνομα Πτυχία, ἡδύνατο ἡ ἑτέρα κάλλιστα νὰ ὀνομάζηται ἀπλῶς «ἡ νῆσος» ἐὰν, ὡς ἐν τῇ ἡμετέρᾳ περιπτώσει αὕτη μὲν, ἡ πλησιεστέρα, μόνον διὰ διώρυγος ἐχωρίζετο τοῦ ἐπιπέδου τῆς πόλεως, ἐκείνη δὲ ἦτο ἡ ἀπομακρυσμένη. Ἡ ὀνομασία νῆσος δὲν ἀποτελεῖ βεβαίως τὴν ἀντίθεσιν πρὸς ἄλλην νῆσον, ἀλλὰ πρὸς τὴν ἀπέναντι ξηρὰν, ἣτοι ἐνταῦθα πρὸς τὴν πόλιν τῆς Κερκύρας, καὶ εἶναι αὕτη ὀνομασία τοποθεσίας τινός, ὡς τὰ ὄνόματα Μολοκᾶς, Λιπάρα κ.λ. ἐν τῇ αὐτῇ ἐπιγραφῇ, ἣ καὶ ὡς νᾶσος, κατὰ τὴν γλωσσικὴν ἔκφρασιν τῶν Συρακουσίων. Δὲν εἶναι περιττὸν νὰ ὑπενθυμίσωμεν ὅτι σήμερον ὑπάρχουσι πολλαὶ πόλεις, ὧν ἐν ἰδιαίτερον τμήμα, περικλειόμενον ὑπὸ δύο ποταμίων ἢ ὑπὸ δύο βραχιόνων ἐνὸς ποταμοῦ, καλεῖται «νῆσος». Ἐνταῦθα ἐπικαλοῦμαι ὑπὲρ τοῦ θεματός μου καὶ τὴν βοήθειαν τοῦ Μύλλερ-Ζτούρβιγκ, ὃν τσακίς ἐν τῷ συγγράμματι τούτῳ ἠναγκάσθη νὰ πολεμήσω· οὗτος (Thukyd. Forschungen σλ. 274), ἐν ἑτέρᾳ ὁλως περιπτώσει, παρατηρεῖ, ὅτι ἐν Λονδίῳ καὶ παρ' αὐτὸ ὑπάρχουσι πλεῖστα δάση τὸ Regents park, τὸ Hyde park, τὸ Batterea park κ.τ.λ. ἀλλ' ἐὰν τις εἴπῃ ἀπλῶς «εἶδον τὸν δεῖνα χθὲς ἐν τῷ Park» ἢ «τὴν ἐρχομένην Κυριακὴν θὰ γίνῃ συνάθροισις ἐν τῷ Park» πᾶς κάτοικος τοῦ Λονδίνου νοεῖ τὸ Hyde Park κατ' ἐξοχήν, ἄνευ περαιτέρω ἐπεξηγήσεως.

Ἡ γνώμη λοιπὸν ἡμῶν εἶναι ὅτι ἡ νᾶσος τῶν Κερκυραίων ἢ ἡ νῆσος ἢ πρὸ τοῦ Ἡραίου, ὡς τὴν χαρακτηρίζει ὁ Θουκυδίδης, πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἦτο ὁ βράχος τοῦ φρουρίου. Ἡ νῆσος αὕτη ἐν τῇ ἀρχαιότητι πρέπει νὰ εἶχεν ὄψιν ἱκανῶς διάφορον τῆς σημερινῆς· διότι, ἀπὸ ἀνυψώθη εἰς φρούριον, αἱ βραχῶδεις ἀκραι αὐτῆς οὐ μόνον τεχνητῶς ἐγίναν ἰσόπεδοι, ἀλλὰ καὶ κρημνωδέστεροι κατεσκευάσθησαν (127). Ἄλ-

ΙΔΙΟΚΑΤΑΛΟΓΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ
ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΑΘΕΟΥΡΙΟΥ

λοτε λοιπὸν ἐν μέρει ἐκλινεν ἠρέμα πρὸς τὴν θάλασσαν· ἦτο δὲ ἀναμφιβόλως ἢ καλλιερρημένη καὶ δι' ἀμπέλων καὶ καρποφόρων

δένδρων πεφυτευμένη—διότι ἡ ἐπιγραφή μνημονεύει ἀμπελώνος τινος ἐπ' αὐτῆς ἐνῶ τὴν σήμερον αἱ δύο βραχίωδες κορυφαί τῆς ἐν πλήρει σχεδὸν γυμνότητι ὑψοῦνται εἰς τὸν γαλανὸν αἰθέρα, καὶ μεταξὺ αὐτῶν ἀψέβανουσιν ὑψηλοὶ ἀγριόβαμοι (128).

Μετὰ τὸν ἀσφαλῆ προσδιορισμὸν τῆς παρὰ Θουκυδίδῃ νήσου τῆς π ρ ὀ τ ο ὕ Ἡραίου, δυνάμεθα τέλος νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὸ ζήτημα ποῦ πρέπει λοιπὸν νὰ τοποθετήσωμεν τὸ ἱερὸν τοῦτο. Εἶναι εὐεξήγητον, διατι ὁ Λήκ, ἀφοῦ εὔρε τὴν ζητούμενην νῆσον, ἐφαντάσθη τὸν ναὸν ἐπὶ τῆς ἐκτεταμένης Πλατείας, τῆς μεταξὺ τοῦ φρουρίου καὶ τῆς σειρᾶς τῶν πρώτων οἰκιῶν τῆς σημερινῆς πόλεως (ἴδ. ἀν. σλ. 22). Διότι, καὶ ἐὰν ὁ ἰσχυρισμὸς οὗτος δὲν δύναται νὰ σταθῇ ἀπέναντι αὐστηρᾶς ἐρεῦνης τῶν θουκυδιδείων εἰδήσεων, ὡς θὰ δεῖξωσιν αἱ κατωτέρω παρατηρήσεις, οὐχ ἤττον ὁ παραδεχόμενος τὴν θέσιν τοῦ νῦν φρουρίου ὡς τὴν πρὸ τοῦ Ἡραίου νῆσον θέλει ὀπωσδήποτε πρώτιστα ἐπιστήσῃ τὴν προσοχὴν του ἐπὶ τῆς Πλατείας. Ἀλλὰ μεταγενεστέρα εὐτυχῶς ἀνακάλυψις ὠδηγεῖ εἰς ἕτερα ἔχνη. Παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ πολλάκις ἤδη μνημονευθέντος λόφου, ἐφ' οὗ ἴσταται ἡ μονὴ τῆς Ἀγ. Εὐφημίας, ἀνευρέθη τῷ 1845, κατασκευαζομένης πρὸς Β. τῆς ὁδοῦ τῆς φερούσης εἰς τὴν παραλίαν, μικρά τις μαρμαρίνη στήλη μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ἐν δυοῖς γραμμαῖς ἐκ τῶν ἄνω χωρούσης πρὸς τὰ κάτω «Ο ρ [] ο ς [] α ρ ὀ ς] τ ᾶ ς Ἀ κ ρ ί α ς (129). Οὐδεμία ἀμφιβολία δύναται νὰ ὑπάρχῃ ὅτι ὑπὸ τὴν ἐνταῦθα καλουμένην Ἀκρίαν πρέπει νὰ νοηθῇ ἡ θεὰ Ἥρα, ὡς ἐγνωμοδότησεν ὁ παλαιὸς κερκυραῖος καθηγητῆς Φιλητᾶς (130), ὃ ὀφείλεται καὶ ἡ πρώτη ὀρθὴ ἀνάγνωσις τῆς ἐπιγραφῆς (131). Ἡ Κέρκυρα ἦτο, ὡς γνωστὸν, ἀποικία τῆς Κορίνθου, καὶ οἱ Κορίνθιοι ἐτίμων τὴν Ἥραν ὡς θεάν τῶν ὀρέων ὑπὸ τὸ ὄνομα βουναία καὶ ἀκράια. Ἰερὸν τι τῆς θεᾶς μετὰ τὸν πρῶτον ἐπίθετον εὐρέθη ὑψηλὰ ἐπὶ τῆς ἀνωφερίας τοῦ Ἀκρακορίνθου (132), τὴν δὲ δυτικὴν ἄκραν τῆς κορινθιακῆς Περαίας ἐπέστεφεν ὀνομαστὸν τι τέμενος τῆς Ἀ κ ρ ί α ς προσονομαζομένης Ἥρας (133). Τὴν λατρείαν λοιπὸν τῆς θεᾶς ταύτης ὁ

Χερσικράτης καὶ οἱ περὶ αὐτὸν μετέφερον εἰς τὴν νέαν αὐτῶν πατρίδα. Ὁ τύπος Ἀ κ ρ ί α, ὃν ἀπαντῶμεν ἐν τῇ ἐπιγραφῇ, οὐδὲν ἔχει τὸ παραδόξον μαρτυρεῖται ἀκριβῶς ἐκ τῆς ἀρχαιότητος ὡς ἐπίθετον θεῶν. (134) Ἐπίσης δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῇ παράδοξον ὅτι ἐν τῇ γλώσσῃ τῶν ἰθαγενῶν ἡ Ἥρα ἐλέγετο ἀπλῶς Ἀκράια, ἐὰν ἐν Κερκύρα οὐδεμία ἄλλη θεὰ ὑπῆρχεν ἔχουσα τὸ ἐπίθετον.

Ἐν τῇ μαρμαρίνῃ λοιπὸν ἐκείνῃ στήλῃ ἔχομεν κατὰ ταῦτα λίθον δηλοῦντα τὰ ἔρια τοῦ ἱεροῦ τῆς Ἥρας. Δυνατὸν νὰ εὐρέθῃ οὗτος ἐπὶ τόπου (135). Ἀλλὰ καὶ τούτου μὴ δεδομένου, φυσικὸν εἶναι νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι ἀκριβῶς κατέπεσεν ἀπὸ τοῦ ὑψώματος παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ ὁποῦ ἀνευρέθη. Ἀνερευνῶντες λοιπὸν τὴν ἀρχαίαν θέσιν τοῦ ναοῦ θὰ ἐπιστήσωμεν τὴν προσοχὴν ἡμῶν φυσικῶς ἐπὶ τῶν ἐπιπέδων νώτων τοῦ λόφου, τοῦ φέροντος νῦν τὴν μονὴν τῆς Ἀγ. Εὐφημίας, καὶ δὲν διστάζω, συμφωνῶν πρὸς τὸν Φιλητᾶν καὶ τὸν Ῥωμανὸν, νὰ παραδεχθῶ τὸ ἐπίπεδον τοῦ λόφου τούτου ὡς τὸν τόπον, ἐν ᾧ ἔκειτο τὸ Ἡραῖον. Πᾶσαι αἱ συνθήκαι πρὸς ὀρθρὸν προσδιορισμὸν αὐτοῦ μοι φαίνονται συντελοῦσαι εἰς τοῦτο. Ὁ ἱστάμενος πρὸ τοῦ βηθέντος μοναστηρίου, ἐπιρρίπτων τὰ βλέμματα πρὸς Β. κατὰ τὴν παραλίαν τῆς Γαρίτσας, ἔχει ἀκριβῶς πρὸ αὐτοῦ τὴν βραχίωδὴν νῆσον τοῦ φρουρίου. Ὁ ἱστορικὸς, ὁ θέλων νὰ προσδιορίσῃ κατὰ τὴν θέσιν αὐτῆς τὴν παρ' αὐτοῖς τοῖς Κερκυραῖοις ἀνώνυμον νῆσον, τὴν νᾶσον ἀπλῶς, δὲν θὰ ἠδύνατο πραγματικῶς καταλληλότερον νὰ τὴν ὀνομάσῃ ἄλλως εἰμὴ « τ ἡ ν π ρ ὀ τ ο ὕ Ἡ ρ α ί ο υ ν ῆ σ ο ν », ἐὰν τὸ Ἡραῖον κατεῖχε τὴν βηθεῖσαν θέσιν. Βλέπομεν ἐκ τῆς τοῦ Θουκυδίδου ἀφηγητήσεως, ὅτι οἱ Κερκυραῖοι δημοκρατικοὶ ἐθεώρησαν ἐπικίνδυνον τὴν συνάθροισιν τετρακοσίων ὀλιγαρχικῶν ἐν τῷ ἱερῷ τοῦτῃ καὶ ἐφοβήθησαν πραξικὸν πημᾶ τι αὐτῶν (ἴδ. σλ. 13). Κατὰ ταῦτα πρέπει τοῦτο νὰ κατεῖχε ἐπίκαιρον θέσιν. Καὶ τοιαύτη ἦτο ἐὰν ἔκειτο ἐπὶ τοῦ λόφου τῆς Ἀγ. Εὐφημίας· διότι, ὡς ἀνωτέρω εἰδείχθη, παρὰ τοὺς πρὸς Β. πρόποδας τοῦ λόφου τούτου ἔκειτο ὁ ναὸς τῆς θεᾶς καὶ ὑπὸ

ΒΙΑΚΟΒΑΤΕΙΟΥ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΣΟΥΡΙΟΥ

τὴν βορειοδυτικὴν πλευρὰν αὐτοῦ ἢ ἀγορὰ (σλ. 28 κ. ἐξ.). Ἀπὸ τῆς σκοπιᾶς ταύτης ἢ θεὰ ἐξετείνετο ἐπὶ τοῦ ἐν τῇ πεδιάδι τμήματος τῆς ἀρχαίας πόλεως καὶ ἐπὶ τῆς πρὸς τὰ ΒΔ. προεκτάσεως αὐτῆς, καὶ δύνανται τις νὰ φαντασθῇ, ὅτι οἱ ἐνταῦθα ἀπομείναντες ὀλιγαρχικοὶ ἐγένοντο αὐτόπται μάρτυρες τῆς εἰς θάνατον ἀπαγωγῆς τῶν συντρόφων των ἔξω τῶν τειχῶν τῆς πόλεως, εἰμὴ καὶ αὐτῆς τῆς θανατώσεως αὐτῶν (πρβλ. ἀν. σλ. 15 καὶ τὴν σημ. 40). Καὶ τοὶ ὁ Θουκυδίδης οὐδαμοῦ λέγει ῥητικῶς ὅτι τὸ Ἑραῖον ἔκειτο ἐντὸς αὐτῆς τῆς πόλεως, οὐχ ἦντον τοῦτο δύνανται νὰ ἐξαχθῇ ἐκ δύο χωρίων, καὶ μάλιστα ἐκ τοῦ ἐνὸς αὐτῶν μετὰ πλήρους βεβαιότητος. Ὅτι ἢ ἀγορὰ καὶ τὸ ἱερὸν τῆς Ἑρας ἐγεινιάζον, γίνεται ἴσως πιθανὸν ἐκ τοῦ ὅτι οἱ πρέσβεις τῶν Ἐπιδαμνίων, οἵτινες προέτρεπον τὴν μητρόπολιν εἰς βοήθειαν κατὰ τῶν φυγάδων ὀλιγαρχικῶν καὶ τῶν μετ' αὐτῶν συμμαχησάντων βαρβάρων, ἐκαθίζοντο ἰκέται ἐν τῷ ἱερῷ τούτῳ καὶ ἐντεῦθεν ἀπέτεινον τὴν αἴτησίν των τοῖς ἄρχουσι τῆς πόλεως (ἴδ. ἀν. σλ. 7). Ὅριστικῶς ὁμως τοῦτο ἐξάγεται ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι οἱ Κερκυραῖοι, μετὰ τὸν ἀτυχῆ αὐτῶν πόλεμον κατὰ τοῦ πελοποννησιακοῦ στόλου ὑπὸ τὸν Ἀλκίδα, ἐπανήγαγον εἰς τὸ αὐτὸ ἱερὸν τοὺς τετρακοσίους ὀλιγαρχικοὺς, οὓς πρὸ ὀλίγων ἔτι ἡμερῶν χάριν ἀσφαλείας, τοῦ ἱεροῦ ἐξαγαγόντες, εἶχον φέρῃ ἐπὶ τῆς πρὸ αὐτοῦ κειμένης νήσου, διότι ἐφοβήθησαν μὴ οἱ νικηταὶ ἐχθροὶ ἐπιπλεύσαντες ἐπὶ τὴν πόλιν ἀναλάβωσιν αὐτούς. (ἴδ. ἀν. σλ. 14). Αὐτολεξεὶ ὁ Θουκυδίδης λέγει (Γ'. 79, 1) «καὶ οἱ Κερκυραῖοι δέισαντες, μὴ σφίσις ἐπιπλεύσαντες ἐπὶ τὴν πόλιν ὡς κρατοῦντες οἱ πολέμιοι ἢ τοὺς ἐκ τῆς νήσου ἀναλάβωσιν ἢ καὶ ἄλλοτι νεωτερίσωσι, τοὺς τε ἐκ τῆς νήσου πάλιν εἰς τὸ Ἑραῖον διεκόμεσαν καὶ τὴν πόλιν ἐφύλασσον». Ἐνταῦθα λοιπὸν τὰ δύο γεγονότα, ἢ τε μετακόμισις τῶν ὀλιγαρχικῶν εἰς τὸ Ἑραῖον καὶ ἢ φρουρησις τῆς πόλεως, συνδέονται καὶ γραμματικῶς πρὸς ἄλληλα φανερὰ ἀπόδειξις τοῦ ὅτι τὸ ἱερὸν ἔκειτό ἐ-

κεῖτο ἐντὸς τῶν τειχῶν τῆς πόλεως. Ἐὰν τοῦτο ἔκειτο, ὡς ὁ Πάρης παραδέχεται ἐπὶ τῶν βράχων τοῦ φρουρίου, τὸ ῥηθὲν μέτρον τῶν κερκυραίων θὰ ἦτο ἀκατάληπτον. Διότι οἱ βράχει οὗτοι κεῖνται ἐκτὸς τῶν δχυρωμάτων τῆς παλαιᾶς πόλεως, ὡς καὶ κατωτέρω πλατύτερον θέλει ἀποδειχθῇ, καὶ ἢ ἐντεῦθεν ἔνωσις τῶν ὀλιγαρχικῶν μετὰ τῶν πελοποννησίων μόλις θὰ ἦτο ὀλιγώτερον εὐκολος ἢ ἀπὸ τῆς Πτυχίας.

Τοῦ ἱεροῦ τῆς Ἑρας μνημονεῖται πλὴν τοῦ Θουκυδίδου καὶ ὁ Διόδωρος ΙΓ'. 49, 6, ἀφηγοῦμενος τὰ κατὰ τὴν κερκυραϊκὴν στάσιν τοῦ ἔτους 410 π. Χ. «Κόνων δὲ λέγει, ὁ στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων πλεύσας εἰς Κέρκυραν ἐξακοσίους μὲν τῶν ἐκ Ναυπάκτου Μεσσηνίων κατέλιπεν ἐν τῇ πόλει, αὐτὸς δὲ μετὰ τῶν νηῶν παρέπλευσε καὶ καθωρμίσθη πρὸς τῷ τῆς Ἑρας τεμένει». Κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Πάρης αἱ λέξεις αὗται κωλύουσιν ἡμᾶς νὰ παραδεχθῶμεν τὸ Ἑραῖον κείμενον ἐν τῇ ἀρχαίᾳ πόλει. «Τὸ μόνον χωρίον, λέγει ἐν σλ. 67, ἐν ᾧ βραδύτερον γίνεται μνεία τοῦ Ἑραίου, τοποθετεῖ αὐτὸ εἰς ἀπόστασιν τινα ἀπὸ τῆς πόλεως πρὸς Β, καὶ ἀναφέρει ἕτερον ἴδιον παρ' αὐτῷ λιμένα, διάφορον προφανῶς τοῦ κυρίως λιμένος τῆς πόλεως. Οὗτος ἦτο τὸ μέρος, ἐν ᾧ σήμερον συγκεντροῦται ἢ κατὰ θάλασσαν συγκοινωνία τῆς Κερκύρας, εἰδικῶς ἴσως ἢ ἀκτὴ ἢ πρὸς βορρᾶν παρὰ τοὺς πρόποδας τῶν βράχων τοῦ φρουρίου». Ἐὰν τὸ χωρίον τοῦ Διόδωρου δὲν ἐπέτρεπεν ἀληθῶς οὐδεμίαν ἄλλην ἐρμηνείαν, ἤθελον ἀπλῶς ὁμολογήσῃ ὅτι ἀντιφάσκει προφανῶς πρὸς τὸν Θουκυδίδην καὶ ἤθελον ἀμφισβητήσῃ τὴν τοπογραφικὴν αὐτοῦ σημασίαν. Ἄλλ' ἐν αὐτῷ διαβλέπω μᾶλλον τὴν στάθεράν ἀπόδειξιν περὶ τῆς ἐρθότητος τῆς περὶ τοῦ Ἑραίου γνώμης μου. Ἡ στάσις τοῦ ἔτους 410 π. Χ. ἔχει πολλὰς τὰς ὁμοιότητας, κατὰ τε τὴν ἀρχὴν αὐτῆς καὶ τὰ καθέκαστα, πρὸς τὴν μεγάλην στάσιν τοῦ ἔτους 427 καὶ τὴν ἐπομένην αὐτῇ τοῦ ἔτους 425. (136). Ἡ ὀλιγαρχικὴ μερίς, τότε σχεδὸν ἐκηδενοσθεῖσα, εἶχεν ἐν τῷ μεταξύ ἐνδυναμωθῆ—εἶχεν ἐν μέρει ἀναγεννηθῆ ἐκ τῶν ἐν τούτοις ἡλικιωθέντων υἱῶν τῶν φονευθέν-

των—καὶ ἐξίτηι νὰ παραδώσῃ τὴν νῆσον εἰς χεῖρας τῶν Λακεδαιμονίων. Τὸ δημοκρατικὸν κόμμα ἐπεκαλέσθη εἰς βοήθειαν πρὸς ἀποσβόσιν τοῦ κινδύνου τούτου τοὺς Ἀθηναίους. Εἶδομεν ἀνωτέρω (σλ. 27) ὅτι τὸ τμήμα τῆς πόλεως ἐν ᾧ κατώκουον οἱ δημοκρατικοὶ ἐξετείνετο παρὰ τὴν μεσημβρινὴν πλευρὰν τῆς λοφώδους λωρίδος, ἀμέσως ὑπὲρ τὸν Ὑλλαϊκὸν λιμένα, ἐνῶ αἱ οἰκίαι τῶν ἀρίστων κατεῖχον τὴν παρὰ τὸν λιμένα τοῦ Ἀλκινόου πεδιάδα, ὅπου ἔκειτο καὶ ἡ ἀγορά. Ὅτε λοιπὸν ὁ Ἀθηναῖος στρατηγὸς Κόνων ἐπλευσε μετὰ ἑξακοσίων ἐκ Ναυπάκτου Μεσσηνίων εἰς Κέρκυραν ὅπως βοηθήσῃ τὸν δῆμον, αὐτὴ ἡ θέσις τῶν πραγμάτων ἐπέβαλλεν ὅπως πλεύσῃ πρῶτίστα εἰς τὸν Ὑλλαϊκὸν λιμένα καὶ ἀποβιβάσῃ ἐκεῖ τοὺς Μεσσηνίους. Διότι ὁ λιμὴν οὗτος ἀναμφιδόλως καὶ νῦν, ὡς καὶ ἐν ἔτει 427, κατεῖχετο ὑπὸ τῆς δημοκρατικῆς μερίδος. Τούτου γενομένου, ἐπλευσε μετὰ τῶν νηῶν του περαιτέρω, ἦτοι περιέπλευσεν ὅλην τὴν χερσόνησον καὶ ἠγκυροβόλησεν εἰς τὸ ἕτερον μέρος τῆς πόλεως πρὸ τοῦ ναοῦ τῆς Ἥρας, ἦτοι παρὰ τὴν μεσημβρινὴν ἄκρην τοῦ λιμένος τοῦ Ἀλκινόου, ὑπὲρ τὴν ὁποῖαν ἀμέσως ὑψοῦτο τὸ Ἡραῖον. Προφανῶς ἐπραξε τοῦτο ὅπως ἐπιτηρήσῃ τοὺς ὀλιγαρχικοὺς, οἵτινες φυσικῶς καὶ ἀκριβῶς ὅπως πρὸ δεκαεπτὰ ἐτῶν ἐν τούτῳ τῷ τμήματι τῆς πόλεως εἶχον ὀχυρωθῆ. Ἦθελεν εἶναι ἀπολύτως ἀκατανόητον, ἐὰν αὐτὸς, ὡς θέλει ὁ Πάρις, ἠγκυροβόλει ἐν τῷ σημερινῷ λιμένι τῆς Κερκύρας, ἢ ἰδιαιτέρως παρὰ τὴν βορεινὴν παραλίαν τοῦ βράχου τοῦ φρουρίου, ὅπου ἤθελεν ἀγνοῆ ἐντελῶς τὰ ἐν τῇ πόλει συμβαίνοντα. Πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἡ πηγὴ ἐξ ἧς ἠρύσθη ὁ Διόδωρος τὰς εἰδήσεις ἦτο ἐκτενεστέρα καὶ πρὸ πάντων σαφεστέρα. Ἀλλὰ ἡ ἀληθὴς τῶν πραγμάτων θέσις δηλοῦται μὲ ἰκανὴν σαφήνειαν καὶ ἐκ τῆς διαπλατυθείσης ἐκθέσεως τοῦ μεταγενεστέρου συμπληρωτοῦ. Καὶ ὅσα αὐτὸς πλατύτερον ἀφηγεῖται ἐπικυροῦσιν ἐπίσης τὴν ὀρθότητα τῆς παρ' ἐμοῦ δοθείσης ἐρμηνείας. Κατὰ ταῦτα οἱ ἐξακόσιοι Μεσσηνιοὶ ἐνωθέντες μετὰ τῶν δημοκρατικῶν, «πληθούσης ἀγορᾶς» ἐποίησαν ἐφοδὸν ἀπροσδοκῆτον κατὰ τῶν ὀλιγαρχικῶν,

ἠχμαλώτισαν ἀριθμὸν τινα αὐτῶν, κατεκρεοῦργησαν ἄλλους καὶ πλείονας τῶν χιλίων ἐξεδίωξαν τῆς νήσου. Οἱ φυγάδες κατέφυγον εἰς τὴν ἀπέναντι ἡπειρον. Μετὰ τινὰς ἡμέρας ὄμως (ἀναμφιδόλως εὐθὺς ἅμα ὁ Κόνων πάλιν ἀπέπλευσεν) οἱ ἐν τῇ πόλει ἀπομείναντες ἐκ τῆς μερίδος τῶν ἐγένοντο κύριοι τῆς ἀγορᾶς καὶ ἐπανεκάλεσαν τοὺς φυγάδας, καὶ οὕτω ἤρχισε νέος φοβερὸς πόλεμος, ἕως οὗ, ἐπελθούσης τῆς νυκτὸς, συνεβιβάσθησαν οἱ διαμαχόμενοι καὶ οὕτως ἐπανῆλθεν ἡ εἰρήνη καὶ ἡ τάξις.

Οὕτω πάσαι αἱ μαρτυραὶ ἐκ τῆς ἀρχαιότητος ἀναφέρουσι τὴν θέσιν, ἣν καθ' ἡμᾶς κατεῖχε τὸ Ἡραῖον. Ἐὰν δὲ ἐπὶ τῆς τοποθεσίας αὐτῆς σήμερον ἴσταται μοναστήριον τῆς Ἀγ. Εὐφημίας δυνάμεθα καὶ ἐντεῦθεν νὰ ἀρυσθῶμεν μίαν ἐτι ὑποστήριξιν τοῦ ἀλλαχόθεν βεβαιωθέντος ἰσχυρισμοῦ ἡμῶν. Διότι εἶναι γνωστὸν ὅτι ἐν Ἑλλάδι ἡ χριστιανικὴ λατρεία κατὰ προτίμησιν ἐγκαθιδρύθη ἐκεῖ ὅπου ἐτιμῶντο ἐθνικοὶ θεοί, καὶ ἡ ἀγία ἐκείνη, οὐ μόνον διὰ τὸ φύλον αὐτῆς ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν εὐφημον σημασίαν τοῦ ὀνόματός της ἦτο καταλληλοτάτη νὰ διαδεχθῆ τὴν πόρτιαν ὀλυμπιάδα, τὴν θείαν παράστασιν τῆς γυναικείας σωφροσύνης καὶ ἀρετῆς (137). Νομίζω ὅτι ἡ κατὰ τ' ἀνωτέρω στηριχθεῖσα γνώμη μου περὶ τῆς θέσεως τοῦ ἐν Κερκύρα ναοῦ τῆς Ἥρας δύναται νὰ κλονισθῆ διὰ τῆς ἐνστάσεως τοῦ Πάρις, καθ' ἣν καὶ τὸ ἐν Κορίνθῳ ἱερὸν τῆς Ἀκραιας Ἥρας ἔκειτο μακρὰν τῆς πόλεως ἐπὶ ὑψηλοῦ βραχώδους λόφου (138) καὶ ὅτι δύο κορυφαὶ αὐτοῦ κατὰ τὸν Forehammer (Halkyonia σλ. 11) «ὁμοιάζουσι πρὸς τὸ ὄρος μὲ τὰς δύο κορυφάς, ἀφ' ὧν ἡ Κέρκυρα ἔλαβε τὸ ὄνομα Κορφοί». Ὁ Πάρις ἀναφερόμενος εἰς ταῦτα λέγει ἐν σλ. 68· « ἡ ὁμοιότης αὐτῆς, ἧτις δὲν διέφυγε τὸν περιγηγῆτην, ἔπρεπεν εἰς τὸ πνεῦμα τῶν Κορινθίων, οἵτινες πληθεῖς ἐκ τῶν εἰκόνων τῆς πατρίδος τῶν ἀπεδήμουν μακρὰν, νὰ ποιήσῃ τὴν ἐντύπωσιν θείας ἀποκαλύψεως. Ἐπὶ τῆς ξένης ἀκτῆς περιέμεγεν αὐτοὺς τὸ θυσιαστήριον πῦρ τοῦ δικορῦφου βραχώδους βωμοῦ τῆς πατρώας θεᾶς! » Αὗται εἶναι βεβαίως λέξεις, αἵτινες δύναται εὐκόλως νὰ ἐπηρεάσῃ τὴν κρίσιν τοῦ

ἀναγνώστου· ἀλλὰ ἐνώπιον νηφαλίας δοκιμασίας πασῶν τῶν μαρτυριῶν καταπίπτουσιν (139).

Ἀμέσως πρὸ τῆς μονῆς τῆς Ἀγ. Εὐφημίας ὑπάρχει ἐν τῷ βράχῳ ἐσκαμμένον φρέαρ. Ἀλλὰ δὲν εὗρον οὐδὲν ἴχνος ἀρχαιότητος ἐνταῦθα, καὶ καλογραία τις, ἣν ἠρώτησα, μοὶ εἶπεν ὅτι οὐδὲν περὶ τούτου ἐγίνωσκεν.

Ὑπὸ τὴν λέξιν Ἑραῖς τῆς ἄνω ρηθείσης ἐπιγραφῆς ὁφειλομένον κατὰ τὰ εἰρημμένα νὰ νοήσωμεν τὸ τμήμα τῆς πόλεως τὸ παρὰ τὸν λόφον τῆς Ἀγ. Εὐφημίας.

Z'.

Τὰ ὄρια τῆς ἀρχαίας πόλεως δηλοῦνται ἀφ' ἑαυτῶν ὡς πρὸς τὰς τρεῖς πλευράς, ἕνεκα τῆς θέσεως αὐτῆς ἐπὶ στενῆς χερσονήσου. Μόνον πρὸς Β, ὅπου ἡ χερσονήσος ἐνοῦται μετὰ τῆς ὄλης νήσου, τὰ ὄρια αὐτῆς εἶναι ἀμφίβολα. Ἐνταῦθα θὰ ἠδυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν μόνον λείψανα τοῦ περιβόλου, ἅτινα δὲν ἔχομεν πρόχειρα ἢ τοῦλάχιστον δὲν εἶναι ἐξηκριθωμένα. Δυνατὸν νὰ ἀνήκουσιν εἰς αὐτὰ καὶ τὸ τεμάχιον τείχους, τὸ ὅποιον ἄλλοτε ἦτο ὀρθτὸν ὀπισθεν τῆς μονῆς τῶν Ἀγ. Θεοδώρων, μεσημβρινοδυτικῶς τῆς Ἐκκλησίας Παλαιοπόλεως, ὀλίγον ὑπὲρ τὸ ἐσωτερικὸν τέρμα τῆς μεγάλης λίμνης (140). Ὅπως δὲν εἶναι θετικὸν ὅτι τὸ τεῖχος τῆς πόλεως ἐξετείνεται ἐγκαρσίως τοῦ ἰσθμοῦ τοῦ χωρίζοντος τὸν τοῦ Ἀλκινόου λιμένα ἀπὸ τοῦ Ὑλλαϊκοῦ. Ὅτι ἡ παλαιὰ πόλις δὲν ἐξετείνεται πέραν τῆς Γκρίτσης μέχρι τοῦ δυτικοῦ τέρματος τῆς σημερινῆς Κερκύρας, διδάσκει τὸ περὶ τὸ μέρος τοῦτο ἀνευρεθὲν νεκροταφεῖον τῶν Κερκυραίων, πρὸς ἐπιθεώρησιν τοῦ ὁποίου νῦν ἀμέσως μεταδιδίνομεν.

Κατεδαφιζομένης τῆς ἐνετιχῆς ἐξωτερικῆς ἐπάλξεως Πανοκράτωρ ἢ Salvatore παρὰ τὸ μεσημβρινὸν τέρμα τῆς σημερινῆς πόλεως, οὐχὶ μακρὰν τῆς εἰσόδου τοῦ προαστείου Γαρίτσης, προσέκοψαν οἱ τεχνίται τὸν Ὀκτώθερον τοῦ 1843

πρὸς ἀρχαῖον νεκροταφεῖον, τὸ ὅποιον διὰ τοῦ ἀπὸ τοῦ λόφου καταπεσόντος χώματος καὶ βραδύτερον διὰ τῆς καταρριφθείσης ἐπάλξεως εἶχε βαθέως κατακαλυφθῆ (141). Οἱ τάφοι ἔκειντο ἐπ'ἀλληλοὶ εἰς δύο στρώματα. Ἐν τῷ κατωτέρῳ στρώματι, ἐπὶ τοῦ ἀρχικοῦ ἐδάφους, ἐλάχιστον ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, εὐρέθῃ ἄριστα διατηρούμενον τὸ περίφημον μνημεῖον τοῦ Μενεκράτους, τὸ ὅποιον, ἐπειδὴ μέχρι τῆς σήμερον εὐρίσκειται ἐν τῇ ἀρχικῇ αὐτοῦ θέσει, δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς βέβαιον μαρτύριον ἐν τῇ τοπογραφίᾳ τῆς Κερκύρας. Εἶναι κυκλοτερὲς οἰκοδόμημα ἐξ ἀσβεστολίθου, ἔχον διάμετρον 5 μ. μετὰ βάσεως καὶ στεφάνης, καὶ φέρον ἐπὶ τῆς κορυφῆς ἐπιπέτασμα κωνοειδὲς ἐκ μεγάλων πλακῶν (142). Ἀμέσως ὑπὸ τὴν στεφάνην ἀναγινώσκειται ἐκ δεξιῶν πρὸς τ' ἀριστερὰ ἐν μιᾷ μόνῃ γραμμῇ, ἣτις καταλαμβάνει τὰ πέντε ὄγδοα περιπίου τῆς περιφερείας, ἐπιγραφῆ, συνισταμένη ἐξ ἑξ ἑξ στίχων ἐξαμέτρων, λέγουσα, ὅτι ὁ Δῆμος τῶν Κερκυραίων μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ ἀποθανόντος Πραξιμένους, σπεύσαντος αἰκοθεν, ἀνήγειρε τὸ μνημεῖον ἐκεῖνο εἰς τὸν Μενεκράτην, υἱὸν τοῦ Τλασίου, ἐξ Οἰζίνθης, τὸν ἀγαπητὸν αὐτῶν πρόξενον, ἀποθανόντα ἐν θαλάσῃ (143). Πιθανῶς τοῦτο ἦτο κενοτάξιον (144). Οὐχὶ μακρὰν τούτου ἀνευρέθη λέαινα ἐξ ἀσβεστολίθου, ἐργασίας ἀρχαϊκῆς αὐστηρᾶς, ὑπὸ τινος ἐπόψεως ἀναμνησκούσης τὰ ἔργα αἰγυπτιακῆς τέχνης, ἣτις τανῦν φυλάσσεται ἐν τῇ εἰσόδῳ τῆς μεγάλης αἰθούσης τοῦ βασιλοῦ παλατίου (145) καὶ ἣτις εἶναι προφανῶς μνημεῖον εἰς τιμὴν ἑνὸς ἢ πλείονων ἐν πολέμῳ πεσόντων (146). Ἐν ἄλλῃ τινὶ θέσει τῆς νεκροπόλεως, πλησιέστερον πῶς εἰς τὴν ἀρχαίαν πόλιν καὶ εἰς βῆλος δύο ποδῶν ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ μνήματος τοῦ Μενεκράτους, ἀνεσκάφησαν οἱ δύο ὑπερμεγέθεις ἀργιλῶδεις πίθοι, εὐρισκόμενοι τανῦν ἐν τῷ τῆς πόλεως μουσεῖῳ (147), οἵτινες φαίνεται ὅτι ἦσαν προωρισμένοι ὅπως διατηρῶσιν ἐν ἑαυτοῖς συνηγμένην τὴν κόκκινον ὀλοκλήρων οἰκογενεῶν. Ἐν ἔτει 1846 ἐγένετο κατὰ τὰ μέρη ταῦτα ἄλλη περὶ τὸ ἐπιπέτασμα ἀνακάλυψις· ἐν στρώματι, τρεῖς

τόδας ὑπὲρ τὴν βᾶσιν τοῦ μνήματος τοῦ Μενεκράτους, ἐν τῷ ὁποίῳ στρώματι ἀνευρέθη καὶ ἡ μνημονευθεῖσα λέαινα, προήλθεν εἰς φῶς ὁ ἐξ ἀσβεστολίθου πεποιημένος τάφος τοῦ Ἀρνιαδου, ὅστις, κατὰ τὴν τετράστιχον, ἐκ τριῶν ἐξαμέτρων συγκειμένην, ἐξ ἀριστερῶν βουστροφικὴν ἐπιγραφὴν, ἔπεσε γενναίως μαχόμενος ἐν τινὶ μάχῃ παρὰ ναυσί, παρὰ τὸν ποταμὸν Ἄραχθον (ἐν Ἡπειρῷ) (148). Ἡ ἐπίσης εἰς τὸ τῆς πόλεως μουσεῖον μετενεχθεῖσα στήλη Ἰστατο, ὅτε ἀνεκαλύφθη, ὀρθία ἐπὶ τῆς ἑαυτῆς βάσεως, καὶ τοι πρὸς τὰ ἐμπρὸς κλίνουσα, ἀλλὰ συνετρίβη εἰς δύο τεμάχια ὅτε ἀπεπειράθησαν νὰ τὴν στήσωσι κἀθετον. Τὸν Αὐγουστον τοῦ ἔτους 1866 προσετέθη ἡ ἀνεύρεσις ἄλλης ἐπιτυμβίου ἐπιγραφῆς, ἣτις ἀνεσκάφη ἐν τινὶ κήπῳ, κατασκευαζομένου ὀχετοῦ τινὸς, ὀλίγον μεσημβρινοδυτικῶς τοῦ μνημείου τοῦ Μενεκράτους, ἐν ἀριστερᾷ τῷ ἀνερχομένῳ ἐκ τῆς παραλίας τῶν Καστράδων τὴν ἐκεῖσε ἄγουσαν ὁδόν. Αὕτη ἡ ἐπιγραφὴ, ἀναγινωσκομένη ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ, συνίσταται ἐξ ἑνὸς μόνοῦ στίχου, διακεκομμένου ἐν τῷ τέλει δι' ἔλλειψιν χώρου καὶ ἀποτελοῦντος ἐν ἐξαμέτρῳ, γνωστοποιούντος μόνον τὸ ὄνομα τοῦ ἀποθανόντος Ξενῆ Ἄρεως καὶ τὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Μείξιος· εἶναι δὲ γεγλυμμένη ἡ ἐπιγραφὴ ἐν τῷ κιονοκράνῳ στήλης τινὸς ἐκ λευκοῦ μαρμάρου (149). Τέλος δυνάμεθα μετὰ πεποιθήσεως νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι καὶ τὸ τεμάχιον τῆς ἐπιγραφῆς ἀρχαιοτέρας ἐπίσης μετρικῆς, ἐπιτυμβίου ἐπιγραφῆς τῆς Πολυνόβης, ἣν ἐδημοσίευσεν πρότινος ὁ Böckh ἐν τῷ C. I. Gr. I. p. 20 κατ' ἀνακριδῆς ἀντίγραφον, ἀνευρέθη περὶ τὴν αὐτὴν θέσιν, καὶ τοι περὶ τῆς προελεύσεως αὐτῆς οὐδεμίαν εἶδησις ὑπάρχει (150).

Κατὰ τὰ εἰρημένα οὐδεμίαν δύναται νὰ ὑπάρχη ἀμφιβολία ὅτι τὸ ἀρχαιότατον νεκροταφεῖον τῶν Κερκυραίων κατεῖχε τὸ βορειότερον τμήμα τῆς στενῆς ἑλαττοῦ γῆς, τῆς χωρικοῦς τοὺς δύο τῆς πόλεως λιμένας. Αἱ ἐπιτυμβίαι ἐπιγραφαὶ τοῦ Μενεκράτους καὶ Ἀρνιαδου δὲν εἶναι νεώτεροι βεβαίως τοῦ πρώτου ἡμίσεος τοῦ ἔκτου π. Χ. αἰῶνος, καὶ δύναται μάλιστα

λίιστα νὰ θεωρηθῶσιν ἀρχαιότεροι, ἤτοι τοῦ ἐβδόμου αἰῶνος (151). Εἰς τὸν τελευταῖον πρέπει μετὰ θετικότητος ν' ἀποδώσωμεν τὴν ἐπιτύμβιον ἐπιγραφὴν τῆς Πολυνόβης. Εἰς λίαν ἀρχαιοτέραν ἐποχὴν ἀνήκει καὶ ὁ τεχνικὸς ρυθμὸς τῆς λεαινῆς. Ἐὰν τὰ εἰρημένα σήματα (ἐξαιρέσει τοῦ τεμαχίου ἐκείνου, τοῦ ἐξ ἀγνώστου προελεύσεως) εὐρέθησαν μὲν πάντα ἐν τῷ κατωτέρῳ στρώματι ἀλλ' ὅμως ἐν ἕκαστον ἐν διαφόροις ἐπιπέδοις, δὲν ἐξάγεται ἐντεῦθεν οὐδὲν συμπέρασμα περὶ τῆς διαφορᾶς τῆς ἐποχῆς των, ἀλλὰ τὸ γεγονός τοῦτο ἀποδεικνύει μόνον ὅτι τὸ ἔδαφος ἐνταῦθα ἦτο ἀνώμαλον καὶ λοφώδες, ὡς καὶ τὴν σημερινὴν ἀπαντῶσι πολλὰ ὑψώματα πρὸς βορρᾶν καὶ βορειοδυτικῶς τοῦ μέρους τούτου. Ἡ ἐπιγραφὴ τοῦ Μενεκράτους ἀρχεῖται ἀπὸ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ μνημείου· ἐνταῦθα λοιπὸν ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἦγε ὁδὸς τις μεταξὺ τῶν μνημείων, καὶ εἶναι πιθανὸν ὅτι αὕτη ἐξετείνετο κατὰ μῆκος τῆς ἀκτῆς τοῦ λιμένος τοῦ Ἀλκινόου. Διότι ἔχει τις λόγους νὰ πιστεύσῃ ὅτι τὸ μνημεῖον τοῦ ἐν τῇ θαλάσῃ τὸν θάνατον εὐρόντος προξένου τῶν Κερκυραίων, τὸ ὁποῖον τανῦν ἀπέχει περὶ τὰ 200 βήματα τῆς παραλίας, ἱδρῦθη παρ' αὐτὴν τὴν παραθαλασσίαν ἀκτὴν (152). Καὶ ἐκ τοῦ τρόπου τῆς κατασκευῆς τῶν ἀποκαλυφθέντων ἀρχαίων μνημείων δικαιοῦμεθα νὰ συμπεράνωμεν ὅτι κατὰ προτίμησιν οἱ πλουσιώτεροι τῶν πολιτῶν μετὰ τῶν παρὰ τῆς πολιτείας ἰδιαιτέρως τιμωμένων ἰθαγενῶν ἢ ξένων ἐτάφησαν παρὰ τὸν λιμένα τοῦ Ἀλκινόου, ὡς ἐπίσης οἱ πρῶτοι ἐπὶ τῆς ἐποχῆς ἀκόμη τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου εἶχον τὰς κατοικίας των ἰδιαιτέρως ἐν τῷ τμήματι τούτῳ τῆς πόλεως, τῷ ἐκτεινομένῳ μέχρι τοῦ λιμένος τοῦ Ἀλκινόου (ἴδ. ἀν. σλ. 12 καὶ 27). Ἐνταῦθα λοιπὸν πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν κειμένους τοὺς ἀρχαίους ἐκείνους τάφους, οὓς ἐπεδείκνυον οἱ φυγάδες ἐξ Ἐπιδάμνου ἀριστοκρατικοί, ὅτε προέβαλλον τὴν συγγένειαν αὐτῶν πρὸς τὸν Κερκυραῖον καὶ ἐπεκαλοῦντο τὴν συνδρομὴν αὐτῶν ὅπως κατελοῦσιν οὐκ ἄλλο (ἴδ. ἀν. σλ. 7). Ἐκ τῆς πλησίον καὶ ὑψη-

ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΜΟΥΣΕΙΟΝ
 ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ
 ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΑΘΕΟΥΡΟΥ

λότερον κειμένης ἀγορᾶς ἠδύναντο νὰ δακτυλοδεικτίσωσι ποῦ ἔκειντο οἱ πρόγονοι των.

Τὸ σεβᾶσιμον τοῦτο νεκροταφεῖον, ἐν τῆς ἀρχαιοτέρας ἐποχῆς τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας, διαρκούσης ἀκόμη τῆς ἀρχαιότητος ἕνεκα τῆς προσχώσεως, περιήλθεν εἰς ἀχρησίαν, ὡς δεικνύει τὸ στρώμα τῶν τάφων, ὅπερ ἐσχηματίσθη ἐπ' αὐτοῦ. Τὰ μνημεῖα μετηνέχθησαν βεβαίως ἐντεῦθεν πέραν τοῦ Ἰσθμοῦ, παρὰ τὸν Ὑλλαϊκὸν λιμένα, καὶ βαθμηδὸν κατέλαβον καὶ τὴν ἐκείθεν ἀκτὴν αὐτοῦ. Εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ ἐσωτερικοῦ κόλπου τοῦ λιμένος τούτου ἀνευρέθησαν ἱκανοὶ λίθινοι σωροὶ μεταγενεστέρας ἑλληνικῆς καὶ ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς (153). Ἡ εἰς τὸν δευτέρον π. Χ. αἰῶνα ἀνέγκυσα ἐν ἐλεγειακῷ μέτρῳ ἐπιτύμβιος ἐπιγραφὴ Φιλίστιον, ἣν ὁ καθηγητὴς Ῥωμανὸς ὀλίγον μετὰ τὴν ἀνεύρεσίν της, τὸ θέρος τοῦ ἔτους 1877, ἐδημοσίευσεν καὶ διελεύκανεν, ἀνευρέθη ἐπὶ τοῦ ὀμαλοῦ, καταφύτου ἐξ ἐλαιοδένδρων, λόφου Κ α τ α κ α λ ο ῦ, ὅστις γλωσσοειδῶς ἐκτείνεται βορειοδυτικῶς πρὸς τὴν λίμνην. Καὶ πλησίον τοῦ ἰδίου λόφου, κατὰ τὴν δαβεδαίωσιν τοῦ ἐκδότου, ἀνευρέθησαν καὶ ἄλλοτε μνημεῖα, μετ' ἐπιγραφῶν καὶ ἀνεπίγραφα, οὐχὶ ὀλίγα τὸν ἀριθμὸν, καὶ πολλοὶ τάφοι, περιέχοντες ἀγγεῖα διαφόρων σχημάτων, χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ κοσμήματα καὶ ἕτερα ὁμοία ἀντικείμενα.

Η'.

Ἡ ἐκ τοῦ συνόλου τῶν ἀνευρεθέντων ἐξαγομένη ἑκτασίς τῆς νεκροπόλεως τῶν ἀρχαίων Κερκυραίων, ἀμέσως πρὸ τῶν τειχῶν τῆς πόλεως των, πρὸς τὰ Β. καὶ τὰ ΝΔ, βεβαιούται καὶ διὰ τῆς ὑπὸ τοῦ Ξενοφῶντος περιγραφῆς τῆς πολιορκίας τῆς Κερκύρας ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν καὶ τῶν συμμάχων αὐτῶν, ἐν ἔτει 375 π. Χ. (Ξενοφ. Ἑλλην. διδλ. στ'. κφ. β'). καὶ ἐπειδὴ ἡ ἑκθεσίς αὕτη, καὶ τοὶ ἡ ἐλλειψὶς σαφηνεῖαι, πολλαχῶς ἐν αὐτῇ διαφαίνεται, ὅπως ὁποῦντε διαχέει φῶς καὶ ἐπὶ ἄλλων ση-

μείων τῆς τοπογραφίας τῆς Κερκύρας, διὰ τοῦτο δὲν εἶναι ἀσκοποῦν νὰ πραγματευθῶμεν ἐνταῦθα καὶ περὶ αὐτῆς ἐκ τῆς ἀπόψεως ταύτης. Τὰς δὲ εἰδήσεις τοῦ Διοδώρου (ΟΕ'. 46—47) ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου, πολλαχῶς διαφωνούσας, καὶ εἰς τινα μέρη μάλιστα προφανῶς ψευδεῖς, θέλομεν λάβῃ ὑπ' ὄψιν μόνον κατ' ἐξαιρέσιν.

Μόλις εἶχον κλείσῃ εἰρήνην οἱ Ἀθηναῖοι πρὸς τοὺς Σπαρτιατάς ἐν ἔτει 374, ὅτε οἱ τελευταῖοι, ἐν τινι ἐριδι τῶν Ζακυνθίων πρὸς τὸν ἀθηναῖον στρατηγὸν Τιμόθεον, ἐκ νέου ἠτοίμασαν στόλον ἐξήκοντα νηῶν καὶ διέταξαν τὸν στρατηγὸν ἀναδειχθέντα Μνάσιππον νὰ ἐπιμεληθῇ τῶν ἐν ταῖς πρὸς δυσμὰς θαλάσσαις καὶ ἰδίως νὰ στρατεύσῃ κατὰ τῆς Κερκύρας (155). Συγχρόνως προσεκάλεσαν τὸν τύραννον τῶν Συρακουσῶν Διονύσιον εἰς βοήθειαν, ὑποδεικνύοντες αὐτῷ ὅτι καὶ εἰς ἐκεῖνον θὰ ἀπέβαιεν ὠφέλιμον τὸ νὰ μὴ διατελῇ ἡ Κέρκυρα ὑπὸ τοὺς Ἀθηναίους. Καὶ ὁ μὲν Μνάσιππος ἐπλευσεν εἰς τὴν Κέρκυραν· εἶχε δὲ καὶ μισθοφόρους μετὰ τῶν ἐκ Λακεδαιμόνος μετ' αὐτοῦ στρατευσάντων, οὐχὶ ὀλιγωτέρους τῶν 1500 (156)· καὶ ἀποβιβάσθεις ἐλαφυραγῶγει καὶ ἐλεηλάτει τὴν παγκάλως καλλιεργημένην χώραν, καὶ τοὺς ἐπὶ τῶν ἀγρῶν οἴκους· ἔπειτα δὲ πλήρης λαφύρων ἐστρατοπέδευσε μὲν διὰ τοῦ πεζοῦ στρατοῦ ἐπὶ λόφου ἀπέχοντος τῆς πόλεως ὡς πέντε στάδια καὶ ὄντος πρὸ τῆς χώρας, ὅπως ἐντεῦθεν φονεύῃ πάντα ὅστις ἐπεχείρει νὰ μεταβῇ ἐκ τῆς πόλεως εἰς τὴν χώραν (157), τοῦ δὲ ναυτικοῦ κατεσκευάσε στρατόπεδον ἐπὶ τοῦ ἐτέρου μέρους τῆς πόλεως, ὁπότεν ἐνόμιζεν ὅτι ἠδύνατο νὰ βλέπῃ ἐγκαίρως τὰ ἀποπλέοντα πλοῖα καὶ ἐμποδίξῃ αὐτά. Πρὸς τοῦτοις καὶ ἐν τῷ λιμένι ἠγχυροβόλοι δσάκις δὲν ἐκώλυε τοῦτο ἡ τρικυμία (158). Οἱ Κερκυραῖοι τοιοῦτοτρόπως, πολιορκούμενοι καὶ ἀπὸ πάσης ἐξόδου ἐπὶ τὴν χώραν, ὡς καὶ κατὰ θάλασσαν κωλυόμενοι, ἠδυνήθησαν διὰ μυστικῆς πρεσβείας νὰ πληροφροῦσιν τοὺς Ἀθηναίους περὶ τῆς δεινῆς θέσεώς των καὶ νὰ ἐπικαλεσθῶσι τὴν βοήθειάν των. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐπεμψαν εἰς αὐ-

τούς ἀμέσως τὸν στρατηγὸν Στησικλέα καὶ ἑξακοσίους περίπου πελταστὰς, οἵτινες ἔλαβον τὴν πρὸς τὴν ἀπέναντι ἠπειρον ἄγουσαν καὶ παρεκάλεσαν τὸν ὑπάρχον τῶν Μολοσσῶν Ἀλκίταν νὰ διαδιβάσῃ αὐτοὺς εἰς Κέρκυραν. Καὶ οὗτοι, ἀποδιδασθέντες διὰ νυκτὸς εἰς μέρος τι τῆς νήσου, εἰσηλθόντες εἰς τὴν πόλιν. Ἐψήφισαν δὲ οἱ Ἀθηναῖοι νὰ πληρώσωσιν ἑξήκοντα ναῦς, ἐχειροτόνησαν δὲ ναύαρχον τὸν Τιμόθεον, ὅστις μετὰ ταῦτα, ἐπειδὴ ἐφαίνετο ὅτι ἠργοπόρει, ἀντικατεστάθη διὰ τοῦ Ἴφικράτους. Ἐν τῇ μεταξὺ ὁ λιμὸς τόσον ἐδεινώθη παρὰ τοῖς Κερκυραίοις, ὥστε καθ' ἡμέραν τὸ πλῆθος τῶν πρὸς τοὺς ἐχθροὺς αὐτομολούντων ἠῤῥαυεν, ὁ δὲ Μνάσιππος ἠναγκάσθη νὰ κηρύξῃ ὅτι πᾶς αὐτομολῶν ἔμελλε νὰ πωληθῇ ὡς δούλος· ἐπειδὴ δὲ οὐδὲν διὰ τούτου κατώρθου, διὰ μαστιγώσεων ἐπέστρεφεν αὐτοὺς ὀπίσω. Οἱ ἐν τῇ πόλει πολιορκούμενοι ὅμως δὲν ἐδέχοντο πάλιν τοὺς δούλους εἰς τὸ τεῖχος, πολλοὶ δὲ αὐτῶν ἔξω ἀπέθνησκον.

Ὁ δὲ Μνάσιππος ἐν τούτοις, πιστεύων ὅτι διὰ τοῦτο ἦτο ἤδη καὶ ἀκότος τῆς πόλεως, ἔπαυσεν ἀπὸ τοῦ νὰ προνοῇ περὶ τῶν πραγμάτων· ἀπέλυσε μέρος τῶν μισθοφόρων, τοῖς δὲ λοιποῖς ὠφελε μισθὸν δύο ἡδὴ μηνῶν. Ἰδόντες δὲ οἱ ἐν τῇ πόλει ἀπὸ τῶν πύργων ὅτι καὶ οἱ στρατιωτικοὶ σταθμοὶ χεῖρον ἢ πρότερον ἐφυλάττο καὶ ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἦσαν διεσπαρμένοι κατὰ τὴν χώραν, ἐποίησαν ἐξοδὸν τινα, καὶ τινὰς μὲν αὐτῶν ἠχμαλώτισαν, τινὰς δὲ κατέκοψαν. Ἰδὼν τοῦτο ὁ Μνάσιππος ἔσπευσε πρὸς βοήθειαν μετὰ πάντων τῶν ὀπλιτῶν καὶ ἠνάγκασε καὶ τοὺς μισθοφόρους νὰ ἀκολουθήσωσιν αὐτὸν. Τοῦτο ὅμως ἔπραξαν ἀθύμως καὶ μισοῦντες αὐτόν. Παραταχθεὶς δὲ εἰς μάχην, ἐκτὸς μὲν τοὺς παρὰ τὰς πύλας ἐχθροὺς ἐφυγάδευσε (159) καὶ κατεδίωξεν· ἐκείνοι δὲ ἐπλησίασαν εἰς τὸ τεῖχος, ἔστρεψαν ὀπίσω καὶ ἀπὸ τῶν μνημάτων ἐτόξευον τοὺς διώκτας (160), συγχρόνως δὲ ἄλλοι ἐποίησαν ἐξοδὸν ἀπὸ ἄλλης πύλης. Τὰς λεπτομερείας τῆς συγκροτηθείσης πεισματώδους μάχης δυνάμεθα νὰ παραλίπωμεν· ἀρκεῖ δὲ νὰ εἴπωμεν ὅτι ἐτελείωσε μετὰ τὴν πλήρη ἦτταν τῶν Σπαρτιατῶν καὶ τὸν θάνατον τοῦ στρατηγοῦ αὐτῶν. Οἱ νικηταί

θὰ ἠδύναντο μετὰ τὴν καταδίωξιν τῶν ἐχθρῶν νὰ καταλάβωσι καὶ τὸ ὠχυρωμένον στρατόπεδον, ἀλλὰ ἰδόντες τὸν ἀγοραῖον ὄχλον καὶ τοὺς ὑπῆρέτας καὶ τοὺς δούλους, οὓς ἐξέλαβον ὡς στρατιώτας, ἔστράφησαν εἰς τὰ ὀπίσω. Ἐν τούτοις ἡ νίκη ἐνεθάρρυνεν αὐτοὺς. οἱ δ' ἔξω τῆς πόλεως κατελήφθησαν ὑπὸ ἀθυμίας. Διότι ἐλέγετο ὅτι ὁ Ἴφικράτης ἦτο πλησιέστατα ἤδη, οἱ δὲ Κερκυραῖοι τῶντι ἠρχισαν νὰ πληρῶσι τὰς ναῦς. Ὁ δὲ Ὑπερμένης, ὅστις ἦτο ὑποστράτηγος παρὰ τῷ Μνάσιππῳ, συνεπλήρωσε πᾶν τὸ ναυτικόν, τὸ πρὸ τῆς Κερκύρας εὐρισκόμενον, καὶ μετ' αὐτοῦ ἔπλευσε πρὸς τὸ ὠχυρωμένον στρατόπεδον (161) καὶ ἐγέμισε πρῶτον τὰ φορητὰ πλοῖα διὰ τῶν ἀνδραπόδων καὶ τῶν χρημάτων καὶ ἀπέπεμψεν αὐτὰ· αὐτὸς δὲ μετὰ τῶν ναυτῶν καὶ τῶν περισωθέντων στρατιωτῶν διεφύλαττε τὸ χάραγμα. Τέλος δὲ καὶ αὐτοὶ, φοβούμενοι πολὺ μὴ καταληφθῶσιν ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ἐν τῇ νήσῳ, ἐν μεγάλῃ ταραχῇ ἐπεδιβάσθησαν εἰς τὰς τριήρεις καὶ ἀπέπλευσαν πρὸς τὴν Λευκάδα, καταλιπόντες πολὺν σίτον καὶ οἶνον καὶ δούλους καὶ ἀσθενοῦντας τινὰς τῶν στρατιωτῶν.

Ὅτε ὁ Ἴφικράτης ἀφίκετο εἰς Κέρκυραν, ἤκουσεν ὅτι δέκα τριήρεις τοῦ Διονυσίου προσέπλεον ἵνα βοηθήσωσι τοὺς Λακεδαιμονίους. Αὐτὸς δ' ἴδιος λοιπὸν ἔλθων καὶ ἐπιθεωρήσας, ἀπὸ τίνος σημείου τῆς νήσου θὰ ἠδύναιτο νὰ ἴδῃ τὰς προσπλευσούσας νῆας καὶ νὰ γνωστοποιήσῃ τοῦτο διὰ σημείων (162), ἐγκατέστησεν ἐκεῖ σκοποῦς, καὶ μετ' ἐκείνων συνεφώνησε περὶ τῶν σημείων, δι' ὧν ἔμελλον ν' ἀναγγεῖλωσι τὴν προσέγγισιν καὶ ἀγκυροβόλησιν τῶν ἐχθρῶν. Μετὰ τοῦτο δὲ διέταξεν εἰκοσι τριηράρχους ἵνα ἀκολουθήσωσιν αὐτὸν ἅμα τῷ πρώτῳ σημείῳ τοῦ κήρυκος. Ὅτε λοιπὸν ἠγγέλθη ἡ ἐμφάνισις τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου καὶ ἤχησεν ἡ φωνὴ τοῦ κήρυκος ἔσπευσαν πάντες δρομαίως εἰς τὰς τριήρεις. Ὁ Ἴφικράτης ἔπλευσεν ἐκεῖ ὅπου ἦσαν αἱ τοῦ ἐχθροῦ τριήρεις (163), καὶ προσέφθασεν αὐτοὺς ἀποδιδασθέντας ἔξ αὐτῶν εἰς τὴν γῆν (164). Μόνος δ' Ῥόδιος Μελάμπρος, ὅστις εἶχε συμβουλεύσει καὶ τοὺς ἄλλους νὰ μὴ μένωσιν ἐκεῖ (165),

πληρώσας τὴν νῆά του, ἀπέπλευσε· καὶ τοι δὲ ἀπήντησε τὸν στόλον τοῦ Ἰφικράτους, ἠδυνήθη ὁμοῦς νὰ διεκφυγῇ. Αἱ δὲ λοιπαὶ συρακούσαι νῆες ἔπεσον εἰς χεῖρας τῶν Ἀθηναίων μετὰ τῶν πληρωμάτων αὐτῶν (166). Ὁ Ἰφικράτης, ἀφαιρέσας τὰ ἐπὶ τῶν πρωῶν τῶν τριηρῶν κοσμήματα, τὰς ἐρυμούλκυσεν εἰς τὸν λιμένα τῶν Κερκυραίων (167). Τὰ κατόπιν γενόμενα δὲν ἐνδιαφέρουσιν ἡμᾶς.

Ἡ δυσκολία τοῦ νὰ σχηματίσωμεν ἐκ τῆς ἀνωτέρω περιγραφῆς τοῦ γεγονότος καθαρὰν τοπογραφικὴν εἰκόνα ἐνυπάρχει κυρίως ἐν τούτῳ, ὅτι ὁ Ξενοφῶν πάντως πειεῖται λόγον περὶ «τοῦ λιμένος τῶν Κερκυραίων», καὶ τοι ἡ πόλις, ὡς γινώσκωμεν, εἶχε δύο τοιοῦτους. Ἀλλ' ἐὰν ἐνθυμηθῶμεν, ὅτι ὁ λιμὴν τοῦ Ἀλκινόου ἤδη τὸν πέμπτον αἰῶνα εἶχεν ἀποκτήσῃ ὀριστικῶς προτίμησιν τινα ὑπὲρ τὸν Ἑλλαϊκὸν καὶ ἦτο πολεμικὸς ἄμα καὶ ἐμπορικὸς λιμὴν (ἴδ. ἀν. σελ. 25), θέλει δικαιοῦμεθα, ἵνα πανταχοῦ, ὅπου οἱ μετὰ τὸν Θουκυδίδην ἱστορικοὶ λέγουσι περὶ τοῦ λιμένος τῶν Κερκυραίων, νοῶμεν τοῦτον τὸν κυρίως λιμένα. Πλὴν τοῦ Ξενοφῶντος τὸ αὐτὸ πράττει καὶ ὁ Διόδωρος, λέγων (47, 1) «οὗτος (ὁ Μνάσιππος) δὲ καταπλεύσας εἰς τὴν νῆσον καὶ προσλαβόμενος τοὺς φυγάδας εἰσέπλευσαν εἰς τὸν λιμένα». Ὁ διὰ πολλῶν σπουδαίων ἀνασκαφῶν καὶ εὐρημάτων ἐπιτευχθεὶς προσδιορισμὸς τῆς νεκροπόλεως τῆς Κερκύρας, συνδυαζόμενος μετὰ τοῦ παρὰ τοῦ Ξενοφῶντος μαρτυρουμένου γεγονότος, ὅτι οἱ πρὸ τοῦ Μνάσιππου φεύγοντες Κερκυραῖοι ἔστησαν πρὸ τῶν μνημείων καὶ ἐντεῦθεν ἐτόξευον κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, διευκολύνει ἡμᾶς νὰ ἐρίσωμεν ἀκριβέστερον τοῦλάχιστον τὴν θέσιν τοῦ λόφου ἐκείνου, ἐφ' οὗ ὠχυρώθη ὁ σπαρτιατικὸς στρατός. Κατὰ ταῦτα δὲν δύναται τις ν' ἀμφιβάλλῃ, ὅτι οὗτος πρέπει ν' ἀναζητηθῇ πρὸς βορρᾶν ἢ βορειοδυτικῶς τῆς παλαιᾶς πόλεως. Εὐρίσκειτο, ὡς λέγει ὁ Ξενοφῶν, πρὸ τῆς χώρας, ἣτοι προφανῶς μεταξὺ τῆς πόλεως καὶ τῶν ἀγρῶν τῶν Κερκυραίων, καὶ παρὰ τῶν Σπαρτιατικῶν στρατηγῶν ἐξελέχθη ὡς κατάλληλος πρὸς στρατοπέ-

δευσιν ἀκριβῶς διὰ τοῦτο, διότι ἐδέσποζε τῆς πρὸς τοὺς ἀγρούς ὁδοῦ. Τοῦτο μαρτυρεῖ ὑπὲρ τῆς ρηθείσης θέσεως· διότι οἱ ἀγροὶ οὗτοι, ὧν τὴν ἀρίστην καλλιέργειαν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἐπιδρομῆς τῶν Σπαρτιατῶν ἐπαινεῖ ὁ ἱστορικὸς, εὐρίσκοντο ὀπωπῆποτε ἐν τῷ μεσαίῳ τμήματι τῆς νήσου, τὸ ὁποῖον ἐκτείνεται ἀπὸ τῆς σημερινῆς πόλεως μέχρι τῶν προπόδων τῶν πρὸς Β. καὶ Δ. ὁρέων. Συγχρόνως πρέπει νὰ ἔκειτο ὁ περὶ οὗ ὁ λόφος λόφος πλησίον τῆς παραλίας· διότι ὁ Ὑπερμένης μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μνάσιππου ἔστρεψε μετὰ τῆς νῆος πρὸς τὸ στρατόπεδον ἐκείνου, καὶ τὰ ἐκεῖ κείμενα πλοῦσια λάφυρα μετέφερεν εἰς τὰ φορτηγὰ πλοῖά του. Ἐκ πάντων τούτων τῶν λόγων ἄγομαι νὰ πιστεύσω, ὅτι ὁ λόφος τοῦ Ξενοφῶντος εἶναι ὁ ὑπὲρ τὸ νῦν προκείμενος ἐγειρόμενος λόφος Ἀβραάμ, ἐφ' οὗ ἔκειτο τὸ κατεδαφισθὲν ἤδη φρούριον. Οὗτος ὑψοῦται βρῦς ὑπὲρ τὸν σημερινὸν λιμένα τῆς Κερκύρας, ἐν τῷ ὁποίῳ ὁ Σπαρτιατικὸς στίλος, προφυλαττόμενος παρὰ τῆς προκειμένης νήσου Πτυχίας, ἠδυνήθη ἀριστα ν' ἀγκυροβολήσῃ. Τὸ φρούριον Ἀβραάμ δὲν ἀπέχει πλειότερον τοῦ ἐνὸς τετάρτου τῆς ὥρας, κατ' εὐθείαν γραμμὴν, ἀπὸ τῶν προπόδων τοῦ λόφου τῆς Ἀναλήψεως, μέχρι τῶν ὁποίων ἐξτείνεται πιθανῶς τὸ τεῖχος τῆς πόλεως ὑπὲρ τὸν στεγνὸν Ἰσθμὸν· τοῦτο δὲ συμφωνεῖ πρὸς τὰς εἰδήσεις τοῦ Ξενοφῶντος, καθ' ἃς ὁ λόφος ἀπέχεε τῆς πόλεως περὶ τοὺς πέντε σταδίους, ἣτοι ὀλιγώτερον κατὰ τι τοῦ ἐνὸς ὀγδόου τοῦ γεωγραφικοῦ μιλίου. Ἐὰν ὑπὸ τὰ μνήματα, ὅπισθεν τῶν ὁποίων ὠχυρώθησαν οἱ παρὰ τοῦ Μνάσιππου φυγαδευθέντες Κερκυραῖοι, πρέπει νὰ νοηθῇ τὸ παρὰ τὸν λιμένα τοῦ Ἀλκινόου νεκροταφεῖον ἢ τὸ μέρος τὸ κείμενον ἐτι δυσμικώτερον παρὰ τὸν Ἑλλαϊκὸν λιμένα, δὲν δύναται νὰ ἐξακριβωθῇ· διότι, ὡς καὶ ἐκ τοῦ Ξενοφῶντος δηλοῦται, τοῦλάχιστον δύο πύλαι ἦσαν πρὸς τὸ μέρος τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοπέδου, καὶ δὲν γνωρίζομεν διὰ μέσου ποίας ἐκ τῶν δύο ἐγένετο ἡ πρώτη ἐπιδρομὴ τῶν πολιορκουμένων.

Τὸν ἀπὸ τῶν εἰχῶν ἀποστειλῆ ὁ Μνάσιππος πρὸς τὸ ἔτε-

ρον μέρος τῆς πόλεως, ἦτοι προφανῶς πρὸ τῆς μεσημβρινῆς κορυφῆς τῆς γλώσσης γῆς ὑπεράνω τῆς ὁδοῦ ἐξετείνετο. Κατὰ ταῦτα ὁ Ὑπερμένης ἐξέτεινε τὸ στρατόπεδόν του παρὰ τὴν ἀνατολικὴν ἀκτὴν τῆς νήσου, περίπου ἀπέναντι τοῦ νησιδίου Ποντικονήσι, ἢ ὀλίγον κατώτερον αὐτῆς, ὅπου ἀπέκλεισε καὶ τὸν Ὑλλαϊκὸν λιμένα, καὶ ὁπόθεν θὰ ἠδύνατο τὸ ταχύτερον νὰ δραθῆ παρὰ τοῦ ἐκ δυσμῶν προσδοκωμένου στόλου τῶν Ἀθηναίων (ἴδ. ἀν. σελ. 53). Ἄλλ' ἀφοῦ ὁ στρατηγὸς ἔπεσε καὶ ὁ στρατὸς αὐτοῦ ὑπέστη δεινὴν ἤτταν, εἶδεν ἑαυτὸν ἠναγκασμένον νὰ ἀναλάβῃ τὴν ὑπεράσπισιν τοῦ παρὰ τοῦ ἐχθροῦ ἀπειλουμένου στρατοπέδου αὐτοῦ. Πρὸς τὸν σκοπὸν, τοῦτον ἐδέησε νὰ περιπλεύσῃ διὰ τοῦ στόλου του ἀμφοτέρως τὰς διὰ τοῦ λιμένα τῶν Καστράδων χωριζομένας χερσονήσους (σελ. 21)· διότι ἐν τῇ 25 ὅ λέγεται « περιπλεύσας πρὸς τὸ χαράκιμα ».

Ἐὰν ὁ Ξενοφῶν, ἀφοῦ περιέγραψε τὴν κατάληψιν τοῦ λόφου ὑπὸ τοῦ στρατοῦ, καὶ τὴν ἀποστολὴν τοῦ στόλου πρὸς τὸ ἀπέναντι τοῦ λόφου μέρος τῆς πόλεως, προστίθησιν ὅτι ὁ Μνάσιππος πλὴν τούτου κατέπλευσεν, ὁσάκις ἢ τρικυμία δὲν τὸ ἠμπόδιζεν, εἰς τὸν λιμένα, βεβαιούται οὕτως ἢ ὀρθότης τῆς γνώμης, ἣν ἀνωτέρω ἐπὶ ἐτέρου γεγονότος ἐστηρίξαμεν, καθ' ἣν ὑπὸ « τὸν λιμένα τῶν Κερκυραίων » πρέπει νὰ νοηθῆ ἀπλῶς ὁ τοῦ Ἀλκινόου. Ὁ ἀποκλεισμός τῆς στενῆς εἰσόδου τοῦ Ὑλλαϊκοῦ λιμένος ὑπῆρξεν ἢ φυσικὴ συνέπεια τῆς στάσεως, ἣν ἔλαβεν ὁ Ὑπερμένης μετὰ τοῦ στόλου κατὰ διαταγὴν τοῦ Μνάσιππου, καὶ δὲν ἦτο ἀνάγκη ρητῶς νὰ σημειωθῆ. Ἄλλ' εὐνόητον ὅτι ἢ πολιορκία θὰ ἔμενον ἐντελῶς ἄνευ ἀποτελέσματος, ἐὰν ὁ κύριος λιμὴν ἔμενον ἐλεύθερος. Ὁ λιμὴν οὗτος, ὡς δεικνύουσι προφανέστατα αἱ εἰδήσεις τοῦ Ξενοφῶντος καὶ ἰδίᾳ αἱ λέξεις ὅπου τε μὴ χειμῶν κωλύοι (γ 7) δὲν κατείχετο οὐδόλως ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν. Ὁ Διόδωρος ἐν κεφ. 47, 1 ἀφηγεῖται μὲν, ὅτι ὁ Μνάσιππος ἔσπευσε εἰς τὸν λιμένα καὶ συνέλαβε τέσσαρας ἐχθρικὰς νῆας, ἐνῶ αἱ λοιπαὶ (!) τρεῖς ἔφυγον πρὸς

τὴν γῆν, καὶ κατόπιν ὑπ' αὐτῶν τῶν Κερκυραίων ἐπυρπολήθησαν, ἀλλ' ὁποῦδήποτε καὶ ἂν εὔρε τὴν εἶδησιν ταύτην, αὐτὴ δὲν εἶναι ἄλλο εἰμὴ μαρὸς μῦθος. Διότι ὁ κατέχων τὸν λιμένα τοῦ Ἀλκινόου ἦτο κάτοχος καὶ τῆς πόλεως, καὶ ἐὰν ἢ συνέπεια αὐτῆ δὲν ἐμαρτυρεῖτο ἀλλαχόθεν, ὠφείλομεν οὐχ' ἤττον νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὁ Μνάσιππος δὲν θὰ εἶχεν ἀνάγκην νὰ στήσῃ τὸ στρατόπεδόν του πέντε σταδίου μακρὰν τῆς πόλεως (168). Ὅπως ἀποκλείσῃ λοιπὸν εἰς τοὺς Κερκυραίους πᾶσαν ἀπὸ θαλάσσης συγκοινωνίαν, κατέλαβεν ὁ Σπαρτιατῆς στρατηγὸς καὶ τὸν λιμένα τοῦ Ἀλκινόου εἴτε παραδεχθῶμεν ὅτι ὁ ἴδιος ἐκράτησε παρ' ἑαυτῷ τὰς πρὸς φυλακὴν αὐτοῦ ἀναγκαιούσας νῆας, εἴτε ὅτι διέταξε τὸν ὑποστράτηγόν του νὰ πέμψῃ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, ἐκ τοῦ μέρους ὅπου ἐστάθμευε, μοῖραν τινα νηῶν. Τὸ τελευταῖον νομίζω πιθανώτερον καὶ συμφωνότερον πρὸς τὴν ἔκφρασιν τοῦ Ξενοφῶντος ἐν § 7 καὶ 25.

Αἱ εἰδήσεις τέλος περὶ τῆς ἐπιχειρήσεως τοῦ Ἰφικράτους κατὰ τοῦ στόλου τοῦ Διονυσίου δὲν παρουσιάζουσιν οὐδεμίαν δυσκολίαν ὑπὸ τοπογραφικὴν ἔποψιν. Καθὼς αἱ πρὸς Σικελίαν πλέουσαι νῆες τῶν Ἑλλήνων διηυθύνθησαν πάντοτε πρὸς βορρᾶν μέχρι Κερκύρας, ὅπως οὕτω διαπεράσασαι τὴν θάλασσαν, ἐκεῖ ὅπου αὐτὴ παρουσιάζετο στενοτέρα, καταλάδωσιν ἔπειτα τὰς Ἰταλικὰς ἀκτᾶς, οὕτως ἔγινεν ἀντιθέτως ὁ πλοῦς ἐκ Σικελίας πρὸς τὴν Κέρκυραν καὶ ἐκεῖθεν περαιτέρω πρὸς τὴν Ἑλλάδα παρὰ τὸ ἀκρωτήριο τῆς Ἰαπυγίας. Οὕτω ἠδύνατο ὁ ἀθηναῖος στρατηγὸς νὰ περιμείνῃ ἀσφαλῶς ἐκ βορρᾶ τὰς συρακουσίας τρίηρεις, καὶ ὠφείλει, ὅπως ἐγκαίρως εἰδοποιηθῆ περὶ τῆς προσεγγίσεως αὐτῶν, νὰ τοποθετήσῃ τοὺς σκοπούς του εἰς τὰ βόρεια ὄρεινὰ μέρη τῆς νήσου. Ἐνταῦθα ὑφύοιται, ὡς εἶδομεν ἐν σλ. 20, ὁ ὑπερμεγέθης Παντοκράτωρ μετὰ τῶν δύο κωνοειδῶν κορυφῶν του, παρέχων ἄποψιν εὐρυτάτην εἰς τὴν πρὸς τὴν Ἰταλίαν ἀνοικτὴν θάλασσαν καὶ συγχρόνως τὸ ὄρος τοῦτο εἶναι ὁρατὸν καθ' ἅλην τὴν ἔκτασιν αὐτοῦ καὶ ἀπὸ τοῦ ἀνωφεροῦς ἐδάφους

τῆς παλαιᾶς πόλεως πλησίον τῶν Καστράδων. Οὐδεμία λοιπὸν σχεδὸν ἀμφιβολία δύναται νὰ ὑπάρχη ὅτι ὁ Ἰπικράτης τὴν σκοπιάν του ἐτοποθέτησεν ἐπὶ τῆς κοροφῆς τοῦ Παντοκράτορος. Ἄμικ λοιπὸν ἀνηγγέθη εἰς τὴν πόλιν ἡ ἐμφύλιος τῶν ἐχθρικών πλοίων, ἐπλευσε διὰ τοῦ κόλπου τῆς Κερκύρας ὁ στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων κατ' αὐτῶν μετὰ μοίρας τινὸς τοῦ ἐν τῷ λιμένι Ἀλκινόου ὀρμουίντος στόλου αὐτοῦ. Ἡ ἀφήγησις τοῦ Ξενοφῶντος ὁπωσδήποτε ἐπιτρέπει νὰ παραδεχθῶμεν, ὡς πράττουσιν ὁ Γρότε καὶ ὁ Ἀρνόλδος Σκίφερ, ὅτι ὁ συρακούσιος στόλος ἠγκυροβόλησεν ἐν τινι τῶν πρὸς βορρᾶν ἢ τῶν βορειανατολικῶν κόλπων τῆς νήσου Κερκύρας. Ἀλλὰ κατὰ τὸν Πολύαινον Γ'. 9, 55 Κρίνιππος, ὁ στρατηγὸς τοῦ στόλου τούτου, ἠγκυροβόλησε παρά τι τῶν ἐρήμων νησιδίων τῶν παρὰ τὴν Κερκυραν (163). Τοιαύτη ἀναμφιβόλος νητέξ μία τῶν μικρῶν νήσων, τῶν ἀπέναντι τῶν βορειοδυτικῶν ἀκτῶν τῆς Κερκύρας αἰτίνες σήμερον μὲν εἶναι ἐν μέρει κατηρημέναι, κατὰ δὲ τὴν ἀρχαιότητα, ὡς φαίνεται, ἦσαν ἐντελῶς ἀκατοίκητοι (170) καὶ δυνάμεθα μεταξὺ τῶν δύο ἐξ αὐτῶν μόνων, τῶν μεγαλύτερων, ν' ἀποφνωθῶμεν ἢ ὑπὲρ τῆς δυτικωτέρας Ὀθωνῶν (171), ἥτις ἄλλοτε ἐκαλεῖτο Ὀθρωνοί, ἢ ὑπὲρ τῆς ἀνατολικωτέρας Ἐρικούσης. Δὲν διστάξω νὰ θεωρήσω ἀσπίστον ὡς πρὸς τοῦτο τὴν μαρτυρίαν τοῦ Πολυκίνου (172) αἱ εἰδήσεις του ἀπ' ἐνδὸς μὲν συμφωνοῦσι πρὸς τὰς ἐκφράσεις τοῦ Ξενοφῶντος, ὅστις ἀρίστω· μόνον ἐκφράζεται, ἀπ' ἐτέρου δὲ ἐφαρμόζονται ἀριστα εἰς τὴν ὅλην σειρὰν τῶν γεγονότων· τούναντίον δὲ ἐλάχιστα εἶναι πιθανὸν ὅτι οἱ σκοποὶ τοῦ Ἰπικράτους τότε πρώτον ἐμελλον ν' ἀναγγείλωσι τὰ ἐχθρικά σκίρη, ἀπὸ ἧθελον ἤδη ἀγκυροβολήσῃ παρά τὰς ἀκτὰς τῆς Κερκύρας.

Ἡ πλουσία ἐμπορικὴ πόλις τῶν ἀρχαίων Κερκυραίων ἐπὶ τῆς ὑπὸ τῆς θαλάσσης περιδρεχομένης λοφώδους γῆς μετὰ τῶν

βαθέως κολπουμένων λιμένων αὐτῆς ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν, τῶν τειχῶν καὶ τῶν πύργων αὐτῆς, τῶν σειρῶν τῶν οἰκιῶν τῆς, τῶν ἐκτεινομένων ἐπὶ τῶν πλευρῶν τῶν λόφων, μετὰ τοῦ μαρμαίροντος ἐν τῷ ὕψει ναοῦ τῆς Ἦρας καὶ τῆς ἐπὶ δεσπόζοντος λόφου ὑψουμένης ἀκροπόλεως θὰ εἶχεν ἀποψιν, ἥτις ὡς πρὸς τὴν γραφικὴν ὠραιότητα ἀναμφιδόλως κατ' οὐδὲν θὰ ὑστέρει τῆς σημερινῆς Κερκύρας. Ἐκείθεν τοῦ ἀρχαιοτάτου νεκρωταφείου ὑπερ ἐπιβάλλον ἐγεινίαζε πρὸς τὸν θορυβώδη βίον τοῦ λιμένος τοῦ Ἀλκινόου, φαίνεται ὅτι ἐξετείνετο προάστειον, παραλλήλως τῇ ἀκτῇ τῆς θαλάσσης. Ὑπὲρ τούτου προφανῶς μαρτυρεῖ ἡ ὅλη φύσις τῶν τοποθεσιῶν, προπάντων ἡ θέσις καὶ ἡ ἔκτασις τοῦ εἰρημένου λιμένος, καὶ εὐρημά τι, γινόμενον ἄλλοτε ἐν τῇ θέσει ταύτῃ, τοῦ ὁποίου πρέπει νὰ γίνῃ μνεία, διότι ἐπικυροῖ τ' ἀνωτέρω. Κατὰ τὰς εἰδήσεις τοῦ Ὀρόκλη, ἐν ἔτει 1846 ἐτοποθετήθη ἐν τῷ ἀνακτορικῷ κήπῳ τῆς Πλατείας ἀρχαῖον ἔδαφος ἐκ μεγάλων τετραγωνικῶν λίθων (173). Πρὸς βορρᾶν καὶ πρὸς νότον τῆς παλαιᾶς πόλεως ὠραιαὶ ἐξοχικαὶ οἰκίαι τῶν κερκυραίων ἐμπόρων θὰ ἐκόσμου τὰς τόσον εὐαρέστους καὶ μεγαλοπρεπῆ ἀποψιν πρὸς τὴν ἠπειρωτικὴν ἄλυσιν τῶν ὁρέων παρεχούσας ἀκτὰς τοῦ κόλπου. Καὶ τοὺς Ῥωμαίους εἰλκυσε τὸ γόητρον τῶν ἀκτῶν τούτων. Ἐν τῇ ἀλιευτικῇ κώμῃ Βενίτσες, περὶ τὰς δύο ὥρας πρὸς Μ. ἀπεχούση τῆς σημερινῆς πόλεως, βλέπει τις ἀμέσως ἐπὶ τῆς ἕδου, τῆς ἀγοῦσης μέχρι τῆς παραθαλασσίας, παρὰ τὴν βᾶσιν τοῦ λόφου, ἐφ' οὗ ὑψοῦται μὲ ἀποτόμους γραμμὰς ὁ Σ τ α υ ρ ὀ ς (Ἰδ. ἀν. σλ. 20), μεταξὺ θαυμασίων ἐλαιοδένδρων, συκῶν καὶ πορτοκαλλεῶν τὰ χορτοσκεπῆ λείψανα μεγαλοπρεποῦς Ῥωμαϊκῆς ἐπαύλεως μετὰ λουτήρων, ἀποκαλυφθέντα πρὸ δεκαπενταετίας περίπου τῇ συνδρομῇ τοῦ καθηγητοῦ Ῥωμανοῦ (174).

Γ'.

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΠΛΗΡΟΤΗΤΟΝ ΒΒΙΣ ΤΟ ΠΤΕΡΜΑ· οὐδὲν ἄλλο ὑπολείπεται εἰς ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΔΗΞΟΥΡΙΟΥ

ἡμᾶς ἢ νὰ προσπαθήσωμεν νὰ προσδιορίσωμεν τὴν θέσιν τοῦ ὄρους ἐκεῖνου, ἐφ' οὗ οἱ κατὰ τὸν πρῶτον ἐμφύλιον πόλεμον φυγαδευθέντες ὀλιγαρχικοί, ἀφοῦ κατῆλθον πάλιν εἰς τὴν πατρίδα των νῆσον, κατεσκευάσαν ὀχύρωμα, ἵνα ἐξ αὐτοῦ καταπιέσωσι τὸν ἐν τῇ πόλει Δῆμον (Ἰδ. ἀν. σλ. 16). Ἐπειδὴ οἱ φυγάδες ἐκ τῆς Περαιᾶς διεπεραιώθησαν εἰς τὴν Κέρκυραν, εἶναι δεδικοιολογημένη ἐκ τῶν προτέρων ἡ ὑπόθεσις, ὅτι ἀπεβιβάσθησαν εἰς τινα τῶν κόλπων τοῦ βορείου τμήματος τῆς νήσου. Διότι ἐνταῦθα ὁ πορθμὸς, ὁ χωρίζων αὐτὴν ἀπὸ τῆς Ἡπείρου, εἶναι στενότερος καὶ ἐντεῦθεν ἡ διαπύρρουμεσις συντομωτέρα. Φαίνεται δὲ ὅτι τὸ ἐπὶ τῆς Ἡπείρου κτήμα τῶν Κερκυραίων, ὧν ἐγένοντο κύριοι οἱ ὀλιγαρχικοί, περιελάμβανε κυρίως τὰ περὶ τὸ Βουθρωτὸν μέρη (Ἰδ. σημ. 45). Ὡφειλον δὲ ἤδη καὶ πρὸς ἀσφάλειάν των νὰ μὴ καταλάβωσι θέσιν πολὺ νοτιωτέραν τοῦ κόλπου, διότι οὕτω ἤθελον ἔλθῃ πλησιέστατα τῆς πόλεως καὶ θὰ ἠδύνατο εὐκόλως νὰ δραθῶσιν ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν των. Ἐν τῷ εἰρημένῳ τμήματι τῆς Κερκύρας ὑψοῦται, ὡς γνωρίζομεν, τὸ ὑψηλότερον ὄρος τῆς νήσου, ὁ μέγας Παντοκράτωρ, καὶ διὰ τοῦτο δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι τοῦτο εἶνε τὸ ὄρος ἐκεῖνο, ἐπὶ τῶν ἀποκρήμων πλευρῶν τοῦ ὀποίου αὐτοὶ ἀνύψωσαν τὸ ὀχύρωμά των. Ὅτι τοῦτο δὲν κατεῖχε τὴν κορυφὴν τοῦ βουνοῦ διδάσκει τὸ παρὰ τοῦ Θουκυδίδου ἀναφερόμενον γεγονός ὅτι, ἐπιδραμόντων ἐπὶ τοῦ ὀχυρώματος τῶν μετὰ τοῦ κερκυραϊκοῦ δήμου συνενωθέντων Ἀθηναίων, οἱ ὀλιγαρχικοὶ κατέφυγον εἰς μέρος τι ὑψηλότερον κείμενον. Ὑπὸ τὸ ὑπὲρ τὸ ὀχύρωμα κείμενον τοῦτο ὕψωμα δύναται ἄριστα νὰ νοηθῇ ἡ μία τῶν δύο κορυφῶν τοῦ Παντοκράτορος, τόσῳ μᾶλλον, ὅσῳ ἐκ τοῦ ἀποτόμου καὶ ἀπροσίτου αὐτοῦ εὐκόλως ἐξηγεῖται τὸ γεγονός, ὅτι ὁ Εὐρυμέδων καὶ ὁ Σοφοκλῆς διέκοψαν τὴν καταδίωξιν τῶν ἐχθρῶν καὶ συγκατετέθησαν εἰς συμβιβασμόν. Τὴν ὑπόθεσιν δὲ ἡμῶν ὑποστηρίζει καὶ τὸ γεγονός, ὅτι οἱ ἀθηναῖοι στρατηγοὶ μετέφερον τοὺς αἰχμαλώτους των εἰς τὸ νησιδίον Πτυχίαν, πλησίον τοῦ ὀποίου διήλθον κατὰ τὴν ἐπάνοδόν αὐτῶν εἰς τὴν

πόλιν ἐκ τῶν προπόδων τοῦ ῥηθέντος βουνοῦ.

Πράγματι καὶ πολλοὶ ἄλλοι λόγοι ἀπεφάνθησαν ὑπὲρ τῆς ταυτότητος τῆς Ἰστώνης καὶ τοῦ Παντοκράτορος, ὀριστικώτερον δὲ ὁ Wilhelm Fischer ἐν ταῖς Erinnerungen und Eindrücken aus Griechenland σλ. 19, αἰτινες ἄλλως ἔντισι λεπτομερεῖαι εἶναι ἀνακριβεῖς καὶ ἐσφαλμένοι. Καὶ ὁ H. Kiepert ἄλλοτε ἐν τῷ αὐτοῦ τοπογραφικῷ-ἱστορικῷ χάρτι τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν ἐλληνικῶν ἀποικιῶν (β'. ἐκδ. φύλλ. 15 καὶ φύλλ. 4) ἐταύτισε τὴν Ἰστώνην μὲ τὸν Παντοκράτορα, ἀλλὰ τὴν γνώμην ταύτην ἐγκατέλιπεν, ὡς δεικνύει τὸ φύλλον 7 τῆς νέας ἐκδόσεως τοῦ χάρτου τῆς Ἑλλάδος (Βερολίνῳ 1872), ἐν ᾧ δὲν ἀπαντᾷ καθόλου τὸ ὄνομα ἐκεῖνο. Εἰς τὴν μεταβολὴν τῆς γνώμης προήχθη βεβαίως παρὰ τοῦ αὐτοῦ λόγου, ὅστις καὶ ἄλλους τινὰς ἐρμηνευτὰς ἐκώλυσε νὰ θέσωσι τὴν Ἰστώνην εἰς τὴν πρὸς βορρᾶν ὄρεινὴν σειρὰν, λόγος βεβαίως ὅστις, ὡς ἀμέσως κατωτέρω θὰ ἴδωμεν, στηρίζεται ἐπὶ ὅλως ἐσφαλμένης ἐρμηνείας τῶν λόγων τοῦ Θουκυδίδου. Οὕτως ὁ Μύλλερ ἐν τῷ συγγράμματι του de Coreyraeorum republica σελ. 6, λέγει «οὐδὲ ἠδύνατο (τὸ ὀχύρωμα τοῦτο) νὰ ἀπέχη μακρότερον τῆς πόλεως, διότι ἐξ αὐτοῦ ὀρμηθέντες ἔφθειρον τοὺς ἐν τῇ πόλει καὶ ἐπέφερον δεινὸν λιμὸν» καὶ ὁ Βούρσιαν (Geogr. v. Griech. II. σελ. 356, νομίζει διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ὅτι τὸ πρὸς τὰ ΝΑ τῆς πόλεως ὄρος, τὸ νῦν καλούμενον Ἄγιοι Δέκα (Ἰδ. σελ. 20) ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἔφερε τὸ ὄνομα Ἰστώνη. Ἄλλὰ καὶ ὁ Πάρτε ἐν σελ. 81 ἀσπάζεται τὴν γνώμην ὅτι ἡ ἀφήγησις τοῦ Θουκυδίδου «ἀπαιτεῖ μείζονα πλησίασιν τοῦ ὀχυρώματος τῶν ἀριστοκρατῶν παρὰ τὴν πόλιν ἢ ἐκλογὴ τῆς θέσεως ἐγένετο ἐπὶ τῷ σκοπῷ ἵνα ἡ κρίσιμος μάχη συγκροτηθῇ πλησιέστερον καὶ ἵνα μὴ ἀρκεσθῶσιν εἰς λεηλασίας ἀπὸ ἀπομεμακρυσμένου κρησφυγέτου· διὸ δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ νοηθῇ ὑπὸ τὸ ὄρος Ἰστώνη οὔτε ἐν τμήματι τοῦ ὄρους Ἀράκλι (πρὸς τὰ ΒΔ τῆς πόλεως) οὔτε ἐν τμήματι τοῦ ὄρους Παντοκράτωρ· δύνανται μᾶλλον ἀληθεῖς εἶναι οἱ ὄροι τῶν Ἀγίων Δέκα ἢ τὸ τῆς

ἀγίας Κυριακῆς παρὰ τὴν κώμην Γαστοῦρι.

Πῶς θὰ ἰδύναντο οἱ ὀλιγαρχικοὶ νὰ φθάσωσιν εἰς τὸ ἐν ἧ εἰς τὸ ἄλλο τῶν δύο ρηθέντων ὁρέων δὲν εἶνε εὐκόλον νὰ νοήσῃ τις. Διότι βεβαίως δὲν θὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἐπὶ τῶν ἐλαφρῶν πλοιαρίων τῶν ἐπλευσαν πρὸς βορρᾶν περὶ τὴν νῆσον διὰ τῆς ἀνοικτῆς θαλάσσης, (τὸ ἀγριοπέλαγο, ὡς καλοῦσιν αὐτὴν, οἱ σημερινοὶ χωρικοὶ, σελ. 21) ὅπως ἀποβιβάσθωσιν εἰς σημεῖόν τι τῆς δυτικῆς ἀκτῆς, καὶ ἐκεῖθεν καταλάβωσι τὴν κορυφὴν ἐκείνην. Ἐὰν δ' ἀφ' ἐτέρου δὲν ἀπεμακρύνοντο τοῦ κόλπου, ἦσαν ἠναγκασμένοι, ὅπως ἐπιτύχωσι τοῦ σκοποῦ τῶν, νὰ πλεύσωσι παραλλήλως πρὸς τοὺς δύο λιμένας τῆς πόλεως, ἐπιχειρήσις ἀφρόνως τολμηρά, ἣν οὐδὲ εἰς τὸ ἐκ τῆς ἀπελπίσας θάρρος σχεδὸν θὰ ἰδύνατο τις νὰ ἀποδώσῃ. Ἐὰν ὅμως τις ἐξετάσῃ αὐτὰς καθ' ἑαυτὰς καὶ ἄνευ προκαταλήψεως τὰς λέξεις τοῦ Θουκυδίδου, ἐπὶ τῶν ὁποίων βασιζόμενοί τινες νομίζουσιν ὅτι τὸ ὀχύρωμα τῶν ὀλιγαρχικῶν πρέπει νὰ τοποθετηθῇ ἐγγὺς τῆς πόλεως, θέλει εὖρη πρὸς θαυμασμόν του ὅτι δικαιούται νὰ ἔλθῃ εἰς τοιοῦτόν τι συμπέρασμα Ὁ Θουκυδίδης ἐν βιβλ. Γ' 85,4 αὐτολεξεῖ ἀφηγεῖται ἀναδάντες ἐς τὸ ὄρος τὴν Ἰστώνην, τεῖχος ἐνοικοδομησάμενοι, ἐφθειρον τοὺς ἐν τῇ πόλει καὶ τῆς γῆς ἐκράτουν. Τὸ ῥῆμα φθείρειν παρὰ Θουκυδίδη σημαίνει πολλάκις, ἄνευ ἄλλης προσθήκης, τὴν βλάβην τοῦ ἐχθροῦ διὰ λεηλασίας καὶ ἀρπαγῆς τῆς χώρας αὐτοῦ, π. χ. ἐν Α' 30, 3 «Τοῦ τε χρόνου τὸν πλείστον μετὰ τὴν ναυμαχίαν ἐκράτουν τῆς θαλάσσης (οἱ Κερκυραῖοι) καὶ τοὺς τῶν Κορινθίων συμμάχους ἐπιπλέοντες ἐφθειρον». Ἐπίσης ἐν Γ' 92, 3. Καὶ ὅτι ἐν τῷ ἡμετέρῳ χωρίῳ ἔχει ἐντελῶς τὴν αὐτὴν σημασίαν δεικνύει καὶ ἡ παραβολὴ πρὸς Δ' 46,1, ὅπου ἐπαναλαμβάνεται ἡ διακοπεῖσα ἀφηγησις περὶ τῶν κερκυραϊκῶν πραγμάτων καὶ ἀντὶ τοῦ προηγουμένου ἐφθειρον λέγεται π ο λ λ ᾶ ἔ δ λ α π τ ο ν. παρδ. καὶ Δ' 23. Ἀλλὰ διὰ τῆς ἐκκράτσεως τοὺς ἐν τῇ πόλει ἰδηλοῦται ἀπλῶς ὁ τὴν πόλιν κατέχων Δῆμος κατ'

ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς ἐξ αὐτῆς φυγόντας ὀλιγαρχικοὺς, ἀκριβῶς ὡς ἐν Δ' 2, 3, ὅπου φέρεται ἡ ἔκφρασις οἱ ἐκ τῆς π ο λ ε ω ς. Ἄμεινος ἀπειλὴ κατὰ τῆς πόλεως δὲν ἦτο βεβαίως ὁ σκοπὸς τῶν ὀλιγαρχικῶν. Διότι ὀρθῶς σκεπτόμενοι δὲν ἠδύναντο νὰ ἐπιτίξωσι νὰ κυριεύσωσιν αὐτὴν βίᾳ διὰ τοῦ μικροῦ ἀριθμοῦ τῶν, πολὺ ὀλιγώτερον ἀφοῦ ἤδη ἄπαξ εἶχον ἀποτύχη ἐντὸς αὐτῆς τῆς πόλεως, ἐν μάχῃ πρὸς τὸν κατὰ τε ἀριθμὸν πολὺ ὑπερβαίνοντα καὶ διὰ τῆς φυσικῆς ἰσχύος τῆς θέσεώς του ὑπερέχοντα δῆμον. Ἐνδιέφερον ὅμως αὐτοὺς ἵνα διὰ τῆς παρακωλύσεως τῆς καλλιέργειας τῶν ἀγρῶν τῶν ἐχθρῶν, διὰ λεηλασίας καὶ ἐρημώσεως τῆς ἀφρουράτου χώρας, φέρωσι τὸν ἐν τῇ πόλει ἐκραγέμενον λιμὸν εἰς βαθμὴν ἀνυπόφορον καὶ τοιοῦτοτρόπως ἐκδιᾶσωσι τροπὴν τῶν πραγμάτων εὐνοϊκὴν εἰς αὐτούς.

Ἄσχι ὀλιγώτεραν σημασίαν διὰ τὸ ἡμᾶς ἐπασχολοῦν ζήτημα ἔχει περαιτέρω τὸ γεγονός, ὅτι ἐν τῷ βορειοδυτικῷ τμήματι τῆς νήσου Κερκύρας, κατὰ τὴν μακρὰν ὄρεινὴν σειρὰν, τὴν ἐκτεινομένην ἀπὸ τῶν ΒΑ πρὸς τὰ ΝΔ, ὑπάρχει κώμη, ἣς τὸ ὄνομα ὑπενομιμᾶται τὴν Ἰστώνην. Αὕτη λέγεται Βίστωνας (δ) (175). Βίστωνας εἶναι δημιῶδης μεταβολὴ τοῦ Βίστωνος, ὡς Σπυρίδωνας, γείτωνας, χειμῶνος, ἄρχοντας, Παντοκράτορας κτλ. ἀντὶ Σπυρίδων, γείτων, χειμῶν, ἄρχων, Παντοκράτωρ. Καὶ Βίστων κείται βεβαίως ἀντὶ Βίστωνος, ὡς ἀκριβῶς ἐν τῇ δωρικῇ διαλέκτῳ τὸ δίγαμμα εὐχί σπανίως ἀντικαθίσταται διὰ τοῦ β (176). Ἀξιοπαρατήρητον ἀναλογίαν ὡς πρὸς τὴν διατήρησιν τοῦ β, προερχομένου ἀπὸ διγάμματος, ἐν σημερινῇ ὀνομασίᾳ τοποθεσίας, παρουσιάζει ἡ κώμη Βίτυλος ἐν Λακωνίᾳ, ἐν τῷ ὁποίῳ ὀνόματι συνεχίζεται τὸ ἀρχαῖον ὄνομα τῆς πόλεως Οἴτυλος, ἐν μεταγενεστέρᾳ ἐγγχωρίῳ μορφῇ Βείτυλος (ἀντὶ Βίτυλος). (187) Ἰστώνη δὲ προϋποθέτει προφανῶς ὡς βᾶσιν τὴν λέξ. Ἰστώνη, ὡς π. χ. Μοθώνη προέρχεται ἐκ τοῦ Μοθώνη (178), καὶ δύνανται ἀμφότεροι οἱ τύποι νὰ συνυπῆρχον, ὡς Κροτόνη, καὶ Κροτόνη, καὶ ὡς φαίνεται,

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΑΘΗΝΑΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Χρυσῆς Κροτόνης καὶ Κροτόνη, καὶ ὡς φαίνεται,

Κρηστών και Κρηστώνη (179). Ἀπὸ γλωσσικῆς λοιπὸν ἀπόψεως οὐδὲν κωλύει νὰ συνδυάσωμεν τὸ Βίστων-νας μὲ Ἰστώνη. Ἐπειδὴ δὲ ἀκριβῶς ἐν τῇ βορείῳ θρεινῷ τμήματι τῆς Κερκύρας ἀπαντῶσι πολλὰ ἄλλα ὀνόματα τοποθεσιῶν καὶ βουνῶν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἀρχαϊκῆς παραγωγῆς (180), περὶ δὲ τοῦ κατὰ τὸν μεσαιῶνα σχηματισμοῦ τοῦ ὀνόματος τοῦ χωρίου Βίστωνας οὐδεμίαν ἀπόδειξιν ὑπάρχει, διὰ ταῦτα δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν τὴν συγγένειαν αὐτοῦ πρὸς τὸ Ἰστώνη ὡς βεβαίαν. (181)

Ἐὰν γὼν ἀφ' ἐνὸς ἢ ὑπαρξίς κατὰ τὰ ρηθέντα μέρη κύμης, ὀνόματι Βίστωνας, δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἀπόδειξις τοῦ ὅτι ἡ Ἰστώνη πρέπει τῶντι νὰ ζητηθῇ εἰς τὸ βόρειον τμήμα τῆς νήσου, θὰ ἐδικαιούτο τις ἀφ' ἐτέρου ν' ἀμφισβητήσῃ ὅτι τὸ τεῖχος τῶν ὀλιγαρχικῶν κατεσκευάσθη ἐπὶ τῶν πλευρῶν τοῦ Παντοκράτορος. Διότι τὸ χωρίον ἐκεῖνο δὲν κεῖται οὔτε ἐπὶ τοῦ ὄρους τούτου οὔτε ἀμέσως πλησίον αὐτοῦ, ἀλλ' εἰς ἰκανὴν ἀπ' αὐτοῦ ἀπόστασιν, οὐχὶ πολὺ μακρὰν τῆς δυτικῆς παραλίας τῆς νήσου. Ὅπως ἀποκρούσωμεν τὴν ἔνστασιν ταύτην, δεξιλομεν προπάντων νὰ πραγματευθῶμεν ἀκριβέστερον περὶ διαφορᾶς τινος τῆς παραδόσεως ἐν τῇ κειμένῃ τοῦ Θουκυδίδου, ἣν προηγουμένως συντόμως ἐδείξαμεν (βρα Σημ. 50 εἰς σελ. 17). Ἐν Γ' 85, 4, ὅπου τὸ πρῶτον ἀναφέρεται τὸ ὄνομα Ἰστώνη, δηλοῦται προφανῶς ὄρος ἢ βουνός, διότι λέγεται περὶ τῶν φυγάδων ὅτι ἀνήλθον εἰς τὸ ὄρος τὴν Ἰστώνην. Τοῦναντίον ἐν Δ' 46, 1 πάντα τὰ χειρόγραφα ἔχουσιν «ἐστράτευσαν (Εὐρυμέδων καὶ Σοφοκλῆς) μετὰ τῶν ἐκ τῆς πόλεως ἐπὶ τοὺς ἐν τῇ θρεῖ τῆς Ἰστώνης Κερκυραίων καθιδρυμένους», καὶ ἡ γραφή αὕτη βεβαιούται ὑπὸ τοῦ Πολυαίνου, στ' 20, ὅστις τὴν ἀφήγησιν τοῦ Θουκυδίδου ἐν συντομίᾳ ἐπαναλαμβάνων λέγει «Ἀθηναῖοι στρατεύουσιν ἐπὶ Κερκυραίους φυγάδας καταλαβομένους τὸ τῆς Ἰστώνης ὄρος. Ὁ Dobree (ἐν Advers. I, 43 τῆς βερολινείου ἐκδόσεως) ἠθέλησε καὶ ἐν τῇ τετάρτῃ βίβλῳ τοῦ Θουκυδίδου νὰ ἀντικα-

τάστησεν ἐν τῇ θρεῖ τῇ Ἰστώνη καὶ τούτον ἠκελεύθησαν ὁ Krüger καὶ ὁ Stahl ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ κειμένου. Οἱ λοιποὶ ἐκδοταὶ τοῦ ἱστορικοῦ τούναντίον καὶ αὐτὸς ὁ Στάλ ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Πόππο (τὸν δὲ φάν-Χερβέρδεν, ὅστις ἐξοβελίζει ἐν γένει τὰς λέξεις τῆς Ἰστώνης, δὲν λαμβάνω ὑπ' ὄψιν) ἀκριβῶς ἔνεκα τῆς συμφωνίας τοῦ κειμένου παρὰ τῷ Πολυαίνῳ ἀπέσχον τοῦ νὰ μεταβάλωσι τὴν ἔκφρασιν τῶν χειρογράφων. Ἐὰν ὁμως ἐν τῇ ἐκφράσει ὄρος τῆς Ἰστώνης δὲν βλέπουσιν εἰμὴ ἐξαιρέσειν τῆς γενικῆς παρὰ Θουκυδίδῃ γλωσσικῆς χρήσεως, καθ' ἣν τὸ ὄνομα τοῦ ὄρους προστίθεται εἰς τὴν γενικὴν ἔννοιαν, καὶ πρὸς δικαιολογίαν αὐτῆς φέρουσι καὶ τινὰ μεμονωμένα ὅμοια παραδείγματα παρ' ἄλλοις Ἕλλησι καὶ λατίνοις συγγραφεῦσι, διὰ τούτου οὐδὲν πραγματικῶς ἀποδεικνύουσιν. Ἀλλὰ δὲν εἶναι ἄλλη ἐξήγησις τούτου δυνατῆ; Ἐξεταζομένης τῆς ἐκφράσεως τῆς Δ' βίβλου καθ' ἑαυτὴν, ἄνευ παραβολῆς πρὸς τὴν ἐν τῇ Γ' βίβλῳ ἔκφρασιν, ἀφ' ἑαυτῆς παρέχει τὴν ἰδέαν ὅτι διὰ ταύτης ὁ συγγραφεὺς ἤθελε νὰ ὀρίσῃ τὸ ὄρος τῆς Ἰστώνης, ἣτοι ὅτι ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἰστώνη πρέπει νὰ νοηθῇ ἰδιαίτερα τις ἐπαρχία τῆς Κερκύρας (182). Στέφανος ὁ Βυζάντιος (σελ. 341 Mein) ἀναφέρει τὸ Ἰστώνη ὡς ὄνομα ὄρους (183)· ἀλλ' ἡ εἰδησις αὕτη ἀναφέρεται μόνον εἰς τὸ χωρίον τῆς Γ' βίβλου τοῦ Θουκυδίδου, καὶ οὐδὲν περισσώτερον διδάσκει, εἰμὴ ὅτι τὸ χειρόγραφον τοῦ ἱστορικοῦ, τὸ ὁποῖον εἶχεν ὑπ' ὄψιν ὁ Στέφανος, εἶχε τὴν αὐτὴν γραφὴν, ἣν καὶ τὰ ἡμέτερα. Τὸ ὄνομα Ἰστώνη καὶ τὸ ἐξ αὐτοῦ παραγόμενον ἔθνικόν ἀπαντῶσι καὶ εἰς δύο μεταγενεστέρως κερκυραϊκᾶς ἐπιγραφάς, αἵτινες ὁμως δυστυχῶς ὀλίγον συντελοῦσιν εἰς τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος. Ἡ μία ἐξ αὐτῶν ἐν C. I. Gr. II, n. 1875, πραβλ. Μουστοξύδην n. LXXXVII σ. 263, ἐπὶ ἀσβεστολίθου, οὐδὲν ἄλλο περιέχει ἢ τὴν λέξιν Ἰστόνης (184). Ἡ ἑτέρα, C. I. Gr. II n. 1874, παρ. Μουστοξ. n. LXVII, σ. 231 ἀπὸ τοῦ γ' αἰῶνος μ. Χ. χρονολογούμενη, ἀναφέρεται εἰς ἀνάθημα εἰς τοὺς Διοσκόρους τῆς Ἰστώνης (185)

ὧν πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ὑπῆρχεν ἐκεῖ ἱερόν.

Ἐκ τῶν εἰρημένων λοιπὸν ἐξίγεται, ὅτι δικαιούμεθα νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ὑπῆρχεν ἐπαρχία ἐν Κερκύρα Ἰστώνη, ὡς ἐπίσης ὄρος, φέρον τὸ ὄνομα τοῦτο, κατὰ τὴν γραφὴν τὴν ἐν τῇ Γ'. καὶ Δ'. βίβλῳ τοῦ Θουκυδίδου. Ἀλλὰ, καθ' ὅσον ἐγὼ γνωρίζω, δὲν ὑπάρχει οὐδεὶς τόπος ἐν τῇ νῦν Ἑλλάδι, ὅστις νὰ ἔλαβε τὸ ὄνομα ἀπὸ ὄρους τινὸς τῆς ἀρχαιότητος. Τοῦναντίον εἶνε γνωστὸν γεγονός, ὅτι πλείστα ὀνόματα ἀρχαίων πόλεων μετεβιβάσθησαν εἰς γειτνιαζούσας νεωτέρας τοποθεσίας, ἰδίως κώμας. Δὲν ἔλλειπουν δὲ καὶ παραδείγματα, ὅσον καὶ ἂν ἦναι σπάνια, καθ' ἃ ἤδη ὀλοκλήρων χωρῶν ἢ νήσων ὀνόματα ἀπεδόθησαν εἰς νεωτέρας πόλεις ἢ κώμας. Οὕτω τὸ ὄνομα Ἀρκαδία ἀπεδόθη εἰς πόλιν κειμένην ἐκτὸς τῆς χώρας ταύτης, οὐχὶ δὲ μακρὰν τῶν ὀρίων αὐτῆς, καὶ κατέχουσαν τὴν θέσιν τῆς παλαιᾶς Κυπαρισσίας ἐν τῇ βορειοδυτικῇ Μεσσηνίᾳ. (186) Ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Ἀχαΐας, πρὸς δυσμὰς τῶν Πατρῶν, ὑπάρχουσι δύο μικραὶ κώμαι, αἵτινες διετήρησαν πιστῶς τὸ ὄνομα τῆς χώρας ταύτης Κάτω-Ἀχαΐα καὶ Ἀπάνω-Ἀχαΐα (187). Ἡ ἀπέναντι τῆς ἀνατολῆς παραλίας τῆς Λοκρίδος κειμένη νῆσος Ἀταλάντη, σήμερον Ταλαντονῆσι, ἐδάνεισε τὸ ὄνομά της συγχρόνως καὶ εἰς τὴν ἐν τῇ ἀπέναντι ἠπείρῳ, μίαν καὶ ἡμίσειαν ὥραν ἀπέχουσαν τῆς θαλάσσης πολίχνην Ταλάντι (188). Ἐπὶ τῶν ἀναλογιῶν τούτων στηριζόμενος νομίζω ὅτι τὸ ὄνομα Ἰστώνη, κατὰ τὸν ἐγγύριον τύπον *Fίστων* ἢ *Fίστωνας*, ἐδήλου ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἔλην τὴν πρὸς βορρᾶν ὄρεινὴν χώραν τῆς Κερκύρας, ἐξ ἧς βραδύτερον μετεβιβάσθη εἰς μίαν τῶν ἐνταῦθα κειμένων κωμῶν. Παρητήρησαμεν ἀνωτέρω (σελ. 20), ὅτι καὶ οἱ σημερινοὶ κάτοικοι τῆς Κερκύρας τὸ μέρος τοῦτο ὡς ἰδιαίτεραν ἐπαρχίαν καὶ πρὸς διάκρισιν αὐτοῦ ἀπὸ ἄλλων μερῶν τῆς νήσου τὸ ὀνομάζουσιν Ὁρος, δι' οὗ δηλοῦσι τὴν κατ' ἐξοχὴν ὄρεινὴν χώραν. Ἡ λέξις ὄρος ἐν τῇ δημοτικῇ διαλέκτῳ δὲν εἶναι γηγενικῶς ἐν χρήσει, ἀλλ' ἀπαντᾷ μόνον ὡς ὀνομασία τόπου. (189)

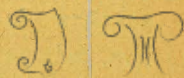
ἢ εἰς ὀρισμένας τινὰς ἐκφράσεις (190). συνήθως λέγεται βουνοῦ ἢ ὑποκοριστικῶς ἐξ αὐτοῦ σχηματισθὲν, βουνί, (τὸ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ βουνοῦς) (191). Δυνάμεθα λοιπὸν δικαίως νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι καὶ ἡ ὀνομασία τῆς βορείου ὄρεινῆς χώρας διὰ τῆς λέξ. ὄρος χρονολογεῖται ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος, ἥτοι ὅτι ἡ χώρα αὕτη, καὶ τοὶ ἔφερον ἴδιον ὄνομα, ἐν τῷ στόματι τοῦ λαοῦ ἐλέγετο συνήθως « τὸ ὄρος » ἀπλῶς· παρατηρητέον ἄλλως, καίτοι ἐγὼ δὲν θέλω ν' ἀποδώσω εἰς τοῦτο μεγάλην σημασίαν, ὅτι ὁ Θουκυδίδης, ὅστις θὰ εἶχεν εἰδήσεις ἐγγυρῶν, καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐξιστόρησιν τῶν κερκυραϊκῶν στάσεων, τοὺς ἐν τῷ τείχει τῆς Ἰστώνης ὀχυρωθέντες ἐλιγαρχικοὺς ὀνομάζει ἀπλῶς, οἱ ἐν τῷ ὄρει φυγάδες (Δ'. 2,3), καὶ ἐπίσης μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Δήμου καταστροφὴν αὐτῶν, ὀνομάζει αὐτοὺς « οἱ ἐκ τοῦ ὄρους Κερκυραῖοι » (Δ'. 48,5).

Ἐὐνόητον νῦν ὅτι τὸ ὑψηλότερον καὶ ἐπιβλητικώτατον ὄρος τοῦ τμήματος τούτου τῆς νήσου ὁ σημερινὸς Παντοκράτωρ, ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἐλέγετο Ἰστώνη, καὶ ὅτι τὸ ὄνομα τοῦτο ἔπειτα ἐξετάθη καὶ ἐφ' ὅλης τῆς ἐπαρχίας, ἀκριβῶς ὅπως τὸ ἀρκαδικὸν ὄρεινὸν ὄνομα Κυλλήνη ἐδήλου πλατύτερον ὄλην τὴν ὄρεινὴν χώραν, συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ Πηγειοῦ (192). Δυνατὸν ὀπωσθήποτε ἐν τῷ αὐτῷ περιπτώσει νὰ τηρηθῇ ἐν ἀμφοτέροις τοῖς χωρίοις τοῦ Θουκυδίδου ἡ παραδοθεῖσα γραφή. Ἴσως εἴπη τις ὅτι δυνατὸν ὁ ἱστοριογράφος, ἄνευ ἄλλου περαιτέρω λόγου, ἐν ὁμοίᾳ περιπτώσει, τὴν μὲν μίαν φορὰν νὰ ἔγραψε « τὸ ὄρος Ἰστώνη », τὴν δὲ ἄλλην φορὰν « τὸ ὄρος τῆς Ἰστώνης »· ἀλλ' αὕτη ἡ ὑπόθεσις εἶνε παραπολὺ ἀπίθανος.

Διὰ τοῦτο καὶ ἐγὼ πιστεύω ὅτι ἐν ἐνὶ τῶν δύο χωρίων ἐπῆλθε φθορὰ τοῦ κειμένου, ὅτι ὅμως οὐχὶ τὸ χωρίον τῆς Δ'. βίβλου πρέπει νὰ διορθωθῇ κατὰ τὸ ἐν τῇ Γ'. βίβλῳ, ὡς ὁ Dobree ἠθέλησεν, ἀλλὰ τοῦναντίον μάλλον, ἥτοι ὅτι ἐν Γ'. 85, 4 γραπτέον « εἰς τὸ ὄρος τῆς Ἰστώνης ». Ἡ ἐνταῦθα ἀπαντήσα ἐν τοῖς χειρογράφοις γραφὴ τῆς Ἰστώνης εἶναι σκόπιμος μεταβολὴ γραμματικοῦ τινος, ὅστις ὑποπεσὼν

εἰς τὸ εὐκολὸν λάθος ὅτι Ἰστω νη ἦτο τὸ ὄνομα τοῦ δρους, ἐθεώρησεν ἀναγκαῖον νὰ μεταβάλῃ τὴν γενικὴν εἰς αἰτιατικὴν, ἵνα ἐπανορθώσῃ τὴν ὀρθὴν γλωσσικὴν χρῆσιν. Ἀλλὰ δὲν ἐγίνωσκεν ἢ δὲν ἐνεθυμήθη ἐνταυτῷ ὅτι ἡ αὐτὴ ἔκφρασις ἐπαναλαμβάνεται ἐν τῇ Δ', βίβλῳ, καὶ οὕτως ἔμεινεν ἐκεῖ ἡ ὀρθὴ γραφή. Ἡ μεταβολὴ αὐτῆ τοῦ γραμματικοῦ πρέπει νὰ τεθῇ πρὸ τῶν χρόνων Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου, ὅστις, ὡς ἀνωτέρω ἐδηλώθη, ἐν τῷ κειμένῳ τοῦ Θεουκυδίδου, ὃ εἶχεν ὑπ' ὄψιν, τὴν ἐκ παρανοήσεως προελθοῦσαν διόρθωσιν εὔρεν ὡς ὀρθὴν γραφήν.

ΤΕΛΟΣ

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1) ταῦτα δὲ ἰκείται καθεζόμενοι ἐς τὸ Ἡραϊον ἐδέοντο.

2) Περὶ τοῦ κατὰ τοὺς χρόνους τούτους πολιτεύματος τῆς Κερκύρας οὐδὲν λεπτομερὲς εἶναι ἡμῖν γνωστόν. Ἀλλὰ καὶ ἂν τοῦτο ἦτο κατὰ τὸν τύπον δημοκρατικόν, ὡς οἱ πλείους πικροδέχονται (πρβλ. π. χ. G. A. Müller, de Corcyraeorum republica σλ. 32—Grote, Ἱστ. τῆς Ἑλλάδος Γ.—Duncker, Gesch. des Alterthums IX, σλ. 282 ἐξ), ὅπως δὴ ποτε ἡ ἀριστοκρατία εἶχε τότε μεγίστην πολιτικὴν ἐπιρροήν. Τοῦτο ἐξάγεται θετικῶς ἐκ τῆς ἀποπομπῆς τῶν πρέσβων τοῦ τῶν Ἐπιδαμνίων δήμου καὶ ἐκ τῆς ἐν κφ. 26 ἀναφερομένης φροντίδος ὑπὲρ τῶν πρὸ αὐτοῦ φυγαδευθέντων ὀλιγαρχικῶν. Βραδύτερον ἢ κατὰ τῶν Κερκυθίων νίκη τῶν Κερκυραίων ἐν τῇ πρὸ τὴν Λευκίμην ναυμαχίᾳ καὶ ἡ ἐντεῦθεν ἀναγκαστικὴ προσπέλασις αὐτῶν εἰς τὰς Ἀθήνας φαίνεται ὅτι ἐπέφερε τὴν πραγματικὴν τοῦ δήμου ἐπικράτησιν.

3) Τοῦτο μόνον δύναται νὰ σημαίνῃ ἐνταῦθα ἡ ἔκφρασις κατ' ἐπιήρειαν, ὡς πρὸς Ἡροδότῳ ΣΤ'. Θ. λέγετε ἐπιήρεάοντες = ἐπαπειλέοντες, πρβλ. κεφ. 32. Ἡ ἐρμηνεία τοῦ Classen «μόνον ἐκ κακίας καὶ πείσματος, διότι αὐτοῖς οὐδόλω; ἐνδιέφερον ἢ κήθοδος τῶν ὀλιγαρχικῶν,» καὶ ἄλλων πολλῶν, οὕτω ἢ ὁμοίως ἐρμηνευτάντων τὸ χωρίον, εἶναι ἐντελῶς ἐσφαλμένη. Τοῦτο ἀποδεικνύουσι φανερῶς αἱ ὑπὸ τοῦ Ἱστορικοῦ παρεπιθέμεναι λέξεις: «ἦλθον γὰρ ἐς τὴν Κέρκυραν κ. λ.» ἤδη δὲ ἀνωτέρω παρετηρήσαμεν ὅτι ἐν Κερκύρᾳ ὑπῆρχεν ἀκόμῃ ἡ ἀριστοκρατία.

4) (Ὅρα σελ. 7 στίχ. 27 «προτείνοντες τὴν συγγένειάν των κ. λ.») ἦλθον γὰρ ἐς τὴν Κέρκυραν οἱ τῶν Ἐπιδαμνίων φυγάδες, τάφους τε ἐπιδεικνύοντες καὶ συγγένειαν ἣν προῖσχόμενοι ἐδέοντο σφῆς κατὰ γένειον. Ὁρθῶς οἱ τοῖσι ἐκδόται παρέλαβον ἀντὶ τοῦ ἀποδεικνύοντες τὸ τοῦ Βατικανοῦ κώδικος; δραματικώτερον ἐπι-

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
 ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
 ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΑΘΗΝΩΝ

δεικνύοντες. Ἡ λέξις αὕτη προστιμήθη ἕνεκα τοῦ προστιθεμένου τάφους, ἀλλὰ ἔχει καὶ δευτέρον ἀντικείμενον δηλοῦν ὅτι οἱ τάφοι ἀπεδείκνυον, μεθ' ὃ ἡ ἀναφορική πρότασις συνεχίζει τὴν ἀφήγησιν. Τὸ ἀποδεικνύοντες φαίνεται ὅτι ἐγράφη πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ σχήματος Ζεύγματος.

5) Λευκίμη παρὰ Θουκυδίδη καὶ ἀλλαχοῦ. Τὸν δωρικὸν τύπον Λευκίμα ἔχει ὁ Στράβων Ζ'. σλ. 324. Ὁ Πτολεμαῖος (III, 13, 9) ἔχει Λεύκιμα ἄκρη.

6) (Ὁρα σελίδα 8 στίχ. 4 «μετὰ τὴν ναυμαχίαν οἱ Κερκυραῖοι ἔστησαν τρόπαιον.» Ἀναφέρω μετὰ τοῦ Krüger philol. Studien I, σλ. 219, καὶ τοῦ Duncker, Gesch. des Alterth. IX, σ. 283, σημ. 2 (πρὸς βλ. σ. 283 σημ. 1.) τὴν μάχην κατὰ τὸ ἀκρωτήριον, ἐφ' οὗ οἱ Κερκυραῖοι ἔστησαν τὸ τρόπαιον. Ἄλλοι προτιμῶσι νὰ ἀναφέρωσι τὴν παρὰ τὸ Ἄκτιον μάχην. Ἐκ τοῦ Θουκ. Α, 29, 3-5 δὲν ἐξίγεται ὅτι ἡ ναυμαχία ἐγένετο ἐν τρυφῇ, ὡς ὁ Oberhammer (Akarnan. σελ. 94) ἰσχυρίζεται· εἶναι ἄφ' ἐκείνου τοῦ πολὺ πιθανώτερον ὅτι οἱ Κερκυραῖοι ἀντεπεξῆλθον κατὰ τοῦ ἔχθρου παρὰ τὴν ἰδίαν αὐτῶν νῆσον, ἵνα ἐν περιπτώσει ἀποτυχίας δυνηθῶσι νὰ καταφύγωσι ταχέως εἰς τὸν λιμῆνα. Πρὸς βλ. κφ. 30, 4 καὶ κφ. 47.

7) (Ὁρα σελίδα 8 στίχ. 9 «ἠναγκάσθησαν περὶ τῶν τέλει τοῦ θέρους κ. λ.») Ἀναγινώσκω μετὰ τῶν νέων ἐκδοτῶν κατὰ τὸν Cod. Augustanus περιτόντι τῷ θέρει καὶ ἐξηγῶ τὴν φράσιν μετὰ τοῦ Κλάσσην ὡς ἀνωτέρω. Τὴν παρὰ τὴν Λευκίμη ναυμαχίαν τίθεμαι μετὰ τοῦ Krüger, ἐνθ. ἀνωτ. σλ. 219 ἐξ ἐν τῷ ἔχει τῆς 861, 2 Ὀλυμπιάδ. Αἱ παρατηρήσεις τοῦ Steup, Thukyd. Studien II, σλ. 4 ἐξ, δὲν μ' ἐπεισαν.

8) (Ὁρα σελίδα 1 στίχ. 5 «οἱ αἰχμάλωτοι, οἱ ἐκ τῶν περὶ τὴν Ἐπίδαμον ναυμαχιῶν»). Εἶναι ἀνακριβὴς ἔκφρασις τοῦ ἱστορικοῦ ἀντὶ τοῦ «ἐν τῇ παρὰ τὰ Σύβοτα ναυμαχία».

9) (Ὁρα σελίδα 11 στίχ. 6 «ἠγγυήθησαν 800 τέλλαντα») Πολλὰ ἀντέτεινάι τινες κατὰ τοῦ ἐπισημίου μεγάλου ποσοῦ 800 τέλλαντα, ὑπὲρ 250 αἰχμάλωτων, ὡς καὶ ὁ Κλάττεν παρατηρεῖ, προστιθέμενος ὅμως ὅτι τοῦτο δύναται νὰ ἐξηγηθῇ διὰ τῆς ἐπισημότητος τῶν αἰχμάλωτων, πλὴν τοῦ ὅτι ὁ συμβιβασμὸς ἐστὶν ἔτι

ἐπὶ προφάσεως. Προφανῶς ἡ ἀνήκουστος σκληρότης τῶν πρὸς ἀπελευθέρωσιν αὐτῶν τεθέντων ὄρων ἔπρεπε νὰ καταστήσῃ ἀνυπόπτους τοὺς ἐπανελθόντας.

10) Ἡ ἀπόφασις αὕτη, ἣν ὁ Müller-Stürbing ἐν σελ. 594 εὕρισκει τότε παράδοξον καὶ ἀκατανόητον, ὥστε θέλει ν' ἀποχωρίσῃ ὀλόκληρον τὴν φράσιν «καὶ ἀφικομένης Ἀττικῆς τε νεῶς— ὡσπερ καὶ πρότερον», νοεῖται εὐκόλως ὡς συμφωνία, εἰς ἣν μετὰ κόπου κατέληξαν αἱ δύο ἀντίθετοι ἐν Κερκύρα μερίδες. Οἱ Ἀθηναῖοι πρὸ τῆς ἐκρήξεως τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου, μετὰ τὴν ἤτταν τῶν Κορινθίων ὑπὸ τῶν Κερκυραίων ἐν τῇ παρὰ τὴν Λευκίμη ναυμαχίᾳ, εἶχον συνάφην μετὰ τῶν τελευταίων οὐχί, ὡς αὐτοὶ τότε ἐπεθύμουν, ἀμυντικὴν καὶ ἐπιθετικὴν συμμαχίαν, ἀλλὰ μόνον ἀμυντικὴν ἐπιμαχίαν «τῆ ἀλλήλων βοηθεῖν, ἐάν τις ἐπὶ Κέρκυραν ἦρ ἢ Ἀθήνας ἢ τοὺς τούτων συμάχους»· ῥητῶς δὲ ἐλέχθη ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι δὲν θὰ ἠδύναντο, ἐν περιπτώσει ἐπιθέσεως τῶν Κερκυραίων κατὰ τῆς Κορίνθου, νὰ βοηθήσωσιν αὐτοὺς χωρὶς νὰ θεωρηθῶσι λελυμένα· αἱ μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν Πελοποννησίων σπονδαί. (Θουκ. Α'. 44). Ἡ ἐπιμαχία αὕτη δὲν ἐπεξετάθη κατὰ τὴν ἐκρήξιν τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου εἰς συμμαχίαν, ὡς δηλοῦται φανερῶς ἐκ τοῦ Θουκυδ. Γ'. 70 καὶ 75, καὶ ἐκ τῆς ἱστορικῆς ἐν Β'. 7 λέγει «Ἀθηναῖοι δὲ τὴν τε ὑπάρχουσαν συμμαχίαν ἐξήταζον καὶ ἐς τὰ περὶ Πελοπόννησον μᾶλλον χωρία ἐπρεσβεύοντο, Κέρκυραν καὶ Κερκαλληνίαν καὶ Ἀκαρνανίαν καὶ Ζάκυνθον, ὁρῶντες, εἰ σφίσι φίλια ταῦτ' εἴη βεβαίως, πέριξ τὴν Πελοπόννησον καταπολεμήσοντες», διὰ τοῦτου νοητέον, ὅσον ἀφορᾷ τοὺς Κερκυραῖους, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἤθελον μόνον νὰ βεβαιωθῶσι περὶ τῆς πιστῆς τηρήσεως τῆς ὑπαρχούσης ἐπιμαχίας· ἐάν δὲ κατόπιν ἐν Β'. 9 οἱ Κερκυραῖοι καταριθμῶνται μετὰ τῶν συμμαχῶν τῶν Ἀθηναίων, τοῦτο νοητέον γενικῶς, ὡς συνήθως παρὰ Θουκυδίδη (πρὸς βλ. τὸν Πόππο-Στάλ ἐν Α. 44) οὐχὶ κατὰ τεχνικὸν ὄρον. Ἐντεῦθεν θὰ ἦτο διχογνωμία, ἐάν οἱ Κερκυραῖοι καὶ μετὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν Πελοποννησίων εἰς τὴν Ἀττικὴν ἐδικαιοῦντο καὶ ὑπεχρεοῦντο νὰ λεηλατήσωσι μετὰ τῶν Ἀθηναίων τὰς ἀκτὰς τῆς Πελοποννήσου. Καὶ ἐπραξεν μὲν τοῦτο κατὰ τὸ πρῶτον ἐτος τοῦ πολέμου, εἶναι δὲ ἀναμφισβήτητον ὅτι τοῦτο

ἐγένετο συμφώνως πρὸς τὰς διαβεβαιώσεις τῶν Κερκυραίων δημοκρατικῶν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους πρέσβεις. Ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν μετέσχον πλέον τῶν περαιτέρω ἐπιχειρήσεων τῶν Ἀθηναίων ἐν Πελοποννήσῳ, διότι τὸν φθινόπωρον τοῦ 429 ὁ πρὸ τῆς Ναυπάκτου μετὰ 20 νηῶν εὐρισκόμενος καὶ παρὰ ἐχθρικοῦ στόλου ἀπειλούμενος Φορμίων ἐζήτησε μὲν ταχεῖαν βοήθειαν ἀπ' Ἀθηνῶν (B., 85), οὐδόλως ὅμως ἐσκέφθη ν' ἀποταθῆ πρὸς τὴν παρακειμένην Κέρκυραν (πρβλ. Μύλλερ - Στούρβινγκ σλ. 591 ἐξ), ὀφείλομεν νὰ συμπεράνωμεν ἐντεῦθεν ὅτι ἐκεῖ ἐν τῷ μεταξὺ εἶχεν ἐπέλθῃ πολιτικὴ μεταβολή, ἥτις ἄλλην ἐρμηναίαν ἐδωκεν εἰς τὴν πρὸς τὰς Ἀθήνας ἐπιμαχίαν. Καὶ τοῦτο ἀποδοτέον εἰς τὴν ἐπιρροὴν τῶν ἀπὸ Κορίνθου ἐπανελθόντων Κερκυραίων. Διότι εἶναι ἀδυνατιολόγητος καὶ ὅλως ἀπίθανος ἡ γνώμη, ὅτι ἡ ἐπάνοδος τῶν αἰχμαλώτων τούτων ἐγένετο ὀλίγω πρὸ τῶν παρασκευῶν τοῦ Βρασιίδου καὶ τοῦ Ἀλκίδου κατὰ τῆς Κερκύρας, ἥτοι πέντε ὅλα ἔτη μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν αὐτῶν, καὶ μάλιστα ἐπειδὴ οἱ Κορίνθιοι ἀρχῆθεν ἐσκόπουν νὰ προσελκύσωσιν αὐτοὺς πρὸς τὸ μέρος των. Δὲν γνωρίζομεν ἀπὸ ποίου ἔτους ὀπισθοδρομικῶς ἀρχίζει ὁ Θουκυδίδης τὴν περιγραφὴν τῆς στάσεως. Ἡ παραδοχὴ βεθμιαίας ἀναπτύξεως αὐτῆς, καθ' ἣν ὅτε μὲν ἡ μία ὁτὲ δὲ ἡ ἄλλη μερὶς ὑπερίσχυεν ἐπεξῆκει τὰ ἐν Γ' 70 γεγονότα. Ὁ Müller-Sturbing ἐσφαλμένως ἔκρινε περὶ ταύτης, διότι παρακολουθεῖ αὐτὴν κατὰ βῆμα. Ἐὰν λοιπὸν, ἵνα ἐπανεέλθωμεν εἰς τὸ ἀνωτέρω συμπέρασμα, οἱ Κερκυραῖοι μένουσιν ἐπιμαχοὶ τῶν Ἀθηναίων, ὅπως μέχρι τοῦδε ἦσαν, ἅμα δὲ θέλουσι νὰ διατελῶσι φίλοι τῶν Πελοποννησίων, ὡς πρότερον, τοῦτο σημαίνει ὅτι ἤθελον ν' ἀποκορῶσιν ἄμεσόν τινα ἔφοδον κατὰ τῶν Ἀθηνῶν ἢ τῶν συμμάχων, ἀλλ' οὐχὶ καὶ νὰ ἐπιτεθῶσι κατὰ τῆς Πελοποννήσου. Ἐν ταῖς λέξεσι "Πελοποννησίοις φίλοι ὡσπερ καὶ πρότερον" τὸ φίλος ἐκλαμβάνεται εἰς πολιτικὴν ἐννοίαν, ἀκριβῶς ὅπως ἐν τῇ τεχνικῇ ἐκφράσει «τοὺς αὐτοὺς Ἀθηναίους φίλους τε καὶ ἐχθροὺς νομίζειν». Πρβλ. καὶ B., 72, καὶ τὸν Κλάσση ἐνταῦθα. Ἐὰν τοιαύτη ἐπιμαχία ἐν ταῖς τότε περιστάσεσιν ἡδύνατο νὰ ᾔνοιε εἰς τοὺς Ἀθηναίους, εἶναι ἀδιάφορον πρόκειται μόνον νὰ νοήσωμεν αὐτὴν ἐκ τῶν σχέσεων τῶν Κερκυραϊκῶν μεριδῶν. Ἡ ἐν κφ. 70,2 ἀναφερομένη πρεσβεία τῶν Ἀθηναίων ἀ-

νὰ μπιβόλως ἐξέφρασε παράπονα ἐπὶ τῇ βραδύτητι τῆς ἐκ Κερκύρας ἀναμενομένης ἐπικουρίας, ἴσως δὲ καὶ ἐζήτησε καὶ τὴν ἐπίσημον συνθηκολογίαν ἐπιμαχίας καὶ συμμαχίας.

11) Τὸ ὄνομα τοῦτο φέρεται καὶ ἐν μεταγενεστέρῳ Κερκυραϊκῇ ἐπιγραφῇ, ὑπὸ τὴν μορφήν Πειθίας (C. J. Gr. II. n. 1911—Μουστοζ. Cose Corc. n. CLII. σλ. 320), ἀναφέρεται δὲ καὶ ἀλλοχθῶ.

12) Αἱ λξ. τοῦ δήμου προειστίχει δὲν δηλοῦσι βεβαίως ὑπόρρημά τι — ὁ Πειθίας ἦτο κατὰ κφ. 70,5-6, βουλευτής — ἀλλὰ μόνον ὅτι ἦτο ὁ ἡγέτης τῆς δημοκρατικῆς μεριδος. Μετὰ τὸν φόνον αὐτοῦ πολλοὶ ἀντικαθεστῶσι τὸν Πειθίαν κφ. 75,2 καὶ Δ'. 46,4. Διότι καὶ ἐν τοῖς χωρίοις τούτοις οὐδὲν ἀναγκάζει ἡμᾶς νὰ ἐρμηνεύσωμεν τοῦ τοῦ δήμου προστάτας ὡς ὑπόρρημά τι, ὡς πράττει ὁ Vischer (Epigraph. u. Archaeol. Beitr. aus Griech. σλ. 9—Kleine Schriften II. σλ. 15.) Ἐὰν ὁ Muller (de Corc. rep. σλ. 49) ἐξάγει ἐκ τοῦ Θουκ. Γ' 75,3 ὅτι αὐτοὶ, ὡς οἱ ἐν Λακεδαιμόνι Ἔφοροι, διηύθυνον τὰ τῆς στρατολογίας, τοῦτο εἶναι ὅλως ἀβέβαιον διότι αἱ λξ. «οἱ δὲ τοῦ ἐχθροῦ; κατέλεγον ἐς τὰς ναῦς» δύνανται συντόμως νὰ σημαίνωσι, ὅτι διέταξαν οὕτω τὰ πράγματα, ὥστε οἱ ἐχθροὶ των ἐξελέγησαν ὅπως φροντίσωσι περὶ τῶν πληρωμάτων τῶν νηῶν ὅπως δὴ τότε εἶναι βέβαιον ὅτι ἐν Γεγίαι οἱ προστάται τοῦ δήμου ἦσαν τῶντι μίαν ἀρχήν διότι ἐν προξενικῷ τινι ψηφίσματι (πρὸς Σάουπε, Comment. de titulis tegeaticis σλ. 4. —Dittenberger, Syll. n. 317) φέρονται οὗτοι ἐν τέλει πρὸς ἐπικύρωσιν αὐτοῦ μετὰ τῶν στρατηγῶν, τοῦ ἱππάρχου, ἐνός γραμματέως καὶ τοῦ ἱερέως τῆς Ἀθηναίων (Ἀλέξ.). Ἀλλὰ τοῦτο, νοεῖται, δὲν δύναται οὐδὲν ν' ἀποδείξη διὰ τὴν Κέρκυραν. Πρβλ. Gilbert, Handb. d. griech. Staatsalterthümer II σλ. 235,

13) Προφανῶς διότι ὁ Πειθίας παρὰ τὴν ἀπαρέσκουσιν αὐτῶ ἀπόρρασιν τοῦ δήμου ἐξηκολούθει νὰ ἐνεργῇ ὑπὲρ τῶν Ἀθηναίων.

ΤΑ ΕΠΙΓΡΑΦΕΙΑΣ ΤΟΥ ΧΑΡΑΚΤΕΡΟΣ ΕΚ ΤΟΥ ΤΕ ΔΙΟΣ ΤΟΥ (ΤΟΥ ΛΕΙΠΕΙ ΤΟ ΕΛΑ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΕΙΜΕΘΕΝ ΕΙΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΑΛΚΙΝΟΥ, ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΘΕΟΥΡΙΟΥ

ἀνθ' οὗ ὁ Cobet ἐν Μνημοσύνη VIII, 1880 σλ. 142 γράφει
 «ἐκ τε τοῦ Διὸς τεμένους καὶ τοῦ Ἀλκινόου.» Συνήθως νοε-
 ται ἄλλος, τῷ Διῷ καὶ τῷ Ἀλκινόῳ ἱερόν, καὶ ὁ Müller, de Corc.
 rep. σλ. 56 μετὰ κόπου πολλοῦ θέλει νὰ εὕρῃ τὸν σύνδεσμον τῶν
 δύο ἐν τῇ λατρείᾳ. Ἀλλ' ἤδη αὐτὴ ἡ θέσις τῶν λέξεων δεικνύει
 ὅτι πρέπει νὰ νοηθῶσι δύο διάφορα ἄλλα. — Ὅ, τι ἀφορᾷ τοὺς δύο
 χάρακας, ὁ Hehn (Kulturpflanzen n. Haustiere σλ. 468) νομίζει
 ὅτι ἦσαν ραβδία (ἐφ' ὧν ἐστηρίζοντο τὰ κλήματα), ἐπειδὴ ἡ ποιηὴ δι'
 ἕκαστον ἦτο εἰς στατῆρ καὶ ἐφαίνετο αὐτὴ καθ' ὑπερβολὴν σκληρὰ
 ἀλλ' ἀπὸ ἱεροῦ ἄλλος δὲν ἠδύνατο νὰ ἀποκοπῶσιν ἀπαρατήρητοι
 πολλοὶ πάσσαλοι». Τοῦτο εἶναι ὀρθόν, ἀλλὰ δύναται τις νὰ παραδεχ-
 θῆ, ὅτι οἱ Κερκυραῖοι τὴν κατάχρησιν ταύτην ἐπὶ μακρὸν χρόνον
 παρετήρησαν σιωπῶντες, οὐδενὸς τολμῶντος νὰ ἀντιστῆ κατὰ τῶν
 πλουσίων ἐκείνων, ἕως οὗ ὁ Πειθίας, ἐκδικούμενος κατ' αὐτῶν, κα-
 τεμύνησε τὸ πρᾶγμα ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου. Ὁ ἐνεστὼς τ έ -
 μ ν ε ι ν, ὡς ὁ Κλάσσην ὀρθῶς λέγει, δηλοῖ συνέχειαν τοῦ πλημ-
 μελήματος. Δὲν νοεῖται, πῶς ἠδύνατο νὰ προσδιορίσωσιν, ἔστω
 καὶ κατὰ προσέγγισιν, τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀποκοπέντων ραβδίων.
 Οὐδὲν ἐπίσης εἶναι γνωστὸν περὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν οἱ Κερκυραῖοι
 ἐτοποθέτουσαν τὰ κλήματα. Τὴν σήμερον ἐν Κερκυρᾷ, ὡς ἀπαντα-
 χοῦ τῆς Ἑλλάδος, τὰ κλήματα τῶν κυρίως ἀμπελώνων ἀφίνονται
 ἀνυποστήρικτα, καὶ μόνον ἐν τοῖς κήποις βλέπει τις τοιαῦτα στη-
 ριζόμενα ἐπὶ πασσάλων ἢ τοίχων. Οὕτω ἴσως ἐγένετο καὶ κατὰ
 τὴν ἀρχαιότητα ἐν τῇ νήσῳ.

15) Διάφοροι τοιαῦτα ποινικαὶ διατάξεις κατὰ παραβάσεων
 τῶν νόμων διεσώθησαν ἐν ἐπιγραφαῖς. Ἐν ἀττικῇ τινι ἐπιγραφῇ
 (C. J. At. II. 2, 841=Dittenb. Syl. n. 359) ἣτις κατὰ τὸν
 Koehler δὲν εἶναι ἀρχαιότερα τῆς Δ'. ἑκατοντ. ἀναγινώσκεται:
 «Ὁ ἱερεὺς τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ Ἐριθαιέου π(ρ)οαγορεύει καὶ ἀπα-
 γορεύει ὑπέρ τε ἑαυ(τοῦ) | καὶ τῶν δη(μο)τῶν καὶ τοῦ δήμου τῶν
 Ἀθηναίων μὴ κόπτειν τὸ ἱερόν τοῦ Ἀπόλλωνος μηδὲ (φ)έρει (ν)
 ξύλα μηδὲ κοῦρον μηδὲ φρύγγα μηδὲ(ε) φυλλό(β)ολα ἐκ τοῦ ἱεροῦ
 ἂν δέ τις ληφθῆι (κ) ὀπτων ἢ φέρων τῶν ἀ(π)ειρημένων ἐκ τοῦ
 (ἱ)εροῦ, ἂν μὲν δούλος εἴ ὁ λη(φ)θείς, μαστιγώ(σ)εται πενήκοντα
 πηληγὰς, καὶ παραδώσει (α)ὐτὸν καὶ τοῦ δεσπότη τοῦνομα ὁ ἱερεὺς

(τῷ) βασιλ(εῖ) | καὶ τεῖ βουλεῖ κατὰ τὸ ψήφισ(μα) | τῆς βουλῆς
 καὶ τοῦ δήμου τῶν Ἀθηναίων· ἂν δὲ ἐλεύθερος εἴ, θοάσει (θωιάσει Dittenb.) αὐτὸν ὁ ἱερεὺς(ς) μετὰ τοῦ δημάρχου πενήκοντα δραχμαῖς | καὶ
 παραδώσει τοῦνομα αὐτοῦ τῷ βασιλ(εῖ) | κατὰ τὸ ψήφισμα τῆς βου-
 (λ)ῆς καὶ τοῦ δήμου τοῦ Ἀθηναίων». Ομοίαν ἐντελῶς διάταξιν, ἀφωρῶ-
 σαντὸ ἱερόν ἄλλος Κερναῖσιον ἀναγνώσκουμεν ἐν τῇ περὶ τῶν μυστηρίων
 ἐπιγραφῇ τῆς Ἀνδανίης περὶ τῷ Le Bas Foucart, Explic. des
 inscr. gr. et lat. II. n. 326 ασ. (62, γρ. 78—80, —Sauppe Abh.
 d. Kön d. W. zu Gottingen, hist—philol. Cl. VIII, σ. 240:
 «Περὶ τῶν κοπτόντων ἐν τῷ ἱερῷ. Μηθεὶς κοπτέτω ἐκ τοῦ ἱεροῦ τό-
 που | ἂν δέ τις ἀλφῷ, ὁ μὲν δούλος μαστιγούσθω ὑπὸ τῶν ἱερῶν, ὁ δὲ
 ἐλεύθερος ἀποτεισάτω ὅσον καὶ οἱ ἱεροὶ ἐπικρίνωντι· ὁ δὲ ἐπιτυ-
 χῶν ἀγέτω | αὐτοῦ· ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ καὶ λυμβανέτω τὸ ἥμισυ.»
 Τέλος ἐνταῦθα ἀνήκει καὶ τὸ ἀπόσπασμα τῆς κρητικῆς ἐπιγρα-
 φῆς τὸ δημοσιευθὲν ἐν τῷ Bulletin de corresp. hellen. IX.
 1885. σλ. 9.

16) Αἱ λξ, «ὅπως ταξάμενοι ἀποδώσιν» οὐδὲν ἄλλο δύναται
 νὰ σημαίνωσιν, ὅπως καὶ οἱ πλεῖστοι ἐρμηνηταὶ τοῦ Θουκυδίδου
 καὶ ὁ Sauppe, Inscr. maced. quat. σλ. 12 καὶ ὁ Böckh
 Staatshaushalt. II, σλ. 614 ἐνόησαν. Ἡ ἐρμηνεία τοῦ Κλάσ-
 σην τοῦ «ταξάμενοι» «διὰ ἰσοτιμίου ἐκτιμήσεως, περὶ ἧς ἤθε-
 λον συμφωνήσει», ἦν ἠκολούθησε καὶ ὁ Stahl ἐν τῇ ἐπεξεργασίᾳ
 τῆς ἐκδόσεως τοῦ Πόππου, ἀντετιθεταὶ εἰς τὸ ρμ. ἀποδῶσιν,
 ὁ συμπληρωτέον μόνον κατὰ τὰ ἠγούμενα διὰ τοῦ ἀντικειμένου
 τὴν ζήμειαν. Ἡ λξ, τάξις ἦτο τεχνικὸς ὄρος, συνήθης πρός
 ἔκφρασιν τῆς κατὰ δόσεις πληρωμῆς, συμφωνουμένης μετὰ τῷ πι-
 στωτοῦ καὶ ὀφειλέτου, ὡς μανθάνομεν ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ Sauppe
 ἀναγεγραμμένων χωρίων (ἐνθ. ἀνωτ.), καὶ οὕτω νοητέα καὶ τὰ ρμ. τὰ ἀ-
 ξασθαὶ ἐνταῦθα καὶ κατὰ τὰ ξασθαὶ ἐν τῷ κατὰ Θεοκρίν.
 λόγῳ § 17. Τὸ χωρίον Θουκυδ. Α'. 117, 3 «χρήματα τὰ ἀ-
 νλωθέντα κατὰ χρόνους ταξάμενοι ἀποδοῦναι», δὲν ἰσχύει ἐναντίον
 τῆς ἐρμηνείας ταύτης (ὄρα Lupus. Jahrb. f. class. Philol.
 1875, σλ. 163). διότι ἐνταῦθα τὸ τὰ ξασθαὶ δὲν κείττι ἐν

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΝ ΤΕΧΝΙΚῆ ΣΗΜΑΤΙΚῆ, ἀλλὰ σημαίνει ἀπλῶς
 ΛΗΘΡΕΙΑ ΚΕΝΤΗΡΙΑ ἰδία προσαρτηθῆ καὶ τὸ κατὰ χρόνου εἰς
 ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΑΛΕΞΟΥΠΟΥ

τὸ ἀποδοῦναι. Ὁ Θουκυδίδης θὰ ἠδύνατο νὰ γράψῃ ἐν τῷ ἡμετέρῳ χωρίῳ «ὅπως κατὰ χρόνους ἀποδώσιν», προτιμῆσεν ὁμοῦ τὴν τεχνικὴν ἔκφρασιν, ἴσως διότι ἐν τοῖς προκειμένοις κερκυραϊκῶς γεγονόσιν ἐγένετο χρῆσις αὐτῆς.

17) Ὡστε ἀμέσως μετὰ τὴν εἰς Ἀθήνας ἄφιξιν οἱ Κερκυραῖοι πρέσβεις τόσον ἐντελῶς ἐπέτυχον νὰ ἐλκύσωσι πρὸς ἑαυτοὺς ἐν μέρῳ τῶν ὀπαδῶν τοῦ ἄρτι φονευθέντος Πειθίου, οἵτινες μόλις διέφυγον τὸ ξίφος τῶν συνομοσάντων ὀλιγαρχικῶν, καταφυγόντες εἰς τὴν ἐν τῷ λιμένι τῆς Κερκύρας ἀττικὴν νῆα, ὥστε οἱ Ἀθηναῖοι ἐθεώρησαν ἀνεγκλίον νὰ τοὺς περιορίσωσιν ἐν Αἰγίνῃ. Τοῦτο εἶναι πολὺ περικοπτικότερον ἢ πολλὰ ἐξ ὧν ὁ Μύλλερ-Στουρβίγα περὶ τῆς ἐν τῇ ἀφηγήσει τοῦ Θουκυδίδου περὶ τῶν κερκυραϊκῶν πραγμάτων. Ἀλλ' ἀντὶ νὰ λέγωμεν «τοῦτο δὲν δύναμαι νὰ πιστεύω— ἐκεῖνο θεωρῶ ἀδύνατον», προτιμώτερον εἶναι νὰ ἐκλάβωμεν αὐτὸ ὡς γεγονός καὶ ἐξ αὐτοῦ νὰ σχηματίσωμεν γνώμην περὶ τῆς τότε κερκυραϊκῆς δημοκρατίας. Ἐὰν ὁ Πειθίος εἶχε τοιοῦτους ἀρχακτικιστοὺς φυλοβίους ἐν τῇ μερίδι του, οὐδὲν τὸ θυμαστόν ὅτι δὲν ἦτο εἰς κατὰ τὴν ἐπιδοσὶν νὰ ἐμπόδισεν ἐκείνην τὴν, δυσμενῆ τοῖς Ἀθηναῖοις, ἀπόρριπτον τοῦ δήμου, περὶ ἧς ὁ λόγος ἐν σμ. 10, καίτοι μετὰ τινὰ χρόνον πάλιν ἡ πολιτικὴ αὐτοῦ ἐπιρροὴ ἐνισχυθῆ.

18) (Ὁρα σελίδα 12, στίχ. 19 «ἐπιτίθενται κατὰ τοῦ δήμου κ. λ.») Ἡ περὶ οὐδετερότητος ἀπόρριπτος τῶν ὀλιγαρχικῶν δὲν ἦτο ὁ τελευταῖος αὐτῶν σκοπός, ἀλλ' ἐσκόπει μᾶλλον νὰ ἀπατήσῃ τὸν δῆμον. Πράγματι ἤθελον νὰ περικόψωσι τὴν νῆσόν των τοῖς Κορινθίοις, καὶ πρὸς τοῦτο ἐθεώρουν τὴν στιγμὴν κατάλληλον. Οὐδὲν φυσικώτερον τοῦ νὰ περικόψωμεν ὅτι μετὰ τὴν ἄφιξιν μιᾶς κορινθιακῆς νηὸς, ἣν ἴσως καὶ αὐτοὶ οἱ Ἴλιαι προτεκέλευσαν, ὁ δῆμος ὑπωπτεύθη καὶ συνηνώθη. Καὶ οὕτως ἐξηγεῖται ἡ ἐφοδος τῶν ὀλιγαρχικῶν κατ' αὐτοῦ.

19) ὁ μὲν δῆμος ἐς τὴν ἀκρόπολιν καὶ τὰ μέγαρα τῆς πόλεως κατέρωθεν, καὶ αὐτῶν ξυλλεγεῖς ἰδρύθη καὶ τὸν Ἰλλυρικὸν λιμένα εἶχον οἱ δὲ τὴν τε ἀγορὰν κατέλαβον, οὐ πέρα ἢ πολλοὶ ἄκουσαν αὐτῶν

καὶ τὸν λιμένα τὸν πρὸς αὐτῇ καὶ πρὸς τὴν ἡπειρον.

20) Προφανῶς εἶχον σταθμεύσῃ ἐν τῷ ναυπηγείῳ καὶ τῷ ναυστάθμῳ καὶ ἐντεῦθεν ἔκαμον τὴν ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ δήμου.

21) «δεῖσαντες οἱ ὀλίγοι μὴ αὐτοβοσὶ ὁ δῆμος τοῦτε νεωρίου κρατήσῃεν ἐπελθὼν καὶ σφᾶς διαφθεῖρῃεν, ἐμπιπράσι τὰς οἰκίας τὰς ἐν τῷ κύκλῳ τῆς ἀγορᾶς καὶ τὰς ξυνοικίας, ὅπως μὴ ἢ ἐφοδος, φειδόμενοι οὔτε οἰκείας οὔτε ἀλλοτρίας, ὥστε καὶ χρήματα πολλὰ ἐμπόρων κατεκκῶθη καὶ ἡ πόλις ἱκανοδύνησε πᾶσα διαφραθῆναι, εἰ ἄνεμος ἐπεγένετο τῇ φλογὶ ἐπιφορος ἐς αὐτήν».

22) (Ὁρα σελ. 13, στίχ. 16 «οἵτινες εἶχον ἤδη ἐξαρκυνισθῆ ἀποκρυφθέντες κ. λ.») Οὗτοι πιθανῶς ἐφυγον ἐπὶ τῆς κορινθίας τριήρεως. Ἐκ τῆς ἑλλης ἀφηγήσεως προκύπτει ὅτι οἱ ἐκλεχθέντες δέκα ἄνδρες ἀνήκον μόνον εἰς τὴν ὀλιγαρχικὴν μερίδα. Ἡ παρατήρησις τοῦ Κλάσσε, ὅτι ὑπεδείχθησαν, πρὸς ἀποφυγὴν αἵματοχυσίας, ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερίδων τοιαῦτα πρόσωπα, ἅτινα διετέλουσαν ἤδη ἐν ἀσφαλείᾳ, εἶναι ἐσφαλμένη.

23) καθίζουσιν ἐς τὸ τῶν Διοσκόρων ἱερὸν.

24) Ὁ ἰκέτην τινὰ, καταφυγόντα εἰς ἱερὸν τόπον, ἐγείρων, λαμβάνει αὐτὸν ὑπὸ τὴν προστασίαν ἢ ἐγγυᾶται ὑπὲρ τῆς ἀσφαλείας αὐτοῦ. ἡ ἐνοία δὲ αὕτη ἐνυπάρχει ἐν τῇ λέξει ἀνιστάναί. Τὸ ἀντίθετον τούτου δηλοῦται διὰ τοῦ «τὴν ἰκετείαν οὐκ ἐδέξαντο» (=τοῦς ἰκέτας οὐκ ἀνέστησαν) (Α. 24) Ὡς ἐνταῦθα οὕτω καὶ κατωτέρω § 5 καὶ Α'. 137, 1, ὅπου περὶ τοῦ βασιλέως τῶν Μιλοσσῶν Ἀδμήτου καὶ τοῦ εἰς τὴν ἐστίαν αὐτοῦ καταφυγόντος Θεμιστοκλέους ὁ λόγος: «Ὁ δὲ ἀκούσας ἀνίστησιν τε αὐτὸν μετὰ τοῦ ἑαυτοῦ υἱός, ὥσπερ καὶ ἔχων αὐτὸν ἐκαθέζετο, καὶ μέγιστον ἦν ἰκέτευμα τοῦτο). Πρβλ. καὶ Α'. 128, 1. Ἐὰν δὲ ἐνίοτε τὸ αὐτονοούμενον ἐκφέρεται πλατύτερον, τοῦτο ἔχει τὸν λόγον του. Οὕτω Α'. 126, 11 «ἀναστήσαντες δὲ αὐτοὺς (τοὺς Κυλωνεῖους) οἱ τῶν Ἀθηναίων ἐπιτετραμμένοι τὴν φυλακὴν —, ἐφ' ἧς μὴ δὲν κακὸν ποιήσουσιν», ὅπου ἀναμφιβόλως ὁ σκοπὸς τοῦ συγγραφέως νὰ ἐπικυρώσῃ τὴν ἀφήγησιν τοῦ Ἡροδότου Ε. 71 ὑπερήκουσας τὴν προσθήκην. Διότι κατὰ τοῦτον ἢ τοῖς Κυλωνεῖοις

δοθείσα υπόσχεται δὲν ἦτο τόσον γενική, ἀλλ' ἠγγυᾶτο μόνον ὁ-
πὲρ τῆς ζωῆς των. Πρὸβλ. Duncker Gesch. d. Alterth. VI,
σλ. 133, A. 1 - Πρὸβλ. καὶ Γ.' 28,2 «Πάχης δ' ἀνα στήσας αὐ-
τοὺς (τοὺς κυριωτέρους ἐνόχους τῶν Μυτιληναίων) ὥστε μὴ ἀδι-
κῆσαι» ὅπου αἱ τρεῖς τελευταῖαι λέξεις προσετέθησαν διότι ὁ Πά-
χης ἐχρειάσθη νὰ ἐπαναλάβῃ ἰδιαιτέρως τὰς ἐν τοῖς γενικοῖς ὅροις
τῆς συνθηκολογήσεως περιεχομένας διαβεβαιώσεις πρὸς καθυσύχα-
σιν τῆς δυσπιστίας των. Καὶ ἐν Α'. 133 ἐξηγεῖται εὐκόλως ἡ ἐκ-
φρασις «πίστιν ἐκ τοῦ ἱεροῦ διδόντος τῆς ἀναστάσεως» ἐκ τῆς
σειρᾶς τοῦ λόγου. Τὴν ἀνωτέρω δοθεῖσαν ἔνοιαν ἄλλως δικαιολο-
γῶ καὶ ἐν τῇ Σημειώσει 27 κατωτέρω.

Ὁ Muller-Sturbing ἐν σλ. 598 ἀρνείται ἀξιοπιστίαν εἰς
τὰ περὶ Νικοστράτου. Ἄγεται ἐκ τῆς προϋποθέσεως ὅτι ὁ Ἀθη-
ναῖος στρατηγὸς ἐγίνωσκεν ὅτι ἰσχυρὸς στόλος τῶν Κορινθίων καὶ
Λακεδαιμονίων εἶχε συναθροισθῆ ἐν Κυλλήνῃ, ὅπως πλεύσῃ εἰς
Κέρκυραν καὶ ἐντεῦθεν ὅτι κατὰ τὴν εἰς Νυπάκτον ἐπάνοδόν του ἐ-
μελλε νὰ συγκρουσθῆ πρὸς αὐτόν. Ἄλλ' ἠδύνατο ἐν τοιαύτῃ κα-
ταστάσει τῶν πραγμάτων νὰ σκεφθῆ ν' ἀποπλεύσῃ ἐκ Κερκύρας;
Ἄλλ' ὁ σκοπὸς αὐτοῦ οὗτος ἀποδεικνύει ὅτι οὐδεμίαν γνώπιν εἶχε
τῆς παρουσίας τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου ἐν Κυλλήνῃ. Ἐντεῦθεν πρέ-
πει νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι, ἐὰν μὴ πρότερον, ἀλλὰ βεβαίως ἀπῆλ-
θε τῆς Νυπάκτου κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον καθ' ὃν αἱ νῆες τῶν
Πελοποννησίων συνηροῖζοντο ἐν Κυλλήνῃ Ἡ δὲ τῆς αὐτοῦ με-
σιτείας συντελεσθεῖσα συνθήκη μεταξὺ τῶν ἀντιθέτων ἐν Κερκύρα
μερίδων, ἡ συμμάχια καὶ ἐπιμαχία τῶν Κερκυραίων καὶ Ἀθηναίων,
αἱ περαιτέρω αὐτοῦ διαπραγματεύσεις πρὸς τοὺς δημαγωγούς, αἱ
προσπάθειαι αὐτοῦ εἰς τὸ νὰ διασκεδάσῃ τὰς ὑποψίας τῶν ὀλιγαρ-
χικῶν καὶ νὰ ἐμποδίσῃ ἐπιθέσεις τοῦ λαοῦ κατ' αὐτῶν, ταῦτα
πάντα μέχρι τῆς ἐν κρ. 75 ἱστορουμένης μεταρροχῆς τῶν ὀλι-
γαρχικῶν εἰς τὴν πρὸ τοῦ Ἡραίου νῆτον, βεβαίως ἀπασχόλησεν
αὐτὸν ἐπί τινα ἀριθμὸν ἡμερῶν. Τέτταρες ἢ πέντε ἡμέρας μετὰ
τὴν μετακλίμισιν ἐκείνην φθάνει ὁ Πελοποννησιακὸς στόλος εἰς τὸν
ἐν Συβότοις τῆς Θεσπρωτίας λιμένα (κρ. 76). Πρέπει λοιπὸν νὰ
παραδεχθῶμεν τὰς παραστάσεις τοῦ Ἀλκίδου καὶ Βρασιίδου ὅπως
ἐπιβλήθη κατὰ τῆς Κερκύρας συγκρούσεως μετὰ τὴν ἐν κρ. 75 γέ-

γονότα (ὅτι δὲ αὐταὶ μετὰ τάχους ἐγένοντο δεκνύει τὸ κρ. 69).
Τοῦτο βεβαιοῦται ἐτι μᾶλλον καὶ ἐκ τοῦ κρ. 80,2. Διότι ἐὰν ὁ
τῶν Πελοποννησίων στόλος διέτριβε τόσον πολὺ ἐν Κυλλήνῃ, ὡς
παραδέχονται ὁ Μύλλερ - Στρούβιγκ καὶ ὁ Γρότε (Ἱστορ. τῆς
Ἑλλάδος. III), αἱ 60 νῆες ὑπὸ τὸν Εὐρυμέδοντα, ἅς οἱ Ἀθηναῖοι
ἐπεμψαν εἰς Κέρκυραν ἐπὶ τῇ ἀγγελίᾳ τῶν σκοπευμένων ἐπιχει-
ρήσεων τοῦ Ἀλκίδου, ἤθελον φθάσῃ πρὸ αὐτοῦ. Ἄλλ' ἐκεῖνοι ἐπε-
φάνησαν κατὰ τὴν δευτέραν νύκτα, μετὰ τὴν ἐν κρ. 77-78 πε-
ριγραφείσαν νυμμάχια, ὅτε οἱ Πελοποννήσιοι εἶχον ἤδη ἀποπλεύσῃ
εἰς Συβότα πρὸ τῆς Λευκάδος. Οὕτω πίπτει καὶ ἡ ὑπόθεσις τοῦ
Γρότε καὶ Στρούβιγκ, καθ' ἣν ἡ ἐν κρ. 72 μνημονευο-
μένη κορινθιακὴ ναῦς εἶχεν ἀναγγεῖλῃ τὴν ἐπιχειρημένην ἄφιξιν
τοῦ στόλου τοῦ Ἀλκίδου. Ὅτι ὁ στόλος οὗτος ἦλθε τοῖς Κερ-
κυραίοις ὄλως ἀπροσδοκῆτως τὸ ἀποδεικνύει πρὸς τοὺς ἄλλοις ἡ ἐν
κρ. 77 πλήρης σύγχυσις, ἡ καταλαβοῦσα αὐτοὺς ἅμα τῇ ἐμφανίσει,
ὡς καὶ ἡ τῶν τοῦ δήμου ἡγετῶν πρὸς τὸν Νικόστρατον παράκλη-
σις, ἣτις, καθ' ὃν τρόπον ἐγένετο, δηλοῖ ὅτι ἠγνόουν τὸν παρ' ἐχ-
θρικοῦ στόλου ἐπαπειλούμενον ἐτι μεγαλύτερον κίνδυνον.—Ἐὰν τὰ
ἀνωτέρω, ὡς νομίζω, εἶναι ὀρθὰ, οὐδόλως ἀποβαίνει ἀκατάληπτον,
ὅτι ὁ Ἀθηναῖος στρατηγὸς προθύμως ἀντήλλαξε πέντε τῶν ἐκ αὐτοῦ
νηῶν δι' ἰσαριθμῶν κερκυραϊκῶν. Ὅτε αὐτὸς συγκατετίθετο εἰς τὸ
αἵτημα τοῦτο τῶν ἡγετῶν τοῦ δήμου οὐδὲν ὑπώπτευσεν περὶ τοῦ
ἀπίστου σκοποῦ αὐτῶν νὰ πληρώσωσι τὰς δοθείσας αὐτῷ νῆας δι' ἄν-
δρῶν τῆς ἐνκντίας μερίδος. Ἐὰν ἐπέστη εἰς αὐτοὺς, ἐπραξε τοῦτο
προφανῶς πεποιθῶς ἐπὶ τοῖς ἄρτι δοθεῖσιν ὅροις. Ὅπως δὲ ποτε
κακῶς ἐξετίμησε τὰς παρούσας περιστάσεις. Ἄλλ' οὐδεὶς ἀπονέμει
τῷ Νικοστράτῳ ἰδιαιτέραν πολιτικὴν ὀξυδέρκειαν ἐκ τοῦ Θουκυ-
δίδου εἶναι γνωστὸς μόνον ὡς γενναῖος στρατιώτης καὶ ἱκανὸς
στρατηγός. Ἐὸν εἶναι ὁ αὐτὸς μὲ τὸν τοῦ Ἀριστοφάνους (Σφηκ. 81)
Σκαμβωνίδην Νικόστρατον, ὡς ἐγὼ μετὰ τοῦ Droysen καὶ τοῦ
Gilbert (Beitr. z. inn. Gesch. Ath. σλ. 144) παραδέχομαι,
αὐτὸς ἦτο φιλοθύτης ἡτοι δεῖσιδαίμων.

25) Ἡ τοῦ Κόβερ (Var. Lect. σλ. 447) μετατροπὴ τοῦ
ἐπιβλήθη κατὰ τῆς Κερκύρας συγκρούσεως μετὰ τὴν ἐν κρ. 75 γέ-
γονότα (ὅτι δὲ αὐταὶ μετὰ τάχους ἐγένοντο δεκνύει τὸ κρ. 69).
Τοῦτο βεβαιοῦται ἐτι μᾶλλον καὶ ἐκ τοῦ κρ. 80,2. Διότι ἐὰν ὁ
τῶν Πελοποννησίων στόλος διέτριβε τόσον πολὺ ἐν Κυλλήνῃ, ὡς
παραδέχονται ὁ Μύλλερ - Στρούβιγκ καὶ ὁ Γρότε (Ἱστορ. τῆς
Ἑλλάδος. III), αἱ 60 νῆες ὑπὸ τὸν Εὐρυμέδοντα, ἅς οἱ Ἀθηναῖοι
ἐπεμψαν εἰς Κέρκυραν ἐπὶ τῇ ἀγγελίᾳ τῶν σκοπευμένων ἐπιχει-
ρήσεων τοῦ Ἀλκίδου, ἤθελον φθάσῃ πρὸ αὐτοῦ. Ἄλλ' ἐκεῖνοι ἐπε-
φάνησαν κατὰ τὴν δευτέραν νύκτα, μετὰ τὴν ἐν κρ. 77-78 πε-
ριγραφείσαν νυμμάχια, ὅτε οἱ Πελοποννήσιοι εἶχον ἤδη ἀποπλεύσῃ
εἰς Συβότα πρὸ τῆς Λευκάδος. Οὕτω πίπτει καὶ ἡ ὑπόθεσις τοῦ
Γρότε καὶ Στρούβιγκ, καθ' ἣν ἡ ἐν κρ. 72 μνημονευο-
μένη κορινθιακὴ ναῦς εἶχεν ἀναγγεῖλῃ τὴν ἐπιχειρημένην ἄφιξιν
τοῦ στόλου τοῦ Ἀλκίδου. Ὅτι ὁ στόλος οὗτος ἦλθε τοῖς Κερ-
κυραίοις ὄλως ἀπροσδοκῆτως τὸ ἀποδεικνύει πρὸς τοὺς ἄλλοις ἡ ἐν
κρ. 77 πλήρης σύγχυσις, ἡ καταλαβοῦσα αὐτοὺς ἅμα τῇ ἐμφανίσει,
ὡς καὶ ἡ τῶν τοῦ δήμου ἡγετῶν πρὸς τὸν Νικόστρατον παράκλη-
σις, ἣτις, καθ' ὃν τρόπον ἐγένετο, δηλοῖ ὅτι ἠγνόουν τὸν παρ' ἐχ-
θρικοῦ στόλου ἐπαπειλούμενον ἐτι μεγαλύτερον κίνδυνον.—Ἐὰν τὰ
ἀνωτέρω, ὡς νομίζω, εἶναι ὀρθὰ, οὐδόλως ἀποβαίνει ἀκατάληπτον,
ὅτι ὁ Ἀθηναῖος στρατηγὸς προθύμως ἀντήλλαξε πέντε τῶν ἐκ αὐτοῦ
νηῶν δι' ἰσαριθμῶν κερκυραϊκῶν. Ὅτε αὐτὸς συγκατετίθετο εἰς τὸ
αἵτημα τοῦτο τῶν ἡγετῶν τοῦ δήμου οὐδὲν ὑπώπτευσεν περὶ τοῦ
ἀπίστου σκοποῦ αὐτῶν νὰ πληρώσωσι τὰς δοθείσας αὐτῷ νῆας δι' ἄν-
δρῶν τῆς ἐνκντίας μερίδος. Ἐὰν ἐπέστη εἰς αὐτοὺς, ἐπραξε τοῦτο
προφανῶς πεποιθῶς ἐπὶ τοῖς ἄρτι δοθεῖσιν ὅροις. Ὅπως δὲ ποτε
κακῶς ἐξετίμησε τὰς παρούσας περιστάσεις. Ἄλλ' οὐδεὶς ἀπονέμει
τῷ Νικοστράτῳ ἰδιαιτέραν πολιτικὴν ὀξυδέρκειαν ἐκ τοῦ Θουκυ-
δίδου εἶναι γνωστὸς μόνον ὡς γενναῖος στρατιώτης καὶ ἱκανὸς
στρατηγός. Ἐὸν εἶναι ὁ αὐτὸς μὲ τὸν τοῦ Ἀριστοφάνους (Σφηκ. 81)
Σκαμβωνίδην Νικόστρατον, ὡς ἐγὼ μετὰ τοῦ Droysen καὶ τοῦ
Gilbert (Beitr. z. inn. Gesch. Ath. σλ. 144) παραδέχομαι,
αὐτὸς ἦτο φιλοθύτης ἡτοι δεῖσιδαίμων.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Sturbing παραδέχονται εἶναι ἐσφαλμένη. Ὁ συγγραφεὺς θέλει νὰ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΕΟΥΡΙΟΥ

εἶπη, ὅτι διὰ τὴν ἀρνησιν τῶν ὀλιγαρχικῶν νὰ ἐπιβιβασθῶσιν εἰς τὰς νῆας, ὁ Δῆμος, ὅπως ἐξασφαλίσθῃ κατὰ νέων ἐπιθέσεων αὐτῶν, ἀνέλαβε πάλιν τὰ ὄπλα, ἅτινα εἶχε καταθέσῃ μετὰ τὴν συνθηκολόγησιν, καὶ ἐγένετο ἅμα κύριος τῶν ὄπλων τῶν ἐχθρῶν.

26) « Ἄλλ' αἱ οἰκίαι αὐταὶ δὲν ὑπάρχουσι πλέον » ἀνακράζει μετ' ἐμφάσεως ὁ Στούρβιγκ ἐν σλ. 599. Ἐνταῦθα κατὰ πρῶτον οὐδόλως ἐλήφθη ὑπ' ὄψιν ὅτι ὁ Θουκυδίδης ἐν κφ. 72, 3 δὲν λέγει ὅτι πάντες, ἀλλ' οἱ πολλοὶ τῶν ὀλιγαρχικῶν φῶνουν παρὰ τὴν ἀγοράν. Ἐπειτα, οὗτοι εἶχον βεβαίως πολλὰς οἰκίας ἐν τῇ πόλει ἢ ἐπαύλεις ἐξοχικὰς πλησιέστατα αὐτῆς. Ἡ ἴσως νομίζει ὁ Στούρβιγκ πιθανόν ὅτι διὰ τῆς ἀποτερώσεως τῶν παρὰ τὴν ἀγοράν οἰκιῶν ταν αὐτοὶ καὶ αἱ οἰκογενεαὶ των ἔμειναν ἄστεγοι;

27) Ἐντεῦθεν ἔπεται ὅτι οἱ ὀλιγαρχικοὶ ἐγκτελίπον πραγματικῶς εἰς τὴν προστασίαν τοῦ Νικιστράτου τὸ ἱερόν τῶν Διοσκουρῶν, καὶ ἐὰν δὲν ἐπίσθησαν παρ' αὐτοῦ νὰ ἐπιβιβασθῶσιν ἐπὶ τῶν νηῶν. Τὸ ἀνίστη λοιπὸν δὲν σημαίνει μόνον, ὡς συνήθως ἐξηγεῖται, ἀπλῆν προσπάθειαν, ἀλλὰ πραγματικὴν ἐκτέλεσιν τοῦ πράγματος, αἱ δὲ λζ. ὡς δ' οὐκ ἐπειθεὶν ἀναφέρονται μόνον εἰς τὸ ἀμέσως προηγούμενον παρεμυθεῖτο οὐχὶ εἰς τὸ ἀνίστη. Νομίζω ὅτι ὁ Ἀθηναῖος στρατηγὸς προσεπάθησε νὰ μετριάσῃ τοὺς φόβους τῶν ἀνδρῶν τούτων, οὓς συνεκάλεσεν εἰς συνεδρίαν. Αὕτη βεβαίως δὲν ἔλαβε χώραν οὔτε ἐν τῷ ἱερῷ οὔτε ἐν τοῖς πέριξ αὐτοῦ εἶναι ζήτημα μάλιστα ἂν ὁ Νικόστρατος, Ἀθηναῖος ὢν, ἠδύνατο νὰ εἰσέλθῃ εἰς δωρικὸν ἱερόν.

28) « καθίζουσιν ἐς τὸ Ἡραῖον ἰκέται ».

29) Ὁ ἀριθμὸς τῶν στρατολογηθέντων ὀλιγαρχικῶν, οἵτινες βεβαίως δὲν ἐχρησίμευταν ὡς κωπηλάται ἢ ναῦται, ἀλλ' ὡς ὀπλίται, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἦτο τόσον μέγας. Ὡς γνωστὸν ἐπὶ τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου αἱ ἀθηναϊκαὶ τριήρεις εἶχον 10 περίπου ἐπιβάτας ἐκάστη. Ὁ Νικόστρατος εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ 500 μεσσηνίους ὀπλίτας, ἦτοι 42 ἐπὶ ἐκάστης τῶν 12 αὐτοῦ νηῶν. Παράδεχομενο λοιπὸν ὅτι ἐπὶ ἐκάστης τῶν 5 νηῶν ἐπέβαινον 52 ἄνδρες, πάλιν δὲν ἔχομεν εἰμῆ 260 ἐν ὅλῳ. Ἐκν, κατὰ τὸν Θουκυδίδην Α'. 49, ἐν τῇ ναυμαχίᾳ παρὰ τὰ Σύβοτα μεταξὺ Κερκυραίων καὶ Κορινθίων ἐκτέρωθεν ὑπῆρχον πολλοὶ ὀπλίται, τοξόται, καὶ πελ-

τασταὶ ἐπὶ τοῦ καταστρώματος, τοῦτο δὲν ἰσχύει ἐν τῇ παρούσῃ περιπτώσει, διότι ἐν τῷ μεταξὺ πάντες καὶ ἰδίᾳ οἱ Κερκυραῖοι ἐν τῇ τέχνῃ τοῦ ναυμάχειν εἶχον διδαχθῆ παρὰ τῶν Ἀθηναίων, καὶ ὁ Νικόστρατος βεβαίως δὲν θὰ ὑπερπλήρωτε τόσον πολὺ τὴν νῆα αὐτοῦ. Ὅθεν ὑπὸ τοῖς ἄλλοι ἐν ἀρχῇ τῆς 5 § πρέπει νὰ νοηθῶσιν οὐ μόνον ἡ πλειονότης τῶν ἀντισταμένων, (ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς τινὰς τῆς 4 §), ἀλλὰ γενικώτερον οἱ λοιποὶ ὀλιγαρχικοὶ, οἵτινες, ἀφοῦ ὁ δῆμος ἀνέλαβε τὰ ὄπλα καὶ ἠπειλήσε τοὺς ἐναντίους διὰ θανάτου, δὲν ἐβλεπον ἑαυτοὺς ἐν ἀσφαλείᾳ. Ὑπάρχει λοιπὸν ἐνταῦθα ἐπέκτασις τοῦ ὑποκειμένου ὡς ἐν κφ. 70, 6, ὅπου οἱ δὲ πρῶτον μὲν εἶναι οἱ πάντες πλουσιώτεροι ἄνδρες ἔπειτα δὲ οἱ ὀλιγαρχικοὶ ἐν γένει (Πρβ. Mull - Sturb. σλ. 595). Ὑπὸ τοῦς 400 τούτου ἄλλως ἰσητέοι μόνον οἱ ἐπισημότεροι καὶ πολιτικῶς ἰσχυρότεροι· διότι τὸ κόμμα ὡς τοιοῦτον ἀποτελεῖτο ἐκ πλείστων, ὡς ἐξάγεται ἤδη ἐκ τοῦ ὅτι ἐν τῇ κατόπιν ναυμαχίᾳ μεταξὺ Κερκυραίων καὶ Πελοποννησίων, καθ' ἣν οἱ 400 ἐφυλάσσοντο ἐν τῇ πρὸ τοῦ Ἡραίου νήσῳ, δύο τῶν κερκυραϊκῶν νηῶν ἠύτομθλησαν πρὸς τὸν ἐχθρὸν, ἐν δὲ ταῖς λοιπαῖς ναυσὶ πρὸς ἀλλήλους ἐμάχοντο (77, 2). Τὸ αὐτὸ δεικνύεται καὶ ἐν κφ. 80, 1, 81, 4 καὶ 85, 2.

30) διακόμίζει ἐς τὴν πρὸ τοῦ Ἡραίου νήσον.

31) « ἢ καὶ ἄλλοι νεωτερίσωσιν », εἰς ὃ προσέκρουσεν ἄνευ λόγου ὁ Στούρβιγκ ἐν σλ. 601, σημ. Ὁ ἰσχυρισμὸς τοῦ ὅτι τὸ νεωτερίζειν μεταχειρίζεται ὁ Θουκυδίδης ἐπὶ σκευωριῶν, συνομοσιῶν καὶ αἰματηρῶν ἐπιθέσεων ἐν ἀλληλομαχίαις κομματικαῖς ἀντιτίθεται πρὸς ἕτερα χωρία, ὡς Β', 3, 1. Α', 58, 1. Γ', 11, 1. Δ', 51, 1.

32) Ποῖοι εἶναι οὗτοι, ἐρωτᾷ ὁ Στούρβιγκ, σλ. 601. Εἰς τοῦτο ἀπήντησαν ἤδη οἱ ἐρμηνῆται πρὸ πολλοῦ. Εἶνε ἐκεῖνοι ἐκ τῶν ὀλιγαρχικῶν οἵτινες δὲν κατέφυγον εἰς τὸ Ἡραῖον. Ἴδε ἀνωτ. σημ. 29.

33) « καὶ ὑπὸ νύκτα αὐτοῖς ἐφρουκωρήθησαν ἐξήκοντα νῆες Ἀθηναίων προσπλεύουσαι Ἰαλιόβατον ἐς »! Τὸ νὰ συνδεθῶσιν αἱ λέξεις ἀπὸ ΔΗΛΟΣ... καὶ δὲ ἰσχυρῶς ἀμφηκοῖ ἀμέσως προηγούμενον προσ- ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΑΘΕΟΥΡΠΟΥ

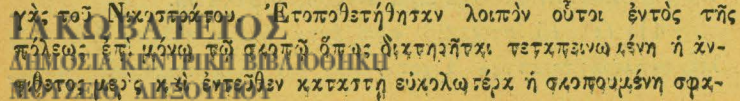
πλέουσαι ἀλλὰ μὲ τὸ ἐφρυκτωρήθησαν, ὡς θέλουσί τι-
νε, μόλις ἐπιτρέπεται γραμματικῶς. Ἐντεῦθεν ἐξάγεται ὅτι ἡ ἀ-
πόστασις μεταξὺ Λευκάδος καὶ Συβότων, ὅπου ὁ πελοποννησια-
κὸς στόλος ἐστάθμευε, δὲν ἦτο μικροτέρα τῶν 40 θαλασσιῶν μι-
λίων, ἦτοι πολὺ μεγάλη ὥστε νὰ διακρίνωνται τὰ διὰ πυρὸς σημεῖα
ἀπ' ἐκείνης μέχοι τούτων. Ὁ Oberhammer (Akarnanien σλ.
103. Σημ.) πιστεύει ὅτι τὰ σημεῖα ἠδύναντο νὰ δοθῶσιν ἀπὸ τοῦ
οὐχὶ μακρὰν τῆς πόλεως Λευκάδος κειμένου, 528 μ. ὑψηλοῦ, ὄρους
Ἐφτελικὰ (νοητέον τὸ πρᾶγματι 568 μ. ὑψηλὸν ὄρος ἄ γ. Ἡ-
λίας, ὅπερ ἐν τῷ ἀγγλικῷ χάρτη φέρει τὸ σήμερον παντελῶς
ἐκλείψαν ὄνομα Ἐφτελικὰ, ἴδε Πάρτε, Die Insel Leukas
ἐν ταῖς Petermanns Mittheilungen, Ergänzungsheft Nr. 95
1889, σλ. 11) διότι ἀπὸ ὕψους 400 μ. ἡ πυρὰ, ἔχουσα ἰκανὴν δύναμιν
φωτός, ἦτο ὁρατὴ εἰς ἀπόστασιν 40 μ. Ἀλλὰ τί βιάζει ἡμᾶς νὰ
προϋποθέσωμεν μεγάλην ἰσχὺν φωτός; Προφανῶς τὸ σημεῖον ἐδό-
θη εἰς πολὺ μικροτέραν ἀπόστασιν ἀπὸ τῶν Συβότων, ἀπὸ ὑψηλῆς
τινος σκοπιᾶς τῆς ἡπειρωτικῆς παραλίας. Ἀλλὰ καὶ δι' αὐτοῦ βε-
βαίως ἀνηγγέλθη μόνον ἡ προσέγγισις ἐχθρικοῦ στόλου, οὐχὶ δὲ καὶ
ὁ ἀριθμὸς τῶν νηῶν· διότι ἡ λξ. ἐξήκοντα δύναται, ὡς παρετή-
ρησάν τινες, νὰ ἦναι κατὰ πρόληψιν προσθήκη τοῦ συγγραφέως.
Ἐν τῇ πιθανότητι ὅτι στόλος ἐξ Ἀθηνῶν ἐμελλε νὰ πλεύσῃ εἰς
Κέρκυραν, προέλαβον ὁ Ἀλκίδης καὶ ὁ Βρασίδης νὰ ἀριθμήσωσι
τοσαύτας (ἴδ. κφ. 69, 2), καὶ διὰ τοῦτο ἀπὸ καταλλήλου μέρους
ἔδωκαν τὰ σημεῖα. Οὕτω ἡ ἐν ἀρχῇ τοῦ 81 κφ. ἀφήγησις κατὰ
τὸ φαινόμενον διαφωνεῖ πρὸς τὴν ἐρμηνείαν τούτων. Ὅρα κατωτ.
Σημ. 35.

34) "πυρθανόμενοι τὴν στάσιν καὶ τὰς μετ'
Ἀλκίδου ναῦς ἐπὶ Κέρκυραν μελλούσας πλεῖν,"
λέγει ὁ ἱστορικὸς ἀνακριβῶς πως. Διότι τὴν εἶδησιν περὶ τῆς στά-
σεως ἔμαθον οἱ Ἀθηναῖοι ἤδη διὰ τῆς (κφ. 70) ἄττικῆς νηὸς καὶ
τῶν ἐπ' αὐτῆς εἰς Ἀθήνας φευγόντων ὀπαδῶν τοῦ φονευθέντος Πει-
θίου. Τότε διετάχθη ὁ παρὰ τὴν Ναύπακτον μετὰ 12 νηῶν καὶ
500 Μεσσηνίων μένων Νικόστρατος νὰ πλεύσῃ εἰς Κέρκυραν, ἥρκει
δὲ ἡ δύναμις αὐτὴ νὰ ἐπαναφέρῃ τὴν τάσιν, ἐνόσω δὲν ἀνεμηνύ-
ρητο οἱ Πελοποννήσιοι. Οὐχὶ ἡ στάσις αὐτὴ ἀλλ' ὁ παρὰ τοῦ στό-

λου τοῦ Ἀλκίδου ἐπιπειλούμενος κίνδυνος ἐπεισε τοὺς Ἀθηναίους
νὰ ἐνισχύσωσι τὰς δυνάμεις των.

35) Ὅτε ὁ Ἀλκίδης ἐβῆ πρὸ τῆς Λευκάδος, αἱ ἐκεῖθεν
πρὸς τὴν Κέρκυραν πλέουσαι ἄττικαὶ νῆες πρέπει νὰ εἶχον ἤδη
τόσον προχωρήσῃ πρὸς βορρᾶν, ὥστε ὁ πελοποννησιακὸς στόλος δυσ-
κόλως θὰ ἠδύναντο νὰ ὀρθῆ παρ' αὐτῶν, καὶ ἐν οὗτος περιέπλεεν
ἐξωθεν τῆς Λευκάδος. Τοῦτο ὀρθῶς παρατήρησεν ὁ Στούρβιγκ, σλ.
617. Σημ. 10, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ὁ Didot, ὁ Πόππο - Στάλ καὶ
ἄλλοι συνέδεσαν τὸ ἐν τῷ ἡγουμένῳ κεφαλαίῳ "ἀπὸ Λευκάδος,"
μὲ "ἐφρυκτωρήθησαν". Ἀλλ' ὁ ἐνθυμούμενος τὴν μωρὰν φυγὴν τοῦ
Ἀλκίδου διὰ τοῦ Αἰγαίου πελάγους ἐζηγεί διὰ τῆς ταραχῆς καὶ
δειλίας τοῦ ἀνδρὸς τὰ περιττὰ μέτρα, ἅτινα ἔλαβε. Βεβαίως εἶχε
σύμβουλον καὶ τὸν Βρασίδαν. Ἀλλ' ἡ ἐπιρροή του ἀπεδείχθη ἤδη
κφ. 79, 3) ἀνίσχυρος. Ὁ Ὄβερχούμερ παρατηρεῖ ὅτι, ἐὰν καθ'
ἦν στιγμὴν ἐδίδοτο τὸ σημεῖον ὁ ἄττικὸς στόλος εὐρίσκετο μεταξὺ
Λευκάδος καὶ Κερκύρας, δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ διαφύγωσι τὴν προσο-
χὴν αὐτοῦ αἱ πελοποννησιακῆς νῆες. Τὸ συμπέρασμα τοῦτο δὲν
εἶναι ἀπολύτως ἀναγκαστικόν, τόσῳ μᾶλλον ὅσω ἡ διασταύρωσις τῶν
στόλων ἐγένετο πιθανῶς κατὰ τὴν νύκτα. Διότι καὶ τὸ ἐπόμενον
ἔτος ἐπλευσεν ὁμοίως πελοποννησιακὸς στόλος ἐξ 60 νηῶν ἐκ Κερ-
κύρας εἰς Πύλον, χωρὶς νὰ ὀρθῆ παρὰ τῆς πρὸ τῆς Ζακύνθου
νυλοχούτης ἄττικῆς τριήρεως (Θουκ. Δ. 8, 2). Ἐὰν ὁ Ὄβερχούμερ
νομίζει ὅτι, ἐνῶ ὁ ἄττικὸς στόλος περιέπλεε περὶ τὴν Λευ-
κάδα, ὁ Ἀλκίδης ἔφερε τὰς νῆας αὐτοῦ διὰ τοῦ Διορύκτου,
ἀντιπαρατηρῶ ὅτι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὁ ἱστορικὸς δυσκόλως θὰ
ἔλεγεν «ὅπως μὴ περιπλέοντες ὀρθῶσιν» ἀλλὰ μᾶλλον «ὅπως μὴ
περιπλέοντες ξιγηρούσωσιν» ἢ τι ὅμοιον.

36) Ὅτι ἡ δημοκρατικὴ μερίς ἤγαγε τοὺς Μεσσηνίους ὀπλί-
τας εἰς τὴν πόλιν, ὅπως, ὡς ὁ Κλάσσην νομίζει, τῇ συνδρομῇ
αὐτῶν προσβάλλῃ καὶ κκατὰβῆ τὸς ὀλιγαρχικοὺς, εἶναι γνώμη, ἥτις
οὐδόλω; ἐπικυροῦντι ὑπὸ τῶν κκατωτέρω καὶ ἦτι; καθ' ἑκυτὴν δὲν
εἶναι πιθανή, καθότι οἱ Μεσσηνιοὶ οὗτοι διετέλουν ὑπὸ τὰς διατα-
γὰς τοῦ Νικιστρατοῦ. Ἐπολιτετήθησαν λοιπὸν οὗτοι ἐντὸς τῆς
πύλεως ἐπὶ μόνῳ τῷ ἀσπυρῷ ὅπως; διετηρήθη τετραπλαιμένη ἡ ἀν-
τιπύλη καὶ ἐντεῦθεν κκατὰ τὴν εὐκολωτέραν ἢ σκοπομένη στρα-

γῆ. Ἐάν ὁ Νικόστρατος, περὶ οὗ ἀνωτέρω ἐλέχθη, ὅτι ἔσωσε τὴν ζώην τινῶν παρὰ τοῦ δήμου ἀπειλουμένων ὀλιγαρχικῶν, γίνεται ἀπαθῆς θεατῆς τῆς συμβάσεως σφαγῆς, ὡς μετὰ ταῦτα ὁ Εὐρυμέδων, ἡ μεταβολὴ τῆς διαγωγῆς του προήλθεν ἐκ τῶν ἐν κρ. 77,2 σημειουμένων γεγονότων. Ἴδε καὶ σημ. 41.

37) «καὶ τὰς ναῦς περιπλεῦσαι κλεεύσαντες, ἅς ἐπλήρωσαν εἰς τὸν Ἑλλαϊκὸν λιμένα».

38) «ἐν ὧσιν περιεκομίζοντο».

39) Καὶ ἐάν ὁ ἀριθμὸς τῶν ὀλιγαρχικῶν, τῶν ἐπιβάτων εἰς τὰς ναῦς, κατὰ τὸ κρ. 80,1 δὲν ἦτο μέγας, οὐχ ἦττον συνέφερον εἰς τὸν δῆμον γὰ ἀποκρουθῆ ἀπ' αὐτῶν ἢ ἐν τῇ πόλει σφαγῇ τῶν ἀμοφρόνων αὐτῶν, ἐκ μάλιστα, ἐκ τοῦ κρ. 17,2, δυνάμεθα γὰ εἰκάζομεν, δὲν ἦσαν ἀσφαλεῖς ἐκ μέρους τῶν λοιπῶν ἐπιβατῶν. Ἐντεῦθεν καὶ ἡ ἀπομάκρυνσις τῶν νηῶν πρὸς τὸν Ἑλλαϊκὸν λιμένα.

40) Ἐπειδὴ, ὡς ὀφείμεθα, τὸ Ἡραϊὸν ἐκεῖτο ὑψηλὰ καὶ ἡ ἀπ' αὐτοῦ θέα ἐξετείνεται ἐπὶ μεγάλου μέρους τῆς πόλεως καὶ τῶν περιχώρων αὐτῆς, οἱ ἀπομείνοντες ὀλιγαρχικοὶ ἠδύναντο γὰ ἴδωσιν ἀπ' αὐτοῦ τὸν φόνον τῶν συντρόφων τῶν ἢ τοῦλάχιστον τὴν εἰς θάνατον ἀπαγωγὴν αὐτῶν ἐκτός τῆς πόλεως. Ἡ παρατήρησις τοῦ Στούρβιγκ σλ. 603 «εἶδον λιπὸν πάλιν οἱ ἐν τῷ ἱερῷ ἰκέται τὸ τελούμενον ἐξ», εἶναι, εἰμὴ τι ἄλλο, λίαν ἀτακτος, Διότι, ὡς γνωστόν, ἡ προστασία, ἣν παρεῖχε θεότης τις εἰς τὸν ἐν τῷ ἱερῷ αὐτῆς καταφεύγοντα ἰκέτην, δὲν περιορίζετο μόνον εἰς τὸν ναὸν ἀλλ' ἐξετείνεται καὶ εἰς τὸν περίβολον (Θουκ. Α. 133 - 134)· καὶ ἐνταῦθα διημέρευον οἱ ὑπερτακτοὶ ἰκέται. — Ὅτι τὴν εἰς θάνατον καταδικὴν τῶν 50 ἀνδρῶν ἀμέσως ἠκολούθηθεν ἡ ἐκτέλεσις δὲν λέγει μὲν ρητῶς ὁ Ἱστορικός, ἀλλ' αὐτοδηλῶς ἐξάγεται, ὡς ὁ Κλάσεν παρατηρεῖ, ἐκ τῆς συνεχείας τῶν ἱστορουμένων, ἐπίσης ὅπως αὐτόδηλον εἶναι ὅτι, καὶ τοι ἐν ἀρχῇ τῆς 2 § ὑπάρχει τὸ γενικὸν ὑποκείμενον «Κερκυραῖοι», ἡ σειρὰ τῶν ἐπομένων πράξεων ἐτελέσθη οὐχὶ παρὰ τῶν αὐτῶν Κερκυραίων ἀλλὰ παρὰ διαφόρων μερίδων τοῦ κερκυραίου Δήμου. Ἡ ἐρμηνεία τοῦ Στούρβιγκ εἰς ὅλην ταύτην τὴν πρώτησιν σλ. 602 εἶναι ἐντελῶς ἐσφαλμένη.

41) (σλ. 15, στιχ. 26 «ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας κτλ.») Διὰ τῶν λέξε. «ἡμέρας τε ἑπτὰ» ἀρχεται νέκ, καὶ δὴ ἡ τελευταία, πράξις

τῆς κερκυραϊκῆς ὀμότητος, περιλαμβάνουσα τὸν μετὰ τὴν ἀφίξιν τῶν 60 ἀττικῶν νηῶν ὑπὸ τὸν Εὐρυμέδοντα χρόνον. Περὶ τοῦ Νικοστράτου παραδόξως οὐδεὶς πλέον λόγος γίνεται πιθανῶς μετὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ συναδέλφου αὐτοῦ ἀπέπλευσεν εἰς Ναύπακτον, ὅπου ἦδη πρὸ πολλοῦ ἐσκόπει γὰ πορευθῆ (κρ. 75, 2). Ὁπωσδήποτε, κατὰ τὰ ἐν κρ. 81, 2 ἱστορούμενα γεγονότα, ἦτο ἀλόγη ἐκεῖ παρῶν, ὡς ὀρθῶς ἐξάγει ὁ Στούρβιγκ ἐκ τῶν λέξε. «τούς τε Μεσσηνίους εἰς τὴν πόλιν ἤγαγον».

42) κατὰ λέξιν «τὴν μὲν αἰτίαν ἐπιφέροντες τοῖς τὸν δῆμον καταλόουσι», ἦτοι ἐπιρίπτοντες τὴν εὐθύνην ἐπὶ τῶν θελόντων γὰ καταλύσασιν τὴν δημοκρατίαν, δηλαδὴ φέροντες ὡς λόγον τοῦ φόνου τῶν ἐχθρῶν τὴν κατὰ τοῦ πολιτεύματος ἀπειλήν. Τὴν ὀρθὴν γραμματικὴν ἐρμηνείαν ἔδωκεν ὁ Krüger. Ἡ μεταβολὴ τοῦ τοῖς εἰς ὡς δὲν εἶναι ἀναγκαία.

43) (σλ. 16. στιχ. 3 «τινὲς δὲ εὗρον τὸν θάνατον περιοικοδομηθέντες κλ. »). Θουκ. 81,5 «οἱ δὲ τινες; καὶ περιοικοδομηθέντες ἐν τοῦ Διονύσου τῷ ἱερῷ ἀπέθνον».

44) τείχη τε λαβόντες, ἃ ἦν ἐν τῇ ἡπείρῳ, ἐκράτουσαν τῆς πέραν οἰκείας γῆς. Ὑπὸ τὰ τείχη ταῦτα νοητέα βεβαίως αἱ ὀχυρώσεις, ἅς οἱ Κερκυραῖοι ἀνήγειραν πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς Περαίας κατὰ τῶν περιόικων Χόνων καὶ Θεσπρωτῶν.

45) Ὁ λιμὸς ἐν τῇ πόλει Κερκύρα ἀναφέρεται πάλιν ἐν Α'. 2,3, καὶ διὰ τοῦτο διήρκεσεν ἐν ἔτος, ἀν μὴ καὶ περισσώτερον. (Πόσος χρόνος διήλθε μετὰ τὸ ἀπόπλου τοῦ Εὐρυμέδοντος ἐκ Κερκύρας καὶ τῆς καταλήψεως τῆς Περαίας ὑπὸ τῶν τὴν σφαγὴν διαφυγόντων ὀλιγαρχικῶν, δὲν δηλοῦται ἐκ τοῦ ἀορίστου ὕστερον Γ. 85,2). Καὶ τοῦτο δὲ δὲν εἴς χάριν ἐνώπιον τῆς κριτικῆς τοῦ Στούρβιγκ, ὅστις νομίζει αὐτὸ μωρικὴν (σλ. 605). Ἄλλ' ὅ,τι φέρει πρὸς ὑποστήριξιν τῆς κρίσεώς του στερεῖται ἐτι μᾶλλον ἀξιοπιστίας, καὶ αἱ σημερινὴ σχέσεις, ἀφ' ὧν ὁμᾶται, ἐκτίθενται ὅλως ἐσφαλμέναι. Περὶ τούτου διδάσκει τίς πληρῶστα ἐκ τῆς μονογραφίας τοῦ Πάρτε. Ἡ Κέρκυρα εἶναι βεβαίως νῆσος παρὰ τῆς ἡπείρου, πλοῦτος εὐλογημένη, ἀλλ' ἡ εὐφορία τοῦ ἐδάφους αὐτῆς δὲν εἶναι πηγεὶς ἡ αὐτῆ. Εὐφρότερα εἶναι τὰ με-

σαῖα καὶ τὰ βορειοδυτικὰ μέρη αὐτῆς. Βίς τὰ βόρεια ὄρη, μετὰ τῶν βραχυδῶν κορυφῶν των, μόλις τὸ ἐν πέμπτον τῶν ὄροπεδίων εἶναι καλλιεργήσιμον. (Πάρις σλ. 78) καὶ ἐν τῇ ἀρχαιότητι δὲ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς μεγίστης ἀκαμῆς τῆς Κερκύρας δυσκόλως εἶχεν ἄλλως τὸ πρᾶγμα. Ἡ γνωστὴ μαρτυρία τοῦ Ξενοφῶντος ἐξαιρετικῶς παγκάλως καὶ πεφυτευμένη χώρα («Ἑλλην. ΣΤ. 2, 6) ἀναφέρεται προφανῶς εἰς τὴν μέσην νῆσον, εἰς ἣν καὶ σήμερον ἀρμόζουσιν αἱ λέξεις αὗται. Ἡ οἰκονομικὴ εἰκὼν ἄλλως τε τῆς ἀρχαίας Κερκύρας πρὸς τὴν διὰ τῆς σημερινῆς πλὴν τῶν τότε μεγελητέρων ἀναμυρβόλων δασῶν, κατὰ πάντα τὰ φαινόμενα ἢ καλλιέργειαν τοῦ οἴνου καὶ σίτου ἦτο πολὺ μεγελητέρη τῆς τῶν νεωτέρων χρόνων, καθ' οὓς, ἀπὸ τῶν Ἑνεσῶν, ἡ ἐλαία πλεονάζει. Ἴδε πλεονέκτημα παρὰ τῷ Πάρις σλ. 83-92. Αἱ πρὸς καλλιέργειαν τοῦ σίτου πεδιάδες, ὡς ὁ αὐτὸς παρατηρεῖ ἐν σλ. 83, ἦσαν ἰκανῶς μεγάλαι, ὥστε οἱ κάτοικοι, καὶ πολυπληθέστεροι τῶν νεωτέρων ἂν ἦσαν, δὲν εἶχον ἀνάγκην εἰσπαγωγῆς ξένου. Ὁσον ἀφορᾷ τὸν πληθυσμὸν τῆς νήσου ἐν τῇ ἀρχαιότητι, ὁ J. Beloch Βεροῦν d. griech-röm. Welt. σελ. 191, ὥρισεν αὐτὸν, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν παρὰ Θουκυδίδην εἰδήσεων περὶ τῆς νουτικῆς δυνάμεως αὐτῆς, εἰς 70,000, ἧτοι 30,000 ἐλευθέρους καὶ 40,000 δούλους, ποσὸν οὐχὶ πολὺ ὑπερῶν τοῦ σημερινῷ πληθυσμοῦ, ἀνεληθέντος τῷ 1879 εἰς 76,469 ψυχὰς (Πάρις σλ. 94). Ὁ Beloch ἄλλως τε λέγει, ὅτι δυνατὸν ὁ πληθυσμὸς νὰ ἦτο καὶ μεγελητέρος, καὶ ὁ Πάρις παραδέχεται πράγματι, καὶ βεβαίως ὀρθότερον, 100 χιλ. ψυχῶν ὡς πληθυσμὸν τῆς νήσου κατὰ τοὺς χρόνους τῆς μεγίστης ἀρχαίας ἀκαμῆς. Πρὸς διαιρέτην τοῦ πληθυσμοῦ τούτου εἶχε μεγάλην σπουδαιότητα καὶ ἡ Περαία, ἧτις παρεῖχε τοῖς Κερκυραίοις πλουσίως κτήνη καὶ ἰχθῆς· διότι βεβαίως ἦσαν εἰς τὴν κατοχήν αὐτῶν αἱ πλούσιαι νομικὴ καὶ ἡ λίμνη τοῦ Βουθρωτοῦ (Πάρις, σ. 56 καὶ 85). Ἀναμυρβόλος λοιπὸν ἐν καιρῷ εἰρήνης, καὶ ἡτυχίως αἱ δαπάναι τῶν κατοίκων διὰ τὸν καθ' ἡμέραν βίον ἐκκλύπτοντο ὑπὸ τῶν εἰσοδημάτων τῆς χώρας. Πιθανὸν νῦν μετὰ τὴν ἐκρηξίν του μετὰ τῶν Κερκύρας καὶ Κορίνθου πολέμου ἢ καλλιέργειαν νὰ παρημελήθη εἰς τὴν μεγάλου ἀριθμοῦ τῶν δούλων, τῶν ὑπηρετούντων ἐπὶ τῶν νηῶν ἄλλην πα-

ραμέλειαν αὐτῆς· ἐπέφερον ἢ ἐκρηξίς τῆς στάσεως, διότι, κατὰ τὸν Θουκυδίδην Γ. 73, ἀμφοτέραι αἱ μερίδες ἐπεζήτησαν νὰ ἐλκύσωσι τοὺς δούλους, ὑποσχόμενοι ἀπελευθέρωσιν, καὶ οἱ πλείοντες αὐτῶν συνέπραττον τῷ Δήμῳ. Ἡ κατάληψις τῆς Περαίας ὑπὸ τῶν ὀλιγαρχικῶν φυγᾶν κατόπιν ἀφῆρσεν ἀπὸ τῶν κατοίκων μίαν σημαντικὴν πηγὴν εἰσοδημάτων. Αἱ μετὰ ταῦτα λεηλασίαι καὶ ἀρπυγῆς τῶν ὀλιγαρχικῶν, αἱ πρῶτον μὲν ἀπὸ τῆς ἀπέναντι ἡπείρου, εἶτα δὲ ἀπὸ ὠχυρωμένου τινὸς σημείου ἐκτὸς τῆς νήσου γενομεναι, εὐνόητον ὅτι ἐζημίωσαν τὰς εὐφορωτέρας πεδιάδας, ἰδίᾳ τῆς μέσης νήσου. Ἐντυχῆ ἦτο πολλὴ κινητὴ περιουσία (Ξενοφ. ἐνθ. ἀν.), ἣν δυσκόλως θὰ ἠδύνατο νὰ μετὰφύωτιν ἐγκαίρως εἰς τὴν πόλιν. Ἐντὸς ταύτης συνῆλθον καὶ πολλοὶ χωρικοὶ, φεύγοντες πρὸ τῶν ὀλιγαρχικῶν. Τί θυμωστὸν, μετ' ὅλα ταῦτα, ἂν ἐξερράγη ἐν τῇ πόλει μεγάλη ἐνδεικ καὶ λιμός; Ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ Κερκυραῖοι εἶχον εἰσέτι σημαντικὸν στόλον, νομίζει ὁ Στούρβιγκ ὅτι ἀπέμενον αὐτοῖς ἡ θάλασσα καὶ τὸ μετὰ τῆς Ἰταλίας ἐμπόριον. Ἀλλ' ὅμως οἱ πόλεμοι, ὅτε ἐξωτερικὸς καὶ ὁ ἐσωτερικὸς, οἱ ἐπεληθόντες συγχρόνως εἰς τὴν νῆσον, ἐβλάψαν βεβαίως καὶ τὸ ἐμπόριον αὐτῆς, καὶ ἡ εἰσπαγωγὴ, ἐὰν δὲν ἦτο τεκτικὴ, ἠδύνατο μόνον πρὸς στιγμὴν νὰ ἐλαττώσῃ τὸν λιμὸν, οὐχὶ παντελῶς νὰ ἄρῃ αὐτόν. Διότι ποῦ ἐπὶ τέλος ἦσαν οἱ πλούσιοι ἐμπόριοι. οἱ μέχρι τοῦδε κατέχοντες εἰς χεῖρας των τὸ ἐμπόριον, οἱ διὰ τῶν εὐφῶν ἐπιχειρήσεών των συντελέσαντες εἰς τὴν ἀμύνην τῆς Κερκύρας καὶ καταστήσαντες αὐτὴν πλουσίαν καὶ ἰσχυράν; Ἀκριβῶς οἱ ὀλιγαρχικοὶ ἐκεῖνοι, ὧν μὲγα μέρος μὲν τῶρα ἐφρονεῖθη, μέρος δὲ ἐφυγαδεύθη. Ἀπὸ τῆς ὅλης δὲ ἐκθέσεως τοῦ Θουκυδίδου περὶ τῶν κερκυρικῶν συμβάντων ἐξάγεται ὅτι ἐνεργεῖα, θάρρος καὶ τόλμη ἦσαν μετ' αὐτῶν. Ὁ εἰς ἐαυτὸν ἐγκαταλειφθεὶς Δῆμος εἶχε μόνον δειλίαν, δολιότητα καὶ δειψὴν αἵματος! Καὶ τοι εἶχον στόλον καὶ ἀριθμητικὴν ὑπεροχὴν, οὐδεμίαν ἀπόπειραν ἔκαμον οἱ τὴν ἀρχὴν καταβαλόντες δημοκρατικοί, ὅπως ἐπανακτήσωσι τὴν Περαίαν ἢ καταστείλωσι τὰς ἀρπυγὰς καὶ λεηλασίας τῶν ἐχθρῶν ἐπ' αὐτῆς τῆς νήσου. Δὲν ἐτόλμων νὰ ἐξέλθωσι τῆς νήσου, ἀλλ' ἀδρανεῖς περιμένον τὴν πρὸ πολλοῦ ἀγγελομένην ἔλευσιν τῶν Ἀθηναίων. Οἱ

ΙΛΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΣΟΥΡΙΟΥ

ἄνθρωποι οὗτοι εἶναι τρώντι οἱ κακ οἱ καὶ δεῖλοί, ὡς ὀνομάζει αὐτούς ὁ Θεόγνις!

46) «ὅπως ἀπόγονια ἢ τοῦ ἄλλο τι ἢ κρατεῖν τῆς γῆς» λέγει ὁ Θουκυδίδης. Ἄλλ' ἐγὼ συμφωνῶ μὲ τὸν Κρύγεο, ὅστις ἀποροῖται τὸ τῆς γῆς, ὡς προσελθὼν ἐκ τοῦ ἐπομένου «τῆς γῆς ἐκράτου». Διότι θεωρῶ ἀδύνατον ἂν μετεχειρίσθη ὁ ἱστορικός τὴν αὐτὴν φράσιν κρατεῖν τῆς γῆς ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ προτάσει μὲ δύο διχόρους σημασίαι, ἥτοι πρῶτον μὲν ἀντὶ τοῦ «τῆς Κερκύρας», εἶτα δὲ κατ' ἀντίθεσιν τοῦ πόλις πρὸς ἐκφρασιν τῆς χώρας, τῆς μεταξὺ τοῦ ὀχυρώματος τῆς Ἰστώνης καὶ τῆς πόλεως.

47) Τὴν προσθήκην «καὶ τῆς γῆς ἐκράτου» ἐρμηνεύει ὁ Μύλερ Σούρβιγκ ἐπίσης ὡς ἀνοησίαν, παραδεχόμενος τούναντίον, ὅτι δι' αὐτῆς νοεῖται ἡ κατὰληψις ὅλης τῆς νήσου, ἐξαίρεσις τῆς πόλεως. Πῶς νοητέον τὰς λέξεις δεικνύει ἡ ἀνωτέρω σημείωσις. Καὶ παρὰ τῷ Ξενοφῶντι, Ἑλλην. ΣΤ. 2,6 αἱ λέξεις «ἐκράτει τε τῆς γῆς» κείνται ἐν τῇ στενῇ σημασίᾳ τῆς κυριότητος τῶν περὶ τὴν πόλιν χωρῶν.

48) Οἱ Λακεδαιμόνιοι λοιπὸν καὶ Κορίνθιοι μετὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῶν ὀλιγαρχικῶν ἀπεφάσισαν νὰ ἀποστειλωσι τοῖς ὀλιγαρχικοῖς τὴν βοήθειαν, ἣν πρότερον ἠρήθησαν (Γ. 85,3).

49) («Ὁρα σελ. 17, στ. 15 «καθ' ὃν χρόνον ταῦτα ἐγένοντο») ἦτοι ἡ ἐπιδρομὴ τῶν Ἀθηναίων ὑπὸ τὸν Νικίαν εἰς τὴν χορινθικὴν χώραν, ἣν ἐπεχείρησαν (Δ. 42,1) τὸ θέρος τοῦ 425, ἀμέσως μετὰ τὰ ἐν Πύλῳ συμβάντα.

50) «ἐν τῷ ὄρει τῆς Ἰστώνης» ἀντὶ τοῦ ἐν Γ. 85,4 «εἰς τὸ ὄρος τῆν Ἰστώνην. Περὶ τῆς διαφορᾶς ταύτης πραγματεύομαι ἐκτενέστερον ἐν τῷ Γ. κφλ.

51) «πρὸς μετέωρόν τι»

52) καὶ αὐτούς ἐς τὴν νῆσον οἱ στρατηγοὶ τὴν Πτυχίαν εἰς φυλακὴν διεκόμισαν ὑποσπᾶνδους.

53) «ὑποπέμψαντες φίλους καὶ διδάξαντες ὡς κατ' εὖνοιαν δὴ συνδέονται πρὸς τὸ διδάξαντες, οὐχὶ πρὸς τὸ λέγειν, ὡς ἐπραξαν μετὰ τοῦ

σχολιαστοῦ καὶ ὁ Κλάσσην καὶ τινες ἄλλοι, γενομένων οὕτω αὐτῶν τῶν φίλων ἀπατεῶνων.

54) «πλοῖον δέ τι αὐτοὶ ἐτοιμάσειν», τοῦθ' ὅπερ ἔχει ὑποκείμενον τὸ αὐτὸ τῆς ὅλης προτάσεως, ἦτοι τοὺς τοῦ δῆμου προστάτας, ὡς καὶ ὁ Πολύαινος ΣΤ'. 20 ἐνόησε τὰς λέξεις τοῦ Θουκυδίδου. Ὁ δὲ Classen καὶ ὁ Boehme-Widmann νοοῦσι τοὺς φίλους, ὡς εἰ προηγεῖτο ἡ φράσις «οἱ φίλοι ἐλεγον». Ὅτι τοῦτο εἶναι λελανθασμένον δεικνύει, πλὴν τῆς γραμματικῆς πλοκῆς, καὶ ἡ ἀρχὴ τοῦ κφ. 47, περὶ ἧς ἐν τῇ κατωτέρω σημείωσις ὁ λόγος. Ἴσως ὁ Κλάσσην ἐνόμισεν ὅτι τὸ στρατήγημα θὰ ἦτο πολὺ χονδροειδές, ἐν οἷς προϊστάμενοι τοῦ Δήμου ἐδεικνύοντο πρόθυμοι νὰ προμηθεύσωσιν αὐτοὶ καὶ πλοῖαριον. Ἄλλ' ἐὰν ἡ πονηρία τῶν ἐν γένει ἠδυνήθη νὰ ἐμπνεύσῃ τὴν πεποίθησιν περὶ τῆς καλῆς τῶν διαθέσεως εἰς τοὺς φίλους ὀλίγων τινῶν ἐκ τῶν ὀλιγαρχικῶν, ἠδύναντο βεβαίως, χωρὶς νὰ διεγείρωσιν ὑποψίξας, νὰ ὑποσχεθῶσιν αὐτοῖς βοήθειαν ἐν τῇ φυγῇ. Προφανῶς εἶπον ὅτι μετὰ τὰ γενόμενα ἡ ἀγανάκτησις τοῦ λαοῦ κατὰ τῶν αἰχμαλώτων εἶχε κορυφωθῆ καὶ ὅτι αὐτοὶ, καὶ θέλοντες, δὲν ἠδύναντο οὐδὲ ἐναεξ αὐτῶν νὰ σώσωσιν ἀπὸ τῆς λύσεως αὐτοῦ. Ἄλλως τε αὐτὸς ὁ συγγραφεὺς ἐν κφ. 47, 2 ἀναφέρει γεγονὸς, ὅπερ ἀποτελεσματικῶς ἐπέδρασε πρὸς ἐπιτυχίαν τῆς πανούργου προτάσεως.

55) «ὡς δὲ ἐπεισαν καὶ μηχανησαμένων τὸ πλοῖον ἐκπλέοντες ἐλήφθησαν». Ὡς ὑποκείμενον τοῦ ἐπεισαν λαμβάνουσι τινες τοὺς εἰς Πτυχίαν ἀποσταλέντας φίλους τινῶν ἐκ τῶν ὀλιγαρχικῶν. Ἄλλ' ἀναμφισβητήτως μετὰ τοῦ ὡς δὲ ἐπεισαν συνδέονται αἱ λέξ. ἐν κφ. 46,4 «τῶν ἐν τῇ νήσῳ πειθουσί τινας ὀλίγους», ὥστε καὶ ἐναυθὰ ὑποκείμενον εἶναι οἱ προστάται. Ἐντεῦθεν ἔπεται ὅτι καὶ τοῦ μηχανησαμένων ὑποκείμενον εἶναι τῶν προστάτων, οὐχὶ τῶν φίλων, διότι ἄλλως παρὰ τῆς γενικῆς ἀπολύτου δὲν ἠδύναντο νὰ παραλειφθῆ τὸ ὄνομα. Καὶ κατὰ τὴν σημασίαν τὸ μηχανησαμένων ἀποδοτέον καλῆτερον εἰς τοὺς δράστας τοῦ στρατηγήματος ἢ εἰς τοὺς φίλους τῶν ὀλιγαρχικῶν. Ἡ σύνταξις εἶναι ἀνώμαλος, ἀλλ' οὐχὶ ἀπαράδεκτος. Ἡ μεταβολὴ τοῦ Herwerden καὶ C. Hude (Comment. crit. ad Thuc. pertinentes, Hauniae 1888, σλ. 129) εἰς ἐπίσει-

θησαν οὐδὲν ὠφελει, πολὺ ὀλιγώτερον ἢ τοῦ Gertz (παρὰ τῷ Hude ἐνθ. ἀν) «π ε ι σ ἄ ν τ ω ν».

56) Ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι στρατηγοὶ οὐδεμίαν πράγματι ὄρεξιν εἶχον νὰ ἐκπληρώσωσι τοὺς ὄρους, ἐπ' οἷς οἱ ὀλιγαρχικοὶ παρεδόθησαν, δεικνύεται ἰκανῶς ἐκ τοῦ ὅτι τοὺς αἰχμηλῶτους μετέφερον πρῶτον ἐπὶ τῆς νήσου Πτυχίης, ἀντὶ νὰ πεμψωσιν αὐτοὺς ἐπὶ τριηρῶν εἰς Ἀθήνας, καὶ εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ ὄρους κλεισθεῖσαν συνθήκην προσέθεσαν καὶ μίαν ἔτι, λίαν ἀπερσεκυστὴν τῆς ὀλιγαρχικῆς, ῥήτραν (ἢ ῥήτρα αὐτῆ ἑλλείπει ἀπὸ τινων χειρογράφων, ἐν οἷς τὸ Βατικανὸν διδὸς van Herwerden θεωρεῖ αὐτὴν ὡς ξένην προσθήκην) λίαν ἀτόπως, διότι ἀνευ αὐτῆς θὰ ἦσαν ἀκατάληπτοι αἱ λέξεις κφ. 47, I «ἐ λ ἑ λ υ ν τ ὅ τ ε — οἱ π ἄ ν τ ε ς». Οὐδεμία σχεδὸν ἀμφιβολία ὑπάρχει, ὅτι ὁ Εὐρυμέδων καὶ ὁ Σοφοκλῆς ἐπραξαν τοῦτο ἐκ συνεννοήσεως μετὰ τῶν ἡγετῶν τοῦ Δήμου τῶν Κερκυραίων. Ὁ λόγος, ὃν ὁ Θεουκιδίδης δίδει εἰς τὴν ἀρνησιν τῶν στρατηγῶν νὰ μεταφέρωσιν αὐτοὺς εἰς Ἀθήνας, ἦτοι μικρὰ ζηλοτυπία, εἶναι πάλιν κατὰ τὸν Στούρβιγκ μῦθος, διότι γινώσκει ἀκριβῶς πῶς ἐμελλεν ὁ Εὐρυμέδων νὰ γραφῆ πρὸς τὸν Ἀθηναῖον Δῆμον, ὅπως ἀποδοθῆ αὐτῷ ἡ τιμὴ τῆς ἐπιτυχίας!

57) Ἀναγινώσκω μετὰ τοῦ Stahl κατὰ τὴν διόρθωσιν τοῦ Dukers «προϊόντας» ἀντὶ τοῦ ἐν τοῖς χειρογράφοις «προσιόντας»

58) Ἀναγινώσκω μετὰ τοῦ Herwerden ἡ τ ι ς («καί τις» τῶν χειρογρ.) αὐ τοῖ ς ἐ δ ἡ λ ω σ ε ς, διόρθωσις, ἦν καὶ ὁ Rutherford ἐν τῇ νέᾳ ἐκδόσει τοῦ Δ'. βιβλίου τοῦ Θεουκιδίδου (London 1889) παρεδέχθη.

59) «καὶ κλινῶν τινων, αἱ ἔτυχον αὐτοῖς ἐνοῦσαι, τοῖς σπάρτοις καὶ ἐκ τῶν ἱματίων παραιρήματα ποιῶντες ἀπαγχόμενοι» Ἡ ἐν τοῖς χειρογράφοις πρὸ τῆς λξ. κ λ ἱ ν ὶ ν π ρ ὴ θ, ἐκ, ὡς ὅλως ἀκατάλληλος καὶ παρὰ τῶν νεωτέρων ἐκδοτῶν (ἐξαιρέσει τοῦ Rutherford) ἐν ἀγκύλαις κλεισθεῖσα, παρεσέφερσε λελανθασμένως ἐκ τῶν κατωτέρω λξ. «ἐκ τῶν ἱματίων».

60) Ὅτι ἐλεύθεραι γυναῖκες, ἴσως αἱ γυναῖκες τῶν ὀλιγαρχικῶν εὐρέθησαν ἐν τῷ ὀχυρώματι τῆς Ἰστώνης, εἶναι ἀπίθανον. Ὁ Στούρβιγκ, ὅστις (σλ. 610, σμ. 8) ἐπίσης εὐρίσκει καὶ τοῦτο λίαν ἀπίθανον, ἀλλ' ἀφ' ἐτέρου νομίζει, ὅτι δὲν δύναται νὰ φ

θῆ περὶ γυναικῶν δούλων ὅτι ἐξηνδραποδίσθησαν, καὶ ὅτι αὐταὶ βεβαίως κατὰ τὴν συνηκολόγησιν ἤθελον παραδοθῆ ὁμοῦ μετὰ τῶν μισθοφόρων καὶ διὰ τοῦτο δυσκόλως θὰ ἀνεφέροντο πάλιν ἐνταῦθα, θεωρεῖ ὅλην τὴν πρότασιν «τὰς δὲ γυναῖκας, ὅσαι ἐν τῷ τειχάσματι ἐάλωσαν, ἠνδραποδήσαντο» ὡς ἀνόητον προσθήκην. Ὅτι αἱ λέξεις αὗται εἶναι τοῦ Θεουκιδίδου δεικνύει ἡ ἀνωτέρω αὐτοῦ ἐν τῇ προηγουμένη φράσει «καὶ αὐτοὺς οἱ Κερκυραῖοι—ἀπήγαγον ἐξω τῆς πόλεως», ἦτις ἀπαιτεῖ μίαν ἀντίθεσιν, ἀκριβῶς ὅπως ἐν κφ. 46,3 διὰ τῶν ἐν ἀρχῇ τῆς προτάσεως λέξεων «καὶ αὐτούς», οἱ ὀλιγαρχικοὶ ἀντιτίθενται πρὸς τοὺς «ἐπικούρους», αὐτῶν. Ὁ ἱστορικός ἀναφέρει τὸ πρῶτον ἐνταῦθα τὰς γυναῖκας ταύτας, διότι δὲν εἶχον συμπεριληφθῆ ἐν τῇ συνηκολογήσει τῶν ὀλιγαρχικῶν ἐπὶ τοῦ ὑψώματος, ἐπειδὴ εἶχον πέση εἰς χεῖρας τῶν κυρσεύσαντων τὸ παρὰ τῶν ἀνδρῶν ἐγκαταλειφθῆν τείχισμα· δὲν ἦτο λοιπὸν ἀνάγκη νὰ παραδοθῶσιν, ὡς οἱ μισθοφόροι, τοῖς νικηταῖς. Ὅσον ἀφορᾷ τὸ ἀνδραποδίζειν φρονῶ ὅτι δύναται νὰ ληθῆ οὐ μόνον περὶ τέως ἐλευθέρων προσώπων ἀλλ' ἐνίοτε καὶ περὶ δούλων, καὶ συμφωνῶ πρὸς τὸν F. A. von Felsen, ὅστις (Phil. Anzeig. VII. 1875—76, σλ. 372) ἀναφερόμενος εἰς τὴν φράσιν τοῦ Θεουκιδίδου Γ' 68,3 «γυναῖκας δὲ ἠνδραποδίσαν», ἦν ὁ Στούρβιγκ εἶχεν ἤδη πολεμίσθη, παρατηρεῖ ὅτι τὸ ἀνδραποδίζειν καίτοι μόνον κατ' ἀντίθεσιν τοῦ ἀποκτείνειν· ἐὰν αἱ ληφθεῖσαι γυναῖκες ἦσαν ἤδη δούλαι ἢ μὴ, τοῦτο δὲν ἐνδιαφέρει ἡμᾶς. Ὅτι δὲ ὁ Στούρβιγκ (Thuk Forschungen σ. 142) κατὰ τοῦ Velsen παρατηρεῖ, θεωρῶ ὡς ἀπαραδέκτον. Ἡ αὐτὴ ἀντίθεσις εἶναι προφανῶς καὶ ἐν τῷ ἡμετέρῳ χωρίῳ· εἰς τὸν ὄλεθρον τῶν ἐπὶ τῆς Ἰστώνης ὀλιγαρχικῶν ἀντιτίθεται ἡ τύχη τῶν συναχμηλῶτων γυναικῶν.— Παρατηρητέον ἔτι, ὅτι ὁ Θεουκιδίδης μεταχειρίζεται ἐνταῦθα τὸ μέσον ἠνδραποδίσαντο, ἐνῶ πάντοτε μεταχειρίζεται τὸν ἐνεργητικὸν τόπον. Τὸ ἀντικαταστήσαι τοῦτον καὶ ἐνταῦθα, ὡς πράττουσι τινες, εἶναι μὲν εὐκόλον, ἀλλ' ἀδικιολόγητον. Ὁ Κλάτσην παραδέχεται ὅτι ὁ μέσος τύπος ἐνταῦθα ἔχει ἰδιαιτέρον λόγον, ὅτι δηλαδὴ οἱ νικηταὶ ἐκατέστησαν τὰς αἰχμηλωτισθεῖσας γυναῖκας εἰς ἰδία ν ἐκ τῶν δούλων εἰς αὐτὸ ἔχει δίκαιον, ἀδικον δὲ μόνον

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΛΗΜΝΩΝ ΚΑΝ ΤΟΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΑΘΕΟΥΠΟΥ

ἐφαρμόζων τὸ λεχθὲν εἰς τὰς γυναῖκας τῶν φονευθέντων ἄλλως τε ἤδη καὶ ὁ Bétant (Lexic. Thuc. I, σλ. 78) ἐσκέφθη τοῦτο, λέγων «fortasse suas servas fecerunt».

61) Αἱ λέξ. «ὅσα γε κατὰ τὸν πόλεμον τόνδε,» περὶ ὧν πολλὰ ἐγράφησαν, κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Ullrich (Beitr. z. Erkl. d. Thuc. 96), ἦν παραδέχομαι, ἔχουσι σχέσιν πρὸς τὰ παρὰ τοῦ Διοδώρου Π. 48 ἱστορούμενα περὶ τῆς κερκυραϊκῆς στάσεως ἐν ἔτει 410 π.Χ., περὶ τῆς ἱστορικῆς πίστεως τῶν ὁμοίων, μετὰ τὴν ἐρευναν αὐτοῦ τοῦ Ullrich, οὐδεὶς δύναται ν' ἀμφιβάλλῃ. Ἴδε καὶ τὴν 136 σημ. Ἄλλὰ δὲν πρέπει τις καὶ νὰ παραδεχθῆ προσθήκην τινὰ κατόπιν γενομένην παρὰ τοῦ Ἱστορικοῦ κατ' ἐμὲ ἐκ τῶν λέξεων ἐκείνων ἐξάγεται μόνον ὅτι ὁ Θουκυδίδης δὲν ἐγραψε τὰ κφ. 46—48 τῆς Δ'. βιβλίου βραδύτερον τοῦ ἔτους 410, ὡς καὶ ὁ Steup παραδέχεται. Quaest. Thuc. σλ. 9 καὶ 21.—Μὲ τὴν στάσιν ταύτην τοῦ 418 ὁ H. R. Pomtow (Jahrb. f. class. Phil. 1883, σλ. 313) συνδέει μίαν τῶν δύο ἐν Δωδώνῃ ἀνευρεθεισῶν μολυβδίνων ἐπιγραφῶν, καθ' ἣν οἱ Κερκυραῖοι ἠρώτησαν τὸ μαντεῖον, πῶς θὰ ἰδύναντο νὰ εἰρηνεύσωσι πρὸς ἀλλήλους πρὸς τὸ καλὸν τῆς πατρίδος των, (ὄρα Καραπάνου Dodone et ses ruines φύλ. XXXIV, n. 4 = Pomtow n. = Dittenberger Syll. n. 67 = Blass n. 3209 τῆς Samml. d. griech. Dialekt - Inschriften. Tom. Γ'), ἐνῶ τὴν ἑτέραν, ὁμοίως ἐσωτερικῶς παρουσιάζουσαν δυσκολίας (Καραπάν. ἐνθ. ἀνωτ. n. 5 = Pomtow n. 1. = Dittenberger n. 68 = Blass n. 3208), κλίνει ν' ἀποδώτῃ εἰς ἀρχαιοτέραν ἐποχὴν, ὀλίγον μετὰ τὸ 425 π.χ. Ἄλλ' ἐπειδὴ κατὰ τὸ εἶδος τῆς γραφῆς δὲν ἀπέχουσι πολὺ κατὰ τὸν χρόνον ἢ μία τῆς ἄλλης, καὶ ἐπειδὴ ἀμφότεραι εἶναι γεγραμμέναι κατὰ τὸ ἰωνικὸν ἀλφάβητον, ἀφ' ἑτέρου ὁμοῦ ἐν τῇ μιᾷ ἀναφαίνεται τὸ δίγαμμα, διὰ ταῦτα συν-ἐφώνησε πρὸς τὸν Δίττεμβέργερ, ὅστις ἀπέδωκεν αὐτὴν εἰς τὰς ἀρχὰς ἢ τὰ μέσα τοῦ τετάρτου αἰῶνος. Ὁ Βλάς ἀποδίδει τὴν παρὰ Καραπάνου ὑπ' ἀριθ. 4 ἐπιγραφὴν εἰς τὸν Γ. αἰῶνα, ἔνεκα τοῦ ἐλλείποντος ἰ ἐν τῇ λέξει Νάφ' ἀλλ' ἀμφιβάλλω ἂν ὁ λόγος οὗτος εἶναι ἰσχυρός, πλὴν δὲ τούτου ἡ γραφὴ αὕτη δὲν εἶνε βεβαίη, διότι ἡ μολυβδίνη πλᾶξ ἀκριβῶς μετὰ τὸ τῶν γραμμάτων Α καὶ Ω δεικνύει μίαν χαραγὴν. Οὕτως λοιπὸν τῆς χρονολογικῆς τῆς Διτ-

τεμβέργερ ὀρθῆς, θεωρῶ πιθανώτατον (ἴδ. σημ. 155) ὅτι τὰ ἐρωτήματα ταῦτα τῶν Κερκυραίων παρὰ τῷ δωδωναίῳ μαντεῖῳ συνδέονται μὲ τὰς κομματικὰς διαμάχας τοῦ ἔτους 361 π. Χ., ὧν ἕνεκα ἡ ὀλιγαρχικὴ μερίς, ὑποστηριζομένη παρὰ τοῦ ἀθηναίου στρατηγοῦ Χάρητος, ἐπανεκτήτε τὴν ἀρχὴν. Διοδ. ΙΕ'. 95,3. Αἰνεῖας, comm. polior. 11, 13—15. Πρβ. Μύλλερ de corc. rep. σλ. 37 Schaefer, Demosth. u. s. Zeit I, σλ. 133 (ἀ. ἐκ.).

62) ἦτοι «εἰς τὸ Ὄρος» Οὐχὶ σπανίως ὀνόματα τόπου ἐν τῇ δημῳδαίᾳ ἑλληνικῇ ἐκφέρονται διὰ τῆς εἰς καὶ αἰτιατικῆς.

63) ἦτοι «τὸ Ἀλεῦκι». Οὕτω καὶ οὐχὶ Λεῦκιμῶ, ὡς γράφεται συνήθως, καὶ παρὰ τῷ Πάρτη, ὀνομάζει ὁ λαὸς τὸ νότιον τμήμα τῆς νήσου. Τὸ α εἶναι πρόθεμα σύνηθες ἐν τῇ νεοελληνικῇ πρβλ. τὴν συγγράφημ μου Volksleben d. Neugriechen I, σλ. 98 καὶ σημ. 6. Τὸ ὄνομα λοιπὸν παράγεται ἐκ τοῦ ἀρχαίου Λεῦκιμῶ.

64) Εἰς τὰ γύρου δύναται νὰ προστεθῆ χωρία ἢ μέρη, ἦτοι τὰ χωρία τοῦ γύρου (=κύκλου). Ἡ ἐπαρχία λέγεται καὶ τοῦ γύρου. Τὸ ὄνομα εἰς τοὺς πλείστους εἶναι ἀνεξήγητον, οἱ Ἰταλοὶ παρέφθειραν αὐτὸ εἰς Ἀγείρου· οὕτω ὁ Πάρτης σλ. 80. Ὁ αὐτὸς ἐκτείνει πολὺ περισσότερο τὴν χώραν, τὴν οὕτω καλουμένην, ἣτοι ἀριθμεῖ ἐν αὐτῇ χωρίαι, ἅτινα, καθ' ἃ θετικῶς ἐπληροφόρηθην παρὰ τῶν χωρικῶν, ἀνήκουσιν εἰς τὴν περιουσίαν Ὀρου. Μόνον τὸ μέρος, τὸ κείμενον πρὸς τὰ ΝΔ. τῆς νήσου, εἰς ὃ ἄγει ἡ μεγάλῃ ἀνωφερῆς ἀμαξιτῆ ὁδὸς, ἐκείθεν τοῦ βουνοῦ ἄγ. Παντελεσήμονος, μοι εἶπον ὅτι λέγεται τὰ Γύρου. Ὁ ἀνερχόμενος εἰς τὸν πρὸς τ' ἀριστερὰ τῆς ὁδοῦ τοῦ ἄγ. Παντελεσήμονος ἀπότομον βουνὸν Καβάκι καὶ ἀπὸ τῆς θυματικῆς ταύτης θέσεως ρίπτων βλέμμα πρὸς τὰ βορειοδυτικὰ τῆς νήσου νοεῖ εὐκόλως, πῶς τοῦτο ἔλαβε τὸ ὄνομα Γυρος (γ).

65) Τὸ ὀξύτονον ὄνομα Κορφοὶ ἀναμφιβόλως προήλθεν ἐκ τοῦ σ τ ο ὺ ς κ ο ρ φ ο ὺ ς (=εἰς τοὺς κορυφοὺς), καὶ τοὶ ὁ δημῳ-

(*) Ἐν τῇ Κεφ. τῶν ὀνομάτων, μελλοντα ν' ἀποδείξῃ τοῦτο διὰ προσεχῶς δημοσιευθησομένης διατριβῆς ἡ ἀναμνηστικὴ παράγεται ἐκ τῆς λέξεως ἰε ρ ο ὺ, καὶ ἰων. ἰ ρ ο ὺ ἔθεν γραπτέον ἄλλον Γίρου οὐχὶ Γύρου.

δης τύπος κορυφούς ἀντι κορυφή οὐδ' αὖτ' ἄλλοθι ἀπαντᾷ.
Πρβ. Πάρτ; σ. 60. Ὁ λαός ὁμῶς λέγει κορυφή ἀντι κορυφή.
Πρβ. καὶ κορφοβοῦνι. Ἐπισήμως τανῦν ἢ τε νήσος καὶ ἡ πόλις
λέγονται Κέρκυρα.

66) Γαρίτσα (ἡ) εἶναι τὸ ἰδιαιτέρον ὄνομα τοῦ προαστείου,
τὸ ὁποῖον μόνον μεταχειρίζονται οἱ κάτοικοι.

67) Τὸ ὄνομα τοῦτο, ὡς μοι ἔλεγεν ὁ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς
νήσου ἐντριβής κ. Ρωμανός, προέρχεται ἀπὸ τοῦ πρώην κατόχου
τοῦ νησιδίου, ἐνετοῦ Guido (=Vido) Malipieri, υἱοῦ τοῦ Pis-
tro M. ὥστε εἶναι νησί τοῦ Βίδου, ἢ συντόμως Βίδο.

68) Ἴδε περὶ τούτου τὸν Βανζα παρὰ Πάρτ; σ. 35.

69) Ἡ ἐπιγραφή τοῦ Μενεκράτους καὶ ἡ τοῦ Ἀρνιάδου, πε-
ρὶ ὧν κατωτέρω, ἀνήκουσιν εἰς τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ ΣΤ. αἰῶνος,
εἰ μὴ εἰς τὸν Ζ'.

70) Πρβ. Cavallari - Holm - Lupus, Die Stadt Syrakus
im Alterthum, σ. 90. — Ὅτι ἐν τοῖς προϊστορικοῖς χρόνοις ἡ
Ὀρτυγία ἦτο συνηωμένη μετὰ τὴν ἀπέναντι ζήρην ἐνταῦθα δὲν
λαμβάνεται βεβαίως ὑπ' ὄψει (ἐνθ. ἀντ. 17).

71) Πρβ. ὅτι αὐτοὶ οἱ Κερκυραῖοι εἶπον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῶν
Ἀθηναίων περὶ τῆς θέσεως τῆς νήσου των, παρὰ Θουκ. Α. 36, 2
«τῆς τε γὰρ Ἰταλίας καὶ Σικελίας κελῶς περὶ πλοῦ κείτη, ὥστε
μήτε ἐκείθεν ναυτικὸν ἔστι Πελιποννησίους ἐπιελθεῖν, τὸ τε ἐνθένδε
πρὸς τὰ κεί περὶ ἀπέμψαι.»

72) Τὴν τελευταίαν παράδοσιν ἔχει ὁ Τίμαιος, Ἀποσ. 53 M.
(Σχολ. Ἀπολλ. Ροδ. Δ' 1216). Ταύτη ἔπειτα ὁ Δούγκερ, Gesch.
d. Alterth. V⁵ σ. 403. Ὁ λόγος, ὃν φέρει ὁ Busolt, Gr. Gesch.
I, σ. 306, Α. 2, ὅπως ἀποδείξῃ καλητέραν τὴν παράδοσιν ταύτην
εἶναι ἀβέβαιος.

73) C. I. G. II, n. 1845, γρ. 2 ἐξ καὶ 5: Ἀριστομένης Ἀ-
ριστολατῆδα (Ἰλλ)λεύς, Ψύλλης Ἀλκίμου Ἰλλ(εύς), ὡς ὀρ-
θῶς ἀναγινώσκει ὁ Böckh.

74) «δύο δὲ λιμένας ἡ Φαικίς, ἔχει, ὧν θάτερος Ἀλκι-
νίου λέγεται.»

75) Geog. Gr. min. II, σ. 450 M. «Καὶ δύο λιμένας ἔχει
ἡ Φαικίς, τὸν μὲν Ἀλκινίου, τὸν δὲ Ἰλλου.»

76) Θουκ. Α, 25, 4.

77) Βιργιλ. Αἰν. Γ. 291 «Protinus aërias Phaeacum
obscondimus arce»,.

78) «Κατὰ δὲ Χρονίαν νήσός ἐστι Κόρκυρα, καὶ πόλις Ἑλ-
λωνίς ἐν αὐτῇ, λιμένας ἔχουσα τρεῖς κατὰ τὴν πόλιν· τούτων ὁ
εἷς κλειστός» (οὕτως ὁ Φαβρίκιος, ἀντι κάλλιςτος τοῦ χειρογ.

79) Ἴδε ἀν. σ. 10. Περιέρχων πῶς ὁ Βούρσιον (Geogr. v.
Griechenl. II, σ. 360, παρὰ τὸ γεγονὸς τοῦτο, φρονεῖ ὅτι ὁ
ναύσταθμος καὶ τὸ ναυπηγεῖον ἔκειντο ἐν τῷ Ἰλλουλίῳ λιμένι, ὃν
κατέλαβεν ὁ Δῆμος.

80) Θουκ. Α. 37, 3.

81) Θουκ. Α. 13, 4.

82) Θουκ. Α. 14, 2. Πρβ. Ἡροδ. Ζ'. 168.

83) Τὸ νεώριον ἔκειτο ἐπὶ τοῦ ἀθηναϊκοῦ πολέμου πα-
ρὰ τὸν μικρὸν λιμένα, κατὰ τὸν Θουκ. Ζ'. 22, 1. Ὁ αὐτὸς δὲ
ἐν σελ. 25, 5 ἀναφέρει παρὰ τὸν μέγαν λιμένα καὶ «πλακίους νεω-
σοίκους», Πρβ. Cavallari - Holm - Lupus ἐνθ. ἀν. σλ. 117 κ. 175.

84) Παρτ; σ. 65.

85) Ὡς μοι εἶπεν ὁ κ. Ρωμανός, παρὰ τὴν δυτικὴν ἄκραν
τοῦ ἀγροκηπίου τοῦ κ. Βασιλάκη, πλησίον τῆς ὁδοῦ. Χάριν δὲ τῶν
περιηγητῶν σημειωτέον ἐνταῦθα, ὅτι ἐκ τοῦ ἄνω πατώματος τοῦ
ἐνταῦθα ἐξοχικοῦ οἴκου ἀπολαύει τις θέας οὐ μόνον ὠραίας ἀλλὰ
καὶ ὡς πρὸς τὴν παλαιὰν τοπογραφικὴν διδακτῆς.

86) Ancient Greek Inscriptions in the Brit. Museum
P. II, n. CLXVI καὶ πίν. 3. - Mustox. Cos. Cor. n. VI, σλ.
188. - W. Vischer Epigr. u. arch. Beitr. aus Griech. σλ.
7=Klein. Schr. II, σλ. 13. n. 22 καὶ πίν. I, 4.

87) Πρβ. Vischer ἐνθ. ἀν. σ. 8. (=σ. 14). — Τὰ λοιπὰ τέσ-
σαρα ἐπὶ ὀρειχαλκίνων πλακῶν κερκυραϊκῶς προξενικῶς ψηφίσματα,
C. I. G. II. n. 1841—1844 καὶ Μουστοῦ. ἐνθ. ἀν. n. VII—X, σλ.
191 (τὸ κείμενον τοῦ ἐνός ψηφίσματος, n. 1843= Μουστοῦ. n.
VIII, ἐν ἀμφοτέροις τοῖς συγγράμμασιν ἐσφαλμένως ἀναγεγραμμε-
νον, ληπτέον κατὰ τὴν τοῦ Newton νέαν ἐκδοσιν ἐν Anc. Gr.
Inscr. in the Brit. Mus. II. n. CLXVII) ἀποδίδει ὁ Böckh

εἰς τὴν 140. Ὁμοίως (220 π. X). Πιθανῶς καὶ ταῦτα εὐρέθησαν
ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΩΣ

παρὰ τὴν Παλαιόπολιν ἀλλ' οὐδὲν εἰδικῶς εἶναι βέβαιον.

88) Bullettino dell' Inst. di cor. arch. 1878, σλ 125. Δίττενβέργερ. Syll. n. 251.

89) Κερκυραϊκὴ τις ἐπιγραφή, C. I. G. II. n. 1838 β, ἀνκφέ-
ρει ἐν γρ. 9 καὶ 11 τὸ ν α ὠ ρ ι ο ν καὶ γρ. 12 σ κ ρ ο θ ἦ κ α ν. Φαίνε-
ται ὅτι πρόκειται ἐνταῦθα περὶ τῆς διοχετεύσεως τῶν ὑδάτων
εἰς τὸ νκυπηγεῖον. Ἀλλὰ τὸ μνημεῖον τοῦτο εἶναι πολὺ ἠκρωτη-
ριασμένον, ὥστε οὐδὲν βέβαιον ἐξ αὐτοῦ ἐξάγεται. Ἐάν πράγματι
ἀνήκῃ εἰς τὸν, περὶ οὗ ὁ λόγος ἐν τοῖς ἔπειτα, ναὸν τοῦ Καρδακίου,
ὡς ἐγὼ κλίνω νὰ παραδεχθῶ, ἔχω ἐτι μίαν ἀπέδειξιν περὶ τῆς
θέσεως τοῦ νκυστάθμου.

90) Πρβ. Ulrich, Reisen und Forschungen in Grie-
chenl II. σλ. 180.

91) Τὸ Κανόνι, οὕτω κληθὲν ἀπὸ τινος ἄλλοτε ἐκεῖ ἐστη-
μένης κανονοστοιχίας.

92) Ὅρα τὸν Railton ἐν τῷ συμπληρωτικῷ τόμῳ τῶν
Stuart - Revett - Antiquities of Athens (σλ. 276 τῆς γερμ.
μεταφρ.), ὅστις δημοσιεύει καὶ ἀπόσπασμα τῆς ἐκθέσεως τοῦ Whit-
more περὶ τῆς ἀνασκαφῆς, μετὰ τῶν Πινάκων, III, φύλ. 4 - 8.
Τὸ τῆς Τυβίγγης Kunstblatt τοῦ ἔτους 1823, ἀριθ. 63, ἐν ᾧ ὑπάρ-
χουσιν εἰδήσεις τοῦ κόμ. Κορν. Λούντζη περὶ τῆς καταστάσεως
τοῦ ναοῦ ἐν τῷ ἔαρι τοῦ ρηθέντος ἔτους, ἐν γερμαν. μεταφράσει
τοῦ Brondsted, δὲν ἔχω ὑπ' ὄψει. — Περὶ τῆς ἀρχιότητος τοῦ
οικοδομημάτος εἶναι διάφοροι γνώμαι. Ἐνῶ ὁ Otf. Müller ἐν τῇ
All. Lit. Zeitung τῆς Χάλλης τοῦ 1835, ἀριθ. 106, ἐνεκκ τῆς
μεγάλης ἀποστάσεως τῶν στηλῶν καὶ τοῦ μεγάλου ὕψους τοῦ
τυμπάνου τοῦ ναοῦ, πολὺ ἀμφιβάλλει, ἐὰν οὗτος χρονολογῆται
πρὸ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, ὁ G. Semper (d. Stil i. d. techn. u.
tekton. Künsten II, σ. 399) τὸ ἀποδίδει εἰς τὴν Ζ'. π. X. ἑκατ.
Νέα τις ἔρυνα τῶν λειψάνων αὐτοῦ ὑπὸ εἰδημονος θὰ ἦτο εὐκαταία.
Ὡς ἀκούω, σκοπεῖ νὰ κάμῃ τοιαύτην ὁ Dorpfeld.

93) Δευτέρα στήλη, μετακομισθεῖσα εἰς τὴν πόλιν, ἐτοποθετήθη
παρὰ τὴν ἐξοδὸν αὐτῆς ὡς βᾶθρον φανοῦ, πρὸς τὰ δεξιὰ τῆς πρὸς
τὴν Γαρίτσαν ἀγοῦσης ὁδοῦ (α).

(α) Σ. Μ. Ἀθῆναι νῦν κεῖται ἐκεῖ που παρὰ τὸ Γουμνάσιον, μετασηματωμένη
τῆς νεωστὶ τῆς ὁδοῦ καὶ τῶν καλαίων φανῶν ἀναρτηθέντων.

94) Ἰχνογράφημα τῶν λειψάνων τούτων μετὰ τῶν περιχώ-
ρων ὑπὸ L. H. Fischer εὐρίσκει τις ἐν τῇ τοῦ Lützow
Zeitschr f. bild. Kunst, ἔτ. KA'. 1886. — Ὁ Riemann, Recher.
s. l. îles Ionien. I, σλ. 35 παραδόξως εὐρίσκει τὸ τείχος τοῦτο
νέας κατασκευῆς!

95) Οἱ αὐτοὶ μοὶ εἶπον ὅτι ἄλλοτε ἐκεῖ ἐτελείτο καὶ ἡ σή-
μερον ἐπὶ τῆς τοῦ Ναοῦ πεδιάδος τελουμένη πανήγυρις τῆς Ἀ-
ναλήψεως. Ἐντεῦθεν εἶναι δυνατόν νὰ ἔχη ἡ ἐνταῦθα χριστιανικὴ
πανήγυρις σχέσιν τινα πρὸς ἐθνικὴν τινα ἑορτήν. Πρβ. Volksleben
d. Neugr. I, σλ. 85.

96) Ὅρα τὸ τοῦ ναοῦ σχέδιον παρὰ Railton ἐνθ. ἀν. σλ. 4.

97) Whitmore παρὰ Railton ἐνθ. ἀν. σλ. 277.

98) Volksleben d. Neugr. I, σλ. 70-72 — Εἰς ὅσα ἐκστ
ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἀρχαιότητα ἀνέγραψα δύναμις ἤδη νὰ προσ-
θέσω ἐτι πλείοτερα. Οὕτω προπαντὸς τοὺς ἐτελεστάτους κατα-
λόγους ἀναθημάτων εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις Ἀσκληπίειον, C. I. A. II,
2, n. 766, 766 β, 767, 835, 836, καὶ εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις ἐπί-
σης ἱερὸν τοῦ «ἦ ρ ω ς ι α τ ρ ὀ ς» ἐνθ. ἀν. II, I, n. 403· προσέτι
τὸ ἀνάγλυφον ἀνάθημα τοῦ ἐν Πειραιεῖ Ἀσκληπείου, τὸ ὁποῖον
ἐπὶ μαρμαρίνης πλακῶς παριστᾷ τμημα ἀνθρωπίνου σώματος ἀπὸ
τοῦ ὑπογαστρίου μέχρι τῶν μηρῶν, καὶ φέρει τὴν ἐπιγραφὴν «Ἀ-
θηνόδωρος Ἀσκληπιῶ(ι) ἐπηκόω(ι) εὐχὴν ἀνέθηκεν» ἐν τῷ Δελτ.
Ἀρχαιολογ. 1888 σλ. 134, ἀριθ. 20, καὶ τὸ ἐν τῷ Ἀσκληπι-
εῖῳ τῆς Ἐπιδάουρου ἀνευρεθὲν μαρμαρίνον πιννακίδιον μετὰ παρα-
στάσεως δύο ἀνθρωπίνων ὄτων καὶ τοῦ κάτωθεν διστίχου «Cu-
tius has auris Gallus tibi voverat olim, | Phoebigina et
posuit sanus ab auriculis». Ἐφημ. Ἀρχαιολ. 1885 σλ. 199.
ἐπίσης τὴν ὑπὸ τοῦ E. Miller ἐν τῇ Revue archéol. Nouv.
Ser. XXV, 1873 σλ. 154 ἐκδοθεῖσαν ἀναθηματικὴν ἐπιγραφὴν
ἐκ τοῦ ἐν Θάσῳ ναοῦ τοῦ Ἀσκληπιῶ «Δικηκράτης Φίλωνος
Ἀσκληπιῶ | ἀνέθηκεν τὴν χεῖρα καὶ τὸ περιρραντήριον»,
καὶ τέλος τὴν ἐν Κολῳῇ τῆς Φρυγίας ἀνευρεθεῖσαν ἐπιγραφὴν μετὰ δύο
ἀναγλύφων γυναικείων ποδῶν, εὐκτῆριον δῶρον τῆς Μελτινῆς εἰς τὴν
Ἰωνικὴν Βασιλείαν καὶ τὸν Μῆνα " (ὕπερ τῆς ὁλοκλη-
ρίσεως τῶν ποδῶν, ἐν τῷ Bullet. de corresp. hellen. IV, 1880,
ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΑΘΕΟΥΠΟΥ

σ. 128. 99) Πρβ. Böckh ἐν C. I. G. II, σλ. 15.

100) Ὅρα σημ. 92.—Ὁ Boeckh ὁμῶς διαφωνεῖ, λέγων ἐν σλ. 14 «Templum ipsum, in quod hoc monumentum quadrat, a. 1823 in loco Corcyrae Cardacchio detectum esse e diario Mediolanensi 2. Jul. 1823 refert Venturius, quasi quidquam ex his inscriptionibus iudicare de templi forma liceat». Ἐκ τούτων ὑποθέτω ὅτι, ὅτε ἐγράφε τὰ αὐτὰ, δὲν εἶχε γνῶσιν τῶν ὑπὸ τοῦ Whitmore ἀνακλιωθέντων.

101) γρ. 5. «(β)λάπτῃ τὸ ρῦμα τὸν τοῖχον», Πρβ. καὶ γρ. 10 «(τοῦ) ρύματος τοῦ ρέντος ἀπό — —» Ὁ Böckh ὑπὸ τὸ ρῦμα νοεῖ, ἀπιθάνως, τὸ ἀπὸ τῆς στέγης καταρρέον ὕδωρ τῆς βροχῆς.

102) «(π)ο(τ)τόμ Μητροδώρου τοῖχον ἐργασίας».

103 «(ἐς) τὸν ὄριν χαλκοῦ τάλαντον, ἡμιτάλαντον, δέκα(μνοτι)» καὶ ἐν γρ. 10 «χαλκοῦ ἐς τὸν ὄριν — — ἴσως καὶ γρ. 8, ἐὰν ὁ Böckh ὀρθῶς ἀναπληροῖ, «Πολίτῃ τοῦ (ὄρι)ος ἐργασίας.— Οὐδεμίαν σημασίαν τούναντίον ἀποδίδω εἰς τὸ «(ἀνα)τῆ ἢ εἰς τὸ ἱερὸν τοῦ ἄ — — ἐν ᾧ τὸ τελευταῖον γράμμα συνεπλήρωσαν εἰς Ἀσκληπιῶ (μᾶλλον Ἀσκληπιῶ) ἢ Ἀπόλλωνος). Διότι ἐνταῦθα δὲν περιμένει τις τὴν προσθήκην τοῦ ὀνόματος τοῦ θεοῦ εἰς τὴν μόνην ἐξαρκούσαν λέξιν ἱερὸν, ὡς ὁ Μουστοζύγης σ. 206 παρετήρησεν, ὅστις συνεπλήρωσε διὰ τοῦ « τοῦ ἀρχιτέκτον)ος τὰ ν ἐπιμέλειαν (ποιουμένου)».

104) Ἐν τῷ ἀρχαιολογικῷ μουσεῖῳ τῆς Κερκύρας (ἐν τῷ οἰκοδομηματι τῆς πρώην ἰονίου ἀκαδημίας) σώζεται μαρμαρίνον ἀνάγλυφον μετὰ περὶ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Ἀσκληπιῶ καὶ τῆς Ὑγείας. Ἐπίσης ἐπὶ δίσκου τινὸς ἐνταῦθα ἐξ ὀπτῆς γῆς περὶ τὴν θυσίαν εἰς τὸν Ἀσκληπιῶν. Ὅρα Riemann ἐνθ. ἀν. σλ. 51.—Καλὸν θὰ ἦτο ἂν τὸ μικρὸν τοῦτο ἀλλὰ πολύτιμον μουσεῖον ἐτακτοποιεῖτο καὶ ἐδημοσιεύετο κατ'ἀλογόν τις αὐτοῦ (α).

105) C. I. G. IV. n. 8608. Πρβ. Μουστοζ, σλ. 406 (ὅπου ὁμῶς τὸ κείμενον εἶναι ἐσφαλμένον) καὶ Riemann σλ. 32. Ἡ

(α) Σ. Μ. Ἐν τῷ μουσεῖῳ εὐτυχῶς ἐτακτοποιήθη ἐπὶ ἐσχάτων, προσίτον γενόμενον καθ'ἑκάστην τοῖς φιλομούσοις.

ἐπιγραφή ἔχει «Πίστιν ἔχων βασίλιαν ἐμῶν μενέων, συνέριθον σοί, μάκαρ ὕψι μέδον, τόνδ' ἱερὸν ἐκτισαν ἡδὺν, Ἑλλήνων τε μὲν ἡ καὶ βωμοὺς ἐξαλαπάξας, | χειρὸς ἀπ' οὔτι δ' ἀνῆς Ἰοβιανὸς ἔδνον ἀνακτι». Ἐκ τούτων ἐξάγεται, ὅτι ἐπὶ τοῦ χώρου τοῦ ἐθνικοῦ ναοῦ ἐκτίσθη Ἑκκλησίαι ἐπὶ ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ, ἧτις, μετὰ γενομένην ἀνανέωσιν αὐτῆς, ἐτιμήθη ἐπὶ ὀνόματι τῆς Περθίνου τῆς Πηλαιοπόλεως (α). Ὅτι Ἰοβιανὸς εἶναι ὁ ἐν Ρώμῃ Αὐτοκράτωρ ὡς συνήθως περὶ δέχονται, εἶναι ἀπίθανον. Πρβ. Μουστ. ἐνθ. ἀν. 106) Πρβ. Henzen ἐν Bull. dell' instr. di corr. arch. 1849, σλ. 87. Riemann ἐνθ, σλ. 49.

107) Ἀποτέρω, πρὸς μεσημβρίαν, ὅπου ἡ εἰς Κανόνι ἄγουσα ὁδὸς στρέφει πρὸς τὴν ἀνατολικὴν ἀκρὴν τοῦ πάλαι Ὑλλικου λιμένος, ἀνεσκήφισαν πρὸ ὀλίγου περὶ τοῦ Καρχηπίου τὰ θεμέλια ἀρχαίου οἰκοδομηματός καὶ πληθῆς ἀρχαιολογίων ἐξ ὀπτῆς γῆς σχεδὸν πάντα κατιστάνοντα γυναικῶν, φέρουσιν μίτραν ἐπὶ κεφαλῆς καὶ ζῶντι παρ' ἑκατέρω τῶν χειρῶν. Βραχέως ἀνεκοίνωσε περὶ αὐτῶν ὁ καθ. Ρωμανὸς ἐν τῷ ἀρχαιολ. Δελτίῳ 1889, σλ. 124.

108) Ρείμαν σ. 24—25.

109) I. G. A. ἐκδ. Roehl n. 345. Μουσταζ. n. LXXXII, σ. 252. Vischer, Epigr. u. arch. Beitr. σλ. 10 καὶ πίν. II-8 (=Kl. Schr. II, σ. 18) F. S. Roberts, An Introduction to greek epigr. I (Cambridge 1887) n. 101. Kirchhoff, Studien z. Gesch. d. gr. Alph. σ. 106.

110) Πρβ. Vischer ἐνθ. ἀν.

111) Οὕτω ἐν ἄλλοις καὶ ὁ Manso Sparta II, σλ. 84.

112) ἐνθ. ἀν. σλ. 66—68. Πρβ. καὶ τὸν Χάρτην αὐτοῦ.

(α) Σ. Μ. Αἰ λῆ. μ. ἄ. κ. α. ρ. ὕ. ψ. ι. μέ. δ. ο. ν. καὶ ἀνακτισηαίνουσιν ἐνταῦθα ἀπλῶς τὸν θεὸν τῶν Χριστιανῶν, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς ἐθνικοὺς θεοὺς, καὶ ἡ ἐπιγραφή θὰ ἤρμοζεν εἰς πᾶσαν Ἑκκλησίαν. Ὅστε ἀκριβῶς οὐδὲν ἐξ αὐτῆς ἐξάγεται περὶ τῆς πρώην καὶ ἔπειτα ὀνομασίας τοῦ Ναοῦ. Παρατηρητέον ὅτι ἡ ἐπιγραφή ἔχει βασιλίαν καὶ ὄχι βασιλείαν, ὡς ἀπαιτεῖ τὸ μέτρον. Ἐπι δεῦρ' ἄλλοι ἀξιοσημείωτον εἶναι, ὅτι ἑτέρα ὑπεράνω τῆς πύλης τοῦ Ναοῦ γροθολογούμενου ἀπὸ τῆς Δ' ἢ Ε' ἑκατ. μ. Χ.) ἐπιγραφή, φέρουσα τὸ ἑξῆς κείμενον ἐπὶ τῆς Πύλης τοῦ Κυρίου δικέου εἰσελεύσονται ἐν αὐτῇ » δηλοῖ ὅτι ἕκτοτε ἡ προφορὰ τοῦ ε καὶ αὐτῆς ἦν ἡ αὐτῆ (ἀντὶ δὲ τῶν Α λ ο ι ε ι σ ε λ ε ὑ σ ο ν τ Α ι),

- 113) Πρβ. Bursian, εν. άν. II, σ. 361, Πάρτης σλ. 69.
- 114) Ἐσφαλμένως βεβαίως, οὐχὶ ὡς ἴδιον νησιδίων, ἀλλ' ὡς μέρος τῆς κυρίως νήτου Κερκύρας, «*Η ὑπόθεσις τοῦ C. Muller «Fortassis borealis ille portus (Corcyrae urbis) ab obiecta insula nomen habebat, εἶναι ἀπορριπτέα.*
- 115) Geogr. v, Griéc. II, σ. 361.
- 116) Ρωμανὸς πικρὰ Riemann σ. 14. Πάρτης σ. 67
- 117) Ἐν τῇ τοῦ Bloomfield ἐκδόσει τοῦ Θεουκιδίδου, 1842. Τόμ. I, σλ. 501.
- 118) Πάρτης σλ. 61.
- 119) Στράβ. I'. σλ. 452.
- 120) «ἐν Μολοκᾶντι» γρ. 4.
- 121) «ἐν Μινωία(ι) πο(τ)τῶ πόρω ἐσ(χ)άτω(ι)» γρ. 12 κατὰ τὸν Ahrens de dial. II, σλ, 205, ἐν M. πο(ι) τῶ π. Dittenberger.
- 122) «ἐπὶ Λιπάρων» γρ. 15.
- 123) «ἐν Σχινούρι» γρ. 22.
- 124) Λίβιος XXV, 24, 8. Epicydes ab insula, quam ipsi Nason vocant, citato profectus agmine — — retro in Achradinam agmen convertit. Πρβ. 29, 10.
- 125) Πολύβ. Θ'. 39, 2. Λίβιος XXVI, 24, 15, 25, 10 Πρβ. Bursian Geogr. v, Griec. I, σλ. 122.
- 126) Τίς σήμερον ἀποκαλεῖ οὕτω τὴν νήσον ἀγνώ. Ὅπως δὴποτε ὁμοίως ἢ ὀνομαστὶς αὕτη δὲν δύνανται νὰ ἀποδοθῆ εἰς τὸν λαόν, ὅστις ὁμιλεῖ ἑλληνιστί. Ἐν τῇ ἀξιολόγῳ συγγραφῇ τοῦ Πάρτης τοῦτο ἔχω ἐν γένει νὰ παρατηρήσω, ὅτι περιέχει συχνάκις ὀνόματα τοπικὰ ἰταλικά, ἅτινα οἱ κάτοικοι δὲν μεταχειρίζονται π. χ. Val di Ropa ἀντὶ Λιβιάδι τοῦ Ρώπα κτλ. Προφανῶς ἢ ἑλλειπῆς γνῶσις τῆς νεοελληνικῆς, ἢ προδιδομένη πολλοχού τῶν περὶ Κερκύρας καὶ Λευκάδος μονογραφικῶν, ἐδυσχέρανε τὴν συγκοινωνίαν τοῦ συγγραφέως πρὸς τὸν λαόν.
- 127) Πάρτης σ. 61.
- 128) Ὅμοιον συμβαίνει μετὰ τὴν νήσον Βίδο Πτυγίαν, ἥτις μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ λήγοντος αἰῶνος ἦτο κεκλυμένη ὑπὸ ἐλλαιῶνων (Dodwell, Περιήγησις ἐν Ἑλλάδι I, I, Πάρτης σλ. 61)

- Σήμερον εἶναι ἐντελῶς ἔρημος, ἐγκυστεσπαρμένη διὰ τῶν συντριμμάτων τοῦ φρουρίου.
- 129) I. G. A. n. 346. Μουστοῦ. n. LXXXIII, σ. 254 (ὅπου ἀπεικονίζεται καὶ ἡ στήλη). Roberts n. 102. Kirchhoff, Studien σ. 106. Ἡ στήλη εὑρίσκεται τανῦν ἐν τῷ τῆς πόλεως μουσεῖῳ.
- 130) Μουστοῦ. σλ. 260. Πρβλ. τὸ ἄρθρον τοῦ Φιλητᾶ ἐν τῇ (Gazzetta uff. d. stati uniti d. isole Ion. ἐτ. 1845 ἀρ. 29.—Ραγκαβῆ, Antiquit. hellén. II, n. 356.
- 131) Πρβ. Ραγκαβῆν ἐνθ. άν. καὶ Wachsmuth ἐν τῷ Rhein. Mus. XVII, 1863, σλ. 576.
- 132) Πausanias B. 4, 7.
- 133) Livius XXXII, 23, 10: promunturium est adversus Sicyonem Junonis, quam vocant Acraeam, in altum excurrans; trajectus inde Corinthnm VII fere milium passuum. Στράβ. Η'. σ. 380. «ἐν δὲ τῷ μεταξύ τοῦ Λεχαίου καὶ Παγῶν τὸ τῆς Ἀκραίας μαντεῖον Ἦρας ὑπῆρχε τὸ παλαιόν». Εὐρυπ. Μηδ. 1378, «ἐπὶ σφᾶς τῆδ' ἐγὼ θάψω χερί, φέρουσ' ἐς Ἦρας τέμενος, Ἀκραίας θεοῦ». Ἀπολλόδ. Α', 9, 28 «λέγεται δὲ ὅτι φεύγουσα (Μηδεῖα) τοὺς παῖδας ἐτι νηπίους ὄντας κατέλιπεν, ἱκέτας καθίσασα ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τῆς Ἦρας τῆς Ἀκραίας». Ζηνόβ. Α'. 27 «Κορίνθιοι θυσίαν τελοῦντες Ἦρα ἐνιαύσιον, τῇ ὑπὸ Μηδεῖας ἰδρυνθείση καὶ Ἀκραία καλουμένη, αἶγα τῇ θεῶ ἔθυσον».
- 134) Ἡσύχιος ἐν λ. Ἀ κ ρ ί α · «ἢ Ἀθηνᾶ ἐν Ἀργεῖ, ἐπὶ τινος ἄρκου ἰδρυμένη — — ἔστι δὲ καὶ ἡ Ἦρα καὶ Ἀρτεμις καὶ Ἀφροδίτη προσαγορευομένη ἐν Ἀργεῖ, κατὰ τὸ ὅμοιον ἐπ' ἄρκου ἰδρυμένη».
- 135) ὁ Μουστοῦδης λέγει ἐν σ. 255 «o foss' ella (la colonnetta) tuttavia nell' antico suo posto o vi fosse poscia collocata».
- 136) Ἀκριῶς ἢ ὁμοίωτης αὕτη κατέστησέ τινος δυσπίστους πρὸς τὴν ἀφήγησιν τοῦ Διοδώρου, ὑποπτεύοντες ὅτι ἐνταῦθα συμβαίνει χρονολογικὴ σύγχυσις. Ἀλλ' ὅτι αἱ ἐπανειλημμένοι τῶν κερκυραίων Ἑλληνομαχίᾳ καθῶς προῆλλον ἀπὸ τῆς αὐτῆς αἰτίας, ἦτοι ἀπὸ τοῦ ἐκείνου ἐντελῶς ἀρτίστη ἀντιθέσεως συμπερόντων μεταξύ ὁ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΝ ΜΟΥΣΕΙΟΝ
 ΛΗΤΕΡΑΙΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
 ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΑΙΓΥΠΤΟΥ

λιγαρχικῶν καὶ τοῦ Δήμου, οὕτω καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν, ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις, τρόπον πάντοτε διεδραματίσθησαν, τοῦτο ἐν μέρει μὲν ἐξηγεῖται διὰ τῶν ἰδιαιτέρων τοπικῶν σχέσεων, ἐν μέρει δὲ διὰ τοῦ γεγονότος ὅτι ἡ νῆσος ἦτο διχοκῶς τὸ μῆλον τῆς ἐρίδος μεταξὺ τῶν μεγάλων ἐλληνίδων πόλεων. Ἄλλὰ, πλὴν τῶν ὁμοιοτήτων πρὸς τὴν θουκυδίδειον ἀφήγησιν περὶ τῆς προηγηθείσης στάσεως ὑπάρχουσι καὶ πολλὰ διαφοραί. Πρβ. Pomtow. Jahrb. f. cl. Phil. 1883. σ. 313 καὶ ἀνωτ. Σημ. 61.

137) Πρβ. Volksleb. d. Neugr. I, σ. 45.

138) Ὁ Πάρτε, ἐν τῇ νέᾳ μονογραφίᾳ του περὶ τῆς νήσου Λευκάδος, ἣν εἶδον, ἀφοῦ πλέον εἶχον ἐπεξεργασθῆ τὸ πλεῖστον τῆς παρούσης συγγραφῆς, τονίζει ἐν σλ. 9, ὅτι κατὰ τὸν Λίβιον XXXIII, 17, 2, καὶ τὸ ἐν Λευκάδι Ἑραῖον ἐκεῖτο ἐκτὸς τῆς πόλεως, καὶ ἐπιλέγει, "οὕτως ἐπανπλαμβάνεται καὶ ἐν τῇ τοπογραφίᾳ τῆς κορινθίας ταύτης ἀποικίας ἡ περὶ μὲν Κορίνθου πρὸ πολλοῦ γνωστῆ, περὶ δὲ Κερκύρας νεωστὶ ἀποδειχθεῖσα ἰδιότης τῆς ἀπομεμονωμένης, ἐν ἀνοικτῶ ὀρίζοντι, παρὰ τὴν θάλασσαν θέσεως τοῦ Ἑραίου, πρὸς Β, ἐκτὸς τῆς πόλεως". Ἡ ἐν ἀνοικτῶ ὀρίζοντι θέσις τῶν Ἑραίων ἐν ταῖς ἀποικίαις τῶν Κορινθίων ἐξηγεῖται ἐντεῦθεν, ὅτι δηλαδὴ οἱ Κορίνθιοι τὴν Ἑρην ἐτίμων ὡς θεῶν τῶν βουνῶν. Διατὶ δὲ τοιοῦτον ἱερὸν ἐπρεπεν ἀναγκαίως νὰ κῆται ἐκ τῆς πόλεως, καὶ ἐὰν ἐν αὐτῇ ὑπῆρχον οἱ ἀναγκαῖοι ὄροι τῆς ἰδρύσεως αὐτοῦ, δὲν πρέπει νὰ παρέλθῃ τὴν ἡμετέραν παρατήρησιν. Ὅτι αὐτοὶ οἱ Κορίνθιοι οὐ μόνον ἐν Περαιᾷ ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἀνωφερείᾳ τοῦ Ἀχροκορίνθου εἶχον Ἑραῖον, παρετηρήσαμεν ἤδη ἐν σλ. 43 (α).

(α) Σ. Μ. Ὁ Πάρτε, δημοσιεύσας κατὰ Μάιον ε. ἐ. ἐν τῷ Wochenschrift f. klas. philologie τοῦ Βερολίνου βιβλιοκρισίαν περὶ τοῦ παρόντος ἔργου τοῦ Schmidt, ἀνομολογεῖ τὴν ὀρθότητα τῶν κρίσεων αὐτοῦ γράφων ἐπὶ συμπεράσμα. ὅτι διὰ τὰς μαρτυρίας ταύτας πρέπει νὰ τεθῇ τὸ Ἑραῖον ἐντὸς τῆς πόλεως, καὶ εἰς ἐμὲ φαίνεται ἤδη ἀναπόφευκτον. Ἀλλὰ καὶ ἐν ἄλλοις ὁ Πάρτε παραδέχεται ἐν τῇ ῥηθείᾳ βιβλιοκρισίᾳ τὰς γνώμας τοῦ ἡμετέρου συγγραφέως, λίαν ἱκανοποιῶν αὐτόν. Οὕτω καὶ περὶ τῆς πρὸ τοῦ Ἑραίου νήσου ὁμολογεῖ ὅτι διὰ Σμίτ τίθησι ταύτην ἐν τῶ νῦν φρουρείῳ, καὶ πράγματι ἄλλως δὲν εἶναι δυνατόν ἀπὸ τὸς εἰρηστικῶν. Ἐπίσης περὶ τῆς Ἰστώνης, περὶ ἧς κατωτέρω, παραδέχεται τὰς γνώμας τοῦ Σ, ἐν γένει ἐξαιρῶν τὴν ἀκρίβειαν καὶ σπουδαιότητα τοῦ παρόντος συγγράμματος.

139) Πικροτηρῶ προσέτι ὅτι ἐκ τῆς περιγραφῆς τοῦ Φορχάμπερ οὐδεμίαν καθαρὰν ἰδέαν ἠδυνήθην νὰ σχηματίσω περὶ τῆς θέσεως τῶν δύο ἐκείνων κορυφῶν, ἐν σχέσει πρὸς τὴν θέσιν τοῦ ναοῦ τῆς Ἑρας Ἀκραιάς. Τὰ ὑπ' αὐτοῦ ἀναφερόμενα μακρὰ νῶτα τοῦ βουνοῦ, μὲ δύο κορυφὰς εἰς τὰ ἄκρα, κείνται πρὸς Β. τῆς λίμνης Βουλιασμένης (πρβ. καὶ σλ. 12). Ἄλλὰ τὸ Ἑραῖον συνήθως τίθεται ἀμέσως ἐπὶ τῆς δυτικῆς κορυφῆς τῆς κορινθίας Περαιάς. Πρβ. Curtius, Πελοπόννησος, II, σλ. 552.

140) Orioli πρὸς Riemann σλ. 26.

141) Μουστοῦ. σλ. 270, ὅστις κατ' οὐσίαν συμφωνεῖ πρὸς τὰς εἰδήσεις τοῦ Ὀριόλη ἐν τῇ Gaz. d. stati un. d. isole Jon, anno 1843 καὶ 1846. Φιλητᾶ, Διάλεξις περὶ τῆς ἐν Κερκ. Μενεκρ. ἐπιγραφῆς, ἐν Κερκ. 1844, καὶ Ross, Archaeol. Aufsätze II, σλ. 564. Παρὰ Μουστοῦ. εὔρηται καὶ ἀπεικόνισμα τῆς ἀνασκαφῆς, ὁμοιον πρὸς τὸ ἐν τῇ Arch. Zeit. IV, 1846 πίν. XLVIII, 1, κατὰ τὸ ἰχνογράφημα τοῦ ἀξιωματικοῦ Dixon, δημοσιευθέν.

142) Πρβ. περὶ τοῦ σχήματος καὶ τῆς κατασκευῆς τοῦ μνημείου, πλὴν τῶν ρηθέντων, καὶ τὸν Ρεῖμαν σλ. 30, οὗ αἱ εἰδήσεις ἄλλως δὲν εἶναι ἐντελῶς ὀρθαί. Ἡ βᾶσις τοῦ μνημείου ἐκαλύφθη ἤδη πάλιν ὑπὸ χώματος.

143) I. G. A. n. 342. Μουστοῦ. n. CIII, σλ. 274. Riemann ἐνθ. ἀν. μετὰ τινων ἐπιδιορθώσεως τοῦ κειμένου τοῦ Μουστοῦ. - Φιλητ. ἐνθ. ἀν. οὗ τὸ πανομοιότυπον πρὸς τῷ Ross, ἐνθ. ἀν. πίν. XXI, καὶ πρὸς τῷ Roehl. Ἐν συνήθει γραφῇ ἐξέδ. καὶ ὁ Kaibel, Epigr. gr. n. 179, ὁ Cauer Delect. inscr. gr. n. 83 (β. ἐκδ), ὁ Blass ἐν τῇ Coll. - Becht. Samml. d. Griech. Dial - Inschriften III, σλ. 84, n. 3188. Δυστυχῶς τὰ ἀρχαιότατα αὐτῆς γράμματα ἤδη καθ' ἑκάστην καταστρέφονται, φθειρομένου τοῦ παρίνου λίθου, ἐνῶ κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ μνημείου καὶ χρόνον τινὰ μετὰ ταῦτα, ἐξαιρέσει τοῦ β. ἡμίς. τοῦ δ. ἐξαμέτρου καὶ μικρᾶς λέξεως ἐν τῷ ε. καὶ ἐν τῷ στ. στίχῳ, τὰ λοιπὰ ἦσαν εὐδιάκριτα καὶ εὐανάγνωστα.

144) Κατὰ τὸν Μουστοῦ. σλ. 276, εὔρεθι ἐκτὸς τοῦ μνημείου κτελεῖ ἐγγύθιον ἐπιπέτης γῆς μετὰ τοῦ ἐπικαλύμματος τοῦ ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΣΟΥΡΙΟΥ

καὶ ἐν αὐτῷ ἄλλο ἀγγεῖον ὄρειχάλκινον, στρογγύλον, ὀξυδωμένον, καὶ ἕτερον, μόλις μικρότερον, ἐπίσης ὄρειχάλκινον μὲ ὠραιότατον κάλυμμα καὶ σχεδὸν ἀβλαβές, καὶ μεταξὺ αὐτῶν μικρὸν ἀγγεῖον καὶ φιάλη περιέχουσα χῶμα καὶ χάλικας». Ὁ Φιλητᾶς, σλ. 6, σημειοῖ ὅτι «κατὰ τὰ λεγόμενα, περιείχοντο μόνον «χαλκόν τι λοπάδιον καὶ ἐν ἡ δὺο πήλινα σκεύη μὲ γαίαις ἀναφυρμένα καὶ χάλικας». Περὶ ὁστῶν ἡ τέφρας οὐδὲν λέγεται. Ἐγὼ ἐν Κερκύρα οὐδὲν ἰδιαιτέρον ἠδυνήθηνα νὰ μάθω. Ὁ Ross σλ. 572 παρατηρεῖ ὀρθῶς ὅτι, ἐὰν ἀνευρίσκετο τὸ πτώμα τοῦ πεπνυγμένου, ἤθελε μετακομισθῆ εἰς Οἶάνθην.

145) Ἡ λέαινα ἀναπαύεται ἐχούσα πρὸς τὰ ἐμπρὸς ἐκτεταμένους τοὺς δύο ἐμπροσθίους πόδας ἐπὶ βάσεως τετραγώνου ἢ κεφαλή της, μὲ ὑπερμεγέθεις ὀφθαλμούς, κλίνει ἐλαφρῶς πρὸς τὰ δεξιὰ, ἡ οὐρὰ κάμπτεται ὑπὸ τὸν δεξιὸν ὀπίσθιον μηρὸν καὶ προβάλλει πρὸ τοῦ δεξιοῦ ποδός. Τὸ μνημεῖον σύγκειται ἐκ δύο τεμαχίων, ὧν τὸ μὲν ἀποτελεῖ τοὺς πόδας καὶ τὸ κάτω μέρος τοῦ σώματος, τὸ δὲ τὴν κεφαλὴν καὶ τὸ ἄνω σῶμα. Τὰ ἄνω μέρη τοῦ σώματος ἄλλως εἶναι συντετριμμένα καὶ τεμάχιον αὐτοῦ ἐλλείπει. Λαμπρὰ εἰκὼν τοῦ πολυτιμωτάτου τούτου μνημείου εὑρηται ἐν Comptes rendus de l' Acad. d. inscript. et belles-lettres, 1876. σλ. 271, μετὰ τινων σημειώσεων τοῦ A. Dumont περὶ τοῦ ρυθμοῦ αὐτοῦ (περὶ οὗ πρβ, Ρείμαν σλ. 41). Κακίστη τούναντίον εἶναι ἡ παρὰ Μουστοζύδη λιθογραφία σ. 270.

146) Ὡς καὶ ὁ ἐν Θερμοπύλαις ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Λεωνίδου καὶ τῶν τριακοσίων λέων (Hrod. Z'. 225), ἐπίσης ὁ ἐν τῷ Πολυανδρίῳ παρὰ τὰς Θεσπιάς (Π. Σταματάκης, ἐν τοῖς Πρακτ. τῆς ἐν Ἀθην. Ἀρχαιολ. Ἐταιρ. 1883 σλ. 67) καὶ ὁ πρὸς γινωστός ἐν Χαριωνείᾳ. — Πρβ. καὶ τὸ ἐπίγραμμα ἐν τῇ Anth. Pal. VII, 426.

147) Reimann σλ. 52, n. 15.

148) I. G. A. n. 343. Μουστοζ. n. CIV σλ. 228. Ross Arch. Aufs. II, σλ. 575 καὶ πίν. XXII, καὶ ἄλ. Πρότερον ἐχωρίζετο ἐσφαλμένως ἡ ἀ. γρ. «Σᾶμα τῆδε Ἀρνιαδα Χάροπος—τόνδ' ὄλεσεν Ἀρης» (οὕτω καὶ ὁ Μουστοζύδης) ἀντὶ «Σ. τ. Ἀρνιαδα Χάροπος τόνδ' ὦ. Α». Ἐπεφυλάσσετο εἰς τὸν κύριον Blass ἐνθ.

ἀν. σλ. 85, n. 3189) ἐξ ἀσημάντων λόγων νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Χάροπος!—Ἡ ἔκφρ. παρὰ ναυσι δεικνύει, ὡς ἤδη ὁ Ross περὶ τήρησεν, ὅτι ὁ Ἀρνιαδῆς δὲν ἐρονεύθη ἐν ναυμαχίᾳ, ἀλλ' ἐν μάχῃ κατὰ ξηρὰν παρὰ τὸν ναύσταθμον. Ὁ Oberhammer (Akarnan. σλ. 75) ὑποθέτει, οὐχὶ ἀπιθάνως, ὅτι ἡ μάχη αὕτη, περὶ ἧς ἡ ἱστορία σιγᾶ, συνεκροτήθη κατὰ τῶν ἰθαγενῶν ὑπὸ τῶν Κερκυραίων, ἀποπειραθέντων νὰ προχωρήσωσι πέραν τοῦ Ἀράχθου πρὶν ἢ ὁ Κύψελος ἐκ Κορίνθου ἀποστείλῃ τοὺς ἀποίκους του εἰς Ἀμβρακίαν· δυνατὸν ὅμως καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Περιάνδρου κερκυραϊκός τις στόλος νὰ ὑπερήτησε τὴν κορινθιακὴν Ἀμβρακίαν κατὰ ἐπιθέσεως τῶν Ἡπειρωτῶν.—Ἐνόμισάν τινες, ὅτι ἡ ἄνω ρηθεῖσα λέαινα εἶχε τεθῆ ὡς ἐπίθημα ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Ἀρνιαδοῦ (Kaibel Epigr. gr. n. 180). Ἡ ὑπόθεσις αὕτη εἶναι ὅπως οὐδέποτε καλητέρα τῆς ἰδέας τοῦ Ross, ὅς τις θέλει νὰ συνδέσῃ τὴν λέαιναν μὲ τὸ μνημεῖον τοῦ Μενελάου: ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα αἱ περὶ εὑρέσεως εἰδήσεις δὲν εἶναι εὐνοϊκαί· (πρ. Μουστοζ. σλ. 272) δικαίᾳ λοιπὸν πρέπει ὅπως οὐδέποτε τὸ μνημεῖον ἐκεῖνον ἀποδοθῆ εἰς ἐν γνωστὸν ὄνομα; Πλὴν τοῦ Ἀρνιαδοῦ ἐτάφησαν δὲ ἐνταῦθα καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἐν πολέμῳ πεσόντες!

149) I. G. A. n. 344. Roberts n. 100. Πρβ. R. Bergmann ἐν τῷ Hermes II, σλ. 136 (ὅπου ὅμως δύο γράμματα ἐσφαλμένως ἀντεγράφησαν). Τὸ ἀρχαῖον δωρικὸν κιονόκρανον μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ἀπετυπώθησαν παρὰ τῷ O. Puchstein, Das Ion. Capit. (47 Progr. z. Winkelmannsfeste d. arch. Ges. z. Berlin, 1877), σλ. 47 n. 39.—Τὸ ὑλικὸν φαίνεται ἐξ ἐγγωρίου μαρμαροῦ. Τοιοῦτον εὐρίσκεται ἐπὶ τοῦ Παντοκράτορος. Πρβ. Bursian Geogr. v Griech. II, σλ. 358.

150) Ἐν τῷ πανομοιοτύπῳ τοῦ Μουστοζύδου n. CI. σλ. 268, καθ' ὃν ὁ λίθος εὑρέθη τῷ 1819. Πρ. I. G. A. n. 340 (κακῶς παρὰ Robert n. 96), Kaibel n. 181 a, Blass. n. 3186.

151) Kirchhoff, Stud. z. Gesch. d. gr. Alphab. σ. 110

152) Μεταγενεστέρην διαπλάτυνσιν τοῦ ἰσμοῦ θεωρεῖ βεβαίαν καὶ ὁ Πάρτς σ. 65, πρὸςδεχόμενος καὶ πλημμύρας ἐπὶ τῆς ἐτέ-

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΑΣΙΛΕΥΣΑ

153) ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ u. Eindr. aus Griechela, ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΛΕΞΟΥΠΟΥ

σλ. 23. Ρωμανόν, ἐν τοῖς Mittheil. d. d. archäol. Instit. in Athen, II, σλ. 290. Αἱ παρὰ τοῦ τελευταίου ἀναφερόμεναι θέσεις τῆς εὐρέσεως, Τρία Γιοφύρια καὶ Ἐκκλησία Παναγία Μεγαλομμάτα, ὑπάρχουσιν ἐν τοῖς ἀνω ρηθείσι περιχώροις.

154) (Ὅρα σελ. 54 στ. 13). Τὴν ἐπιγραφὴν Φιλίστιον ἐδημοσίευσεν ὁ Ρωμανός πρῶτον ἐν τῇ Ἀθηναϊκῇ ἐφημερίδι Ὀρα 24 Σεπτ. 1877, ἐν περιλήψει δὲ ἐν τοῖς Mittheil. ἐνθ. ἀν. σλ. 289. Τὸ ἐκτενές ἄρθρον μετεφράσθη καὶ ἰταλιστὶ ὑπὸ Φ. Ἀλβάνου καὶ ἐδημοσιεύθη ἄνευ τόπου καὶ ἔτους, μετὰ σημειώσεων τοῦ μεταφραστοῦ. (ἀναμφιβόλως ἐν Κερκύρα). Πρβ. καὶ Rhein. Mus. XXXIV, 1879, σλ. 182. — Ἡ στήλη ὑπάρχει ἐν τῷ κτήματι κυρίου τινός Κονοφάου ἐν Γαρίτση (α).

155) Ὁ Διόδωρος λέγει ἐν κρ. 46, 1, ὅτι οἱ Σπαρτιῖται ἐπίσθησαν ὅπως ἐκπλεύσωσι διὰ τῆς ὑποσχέσεως ἐξορίστων τινῶν Κερκυραίων νὰ ὑποτάξωσιν αὐτοῖς τὴν Κέρκυραν, τοῦθ' ὅπερ εἶναι πιστευτὸν, λαμβανομένων ὑπ' ὄψει τῶν ὁμοίων κατὰ τὸν Ε'. αἰῶνα γεγονότων, ὡς παραδέχονται καὶ πάντες οἱ νεώτεροι ἱστοριογράφοι τῆς Ἑλλάδος. Ἄλλ' ἐν τούτοις παρατηρῶ ὅτι, ἐὰν ὁ Ξενοφῶν ἐντελῶς περὶ τούτου σιωπᾷ, ἢ σιωπῇ του συμφωνεῖ πληρέστατα πρὸς ὅσα λέγει ἐν Ε'. 4, 64 περὶ τῆς ἠπιότητος τοῦ Τιμοθέου καὶ τῶν περὶ αὐτὸν, μετὰ τὴν ὑποταγὴν τῆς Κερκύρας ἐν ἔτει 675: «οὐ μὲντοι ἠνδραποδίσατο, οὐδὲ ἄνδρες ἐφυγάδευσεν, οὐδὲ νόμους μετέστησεν· ἐξ ὧν τὰς περὶ ἐκεῖνα πόλεις πάσας εὐμενεστέρας ἔσχεν». Διὰ ταῦτα ἴσως δὲ φαίνονται ὑποστηρίζουσι τὴν εἶδησιν τοῦ Διοδώρου αἱ ἐν σημ. 61 ρηθείσαι δύο ἐρωτήσεις τῶν Κερκυραίων πρὸς τὸ ἐν Δαδῶνῃ μακτεῖον, αἱ κατὰ τὰ φαινόμενα ἀνήκουσαι εἰς τὸ πρῶτον ἡμῖς τοῦ Δ'. αἰῶνος.

156) § 5: «εἶχε δὲ καὶ μισθοφόρους σὺν τοῖς ἐκ Λακεδαίμονος μετ' αὐτοῦ στρατευομένοις οὐκ ἐλάττω χιλίων καὶ πεντακοσίων, χωρὶν, τὸ ὅποιον πολλαχῶς παρε-

νοήθη, ἀποδοθέντος τοῦ «σὺν τοῖς—στρατευομένοις» εἰς τὸ εἶχεν ἀντὶ εἰς τὸ «οὐκ ἐλάττω». Ὁρθῶς νοούμενον συμφωνεῖ πρὸς τὸν Διόδ. κρ. 47, 1, περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν στρατιωτῶν.

157) § 7: «ἐπειτα δὲ κατεστρατοπεδεύσατο τῷ μὲν πεζῷ ἐπὶ λόφῳ ἀπέχοντι τῆς πόλεως ὡς πέντε στάδια, πρὸ τῆς χώρας ὄντι, ὅπως ἀποτέμνοιτο ἐντεῦθεν εἰς τὴν ἐπὶ τὴν χώραν τῶν Κερκυραίων ἐξίον». Ἡ σύνταξις φυσικῶς ἔχει οὕτω, «εἰ τις τῶν Κ. ἐπὶ τ. χ. ἐξίον». Αἱ λξ. «ἐπὶ τ. χ.» τονίζονται, διὰ τοῦτο ἐτέθησαν μετὰ τῆς ἀντων. καὶ τῆς γενικ. Δὲν εἶναι μάταιον καὶ τὴν σήμερον νὰ κάμνη τις τοιαύτας παρατηρήσεις ἐπὶ αὐτοδηλῶν προχημάτων· ὁ I. Hartman (Analec. Xenophont. Ludg. τὸ 1887, σλ. 383) ἐνεκα χονδροειδοῦς παρανοήσεως ἐξοβελίζει τὸ «ἐπὶ τὴν χώραν».

158) ἐνθ. ἀν. «τὸ δὲ ναυτικὸν εἰς τὰπι θάττερα τῆς πόλεως κατεστρατοπέδευσεν, ἐνθεν ᾤετ' ἂν τὰ προσπλέοντα καὶ προαισθάνεσθαι καὶ διακωλύειν πρὸς δὲ τούτοις καὶ ἐπὶ τῷ λιμένι, ὁπότε μὴ χειμῶν κωλύοι, ἐφώρμει».

159) § 20: «τοὺς κατὰ τὰς πύλας τῶν πολεμίων, ἐκφρασις ἀριστός πως· ἐπειδὴ, ὅτι ἐκεῖνοι ἐκ τῶν πολιορκουμένων οἵτινες ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν βεβίως τοῦ Στητικλέους (ὡς καὶ ὁ Διόδ. 47, 6 ρητῶς λέγει, μετὰ τὴν διαφορὰν μόνον ὅτι τὸν στρατηγὸν ὀνομάζει Κτησικλέα) ἐπεχείρησαν τὴν ἐφοδον, εἰς ἰκανὴν ἀπόστασιν ἀπὸ τῶν τειχῶν προὐχώρησαν, δεικνύουσι προδήλως καὶ τὰ ἐπόμενα.

160) ἐνθ. ἀν. «οἱ δ' ἐπεὶ ἐγγύς τοῦ τείχους ἐγένοντο, ἀνεστρέφοντό τε καὶ ἀπὸ τῶν μνημάτων ἐβαλλον καὶ ἠκόντιζον».

161) § 25; «περιπλεύσας πρὸς τὸ χαράκωμα».

162) § 33: «αὐτός ἐλθὼν καὶ σκεψάμενος τῆς χώρας ὅθεν τοὺς τε προσπλέοντας δυνατὸν ἦν ὄρεν καὶ τοὺς σημαίνοντας εἰς τὴν πόλιν καταφανεῖς εἶναι».

163) § 35: «πλεύσας δὲ ἐνθα ἦσαν αἱ πολέμιοι τριήρεις».

164) ἐνθ. ἀν. «καταλαμβάνει — — εἰς τὴν γῆν τοῦ ἀνδρᾶς ἐκβεβηκότας».

165) ἐνθ. ἀν. «μὴ μένειν ἐνταῦθα».

166) Ὁ Ξενοφῶν § 35 λέγει «αἱ δὲ ἀπὸ Συρακουσῶν ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΑΛΕΞΟΥΡΙΟΥ

νῆες ἅπασαι: κλ.), ἔνθα ὁ Breitenbach παρατηρεῖ, «κατὰ ταῦτα ἡ ναῦς τοῦ Μελανίππου δὲν ἦτο σαρακουσίαι». Ἀλλὰ τοῦτο ἀποκλείει ἐντελῶς ἢ ἀνωτέρω διήγησις. Προφικῶς μετὰ τὸ «αἰ δὲ», παρελήφθη ἐκ λάθους ἢ λξ. λ ο ι π α ί.

167) § 36 «κατηγάγετο εἰς τῶν Κερκυραίων λιμένα».

168) Ὁ Grote, V. καὶ ὁ Ar. Schaefer, Demosth. u. s. Zeit I, σλ. 57² θέλουσι διὰ τεχνητοῦ ὄλως τρόπου νὰ παραστήσωσι τὴν πληρῆσυμφωνίαν Διοδώρου καὶ Ξενοφάντος, καθ' οὗ διμακρτύρομαι.

169) «τῶν πυρσωρῶν ἀγγειλάντων ὑφορμεῖν αὐτόν νήσω τινὶ τῶν ἐρήμων».

170) Ὁ Προκόπιος, (π. τοῦ γοτθ. πολ. Δ'. 22), ὅστις ὄλοντό σύμπλεγμα τῶν νήσων ὀνομάζει Ὁ θ ο ν ο ἰ, μαρτυρεῖ ὅτι ἐπὶ τῆς ἐποχῆς του ἦσαν ἀκατοίκητοι. Πρβ. περὶ αὐτοῦ τὸν Βούρσιαν II, 363 καὶ Πάρτς σλ. 70.

171) Ὁ θ ο ν ο ἰ αἰτιατ. Ὁ θ ο ν ο ῦς ἐξ οὗ ἡ ὀνομασία «στοῦς Ὁθονοῦς». Πρβ. καὶ 65 σημ. Τὸ εἰς ὄλον τὸ σύμπλεγμα παρὰ τοῦ Προκοπίου ἀποδιδόμενον ὄνομα ἀνήκει σήμερον καὶ τὴν πρωτεύουσαν τοῦ δήμου.

172) Ἄγνωστος ἡ πηγή τῆς εἰδήσεως. Ὁ J. Mælbær (Jahrb. f. cl. Philol. Suppl. XIV, 1885, σλ. 572) θεωρεῖ δυνατὸν νὰ ἐλήφθη ἐκ τοῦ Ἐφόρου. Ἀλλ' ὅστις θεωρεῖ τὸν ἱστορικὸν τοῦτον, ὡς γενικῶς συμβαίνει, ὡς τὸν ὑπεύθυνον τοῦ Διοδώρου ἐν 47, 7, δὲν δύναται νὰ τὸν λάβῃ ὑπ' ὄψει, προκειμένου καὶ περὶ τοῦ Πολυαίνου.

173) Riemann σλ. 25.

174) Τὰ ἐν τῷ ἀγρῷ τοῦ ἐκεῖ ἱερέως εὑρισκόμενα λειψάνα εἶχον καλυφθῆ ὑπὸ τῶν ἐκ τοῦ λόφου καταπεσόντων χωμάτων. Περικιτέρω ἀνασκυφαὶ ἤθελον φέρῃ ἀναμφιβόλως πλειότερα εἰς φῶς, ἀλλὰ δὲν δύναται νὰ γίνωσι, διότι πᾶσα ἡ ἐκεῖ περὶχωρος εἶναι κεκαλυμμένη ὑπὸ καρποφόρων δένδρων, ἅτινα θὰ ἦτο ἀνάγκη νὰ κοπῶσι. Περιγραφὴν τῶν λειψάνων μετ' ἀσημάντου σχεδιογραφῆματος ἔχει ὁ Riemann σλ. 38.

175) Vistona ἐν τῷ Χάρτῃ τοῦ Πάρτς καὶ ἐν τῷ μικρῷ Χάρτῃ τοῦ Riemann.

176) Ἴδε τὰ παραδείγματα παρὰ Ἀρσεν, de dialect. II, σλ.

44 Πρβ. καὶ G. Mayer, Gr. Grammatik σλ. 233. Blass, Ausspr. d. griech. σλ. 108.— Ἀντὶ τοῦ διγάμματος ἔχει β ἢ κερκυραϊκῆ ἐπιγραφῇ C. I. Gr. II, n. 1909 = Μουστός. n. LXXXIV, σλ. 260 «δρβος (ικροῦ κ) καὶ ὄσιου.

177) Πρβ. Böckh C. I. Gr. I, 1323. Ahrens σλ. 46.

178) Πρβ. Πκυσαν. Δ', 35, 1.

179) Πρβ. Στέφαν. Βυζ. σλ. 383.

180) Πρβ. Πάρτς σλ. 78. Οὕτω καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ὄρους Πυλίδες (πληθ. τοῦ πυλίδα, ἦτοι πυλίδς), ὃ ὁ Πάρτς σλ. 76 παραδόξως παράγει ἐκ τοῦ ἀλβανικοῦ πούλ (=δάσος). Ἐὰν οἱ χωρικοὶ λέγουσι Μπολίδες ἢ Μπολίδα (Πάρτς, σημ. 181), δὲς αἴρεται διὰ τοῦτο ἡ ἀπὸ τοῦ πύλη παραγωγή, διότι συνήθων τὸ β παρὰ τῷ λαφ̄ προφέρεται μ. π. Παραδείγματα τούτου φέρει ὁ K. Foy ἐν Lautsyst. d. gr. Vulgärspr. σλ. 25, εἰς ἃ δύναται καὶ ἄλλα νὰ προστεθῶσι.

181) Περὶ τῆς ἐτυμολογίας τοῦ Ἴσ τ ὶ ν ῆ δὲν συζητῶ. Ὁ Grasberger (Stud. z. d. gr. Ortsnamen σλ. 166) λέγει ὅτι σημαίνει, ὡς καὶ ὁ Pape-Benseler ὑπέθεσε, βαθμούς. Ἐὰν τὸ ὄνομα ἔχει ἐλληνικὴν ἀρχὴν ἢ εἶναι μόνον ἐξελληνισμένον μένει ἀβέβαιον δυνατὸν νὰ ἔχη ἀρχὴν ἀπὸ τῶν Λιβυρῶν, οἵτινες ὄκου ἐν τῇ νήσῳ πρὸ τῆς ἐλλήνων ἐποικίαν (Στραβ. ΣΤ'. σλ. 270), νὰ ἦναι λοιπὸν ἰλλυρικόν.

182) Πρβ. τὴν ὁμοίαν περίπτωσιν παρὰ Θουκ. Δ', 109, 2 «ὁ Ἄθως αὐτῆς (τῆς ἀκτῆς) ὄρος ὑψηλὸν τελευτᾷ ἐς τὸ Αἰγαίον πέλαγος» ὅτι τὸ αὐτῆς ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ τελευτᾷ οὐδεὶς θὰ πιστεύσῃ εὐκόλως εἰς τὸν Classen.

183) «Ἴσ τ ὶ ν ῆ, ὄρος προσεχὲς τῇ Κερκύρᾳ. Θουκυδίδῃ τρίτῃ. Τὸ ἐθνικὸν Ἴσ τ ὶ ν ῆ ὡς Τορωναῖος». Ὑπὸ τὸ Κερκύρᾳ μόνον ἡ πόλις δύναται νὰ νοηθῆ ἐνταῦθα, ὡς δεικνύει τὸ προσεχὲς. Ἀλλ' ἡ θέσις τοῦ ὄρους παρὰ τὴν πόλιν ὄλως ἀτόπως ἐξήγεται ἐκ τοῦ θουκυδιδείου χωρίου, ὡς ἀνωτέρω ἀπεδείξα. Ὁ Στέφανος λοιπὸν, ἡ ὁ ὑπεύθυνος αὐτοῦ, περιέπεσε παραδόξως ὡς πρὸς τὴν ἐπιμνησίαν αὐτοῦ εἰς τὸ αὐτὸ λάθος ὡς οἱ νεώτεροι. — Τὸ ἐθνικὸν Ἴσ τ ὶ ν ῆ δὲν ἀπαντᾷ παρὰ Θουκυδίδῃ· δύσκολον ὅμως νὰ εὐρεθῆ ἄλλη πηγή αὐτοῦ· ἐσχηματίσθη ἀπλῶς κατ' ἀναλογίαν.

184) Ἴσως ὁ λίθος ὠρξε τὰ ὄρια ἀγροῦ τινος, ἀφιερωμένου εἰς ὠμόνυμόν τινα τοπικὴν νύμφην.

185) «Θεοῖς Διοσκούροις Ἰσταναίοις | Λ. Αὐρήλιος Φερεικὸς ἀπελεύθερος | Σεβαστοῦ τοῦ Ἀντωνεῖνου Σεβήρου | ἐπιστ(άτης) Κερκυραίων | ἀνέθηκεν».

186) Ross Gr. Konigs - Reisen I, σλ. 199. Curtius, Peloponnesus II, 185. Bursian, Geogr. v. Gr. II, σλ. 178

187) Ross ἐνθ. ἀν. Curtius ἀν. I, σλ. 428, 450, Σημ. 8

188) Ross σλ. 95. Bursian I, σλ. 191.

189) Οὕτω π. χ. τὸ ὑψηλότατον ὄρος τῆς Αἰγίνης, τὸ Πανελλήνιον τῶν ἀρχαίων, καλεῖται ὑπὸ τῶν κατοίκων τὸ ὄρος Ross, Erin. u. Mit. aus Gr. σλ. 141. Bursian, Geogr. II, 84 καὶ τὰ Χελυδοῦρα, ὄρος μεταξὺ Ἀρκαδίας καὶ τῆς Πελλάνης τῶν (Αρχαίων καλεῖται νῦν «τὸ μαῦρον ὄρος» (Bursian ἐνθ. ἀν. σλ. 183) (α).

190) π. χ. εἰς τὴν ἀποτρόπαιον ἔκφρασιν «στὰ ἄγρια ὄρη» περὶ ἧς ἀλλαχοῦ θέλω πραγματευθῆ. (β)

191) Ἐν Κρήτῃ κατὰ τὸν Pashley, Travels in Creta I, σλ. 31, Σημ. 12, ὁ πληθ. ὄρη εἶναι ἐν χρῆσει, ἀλλὰ δηλοῖ ἐνταῦθα «the loftier parts of any high mountains». Ἐχει λοιπὸν πτενοτέρην σημασίαν, καὶ ὁ Pashley προσθέτει ὅτι οὐδαμοῦ τῶν ἐλληνικῶν χωρῶν εὔρε τὴν λέξιν ἐν γενικῇ χρῆσει.

192) Curtius, Peloponn. σλ. 215, σημ. 25. Εἰς ταῦτα προσθετέον καὶ τὸ «ἐν τῷ ὄρει τῷ ἐν Κυλλήνῃ» Φλέγων Θασμ. 4. σλ. 130.

(α) Σ. Μ. Προσθετέα καὶ τὰ, τὸ ἄγιον ὄρος (= Ἄθως), ἐξ οὗ ἀγορεύεται, τὸ Σινᾶ ὄρος καὶ ἄλλα μείκντα ἐν τῇ καθωμιλημένῃ (β) Σ. Μ. καὶ «ἐπῆρε τὰ ὄρη».

Ἐν	Σελ.	στ.	32	ἀντί	ὅτι	γράφ.	ὅ,τι
»	»	17	»	»	ἐν ὄρει	»	ἐν τῷ ὄρει
»	»	19	»	»	ὀριζόντειον	»	ὀριζόντιον
»	»	24	»	»	ἄλσος	»	ἄλσος
»	»	»	»	»	οἴτινες	»	αἰτινες
»	»	26	»	»	νεπαρκῆ	»	νὰ ἐπαρκῆ
»	»	29	»	»	βέβιον αὐτή	»	βέβιον ὅτι αὐτή
»	»	31	»	»	τείχει	»	τοίχῳ
»	»	43	»	»	κρημνωδέστεροι	»	κρημνωδέστεραι
»	»	46	»	»	ἐκθίζοντο	»	ἐκθίζοντο
»	»	50	»	»	ἀνήκουσιν	»	ἀνίkowski
»	»	58	»	»	ἐρρυμούλκυσεν	»	ἐρρυμούλκυσεν
»	»	72	»	»	ὕπ' ὄψιν	»	ὕπ' ὄψιν
»	»	88	»	»	ἐπιβάτων	»	ἐπιβάντων
»	»	99	»	»	διδασκῆς	»	διδασκτικῆς

3013 TAB 001
 ΙΑΚΩΒΑ ΤΕΙΧΟΣ
 ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
 ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΘΕΟΥΡΙΟΥ

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΘΟΥΡΙΟΥ
ΣΥΛΛΟΓΗ Π. ΠΑΤΡΙΚΙΟΥ

ΑΙ.Σ.2.Φ.11.0011

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΘΟΥΡΙΟΥ

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ